

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

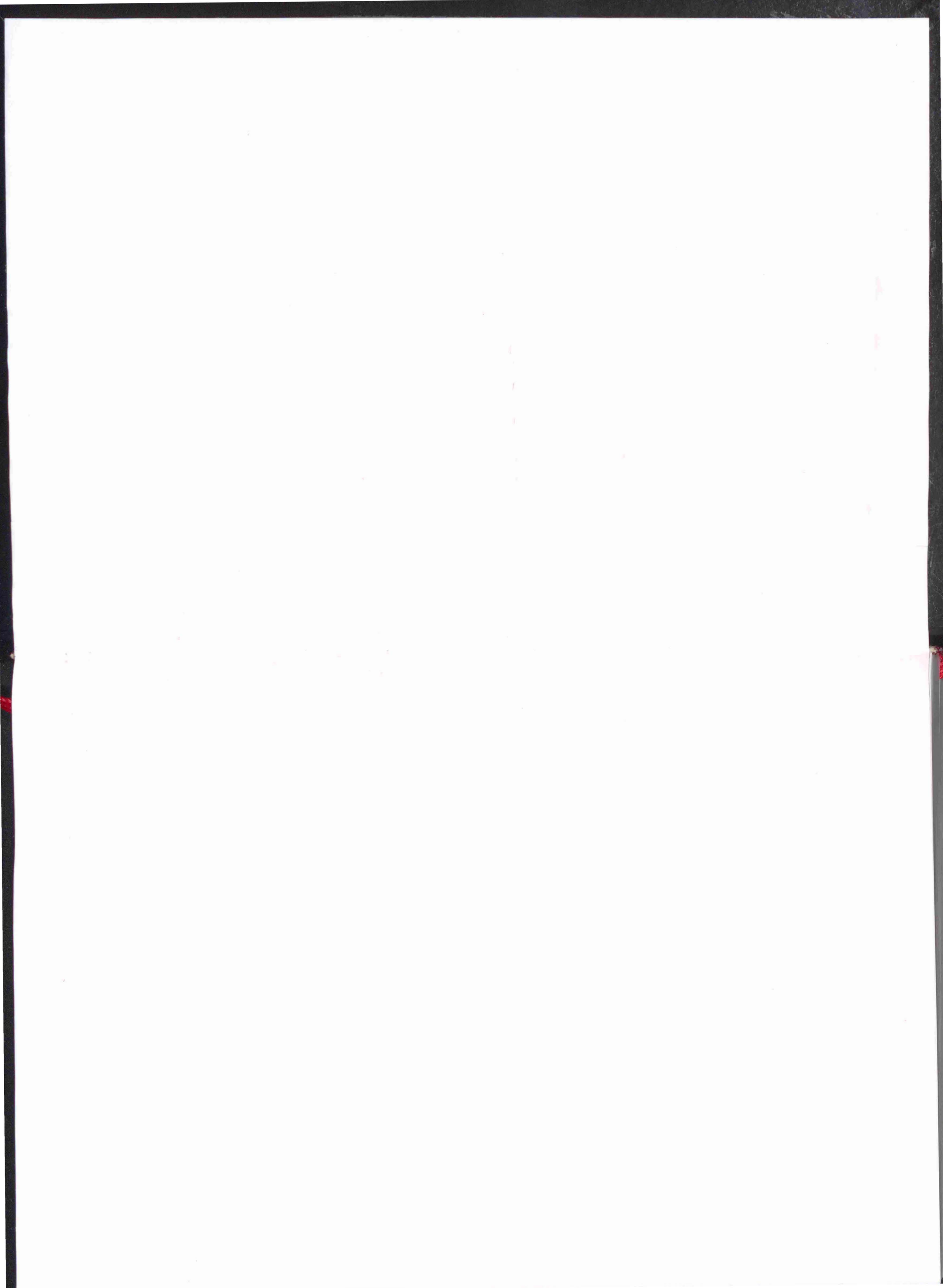
1932 - 2002 Devlet İstatistik Enstitüsü
Türkiye Boşanma İstatistikleri Analizi

Lisans Bitirme Çalışması

Tarik Ekber BİLGİN

Sosyal Antropoloji Bölümü
İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Temmuz, 2006

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

**1932-2002 DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE
BOŞANMA İSTATİSTİKLERİ ANALİZİ**

LİSANS BİTİRME ÇALIŞMASI

TARIK EKBER BİLGİN

SOSYAL ANTROPOLOJİ BÖLÜMÜ

İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Temmuz 2006

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

59643

İçindekiler

Önsöz

Özgeçmiş

Metodoloji(Araştırmada İzlenen Yöntem)

Boşanma Nedir? 1

Boşanmanın Tarihi 1-5

Batı Avrupa'da Aile ve Kadın 6-15

İslamiyet Öncesi Türklerde Aile Kadın Boşanma 16-18

İslam ve Osmanlı'da Aile Kadın Boşanma 18-34

Cumhuriyet Sonrası Türkiye'de Aile Kadın Boşanma 34-52

Genel Boşanma Tabloları 1932-2002

1932 Yılı

Tablo-A1: Kaba Boşanma Oranları

Tablo-A2: Çocuk Sayısına Göre Boşanma Oranları

Tablo-A3: Davanın Devam Süresi İtibariyle Boşanma Oranları

Tablo-A4: Çiftlerin Meslekleri İtibariyle Boşanma Oranları

Tablo-A5: İller İtibariyle Boşanma Oranları

1942 Yılı

Tablo-B1: Karı Veya Kocanın Daha Yaşlı Olmasına Göre

Tablo-B2: Daimi İkametlerine Göre

Tablo-B3: Çocuk Sayısına Göre

Tablo-B4: Davayı Açan Taraf İtibariyle

Tablo-B5: Evlilik Süresine Göre Boşanma Oranları

Tablo-B6: Okur-Yazarlık Durumuna Göre

Tablo-B7: Davanın Devam Süresine Göre

Tablo-B8: Kaba Boşanma Oranları

Tablo-B9: Sebeplere Göre Boşanma Oranları

Tablo-B10: Çiftlerin Meslekleri İtibariyle Boşanma Oranları

Tablo-B11: İller İtibariyle Boşanma Oranları

1952 Yılı

Tablo-C1: Karşılıklı Yaşlarına Göre

Tablo-C2: Daimi İkametlerine Göre

Tablo-C3: Evlilik Süresine Göre

Tablo-C4: Çocuk Sayısına Göre

Tablo-C5: Davayı Açan Taraf İtibariyle

Tablo-C6: Çiftlerin Meslekleri İtibariyle Boşanma Oranları
Tablo-C7: Sebeplere Göre Boşanma Oranları
Tablo-C8: Okur-Yazarlık Durumuna Göre
Tablo-C9: Davanın Devam Süresi İtibariyle
Tablo-C10: Kaba Boşanma Oranları
Tablo-C11: İller İtibariyle Boşanma Oranları

1962 Yılı

Tablo-D1: Kaba Boşanma Oranları
Tablo-D2: Davanın Devam Süresine Göre
Tablo-D3: Okur-Yazarlık Durumuna Göre
Tablo-D4: Davayı Açan Taraf İtibariyle
Tablo-D5: Yaşlılıklarına Göre Boşanma Oranları
Tablo-D6: Daimi İkametleri İtibariyle
Tablo-D7: Evlilik Süresine Göre Boşanma Oranları
Tablo-D8: Çocuk Sayısına Göre Boşanma Oranları
Tablo-D9: Sebepler İtibariyle Boşanma Oranları
Tablo-D10: Meslekler İtibariyle Boşanma Oranları
Tablo-D11: İllere Göre Boşanma Oranları

1972 Yılı

Tablo-E1: Yaşlılıklarına Göre Boşanma Oranları
Tablo-E2: Çocuk Sayısına Göre Boşanma Oranları
Tablo-E3: Davanın Devam Süresi İtibariyle
Tablo-E4: Davayı Açan Taraf İtibariyle Boşanma Oranları
Tablo-E5: Çocuk Sayısı, Okur-Yazarlık Durumu Ve Son Öğrenim Kurumuna Göre
Tablo-E6: Yaş, Okur-Yazarlık Durumu Ve Son Öğrenim Kurumuna Göre
Tablo-E7: Meslekler Ve Yaş Gruplarına Göre Boşanma Oranları
Tablo-E8: Boşanma Nedeni Ve Çocuk Sayısına Göre Dağılım
Tablo-E9: Nedenler, Okur-Yazarlık Durumu Ve Son Öğrenim Kurumuna Göre
Tablo-E10: İller Ve Aylara Göre Dağılım
Tablo-E11: İller Ve Davanın Süresine Göre Dağılım
Tablo-E12: Meslek, Okur-Yazarlık Durumu Ve Son Öğrenim Kurumuna Göre
Tablo-E13: Evlilik Süresine Göre Boşanma Oranları
Tablo-E14: Sebepler İtibariyle Boşanma Oranları
Tablo-E15: Daimi İkametgah Ve Boşanma Nedenlerine Göre Dağılım
Tablo-E16: Davayı Açan Taraf Ve Boşanma Nedenlerine Göre Dağılım
Tablo-E17: Yaşlar Ve Boşanma Nedenlerine Göre Dağılım
Tablo-E18: Nedenler Ve Mesleklere Göre Dağılım
Tablo-E19: Velayete Verilen Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-E20: Evlilik Süresi Ve Çocuk Sayısına Göre Dağılım

1982 Yılı

Tablo-F1: Kaba Boşanma Oranları
Tablo-F2: Yaşlılıklarına Göre Boşanma Oranları
Tablo-F3: Çocuk Sayısına Göre Boşanma Oranları
Tablo-F4: Davanın Devam Süresine Göre Boşanma Oranları
Tablo-F5: Velayete Verilen Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-F6: Daimi İkamet, Davayı Açan Taraf Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-F7: Yaşlar Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-F8: Öğrenim Durumu Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-F9: İller Ve Davanın Süresine Göre Dağılım
Tablo-F10: İl, Cinsiyet Ve Yaş Grubuna Göre Boşanma
Tablo-F11: Evlilik Süresine Göre Boşanma
Tablo-F12: Sebeplere Göre Boşanma
Tablo-F13: İllere Göre Boşanma Oranları
Tablo-F14: Öğrenim Durumuna Göre Boşanma Oranları
Tablo-F15: Evlilik Süresi Ve Çocuk Sayısına Göre Boşanma Oranları
Tablo-F16: Eşlerin Karşılıklı Mesleklerine Göre Boşanma
Tablo-F17: Nedenler Ve Mesleklere Göre Dağılım
Tablo-F18: Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Dağılım

1992 Yılı

Tablo-G1: Kaba Boşanma Oranları
Tablo-G2: Yaşlılıklarına Göre Boşanma Oranları
Tablo-G3: Çocuk Sayısına Göre Boşanma Oranları
Tablo-G4: Davanın Süresine Göre Boşanma Oranları
Tablo-G5: Velayete Verilen Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-G6: Daimi İkamet, Davayı Açan Taraf Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-G7: Evlilik Süresi Ve Çocuk Sayısına Göre Boşanma
Tablo-G8: Öğrenim Durumu Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-G9: Öğrenim Durumu Ve Çocuk Sayısına Göre Boşanma
Tablo-G10: Mesleklerine Göre Boşanma
Tablo-G11: Nedenler Ve Mesleklere Göre Boşanma
Tablo-G12: Evlilik Süresi Ve Yaş Grubuna Göre Dağılım
Tablo-G13: Evlilik Süresi Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-G14: İller Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-G15: Evlilik Süresine Göre Boşanma Oranları
Tablo-G16: Nedenlere Göre Boşanma Oranları
Tablo-G17: İllere Göre Boşanma Oranları
Tablo-G18: Öğrenim Durumuna Göre Boşanma Oranları
Tablo-G19: İller Ve Davanın Süresine Göre Boşanma
Tablo-G20: Yaş Grubu Ve Nedenlere Göre Boşanma
Tablo-G21: Yaş Grubu Ve İllere Göre Boşanma
Tablo-G22: Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Dağılım

2002 Yılı

Tablo-H1: Yaş Grubu Ve İllere Göre Boşanma

Tablo-H2: Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H3: Velayete Verilen Çocuk Sayısı Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H4: Mesleklere Göre Boşanma Oranları
Tablo-H5: Nedenler Ve Mesleklere Göre Dağılım
Tablo-H6: İller Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H7: İller Ve Davanın Süresine Göre Dağılım
Tablo-H8: Daimi İkamet Davayı Açan Taraf Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H9: Yaş Grubu Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H10: Öğrenim Durumuna Göre Boşanma Oranları
Tablo-H11: Öğrenim Durumu Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H12: Öğrenim Durumu Ve Çocuk Sayısına Göre Dağılım
Tablo-H13: Evlilik Süresi Ve Yaş Grubuna Göre Dağılım
Tablo-H14: Evlilik Süresi Ve Nedenlere Göre Dağılım
Tablo-H15: Evlilik Süresi Ve Çocuk Sayısına Göre Dağılım

Özel Amaçlı Tablolar

Tablo-1: Kaba Boşanma Oranları(1932-2002)
Tablo-2: Boşanmada Okur-Yazarlık(1932-2002)
Tablo-3: Evlilik Süresine Göre Boşanma(1932-2002)
Tablo-4: Çocuk Sayısına Göre Boşanma(1932-2002)
Tablo-5: Daimi İkamet Ve Sebepler(1932-1962)
Tablo-6: Karşılıklı Yaşlarına Göre(1992)
Tablo-7: Karşılıklı Yaşlarına Göre(1982)
Tablo-8: Karşılıklı Yaşlarına Göre(2002)
Tablo-9: Karşılıklı Yaşlarına Göre(1942)
Tablo-10: Karşılıklı Yaşlarına Göre(1962)
Tablo-11: Karşılıklı Yaşlarına Göre(1972)
Tablo-12: Karşılıklı Yaşlarına Göre(1952)
Tablo-13: Sınıf Aralığı(2002)
Tablo-14: Sınıf Aralığı(1992)
Tablo-15: Sınıf Aralığı(1982)
Tablo-16: Sınıf Aralığı(1972)
Tablo-17: Sınıf Aralığı(1962)
Tablo-18: Sınıf Aralığı(1942)
Tablo-19: Sınıf Aralığı(1932)
Tablo-20: Sınıf Aralığı(1952)
Tablo-21: Mesleklerine Göre(1982)
Tablo-22: Sebeplere Göre(1932-1962)
Tablo-23: Mezun Oldukları Eğitim Kurumuna Göre(1972-2002)
Tablo-24: Yaşlılıklarına Göre(1932-2002)
Tablo-25: Daimi İkametlerine Göre(1932-2002)
Tablo-26: Daimi İkamet Ve Sebeplere Göre(1972-2002)
Tablo-27: Davanın Devam Süresine Göre(1932-2002)
Tablo-28: Mesleklerine Göre(1972)
Tablo-29: Mesleklerine Göre(1992-2002)
Tablo-30: Sebeplere Göre(1972-2002)
Tablo-31: Mesleklerine Göre(1932-1962)
Tablo-32: En Çok Görülen Boşanma Sebepleri(1932-2002)

Grafikler

- Grafik-1: Boşanan Erkeklerde Meslek Dağılımı(1932-1962)
- Grafik-2: Boşanan Erkeklerde Meslek Dağılımı(1992-2002)
- Grafik-3: Boşanan Erkeklerde Meslek Dağılımı(1972)
- Grafik-4: Boşanan Erkeklerde Meslek Dağılımı(1982)
- Grafik-5: Boşanan Kadınlarda Meslek Dağılımı(1932-1962)
- Grafik-6: Boşanan Kadınlarda Meslek Dağılımı(1972)
- Grafik-7: Boşanan Kadınlarda Meslek Dağılımı(1982)
- Grafik-8: Boşanmada Davanın Devam Süresi(1932-2002)
- Grafik-9: Boşanmada Eğitim Durumu(1972-2002)
- Grafik-10: Boşanmada Eşlerin İkametleri(1942-2002)
- Grafik-11: Boşanmada Evlilik Süresi(1932-2002)
- Grafik-12: Boşanmada Daimi İkamet Ve Sebepler(1972-2002)
- Grafik-13: Sebeplere Göre Boşanma(1932-1962)
- Grafik-14: Boşanmış Kadınlarda Meslek Dağılımı(1992-2002)
- Grafik-15: Sebeplere Göre Boşanma(1972-2002)
- Grafik-16: Boşanmalarda Çocuk Sayısı
- Grafik-17: Yaşlılıklarına Göre Boşanma
- Grafik-18: Çocuklu-Çocuksuz Karşılaştırması
- Grafik-19: Daimi İkametlerine Göre(1932-1962)
- Grafik-20: Daimi İkametlerine Göre(1972-2002)
- Grafik-21: En Çok Görülen Boşanma Sebepleri(1932-2002)
- Grafik-22: Okuma-Yazma Bilenler
- Grafik-23: Okuma-Yazma Bilmeyenler

Kaynakça

ÖNSÖZ

Dünya günümüz itibariyle hayvanların en gelişmiş olan insan tarafından yönetilmektedir. Dolayısıyla belirleyici olan insandır. İnsanı iyi tanıyan, oluşturduğu toplum denilen yapıya hakim olanlar onu yönlendirebilenler, üzerinde hakimiyet sağlayabilenler büyük bir güç elde derler.

Bugün dünya'da gerek siyasi açıdan belirleyici, gerek teknolojik açıdan ileri, gerekse ekonomik açıdan güçlü bir ülke varsa o da süper güç Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ve Amerika dünya'da sosyal bilimlere hem özel sektör olarak hem de devlet olarak en çok bütçe ayıran ülkedir. Yani insan denilen hayvanı hem kendi bünyesindeki haliyle hem de dünyanın başka yerlerinde oluşturduğu toplum modelleriyle araştırmaktadır. Karşınızdaki bir rakibi devirmenin tek yolu ona kaba kuvvet uygulamak değildir. Yapısal açıdan iyi analiz edip zayıf noktalarını görmek ve içerden çöktürmek daha az enerji sarf edeceğiniz bir yöntemdir. Altmışlardan başlayıp Seksenlerin sonuna yani Sovyetlerin dağılmasına kadar giden zaman zarfında A.B.D. toplu tüfekli bir savaşa kalkışmadı. Onun yerine doğu bloku insanının reddedemeyeceği, arzu edebileceği, açlık duyduğu birtakım unsurları müzik yoluyla, sinema yoluyla, moda yoluyla kısacası sosyal bütün silahları kullanarak önüne koydu. Burası Amerika burada her şey var. Burası rüyalar ülkesi, haydi sen de gel!! Seni bağlayan zincirleri kır! Yapabilirsin!

Amerika'nın gönderdiği bu mesaj, bırakın baskı altında yaşayan demir perde gençliğini, onlar kadar baskı altında olmayan biz seksenli yılların çocuklarını bile etkilemişti.

Amerika'nın sosyal bilimlere gösterdiği bu ilgiyi ülkemizde, hem de aynı modern yöntemleri biz öğrencilerine öğretmek ve uygulattırarak eğitim veren İst. Üniv. Edeb. Fak. Sosyal Antropoloji bölümüdür. Bizler de bu bölümün şanslı öğrencileriyiz. Çünkü hem ülkemizde giderek daha popüler olan ve merak edilen bir alanla uğraşmaktayız, hem de bölümümüz bizlere sosyal bilimlerdeki en son çalışma yöntemi olan bilgiyi matematiksel verilerle ifade etme ve kesinlik kazanmayı bize yaptırdığı bu ödevle öğretiyor. Çünkü gerek fakülteadaki diğer bölümlerde, gerekse başka okullardaki sosyal bilimler bölümlerinde bizdeki gibi en yeni veri toplama ve veri değerlendirme yöntemleriyle çalışılmadığını görebilirsiniz. Özellikle bu çalışmanın konusu olan boşanma gibi spekülasyona çok açık ama konuyla ilgili doğru sayısal verilerin hemen herkese gerektiği bir ortamda departmanımızın uyguladığı çalışma yöntemi adeta hayati bir belirleyicilik kazanmaktadır. Ayrıca araştırmacıda olması gereken sıkı disiplin ve iş ahlakı da sadece bizim bölümümüzde harfiyen uygulanmaktadır. Dolayısıyla ilk karşılaştığımızda gençliğimizin de verdiği tembellikle yüzümüzü ekşittiğimiz, isyan ettiğimiz, ancak değerini zaman içinde kavrayabildiğimiz bu özellikleri

bizlere kazandırmaya çalışan bölüm başkanımız Prof.Dr. Taylan Akkayan ve Doç.Dr. Yüksel Kırmımlı'ya teşekkürü borç biliriz. Bizden sonra gelecek arkadaşlara da söylemek istediğimiz; Umarız ki okuduğunuz alanın ve öğrencisi olduğunuz bölümün değerini bu satırların yazarı gibi otuzlu yaşlarınızda değil de öğrencilik yıllarınızda idrak edersiniz.

Tarık Ekber Bilgin

Çalışmayı hazırlayan araştırmacı T.E.Bilgin 1972 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra sosyal bilimleri seçen birçok öğrencinin aksine Ataköy Lisesi Matematik bölümü mezunu olan Bilgin 1991 yılında İst. Üniv. Edeb. Fak. Sosyal Antropoloji bölümüne girmiştir. Okula başladığı yıl Antropoloji biliminin ne olduğu konusunda bile bir fikri olmayan araştırmacı kısa bir zaman içinde bu bölüme girdiği için kendisini şanslı insanlardan biri olarak görmeye başlamıştır. Ancak gençlik yıllarının verdiği hızlı hayattan da kendisini alamayan Bilgin dört yıllık dönem içinde derslerini vermesine rağmen lisans çalışmasını yapmakta çok geç kalmış ve bunun neticesi olarak da okuldan atılmıştır. 2005 yılında çıkan genel aften faydalanarak çok sevdiği okuluna geri dönen araştırmacı lisans çalışması için Türkiye'de Boşanma konusunu seçmiştir.

Tarık Ekber BİLGİN halen İstanbul'da yaşamaktadır ve bu çalışmanın bitmesinden bir ay kadar önce de evlenmiştir.

Araştırmada İzlenen Yöntem

Yaptığınız bir saha çalışması da olsa bir kaynak çalışması da olsa bilimsel bir çalışmanın en büyük özelliği yöntemidir. Aslına bakarsanız bilim denilince akla izlenilecek yol, yani yöntem gelir. Çok genel ve öz bir tanımını yaparsak yöntem; İstedığınız hedefe varmak için belirlenmiş bir düzene göre takip edilen yol demektir. Sosyal araştırmalarda kullanılan bilgiler başta da belirttiğimiz gibi içerik itibariyle iki gruba ayrılır.

Vasıtalı yolla elde edilen bilgiler ki bunlara ikinci elden veri kaynakları demek de mümkündür.

Vasitasız yolla elde edilen bilgiler ki bunlar da araştıracının kendi imkanları ve çabaları ile derleyip oluşturduğu orijinal verilerdir (Kırımlı, 1994:12- Akkayan, 1979:51).

Vasıtalı yolla bilgiler; Çeşitli bilim dalına üye bireylerin çalışmalarıyla oluşturulmuş tarihi vesikalar, resmi kayıtlar, sayım ve istatistikler vb. yazılı belgelerin yanı sıra filmler, fotoğraflar, plaklar, bantlar, cd'lerle diğer teknolojik ve maddi kültür unsurlarından elde edilebilir(Kırımlı, 1994:12-Akkayan, 1979:53).

Yaptığımız çalışma ise tahmin edeceğimiz gibi vasıtalı yolla elde edilen bilgilerden oluşturulan bir kaynak çalışmasıdır. Bir sosyal araştırma planlandığı zaman genel olarak sonuç elde edilinceye dek çeşitli adımlardan geçer(Kırımlı, 1994:13-Akkayan, 1979:54). Bizim araştırmamız da aşağıda belirtilen aşamalardan geçerek oluşturulmuştur.

Konu Seçimi

Ön Araştırma ve Veri İncelemesi

İstatistiksel bilgiler ve Literatür Çalışması

Konunun sınırlandırılması ve Özel Amaçlı Tablolar Oluşturma

Raporun yazımı

Yukarıda belirtilen adımları aslında birbirinden kesin sınırlarla ayırmak mümkün değildir(Kırımlı, 1994:13). Özellikle bir kaynak çalışması yapıyorsanız o zaman elde edilen verilere bağımlı olarak yönünüzü çizmek zorundasınız.

Konu

Konumuz, tek bir başlık olarak belirtmemiz gerekirse; Türkiye'de Boşanma'dır. Ancak konunun çok geniş olması sebebiyle bu çalışmada 1932'den başlayarak onar yıllık aralarla tutulan kayıtlar incelenmiş ve 2002'ye kadar gelinmiştir.

Konunun Oluşumu:

Türkiye'de hemen her yerde gerek bilimsel boyutta olsun, gerekse sohbet boyutunda olsun üzerinde en çok durulan konular; Evlilik, aile, çocuk ve boşanma gibi konulardır. Aslında birbiriyle de tamamen örüntülü olan bu konular-özellikle de boşanma-pazarlanma açısından medya'ya da cazip gelen ve gerek görsel gerekse yazılı basın da her gün çeşitli haberlere veya

spekölasyonlara rastlayabileceğiniz, her köşe başında bir “akıl hocası” görebileceğiniz deyim yerindeyse bir derya’dır. Ancak spekölasyonların ve istatistiksel çarpıtmaların çok yoğun görüldüğü bu konularla ilgili olarak Türkiye’de gelişmeler nasıl olmuştur? Rakamlar neleri söylemektedir? Hem bağımsız olarak Türkiye’de, hem de dünyanın bir parçası olarak ve dışarıdan etkilere de açık olarak Türkiye’de konunun tarihsel gelişimi nasıl olmuştur? Uzun yıllardan beridir Türkiye’nin kendisine örnek aldığı batı Avrupa dünyasının konuya ilişkin tarihsel ve bugünkü durumu nasıldır?

Bütün bu sorular özellikle de çalışmaya başladığımız dönemde nişanlanan araştırmacı da, yani ben de merak uyandırmıştır.

Diğer taraftan belki bir önyargı, belki de bir önsezi olarak düşünülebilir ama boşanma ilk duyduğum andan itibaren bana çok daha gerçek, elle tutulur bir konu olarak görünmüştür. Daha açık ifade etmem gerekirse; Evlilik bir mutluluktur, bazen düşünmeden verilen bir karardır, bazen mantığın olmadığı sadece duyguların ön plana çıktığı ilerde bedeli ödenecek bir eylemdir. Özellikle de genç yaşlarda yapılan evlilikler genellikle biraz daha gerçek nedenlerden ve maddesel dünyadan kopuktur. Hataya daha açıktır ve çoğunlukla birtakım problemlerin veya gelecekte doğabilecek potansiyel sorunların üstünü örtebilir. Sadece duygusal sebeplerle yapılan evlilikler bence inandırıcılıktan uzaktır. Boşanma ise genellikle çok katı ve kesin sebepleri olan daha gerçek bir olay şeklinde karşımıza çıkar. İnsanlara sorduğunuzda Onu çok seviyordum bu yüzden evlendim veya ilk görüşte aşık olmuştum hemen evlendim gibi birtakım göreceli ve kesinliği olmayan sözlerle evliliklerini açıklarken boşanmalarını çok daha somut, net sebepler ve olaylar ile belirtmektedirler. Yani boşanma bir nevi yüzleşmedir hayatla ve daha önce yapılan hataların karşınıza çıkmasıdır. Ayrıca tecrübe kazanmış bir insan olarak konuşursunuz boşanma sebeplerinizi açıklarken.

Demin de belirttiğim gibi; İster önyargı olarak adlandırılınsın, ister önsezi olarak açıklansın, benim boşanma konusunu seçmem ve üzerinde çalışmam 30.11.2005 tarihinde bu sebeplerden olmuştur.

Ön Araştırma

İkinci elden veri kaynakları üzerinde çalışılarak oluşturulan bu çalışmada konuya ilişkin en sağlıklı bilginin resmi kurumlarda olduğu gerçeği göz önüne alınarak merkezi Ankara’da olan Devlet İstatistik Enstitü’sünün Beşiktaş şubesi ziyaret edilmiştir. Nüfus ve Demografi ana başlığı altında bulunan boşanma konusuyla ilgili sayısal veriler yetkili mahkemeler tarafından her iki tarafa da doldurtulan boşanma istatistik formu aracılığıyla sağlanmıştı. Medeni kanunun yürürlüğe girdiği 4 Ekim 1926 tarihinden itibaren toplanan bu veriler, ancak 1930 yılından beri kayıtlara geçirilmekteydi. Dolayısıyla 1930 öncesi verilere ulaşmak mümkün olmamıştır. D.İ.E.’nin yıllık olarak çıkardığı boşanma kitapçıklardan; İl, cinsiyet, yaş grupları, boşanma nedeni, dava ve evlilik süresi, çocuk sayısı, karşılıklı yaş grupları, daimi ikametgah,

karşılıklı meslek gruplarına göre boşanma sebeplerine dair bilgiler incelendi. İncelenen bu ilk bilgilerden görülen; Özellikle 1930'lu yıllara ait verilerin çok kısıtlı düzeyde olduğu, ayrıca 1972 yılı öncesindeki kategorizasyon ile bu yıldan sonra yapılan sınıflandırmanın biraz daha farklı olmasıydı. 2002 yılındaki sınıflandırma ise geride kalan bütün yıllardan daha farklı olarak yapılmıştı. Dikkatimizi çeken son nokta ise D.İ.E.'nin Ankara merkezinde bulunan verilerin belki İstanbul'daki şubede bulunanlardan daha fazla olabileceği yönündeydi. Çalışmanın ilerleyen dönemlerinde herhangi bir sayısal veri noksanlığıyla karşılaşmamak için Ankara'ya kısa bir ziyaret olasılığı da bir kenara not edilmiştir.

Sayısal verilerin yanında bir taraftan da literatür çalışması yapılmaya başlandı ve özellikle boşanmanın tanımı ve dünya üzerindeki çeşitli toplumlarda boşanma ritüelleriyle ilgili bilgi toplandı. Literatür taramalarında dikkatimizi çeken ilk nokta ise; Konuya ilişkin spekülatif amaçlı kitap veya yayınların çok olması, ama bilimsel amaçlı yayınların hem az olması hem de zor ulaşılabilir noktalarda olmasıydı. Sözelimi televizyondaki kadın programları sunucularının kitapları her kitapçada bulunmaktayken bilim adamlarının kitapları veya resmi yayınlar ancak kütüphanelerde yer almaktaydı. İnternet'te de durum bundan farklı değildi. Çok sayıda sansasyonel siteye rağmen, bilimsel veya sayısal veri içeren siteler hem çok fazla sayıda değildi, hem de bilginin kendisini vermeyip, konuyla ilgili kitap veya makale başlıklarını ve fiyatlarını belirtmekteydi. Ayrıca İnternet'te dikkat çeken diğer bir nokta ise; Türkçe kaynaklı bilgi siteleri gerçekten çok sınırlı sayıda kalmıştı.

Kısa tutulan bu ön araştırma dönemindeki asıl hedef; D.İ.E.'den alınan verilerin çalışmamıza taban oluşturup oluşturamayacağını görmektir. Elde bulunan materyalin tabanı oluşturabileceği anlaşılınca veriler bilgisayara girilip tablolar yapılmaya başlandı.

İstatistikî Bilgiler-Literatür Çalışması

Elimizdeki bilgiler yıllara göre sınıflandırıldı ve tablolar oluşturuldu. Yapılan bu çalışmadaki veriler Excel programı kullanılarak tablolandırılmıştır. Sırasıyla 1932-1942-1952-1962-1972-1982-1992-2002 yıllarına ait bilgiler tek tek tablolandırıldı. 1932 yılına ait veriler oldukça sınırlı sayıdaydı. Ayrıca 1942 yılının bilgileri de çok fazla değildi. 1972 yılına kadar genellikle kaba rakamlar alınmış ve karşılaştırmalı tablolar pek yapılmamıştı. Mesela evlilik süresi ve çocuk sayısına göre boşanma dağılımı veya boşananların karşılıklı mesleklerine göre boşanma sebeplerinin dağılımı gibi tablolar 1972 yılı öncesinde pek görülmemekteydi. Daha çok boşanma sebepleri veya illere göre boşanma sayıları gibi daha düz tablolarla karşılaşılmaktaydı. 1972 yılında ise yukarıda bahsettiğim gibi karşılaştırmalı tablolar görülebiliyordu. Ancak daha detaylı ve karşılaştırmalı bilgiler asıl 1982-1992 yılı verilerinde bulunuyordu. 2002 yılında ise sınıflandırmalar önceki

iki döneme paralel gitmekle beraber bazı kategorilerde, mesela evlilik süresine göre boşanma kategorisinde çok daha detaylı yapılmıştı. İleride hazırlanacak özel amaçlı tablolarda bu durumun çalışmayı nasıl etkileyeceği bende bir soru işareti yarattı. Ancak şu anda öncelikli konumuz; elimizde fazla veri olmayan 1932 ve 1942 yılları ile ilgili daha detaylı bilgilerin D.İ.E.'nin Ankara merkezinde olup olmadığı ve diğer yıllarla ilgili olarak başka farklı verilerin bulunup bulunmadığıydı. Ankara merkez ile yapılan iki telefon görüşmesi sonucu pek müspet cevaplar alınamadı. Konuyla ilgilenen Bilgi Dağıtım Şubesi kendilerinde daha detaylı bilgilerin olabileceğini söylüyor, ancak kendilerinin de çok emin olmadığını belirtiyordu. Herhangi bir bilgi talebi için ise dilekçe yoluyla başvurulması gerekiyordu. Ayrıca istenilen bilgilerin ne zaman bizlere gönderileceği konusundaysa kesin bir tarih vermemektedirler. Alınan bu yetersiz cevaptan sonra nişanlımın Ankara'da okuyan kuzeniyle bağlantıya geçip D.İ.E.'ye giderek istediğim bilgileri almasını iletmiştim. Ancak konuya olan yabancılığı sebebiyle ilk ziyaretinde ne istediğimi anlamayıp sadece 2002 yılına ait CD'yi yollamıştı ki ben bu CD'yi zaten Beşiktaş'tan edinmiştim. Kendisini ikinci kez yolladığımda artık tecrübe kazanmış birisi olarak ne istediğimi biliyordu. 1932'den 2002'ye kadar olan bütün bilgilerden birer kopya aldırıp kargoyla yollattım. Ertesi gün gelen kargoyu açtığımda ise açıkçası biraz hayal kırıklığına uğradım. Ben çok daha farklı ve detaylı bilgilerin elime geçeceğini hayal ederken birkaç küçük farklılık dışında aynı tablolarla karşılaştım. Sadece 1932 yılına ait iki tablo ve 1942'ye ait bir tablo dışında hemen hemen aynı bilgiler vardı. Gelen yeni bilgilerle yıllara göre tablo oluşumunu tamamladık.

Sayılarla bu şekilde uğraşırken diğer taraftan da boşanmayla ilgili literatür bilgileri taranıyordu. Bu bölümle ilgili planlama sırasıyla aşağıdaki gibi düşünülmüştü;

Boşanma Nedir

Boşanmanın Tarihi

Batı Avrupa'da aile, kadın ve boşanma

İslamiyet Öncesi Türklerde Aile kadın ve boşanma

İslam ve Osmanlı dünyasında aile kadın ve boşanma

Cumhuriyet dönemi ve günümüz Türkiye'sinde aile kadın ve boşanma

Açıkçası literatür bilgilerine ulaşmak, özellikle de ilk üç bölümle ilgili tarafsız ve sağlıklı bilgileri elde etmek tahmin edilenden biraz daha zor olmuştur. Öncelikle çok basitmiş gibi görünen boşanma tanımı bile sosyal bilimciler tarafından farklı şekillerde verilmiş, her bir bilim adamı farklı bir yönü ön plana çıkartarak tanımlamaya girişmişti. Dünya üzerindeki çeşitli toplumlardan, bazen ilkelere örnekler verdiğimiz ikinci bölüm ise araştırılması çok zor bir bölümdü. Her kültürün farklı ritüelleri, kendi içinde kadına ve aileye biçtiği farklı değerleri vardı. Adeta bir okyanusun kıyısında durarak bütün okyanusu bu kadar kısa bir zaman zarfında

incelemeye çalışıyorduk. Tahmin edileceği gibi buna imkan yoktu. Ayrıca her bir toplumla ilgili istediğimiz objektif bilgilere ulaşmak da ayrı bir mücadele gerektiriyordu. Mesela Eskimo'larla ilgili bilgi edinmek için İnternet'i taradığımızda karşımıza ilk sıralarda çıkan şey; Eskimoların kendilerini ziyaret eden misafirlerine eşlerini ikram ettiği yönündeki bir gelenek veya dedikoduuydu. Ve tabii ki bunu yazan İnternet sitesi konuyu ciddiyyetten ve bilimsellikten gayet uzak bir şekilde, eğlence amaçlı yazıyordu. Dolayısıyla bu bölümde okuyacağımız bilgiler pek de kolay elde edilmiş bilgiler değildir.

Üçüncü bölüm ise nispeten daha kolay bilgi bulunabilen bir konuyu içermektedir. Ancak burada dikkatimizi çeken en önemli nokta; Özellikle Hıristiyanlığın etkilerini gösterdiği ortaçağ avrupası konusunda sosyal bilimciler iki tarafa bölünmüş gibiydiler. Bir kısmı Katolik etkisi altındaki avrupa'da kadınlara erkeklerle aynı şartlar verilmemiş gibi görünse de aslında bu dönemde kilisenin söyledikleri ile uygulananlar arasında farklar olduğunu iddia ediyor, ayrıca manastırlardaki eğitimin kadınları toplumsal hayat ve doğa bilgileri konusunda iyi eğittiğini iddia ediyordu. Reform hareketleri ve Protestanlığın kadınla ilgili konuları çözmeyip daha da büyük soru işaretleri bıraktığını söylemekteydiler. Karşı safta yer alan sosyal bilimciler ise Katoliklerin kuralcı ve karanlık dünyasının kadın-erkek eşitliğini tanımadığını ve gittikçe yozlaşarak aile, evlilik ve boşanma gibi konularda İncil'i bazen yanlış bazen de işine geldiği gibi yorumlayarak kurallar koyduğunu söylemekteydiler. Ortodoks dünyası ise adeta Hıristiyanlıktan başka bir alem olarak görülmekte ve genellikle sosyal bilimciler-eğer sosyalist pencereden bakmıyorlarsa- yaptıkları çalışmanın veya yazdıkları kitabın son bölümünde Ortodoksların konumuza bakış açısına ve kurallarına yer vermekteydiler.

İslamiyet öncesi Türklerle ilgili bilgilere ulaşmak ise, biraz problemlidir. Çünkü konuyla ilgili kaynaklar genellikle Orhun-Yenisey yazıtları, Gılgamış veya Dede korkut destanları gibi asıl amacı kayıt tutmak olmayan birtakım kaynaklara bakmak gerekiyordu. Eski Türklerle ilgili diğer bir kaynak da eski Çin kayıtlarıydı. Ancak araştırılan literatürlerde özellikle nişan, kız isteme, hediye, kalın, evlenme törenleri gibi konularla ilgili bilgilere rastlarken boşanma sanki biraz boşverilmiş gibiydi. İslam ve Osmanlı bölümü ise bir öncekinin aksine istemediğiniz kadar çok bilgiye ulaşabileceğiniz, hatta isterseniz oturup birkaç ciltlik kitaplar yazabileceğiniz kadar fazla ve kolay ulaşılabilen bir konuydu. İslam hukukuyla yönetilmesinden dolayı ve ayrıca şerriye sicil mahkemelerinin kayıt tutmaları sebebiyle Osmanlıyla ilgili bilgilere kolay ve sağlıklı bir şekilde ulaşılabilmekteydi.

Cumhuriyet Dönemi Ve Veri Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde buraya kadar olan kısmın aksine literatür bilgilerini gerekmedikçe kullanmamaya özen gösterilmiştir. Çünkü Cumhuriyet dönemi ile ilgili zaten 1932

yılından itibaren araştırmacının elinde sayısal veriler bulunmaktaydı. Dolayısıyla bu bölümde araştırmacı daha çok sayıların işaret ettiklerini görmek ve bunu yazıya dökmeyi tercih etmiştir. Ayrıca boşanma konusuyla ilgili araştırmacının kafasında yer etmiş bazı düşüncelerin istatistiklerle doğrulanıp doğrulanmadığını da görmek öncelikli hedef olmuştur. Bütün bunlara ek olarak da boşanmış insanlarla görüşülerek bilgi, duygu, düşünce ve hataları bizzat ilk ağızdan duymak ve çalışmaya aktarmak amaçlanmıştır. Denek dediğimiz boşanmış insanlarla görüşmek sanılanın aksine pek de zor bir durum değildir. Ama bu insanlardan doğru bilgi almak biraz çaba gerektirmektedir. Mesela Fatma Hanım ile yapılan görüşmelerde aynı soru kısa aralıklarla ve başka cümlelerle birkaç kez sorularak tutarlılığı veya yalan söyleyip söylemediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Çünkü her seferinde alınan cevap biraz farklı olabilmektedir. Neticede gerçek cevabın ne olduğunu bulmak görüşmeyi yapan kişinin gözlem gücüne kalmış bir durumdur. Aslında deneklerin bu farklı cevapları yalan söylemekten veya gerçekleri saklamaktan çok yanlış verilen veya tam olarak gerçek nedeni kendilerinin de bilmemelerinden kaynaklanmaktadır.

Ancak bu bölümün işlenmesi için öncelikle bize yol gösterecek olan genel tabloların(özel amaçlı tablolar)'ın oluşturulması gerekiyordu. Elimizdeki istatistik verilere baktığımızda en dikkat çekici nokta daha önce de belirtildiği gibi D.İ.E'nin 1932'den 2002'ye kadar olan onar yıllık periyotlarda devamlı olarak aynı sınıflandırmaları yapmaması, özellikle 1972 öncesindeki sınıflandırması ile 72 sonrasındaki sınıflandırmalarında farklılıklar olmasıdır. Mesela 1952 yılında kadınla erkeğin karşılıklı yaş gruplarına göre boşanma tablosundaki en küçük yaş grubu 17-18 olarak sınıflandırılmaktadır. Ancak 1972 yılındaki tablodaysa aynı tablodaki en küçük yaş grubu 15-19'dur. Gene aynı konuyla ilgili tablolarda 1972 yılına kadar olan en yüksek yaş grubu sınıflandırması 80+ olarak alınmışken, 1992 yılında 60+, 2002 yılındaysa 75+ üstü olarak belirlenmiştir. İstatistik Enstitüsünün devamlı değişen bu sınıflandırmaları sebebiyle karşılıklı yaş grupları tablolarında işlenen her bir yılın tablosu bağımsız olarak alınmıştır ve genel bir tablo tercih edilmemiştir. Benzer bir durum kadın ve erkeğin mesleklerine göre boşanma tablolarında da yaşanmıştır. 1932-1962 dönemi bilgilerindeki sınıflandırma aynıdır. Dolayısıyla araştırmacı bu dönemi tek bir tabloda göstermiştir. Ancak 1972 ve 1982 yılındaki bilgiler birbirinden farklı sınıflandırmalar içermektedir. Bu sebeple her iki yılın da tabloları ayrı ayrı alınmıştır. 1992 ve 2002 yılları ise daha önceki bütün dönemlerden farklı bir sınıflandırma içerirken kendi içinde aynıdır. Dolayısıyla her iki yıl da araştırmacı tarafından tek bir tablo olarak hazırlanmıştır

Yazıyla anlatım aşamasında araştırmacı elde ettiği rakamsal verilerin yorumunu, gözlem, örnek olay ve benzeri verileri hep bir arada şekillendirerek okuyucuya sunar(Kırımlı, 1994;31). Diğer taraftan rapor kısmında sık sık yer verilen örnek olayların anlatımı

sırasında bireylerin özlük haklarına saygı göstermenin bir gereği olarak gerçek isimler değiştirilerek kullanılmıştır(Kırımlı, 1994;31). Çalışmanın metodolojiyi de içeren rapor kısmı Word programı kullanılarak yapılmıştır.

Boşanma Nedir?

Yukarıdaki başlığı görünce bu satırları okuyan birçok kişi **ne kadar da klişe bir giriş** diye düşünebilir. Ancak gerek Internet üzerinden konuya ilişkin yaptığımız araştırmalarda, gerekse literatür taramalarında bu “iyi bilinen” konuyla ilgili birçok benzer ama farklı noktaları ön plana çıkartan tanımla karşılaştık. Bu tanımlardan birkaç tanesini aşağıda sıralarsak eğer;

Evliliğin resmi olarak sonlandırılmasına boşanma denir. Veya biraz daha geniş bir tanım getirmemiz gerekirse; Bir evliliğin resmi makamlar tarafından iptali ve bu iptal kararının duyurulması ile beraber ortaya çıkabilecek olan sonuçların(çocuk velayeti, mal paylaşımı, nafaka vb.) da resmen karara bağlanmasına boşanma denir. Diğer bir tanıma göre; Mahkeme kararı ile evliliğin sona erdirilmesi ve kadının da erkeğin de evlenmeden önceki hallerine geri dönmeleri boşanma olarak adlandırılır. Konuya ilişkin dinsel bir tanımlamaya göre; Allah katında cinsel birliktelik yaşamaları helal olan bir kadın ve erkeğin bu cinsel birlikteliği bozmalarına boşanma denilmektedir. Veya; kadın ile erkek arasındaki yasal, duygusal ve cinsel evlilik bağlarının bitirilmesi kararına boşanma denir(Arıkan, 1992:14). Evlenmenin yasal olarak sona erdirilmesi yani erkekle kadının yeni bir evlenme yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini sona erdirmelerine boşanma denir(D.İ.E., 2002:23).

Boşanmanın tanımı ile ilgili verilen diğer örnekler de yukarıdakilere paralel bir şekilde sürüp gitmektedir. Bütün bu tanımlar genelde birbirinin aynı olmakla birlikte kimisinde boşanma sonrası mal ve sorumluluk dağılımı vurgulanmakta, kimisinde yeni bir evliliğin önünde yasal olarak bir engel kalmadığına dikkat çekilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz dinsel tanımda ise konuyla ilgili cinsellik ve bunun dinsel açıdan uygun olup olmadığı ön plana çıkartılmıştır. Ancak dinsel olanı hariç bütün tanımlarda dikkatimizi çeken ortak payda; Bu boşanma tanımları yasaları ve mahkemeleri esas alan modern dünyanın boşanma yöntemidir. Peki ya eski zamanlarda veya modern olmayan diğer toplumlarda boşanma neye dayanır? Aşağıdaki bölümde boşanmaya tarihsel bir bakış getirmeye çalışacağız ve dünyanın farklı bölgelerindeki evlilik, boşanma ve kadın konularına kısa kısa değineceğiz.

Boşanmanın Tarihi

Eski zamanlar veya modern olmayan diğer toplumlarda boşanma genellikle dinsel veya geleneksel bir unsur olarak yer almıştır. Bazı kültürlerde herhangi bir objenin(bir çaydanlık veya başka bir ev eşyası) kırılması ile boşanma ritüeli gerçekleşir. Bazı toplumlarda ise boşanma eşlerin ve ailelerinin üzerinde uzlaşmaya vardıkları bir metnin karşılıklı olarak imzalanmasıdır. Diğer bazı toplumlarda ise boşanma tamamen ekonomik bir unsur olarak ele alınmış olup, evlilik sırasında yapılan karşılıklı ödeme ve hediyeleşmelerinin birbirlerine

geri verilmesini içerir. Mesela Eskimolarda aile boşanma sonucu iki parçaya ayrılır ve her bir taraf-eğer çocuklar da var ise-diğer taraftan ayrı bir ekonomik yapıya sahip olarak malları bölüşüp yaşar.

Eski Yahudi kanunlarına göre kadının erkeği boşama hakkı yoktur. Eğer erkek kadını boşamak isterse boşanma akdi olarak bir yazı yazar ve kadına verip onu evden gönderir. Böylece boşanma işlemi gerçekleşmiş olur. Kadın ise ancak eşi onu bu şekilde boşar ise yeniden evlenebilir.

Roma imparatorluğunda resmi olarak bir evlenme bulunmamaktaydı. Kadın ve erkek bir evde beraber yaşamaya başlarlar ve böylece evlilik başlamış olurdu. Yapmaları gereken tek şey ailelerinin onayını almak ve ergenlik çağına gelmekti. Eşlerin her ikisi de mal varlığına birbirinden bağımsız olarak sahipti. Boşanmak istediklerinde yasanın onlardan istediği tek şey boşanma niyetlerini belirten açık bir kanıt-mesela bir mektup-idi.

Eski Çerkezler'de boşanma pek sık rastlanılan bir durum olmamakla birlikte iki şekilde gerçekleşebilirdi. Ya koca şahitlerin önünde **ben artık seninle yaşamayacağım** der ve ayrılırdı. Yada iki şahit ve köy mollasının önünde üç kez **tallaktuk** der ve üç adım atardı. Boşanma bu şekilde noktalanırdı, ancak kadın 4 ay 10 gün bekledikten sonra başka birisiyle evlenebilirdi.

Vikingler arasında boşanma ise kendi zamanlarındaki diğer bütün toplumlardan biraz daha farklı bir şekilde kadına öncelik tanıyarak gerçekleşmekteydi. Boşanmak isteyen kadın şahitleri çağırır ve onların önünde önce ön kapıya gider ardından yatağına doğru yönelir ve boşandığını ilan ederdi. Burada bir parantez açıp vikingler ve genel olarak kuzey Avrupalı toplumlarla ilgili biraz bilgi verelim; Vikinglerde kadınlar da erkeklerle eşit haklara sahip olup boşanma konusunda da erkeğe bağımlı bir durumda kalmamaktaydı. Bir viking kadını evlendikten sonra tamamıyla kendi ailesinden kopup eşinin ailesine karışmak yerine kendi ailesinin bir parçası olmaya devam ediyordu. Eğer kocası kendisine, çocuklara yada kendi ailesine kötü davranır, iyi bir koca olamaz ve kırıcı olursa kadın rahatlıkla kocasını boşardı. Boşanma sonrasında da viking kadını çağdaşlarından daha fazla haklar ediniyordu. Öncelikle çocuklar otomatik olarak annelerinde kalırdı. En büyük çocuk ise her iki tarafın ailelerinin maddi ve sosyal durumlarına göre erkek veya kadının ailesinde kalıyordu. Varolan her türlü malvarlığı kadın ve erkek arasında eşit dağıtılıyordu. Çocukların hakları bile kanun tarafından korunmaktaydı. Aslında günümüzde de kuzey Avrupa ülkelerinde kadınlar oldukça geniş haklara sahip olarak yer almaktadırlar.

Vikingler kadar olmasa da kadın-erkek eşitliği ile ilgili olarak çağdaşlarının daha önünde olan toplumlardan bir tanesi de Azteklerdir. Osmanlı yada Çin imparatorluğunda olduğu gibi hanedanlık hüküm sürmesine, erkek egemen bir toplum olmasına rağmen onları diğerlerinden daha farklı kılan hayata bakış açılarındaki modernlik olmuştur. Konumuz olan boşanmaya da yansıyan bu modern bakış açısına göre; kadınlar istedikleri zaman

boşanma hakkına sahiptirler. Boşanma ile birlikte maldan da pay alabilmekte ve yeniden evlenme hakkına sahip olmaktadır. Ayrıca çocuklar da kadın da kalmaktadır. Diğer taraftan çocuk sahibi olamayan bir kadın kocası tarafından boşanabilir ve aynı kadın başka birisiyle de evlenebilir. Kocasını ölen bir kadın ise sadece ait olduğu klan'dan başka birisi ile evlenebilir. Erkek hakimiyetinin olduğu bir toplum için oldukça eşit sayılabilecek şartlar bütün bu saydıklarımız.

Amerika kıtasının biraz daha kuzeyine çıkıp halk arasındaki adıyla Kızılderili, bilimsel adıyla Amerikan yerli kabilelerine bir göz atalım. Aslında şunu belirtmekte yarar varki; Amerikan yerlileri birbirinden farklı fiziksel özelliklere sahip, farklı dilleri konuşan, farklı yaşam biçimleri olan yaklaşık 2000 kadar gruptan oluşur. Dolayısıyla hepsinin ayrı ayrı boşanma ritüellerinden bahsetmeye kalksak belki de ayrı bir tez hazırlamamız gerekebilir. Ancak genel anlamda söylersek; Amerikan yerlilerinde boşanma pek sık rastlanılan bir durum değildir. Bu sebeple burada size birkaç grubun boşanma ve evlilik ritüellerinden örnekler verelim;

Mohave yerlileri bugünkü Birleşik Devletlerin güneybatı kıyılarında Colorado Nehrine yakın bir bölgede yaşarlar. Avlanmak genel yaşam kaynağıdır. Bir Mohave genci evlenmek isteyeceği kızı her açıdan değerlendirir ve kararını öyle verir. Ayrıca evlenilecek kızın bakire olması da önemli bir şarttır Mohave toplumunda. Eşini seçtikten sonra onu babasından satın alması gerekmektedir ki, genellikle bir yada iki at'ın kızın babasına hediye edilmesi demektir. Mohave kabilesinde evlilik ölünceye kadar sürdürülmesi gereken kalıcı bir kurum olarak görülür. Dolayısıyla boşanma vakaları çok nadir görülür ama neticede mevcuttur. Bu çok nadir olan boşanma vakaları Mohavelerde evin reisi kadın olduğu için erkeğin evi terk etmesiyle sonuçlanır. Eğer erkek iyi bir avcı değilse ve eve yeterince et getirmeyip kadının tarlada yaptığı işe karşılık veremiyorsa, yada artık cinsel açıdan tatmin edici olamıyorsa kadın eşinin atı eğerini ve diğer eşyalarını kapının önüne koyar. Erkeğin eşyalarını alıp gitmesiyle de evlilik biter.

Kiowa yerlileri ise bugünkü Birleşik Devletler-Montana bölgesindeki Missouri ve Yellowstone nehirleri kıyısında yaşarlar ve tıpkı Mohaveler gibi yaşamlarını avlanarak sürdürürler. Evlilik her iki tarafın ailelerinin katılımıyla ve aralarında yapılan bir anlaşmayla gerçekleşir. Gene Mohavelerde olduğu gibi bir yada iki at kızın babasına hediye edilir ve aileler arasındaki anlaşma bu hediye ile kesinlik kazanır. Ardından erkek kızın ailesinin yanına yerleşir ve evlilik başlamış olur. Bu kabiledede boşanma pek rastlanılan bir durum değildir ancak nadir de olsa görülür. Kadınlar genellikle eşlerinin kendilerine iyi davranmaması sebebiyle boşanmak isterler. Kız önce babasının onayını alır ve ardından hediye olarak aldığı atları erkek tarafına geri yollatır. Böylece yapılan anlaşmayı iptal etmiş olur. Kiowa'larda erkekler ise genellikle eşlerinin kendilerini aldatması sebebiyle boşanmak isterler. Bazen de erkekler boşanmak yerine kendilerini aldatan eşlerinin burunlarını keserler ama beraber yaşamaya devam ederler.

Kuna yerlileri bugünkü Panama Cumhuriyeti'nin Atlantik kıyılarındaki San Blas Archipelago adalar zincirinde yaşarlar. Birbirlerine çok bağlı bir hayat sürerler ve tamamıyla anaerkil bir toplumdurlar. Bir Kuna erkeği evlendikten sonra karısının evine yerleşir ve karısının babasına bağlı bir çırak olarak birkaç yıl onun altında çalışır. Kuna ailesi için kız çocuğu eve erkek iş gücü getireceğinden dolayı büyük bir kazançtır. Diğer bütün yerli kabilelerinde olduğu gibi Kuna'larda da boşanma pek rastlanmayan bir durumdur. Gerçekleştiğinde ise erkek eşyalarını alır ve evden gider. Böylece evlilik bitmiş olur.

Batı Amerika yerli kültürünün tepe noktasını Pueblo'lar oluştururlar. Birkaç farklı grubun birleşmesinden oluşan ve Avrupalı istilacılara da en çok direnen ve günümüzde de hala boyun eğmeden yaşayan bu grup çok uzun bir süredir bugünkü Meksika ile Birleşik Devletler sınırında yaşamaktadır. Pueblo'larda kadın erkeğin ayakkabılarını kapının önüne koyduğunda boşanmış sayılır.

Bütün bu örneklerde dikkatimizi çeken nokta; Amerikan yerlilerinde kadının aile ve toplumdaki rolünün çok büyük olması. Eski Mısır'da evlilik oldukça teferruatlı diyebileceğimiz bir seremoniyle gerçekleşirdi. Ancak boşanma da sanki bu büyük seremoni çok fazla önemli değilmişcesine çok kolay bir şekilde yapılabilirdi. Her iki tarafın da boşanma isteme hakkı vardı ve o dönemde Mısır'da bu durum karı-koca arasındaki özel bir konu olarak görülüyor ve dolayısıyla hükümet veya dinsel kurumlar boşanmaya hiçbir şekilde karışmıyordu. Çok eski dönemlerde evlilik herhangi yazılı bir kanıt gerektirmeden, sadece şahitlerle gerçekleşmekteydi. M.S. 9.YY.'dan itibaren evlilik, yazılı bir akit halini aldı ama detaylı bir metin içermiyordu. Sadece birtakım kurallar ve birkaç şart mevcuttu ve şahitler gerekiyordu. Erkekler eşlerine hediyeler, mobilya ve bir ev vermek zorundaydılar. Ayrıca evlilik ile birlikte erkeğin malvarlığının üçte ikisi eşine geçmekteydi. Diğer taraftan eşinin ailesinden payına düşeni de alma hakkı kazanırlardı. Mısır erkekleri için en başta gelen boşanma sebepleri; eşinin çocuk doğuramaması(özellikle de erkek çocuk), başka bir kadınla evlenme isteği yada artık karısını sevmemek idi. Kadınlar ise çoğunlukla erkeklerden gördükleri kötü davranışlar veya kocalarının kendilerini aldatmaları üzerine boşanmak istemekteydiler. Boşanma sonrasında ise hem erkek hem de kadın tekrar evlenme hakkına sahip oluyordu. Hatta arşivlerdeki birtakım kayıtlara göre hazırlığını önceden yapıp boşandıktan hemen sonra tekrar evlenen kadın ve erkeklere de rastlanmıştır. Eğer çocuk doğuramama veya aldatma gibi sebeplerden dolayı boşanma gerçekleşirse kadının tazminat alma veya cezai yaptırıma uğraması da mümkündü. Gene arşivlerdeki bazı vakalarda boşanma isteyen kadınlar ceza olarak paylarına düşen malvarlıklarını halka bağışlamaktaydılar.

Mezopotamya bölgesinde M.Ö. 2300 yıllarında temelleri atılmaya başlanılan Babil ve Asur uygarlıkları ardı ardına bölgeye egemen oldular ve başta Yunan ve Roma toplumlarını da etkileyerek batı

uygarlığı üzerinde kalıcı izler bıraktılar. Bu toplumlarda boşanma genel olarak erkeğin istemesi sonucu olurdu. Hamurabi kanunlarına göre kadın kusurlu bulunursa hiçbir hak elde edemeden kocası tarafından boşanırdı. Eğer erkek isterse kadını boşamaz evde hizmetkar olarak kullanır ve bu arada yeni bir kadınla da evlenebilirdi. Diğer taraftan kocanın karısına karşı olan asli görevlerini(eve bakmak vb.) yerine getirmemesi durumunda kadının boşanma hakkı olduğu da Hamurabi kanunlarca belirlenmişti. Eve getirdiği eşyayı geri alabildiği gibi kocanın mirasındaki hakkı da boşanmasına rağmen devam ederdi. Ayrıca savaşta esir düşen bir savaşçının eşi iki yıl bekledikten sonra boşanmış sayılır ve tekrar evlenebilirdi. Eldeki kayıtlara göre her iki toplumda da boşanma çok sık rastlanılan bir durum değildi.

Eski Japonya ise yukarıda verdiğimiz örneklerin aksine, özellikle 1898 yılına kadar yüksek boşanma yüzdesine sahne olmuştur. Erkek egemen bu toplumda bir erkek birden fazla kadınla evlenebilir ve istediği zamanda istediği eşini boşayabilirdi. Tabii ki bu durum Japonya'da 1898 yılına kadar yüksek bir boşanma yüzdesine sebep olmuştu. Ancak 1898 yılında yürürlüğe giren yeni yasalar aile kurumunu sağlam bir yapıya oturtmuştur. 1898-1940 yılları arasında keskin bir şekilde düşen boşanma yüzdeleri 1940 sonrasında endüstrileşme, şehirleşme ve modernleşmenin devreye girmesiyle tekrar yüksek bir yüzdeye sahip olmuştur.

Japonya'dan ayrılıp Çin'e geçtiğimizde ise Konfüçyus döneminden 1990'lara kadar gelen geleneksel bir tavırla karşılaşırız. Çin'de bekar olmak bir problemdir, ama boşanmak ise çok daha büyük bir engeldir. Çin kültürü geleneksel olarak evlenmeyi benimseyen bir yapıya sahiptir. Özellikle 28 yaşına gelmiş kız çocukları ailelerinden ve çevrelerinden evlenme konusunda ciddi baskılar görürler. Çok eski dönemlerden 1990 yılına kadar halkın ve de ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımı; Eğer yetişkin bir kız veya erkek çocuğu isen artık evlenmelisin şeklindeydi. Ancak gencin kendine ait küçük bir odası varsa ve etrafındakilerin görüşlerini dikkate almayacak kadar rahat bir yapıya sahip ise bekar kalabilmekteydi Ancak kişi bir şekilde evlenmiş ise boşanması da çok zor bir konuydu. Öncelikle gerek dinsel, gerekse yasal otoriteyi boşanması gerektiğine ikna etmeli, ardından da eşiyle(kadın veya erkek fark etmez) boşanma konusunda anlaşmalıydı. Çünkü evliliğe bu kadar şartlanmış bir toplumda eşlerden bir tanesi muhakkak evliliğin sürmesini istemekteydi. Boşanmak ve yalnız yaşamak demek toplumdaki diğer insanlarla kolayca iletişim sağlayamamak ve dışlanmak anlamına geliyordu. Çünkü Çin toplumunun genel yaklaşımına göre; Evlenmek, doğanın insanlara sunduğu güzel bir nimetti ve bu nimeti geri çevirmek normal bir davranış değildi. Dolayısıyla boşanmak isteyen bir karı veya koca etrafındaki komşularından ve diğer insanlardan evliliğin ne kadar güzel bir şey olduğu, her evlilikte kavga veya anlaşmazlıkların olabileceği ama bunların zamanla unutulacağı yönünde baskılar görürdü. Bütün bunların sonucu olarak da Çin tarihinde mutsuz aile tablosu çok sık görülen bir olguydu.

1990 sonrasında ise değişim rüzgarları kaçınılmaz bir şekilde Çin'de de etkili olmaya başladı ve boşanma çok sık rastlanılan, hatta toplumun genelinin de onay verdiği bir konu, daha doğrusu bir moda haline geldi. O kadarki boşanmışlar için açılan otellere veya yuvalara Çin'de çok sık rastlanmaya başlandı. Eski arkadaşlar yolda birbiriyle karşılaştığında mutsuz görünenlere genellikle boşanması tavsiye edilir hale geldi.

Buraya kadar boşanmaya tarihsel bir bakış açısı getirmeye çalıştık ve çeşitli medeniyetlerden kısa örnekler vererek konuyla ilgili bakış açımızı geniş tutmaya özen gösterdik. Bundan sonraki bölümde ülkemizin de özellikle bugünlerde kendisine bir yer bulmaya çalıştığı batı Avrupa dünyasında aile, kadın ve boşanma konularını etraflıca incelemeye çalışacağız.

Batı Avrupa'da Aile ve Kadın

Avrupa'da klasik dönem öncesindeki aile konusunda çok az şey bulabiliyoruz. Bu nedenle somut akrabalık sistemlerini yeniden oluşturmak yalnız yazı yazabilen halklarla sınırlı kalabiliyor. Bu durum da bizi Yunan ve Romalılarla sınırlandırıyor(Goody, 2000:21). Yunanlılardaki klasik aileye ilişkin metinlerin çoğunluğu ise edebi metinlerdir. Yasal metinler ise Romalılarda mevcuttur.

Bir önceki bölümde bahsettiğimiz birkaç istisnai örnek dışında çok eski çağlardan beri bütün toplumlarda aile, erkeğin egemenliği ve kadının tutsaklığı temeli üzerine kurulmuş sosyal bir bütün olarak yaşamını sürdürüp gitmekteydi. Bu durum yüzyıllar boyunca da bu temelde yaşadı. Hıristiyanlık öncesi Roma'da kadının durumunu belki de en net açıklayan sözler Cicero'ya aittir;

“Akıllı atalarımız fiziksel yetersizliğinden dolayı kadının bir koruyucunun kontrolünde olmasını uygun görmüştür.” İşte bu mantığa sahip olan Roma imparatorluğunda pek tabii ki kadının koruyucusu bir erkek idi. Doğal olarak da önce babası ardından da kocası bu koruyuculuk görevini üstleniyordu. Ancak eğer her ikisi de ölmüş ise o zaman geride kalan kadının koruyuculuğu ya yakın bir erkek akraba tarafından veya resmi bir görevli tarafından yapılmaktaydı. Augustus'un tahta geçmesine kadar Roma'da bu koruyuculuk düzeninden bağımsız olan kadınlar, Vestal Bakireleri olarak da adlandırılan tapınakta görevli altı kadın idi. Augustus döneminde ise üç çocuk doğurmuş olan ve kocası veya babası ölmüş olan kadınlara koruyuculuk yapılmamaya başlandı. Diğerleri içinse aynı düzen devam etti.

Aristokrat ailelere mensup küçük kızlar haricinde kalan diğer kız çocukları da bu uygulamadan nasibini alıyordu. Diğer taraftan kız çocukları temel eğitimi bittikten sonra eğitimine devam etmiyor, onun yerine lir çalma dans ve şarkı söyleme eğitimi alıyor, ve ayrıca Latin ve Yunan edebiyatı öğreniyorlardı. Kız çocuklarına uygulanan bu eğitimin amacı onu evliliğe hazırlamaktı. Roma'daki adetlere göre bir kız çocuğu çok küçük yaşlardan itibaren evliliğe hazırlanmaya başlar, ama bu eğitim dönemi bittikten sonra da evlenmek için bir yetişkin olana kadar beklemesi gerekirdi(Roma'da yasalar kızların oniki yaşından önce

evlenmesini yasaklamıştı). Bu zaman zarfında erkek çocukları ile iletişim kurması, hatta belirli ölçülerde flört etmesi de olağandı.

Bir kız ancak evlendiği zaman belirli sınırlar içinde de olsa bir özgürlük kazanıyordu. Evlendikten sonra ise Romalı erkekler kadınları üzerinde yoğun bir kontrole sahiplerdi. Eşlerini partilere ve buna benzer toplantılara sadece kendilerine eşlik etmesi için götürürler, evde çocuklar, köleler ve hizmetkarlar üzerindeki kontrolü tamamen kadınlara bırakırlardı. Aslında bahsi geçen konularda kadına yetki vermedeki amaç güven duygusundan çok erkeğin üzerinden atmak istediği ve angarya olarak gördüğü birtakım işleri kadınlara yüklemek idi. Kadınların şarap içmesi ise yasaklanmış, onun yerine üzüm suyu içmeleri uygun görülmüştü(bu kural ilerleyen dönemlerde Roma'da kaldırıldı ve kadınlar da şarap içmeye başladılar). Diğer taraftan eski grekler'deki sosyal düzene baktığınızda ise Roma gayet özgür bir dünya gibiydi(Grekler'de kadınlar adeta evdeki bir mahkumdu. Eşleri ile beraber partilere katılmaları düşünülemezdi bile).

M.Ö.216 yılındaki Canae yenilgisiyle Romalılar bir takım lüks harcamalarda kısıtlamaya gidilmesini kararlaştırdılar. Ve tabii ki kısıtlamalar kadınlardan başladı. Hiçbir kadın yarım onsdan daha fazla altına sahip olamayacak, çok renkli elbiseler giymeyecek, kutsal günler dışında şehir içinde at arabalarına binemeyecekti. İlkbaşlarda kabul gören bu kanunlar zamanla günlük hayattaki refah seviyesinin artmasıyla kadınlar tarafından protesto edilmeye başlandı. Ancak öncelikle kadınların hayatlarına kısıtlama getiren bu kanunların iptali kadınların yoğun protestolarına rağmen yirmi yıl aldı. Yirmi yılın sonunda da kısıtlamalar belirli ölçülerde kaldırıldı.

Kadınlar için yoğun kısıtlamaların olduğu bu dünya'da çalışan kadınların sayısı da oldukça az idi.

Roma'da evliliği tanımlamamız gerekirse eğer; bunu bir üreme ilişkisi olarak adlandırmak zorundayız. Çünkü aşk hemen hiç olmayan bir unsurdu. Bugünkü anlamıyla sadakat de Roma'daki evlilikleri kapsamıyordu. Çünkü Romalı erkekler kılıbık olmadıklarını kanıtlamak için her türlü çapkınlıkları yapmayı tercih ediyorlardı. Kadınların durumu ise duygusal anlamda biraz üzücüydü. Çünkü kocalarından gelebilecek her türlü sevgi ve ilgiye açıldılar.

Evin içindeki yatak ise sembolik olarak bu evde anne olması beklenen bir kadının yaşadığını gösteren bir işaretti. İsteyen erkek klasik bir evlilik seremonisiyle eşini eve getirirdi, isteyen de hiçbir tören yapmadan sadece istediği kadınla aynı evde yaşamaya başlardı. Kısacası nasıl evlendiğinizin hiçbir önemi yoktu çünkü evlilik devleti ilgilendiren bir durumdan çok kişiler ve aileler arasındaki bir ilişkiydi(Augustus evlilik ve boşanma ile ilgili birtakım kanunlar çıkarmıştır, ancak bu kanunlar gerçek anlamda sosyal hayatı düzenlemekten çok Roma'daki önde gelen aileler arasında evlilik ve boşanma konularına açıklık getirmek, ayrıca doğabilecek anlaşmazlıklardan çıkabilecek kararlar ile güçlü bir aileyi kendisine muhalif olarak almamak ve tahtı tehlikeye

atmamak için kullanılmıştır). Evliliğin işlevi çok basitti; Genç, bakire bir kızın statüsünü bir anne veya anne adayına çevirmek. Yukarıda belirttiğimiz gibi Romalılar için önemli olan nokta üremek ve soyun devamını sağlamaktı. Bu sebeple çocuklar çok önemliydi. Evin içinde doğan ilk çocuğa kadar da evlenme tamamlanmış sayılmıyordu.

İki evlilik mevcuttu;

Birincisi klasik yöntem olan kadının baba evini terk edip eşinin yanına yerleşmesi ve kocasının aile mensubu haline gelmesiydi. Bu durumda kadın babasından kalabilecek bütün mirasını kaybetmiş oluyor ama kocasının ailesinden kalabilecek mirastan da hak alabiliyordu.

İkincisi ise özgür evlilik olarak da adlandırılan yöntem idi; Kadın baba evinde ve kendi aile mensubu olarak kalıyor, bütün varis haklarını koruyor ama yeni ailesindekilerden de feragat etmiş sayılıyordu. Bu tip evlilik daha çok asil ailelerin çocukları arasında yapılan bir uygulamaydı ve amacı daha çok aristokrat ailelerin kız çocuklarını eşlerinden gelebilecek her türlü yaralayıcı tavır veya davranıştan korumak içindi. Bu tipteki bir evlilik ise genellikle her iki tarafından uzlaşması üzerine noktalanırdı. Yöntem olarak da; Bir köleyle yollanılan bir mektup evliliğin bitirildiğini ilan ederdi.

Roma'da evlilik nasıl oldukça kolay oluyorsa, boşanma da aynı şekilde kolayca gerçekleştirilebiliyordu. Yapılması gereken tek şey yedi şahit önünde evliliğin iptalini ilan etmektir. Dolayısıyla eski Roma'da boşanma çok yaygın olarak görülen bir durumdur. Kadın getirdiği çeyizi ile beraber baba evine ve babasının korumasına dönerdi. Yalnız eşini aldatan kadınlar ceza olarak getirdikleri çeyizlerinin yarısını geri götürebilirlerdi. Augustus dönemindeki Roma kanunları erkeğin aldatmasını ise bir suç olarak görmüyordu.

Hıristiyan ideoloji ve uygulamaları dördüncü yüzyılın sonunda Roma toplumunda yavaş yavaş yer etmeye başladı. Hıristiyanlığın sosyal hayata getirdiği birtakım değişiklikler altıncı yüzyılda iyice ivme kazandı. Bu dönem Galya'da ve diğer yerlerde kilisenin büyük topraklar edindiği ve kendisini hem devleti tamamlayıcı hem de devlete rakip olarak örgütlediği dönemdir. Kilisenin güçlendiği dönemlere kadar Roma'da hiçbir evlilik olanaksız değildi ve aile kurma yolları arasında boşanma, yeniden evlenme ve evlat edinme de mevcuttu. Kısacası Roma, kendi akraba gruplarını oluşturmada ve varislerini seçmede son derece özgür bir dünyaydı (Goody, 2000:38). Kilise öncelikle bazı mevcut evlilik biçimlerini değiştiren uygulamalar getirdi. Yakın akrabalarla, yalnızca kan bağı olanlarla değil evlilik ilişkisiyle oluşan akrabalarla ve daha sonra aile ilişkilerinin dini eşiti sağlamak amacıyla kilisenin yarattığı yada geliştirdiği sistem çerçevesinde vaftiz-ebeveynleri aracılığıyla doğan manevi akrabalarla evliliği yasakladı. Ardından dördüncü yüzyılın sonlarına doğru ölen karısının kızkardeşi veya kendi erkek kardeşinin kızıyla evlenen erkeklerin papaz olmaları yasaklandı. 721 yılında Papa 2. Gregory'nin konseyi bütün

akrabalarla evliliği tamamen yasaklamıştır. Zaman içerisinde bu yasaklar çeşitlilik kazanmıştır.

Hıristiyanlığın Roma imparatorluğundaki bu yükselen döneminde boşanma yasaklanmıştı ancak çok etkili, kesin bir yasak değildi. Hatta havari Julian kadınların boşanma prosedürünü başlatma olasılığına bile izin vermişti. Fakat daha sonraları bu durum, kadınların genel olarak erkeklere ve özellikle de psikoposlara boyun eğmesi gerektiğini savunan Romalı rahip Ambrosiaster tarafından eleştirilmişti. Daha sonra Theodosius Tanrı'nın çocukları için evliliği bozmanın kolay olmaması gerektiğini söyledi(Velidedeoğlu, 1976:136). Bütün bu ön fikirler feodal avrupa'da ilerleyen dönemde ortaya çıkacak boşanma yasağının tohumlarını atıyordu.

Roma İmparatorluğu yaklaşık 1500 yıl kadar önce zayıflamaya başladı ve ardından da ikiye ayrıldı, sonrasında çöktü. Roma sonrası Avrupa yavaş yavaş tekrar büyüyen kentleriyle kırsal bir kıtayı. Sınıf temeline dayanan bir toplum oluşmuştu(Goody, 2000:69). Seçkinler köylülerden çok farklı bir hayat yaşıyorlardı. Soylarının çıkarları açısından kendi toplumları arasında ve oldukça erken yaşlarda evleniyorlardı. Köylüler ise genellikle aynı ekonomik düzeye sahip köylülerle evleniyorlardı ama seçimlerinde sınırlamalar daha azdı. Kısacası bu dönem avrupa'nın feodal bir yapıya bürünmesi ve yerel derebeyler'in hakim bir konuma geçmesine sahne oldu. Ancak bu feodal yapıda güç kazanan ve hemen her konuda etkin bir rol oynayan kurum ise Roma imparatorluğu döneminden beri yükselişte olan kilise, papa ve papa'ya bağlı başpiskopozlar idi.

Avrupa'da bu dönemdeki evliliklerin sevgi'den çok bir politik güç kazanma veya toprak miktarını artırma ve feodal yapı içerisinde yerini sağlamlaştırma amacı taşıdığını görmekteyiz. Bir evlilik iki düşman aile arasına barışı getirmekteydi. Veya bir evlilik herhangi bir Baron'un evlendiği kadın sayesinde daha fazla toprağa sahip olması, daha fazla gelir elde etmesi veya konumunu daha da güçlendirmesi anlamına geliyordu. Bazı bölgelerde yeni doğan kız çocuklarının evleneceği erkek hemen belirleniyordu. Diğer taraftan hazırlanan bir evlilik seremonisi her bir Baron'un ününü de katlayarak arttırıyordu. Bu dönemin başlangıcında kadının toplum içindeki rolü gene çok öncelikli değildi. Daha çok bebek yapmak ve hastalara bakmak gibi işlerle uğraşan kadınlar biraz da içinde buldukları ortamın zorunluluğuyla doğal iyileştirme yöntemleri ve bitkisel hayat hakkında bilgi sahibi oldular. Özellikle masaj, ilkyardım ve yaraları daha çabuk iyileştirmede çok başarılıydılar. Üst sınıfa dahil kadınlar ise kocaları savaşırken onların sorumluluklarını üstlenirlerdi. Aynı zamanda mutfak işlerinde de

iyi eğitim almış bu kadınlar emirlerinde hizmetkarları olmasına rağmen mutfağı yakından kontrol ederlerdi.

9.YY'da ortaya çıkan sosyal gelişmeler kadınların ait oldukları sosyal sınıf içerisindeki konumlarını ve haklarını nispeten arttırmıştı. Öncelikle kendilerine ait olan malvarlıklarını bağımsız bir şekilde kendileri kontrol edebiliyorlardı. Babasına hediye veya para vererek gelini satın alma adeti ortadan kalkmıştı. Onun yerine damat sahip olduğu toprağın bir parçasını evlilik hediyesi olarak kadına devrediyor ve bağımsız olarak yönetmesine izin veriyordu. Ayrıca kadın sahip olduğu toprağı miras olarak da aktarabildiği gibi babasından kalan mirastan da erkek kardeşleri ile eşit pay alabiliyordu. Bu düzenlemenin tam olarak nasıl ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte 8.YY'da mirasını kız ve erkek çocukları arasında eşit paylaşım ve Allah katında çocuklara cinsiyetine göre farklı muamele etmenin yanlış olduğunu savunan bir baba'nın bu duruma yol açtığı tahmin edilmektedir. Kadınların mirastan eşit olarak pay alabilmelerinin yarattığı sosyal etki, günümüz tarihçilerinin bile bugün hala araştırdığı bir konudur. Bu dönemde kızlar babalarının onayı olmadan bir evlilik yapamıyorlardı. Ancak eğer kendi topraklarına sahiplerse evlendikten sonra bağımsızlıklarını kazanma şansları yükseliyordu. Diğer taraftan dul kadınlar da(eğer kocalarından kalan toprakları yönetme ve çocuklara bakma hakkı kendilerine verilmiş ise) sosyal olarak iyi bir konuma yükselebiliyorlardı.

Her ne kadar bu düzenlemeler kadınların sosyal haklarını arttırsa da neticede kadın erkeğinin kontrolünde yaşayan birisiydi ve ona aitti. Nicholas Byarad'ın 13.YY'da deklare ettiği şu kanun herhalde durumu gayet net açıklamaktadır; "Bir erkek kadını dayak ile eğitebilir ve döverek onu doğru davranmaya yöneltebilir."(Goody, 2000:84).

Bu dönemde boşanma kilise tarafından yasaklanan ve kesinlikle düşünülmemeyen bir unsurdur. Hatta boşanan çiftler kilise tarafından kabul edilmeyen, aforoz edilmiş insanlar olarak mimleniyordu. Biraz önce de belirttiğimiz gibi bu dönem Rönesans ve reform hareketlerine kadar Katolik kilisesinin, papanın ve ona bağlı psikopozların etkin rol oynadığı bir çağdır. Dolayısıyla evlenme ve boşanma ilişkilerinde de kanun Katolik kilisesinin söyledikleridir. Katolik kilisesine göre boşanma hiçbir suretle caiz olmayan bir konuydu ve izin verilmezdi. Evlilik ruhların birleşmesi biçiminde kutsal bir bağlantı sayılmaktaydı. Bu sebeple bu kutsal bağlantının insanlarca koparılabilmesini kilise kabul etmemiş, ölümcül bir günah olarak almıştı. Aynı zamanda boşanmayı ahlak dışı olarak da adlandırıyordu. Çünkü aile içerisinde düzensizlik ve parçalanmaya neden oluyor, bu durum da topluma sirayet ediyordu. Ayrılmış eşlerin çocukları travma geçiriyor olarak düşünülüyor ve birbirlerine zarar verecekleri hesaplanıyordu. Ayrıca toplum içerisinde de yaygınlaşabileceğinden dolayı kaçınılması öğütleniyordu. Katolik kilisesi boşanmak yerine ayrılmayı mümkün kılmıştı. Ayrılık ise sürekli veya geçici olabiliyordu. Sürekli ayrılık nedeni zinaydı. Bir tarafın istemi üzerine zina kanıtlanırsa onun

istemi üzerine eşlerin sürekli ayrılığına karar verilirdi. Ama her iki taraf ta zina etmiş veya bir taraf eşinin zinasına vasita olmuş veya onu affetmişse o zaman ayrılığa da karar verilmezdi. Sürekli ayrılık bir boşanma olmayıp evlilik bağlantısının bir devamı olduğundan eşler başkalarıyla da evlenemiyorlardı. Geçici ayrılık nedenleri ise birden fazlaydı. Bunlar; din değiştirme, çocukları Katolikliğe aykırı yöntemle eğitme, kötü hayat sürme, eşinin sağlığını tehlikeye düşürme ve ağır hakaretti(Burada dikkati çeken en önemli nokta; bugünkü uygar ülkelerin boşanma nedenlerine ilişkin yasalardaki kuralların birçoğu kilise hukukundan gelmiştir). Hıristiyanlık boşanma olanaksızlığını tanrısal yasaların idealizmi ve tanrı buyruğu olarak kabul etmişti. Aslında bu yöntem ilk zamanlar Hıristiyanlıkta yoktu. Ancak daha sonra İncil'deki **evlenmekle ruhlar birleşir** sözüne dayanılarak bu birliğe insanlarca son verilemeyeceği yolunda yorum yapılmış ve böylece boşanma olanaksızlığı yasal bir durum almıştır.

Katolik kilisesinin toplum hayatı üzerindeki bu yoğun etkisi zamanla yozlaşmaya sebep olmuş, ortaçağ boyunca zenginleşen ve gücünü arttıran kilise ve papalık siyasetle ve dünyasal etkinliklerle giderek daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Öncelikle din adamlarının tepkilerini çeken kilise, matbaanın bulunmasını takiben kitap okumanın yaygınlaşması ve kutsal kitabın her dile çevrilerek sıradan insanlar tarafından da okunması ile bir hedef halini aldı. Alman din adamı Martin Luther'in Katolik kilisesinin uygulamalarını eleştiren ve **insanın sadece kişisel inancıyla günahlarından arınabileceğini** savunan felsefesi reform hareketlerinin çıkış noktası olmuştur. Zaten bu dönemde pek çok kimse kilisenin bir reforma gereksinmesi olduğunu düşünmekteydi. Dolayısıyla Luther kendisine pek çok yandaş buldu ve onun gibi düşünenlere Protestan denmeye başlandı. Katolik kilisesi ise reform hareketlerine cevap olarak karşı-reform'u başlattı ve yolsuzlukların önüne geçmeye çalıştı. Karşı reform hareketleri ve Calvinistlerin farklı istekleri sebebiyle reform hareketlerinin başlangıçtaki hızı kesildi. İşte bu sebeple de reformasyon çağı ailenin erkek egemenliğine dayanan yapısını değiştirecek köklü bir yenilik getiremedi. Hatta Protestan yaklaşımın benimsenmesi, aile ile ilgili Katolik kilisesinin kurallarının bir kenara atılmasıyla evlilik, aile, boşanma gibi konularda birtakım belirsizlikler bile yaşandı. Özellikle de evlilik yasaklarıyla ilgili olarak nasıl bir yasa benimseneceği başlangıçta bilinmiyordu. Ancak bu belirsizlik çabuk atlatıldı ve eski kurallar modifiye edilerek yeniden uygulanmaya başlandı. Bu dönemde göze çarpan en önemli değişiklik akraba evliliklerinde eskisi kadar kesin yasakların yer almayışı olmuştur. Diğer taraftan her iki reform hareketi de kadınlar için sadakat ve boyun eğmeyi gene ön plana çıkarmıştır. Fakat kadınların toplum içinde oynadıkları rollerde gelişmeler olmuş, mesela babalık görevini veya rolünü yerine getirmeyen veya getirmek istemeyen ailelerde kadınlar merkez rolü üstlenmişlerdir. Baba öldüğünde ise gerçek velayet anneye geçer ve anne çalışarak

ailenin geçimini sağlardı. Kadınların bu dönemde biraz da kendi kendilerine kazandıkları en önemli özellik okuyup yazmaları, kitaplardan ve kutsal kitaptan sayfalar karıştırarak bireysel bilgi düzeylerini arttırmaları ve birçok konuyu tartışmaları olmuştu.

Boşanma konusunda ise genel durum pek değişmemişti. Boşanma tüm Hıristiyan topluluklar tarafından yasaklanmış, ancak bazı sınırlı nedenlerle, örneğin erkeğin iktidarsızlığı gibi sebeplerle evliliğin fesh edilmesi mümkün oluyordu. Ayrılık durumunda kadın evlenirken ebeveyninden aldığı, evlilik sırasında ortak mülkiyete giren ama kendi mülkü olarak kalan Drahoma iade ediliyordu. Yeniden evliliğe izin verilmiyor, sadece çok sınırlı ölçülerde Calvinistler arasında uygulanıyordu. Bu sebeplerden dolayı boşanma çok nadir görülen bir durum halini almıştı. Mesela 17.YY'da İskoçya'da yılda bir boşanma olayı belki görülebiliyordu. Aynı yüzyılın sonlarında İngiltere'de-özellikle aristokrat kocalara-karısına karşı boşanma davası açma hakkı tanınmıştı. Ancak bu durum bir sosyal değişimden çok güçlü aileleri memnun etmek için çıkarılan bir haktı ve İngiltere'de evliliğin gerçek anlamda feshi 19.YY'ın ortalarında mümkün olmuştu. Ortaçağ'da birçok ailevi konuda yetki sahibi olan kurum dini mahkemelerdi. Reformasyondan sonra bu yetki seküler mahkemelere geçti. Bu mahkemeler Püritenlerin şüpheci yaklaşımları yüzünden Commonwealth tarafından feshedildiler. Ama 1660'larda yeniden canlanarak onsekizinci yüzyılın başlarına kadar işlevlerini sürdürdüler. Ortaçağ boyunca dini mahkemelere gelen evlilik uyuşmazlıklarının çoğu evliliğin bozulmasıyla değil evlilik sırasında verilen ancak tutulmayan sözlerden kaynaklanıyordu. Bologna'da 1544-1563 yılları arasında açılan davaların %50'si gene tutulmayan sözlerden kaynaklanmıştı. %23'ü fesih, %16'sı ayrılma ve %10'u da iki eşlilik yüzünden açılan davalar idi.

Aslında boşanmanın kabul edilmezliği ilkesi Hıristiyanlıkla birlikte yasaklar arasına girmiştir ama Pagan Romalılar dışında dünyanın birçok yerindeki farklı toplumlar, örf ve adetler sebebiyle bu duruma zaten karşı çıkmıştır. Boşanmanın olanak dahilinde olduğu durumlarda bile evliliğin devamından yana tavır alınmıyordu. Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz ki; Hıristiyanlık aslında çok yaygın olarak benimsenen bir durumu bir yaptırım haline getirmiştir. Bu yasağın somut sonucu da evlilik içi şiddete ve cinsel sadakatsizliğe gösterilen yüksek hoşgörü olmuştur. Erkekler sahip oldukları geniş çapkınlık fırsatları, fiziksel güçleri ve hareket kabiliyetleri nedeniyle durumdan memnun idiler. Bununla birlikte doğurduğu tüm mali zorluklara, çocukların velayetlerinde yaşayabilecekleri potansiyel problemlere ve yasaların ayrıcalık tanıdığı evli çiftlerden oluşan bir toplumda yalnız kadın olarak yaşanan aşağılanmaya rağmen kadınlar kendilerine olanak verildiğinde evliliğin feshi için hemen başvuruyorlardı.

1789'daki Fransız devrimi özgürlük, adalet, eşitlik ve kardeşlik ilkelerini kendisine bayrak yaptığı halde sanki bu ilkeler yalnız erkekler için varmışcasına kadının toplum içindeki ikinci sınıf vatandaşlık durumunu değiştirecek reformlara girişmedi. İhtilal sonrası oluşturulan Konvansiyon, yani ulusal meclis kadınlara oy hakkı tanınmadığı için sadece erkeklerin oylarıyla seçilmişti(Temel Brittanica, cilt:13, 1993:246). Üstelik de kadınlar Fransız devrimi sırasında erkeklerle omuz omuza mücadele vermişlerdi. Bu devrimin ardından gelen imparatorluk döneminde bugün hala yürürlükte bulunan ve adına **Napolyon Yasası** denilen 1804 tarihli **Fransız Yurttaşlar Yasası** hazırlanırken Napolyon'un bu yasayı hazırlayan komisyona direktif niteliğinde söylediği şu sözler çok ilginçtir; “Bir erkek karısına **Madam bugün sokağa çıkmayınız, Madam bugün tiyatroya gidemezsiniz** diyebilmelidir.”(Velidedeoğlu, 1976:6). Devrimin hayatlarında önemli bir değişiklik yaratmadığını gören kadınlar, 1789'dan örgütlenme özgürlüklerinin ellerinden alındığı 1793'e kadar gazete çıkararak, dernek kurarak içine itildikleri edilgen konumdan kurtulmak, siyasal ve toplumsal yaşama katılabilmek, seçme ve seçilme hakkına sahip olabilmek için yoğun bir mücadele vermişlerdir.

Önce Rönesans ve reform hareketleriyle başlayan, ardından da Fransız devriminin de ön ayak olduğu sekülerleşme avrupa'da onsekizinci yüzyılın sonları ve ondokuzuncu yüzyılın başlarında etkin olarak kendini göstermeye başladı. Sekülerleşme kilisenin gözetim görevinden çekilerek yerini devlete bırakması demektir. Bu durum ailenin nasıl kurulacağı üzerinde de yeni kurallar koymuş ve kilisenin nikah kıyma yetkisini bazı bölgelerde-özellikle Protestanların olduğu yerlerde-tamamen elinden almış, bazı yerlerde de kısıtlamalar getirmiştir. Sekülerleşme hareketi ve avrupa'da yaşanan endüstri devrimi boşanma özgürlüğü konusunda bireylerin önünü açmıştır. Ayrıca yukarıda belirttiğimiz gibi Fransız devriminin kadınların durumunda bir değişiklik yaratmamasıyla ortaya çıkan kadın hakları ve feminist hareketler de boşanma özgürlüğünü körükleyen diğer unsurlardır. Özellikle **Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisinin** yazarı Olympe De Gouges ve **Kadın Haklarının Bir Savunusu'nun** yazarı Mary Wollstonecraft'ın fikirleri ve bakış açıları bugün modern dünya'da da geçerliliğini koruyan ilk feminist istemlerdir. Ancak Katolik kilisesinin egemen olduğu ülkelerde aile, evlilik ve boşanma üzerinde kilise devletten daha fazla otorite sahibi olmaya devam etmiştir.

Avrupa'da boşanmanın mümkün olması, kilisenin evlilik ve aile üzerindeki iktidarından vazgeçmesiyle olmuştur. Fransız devrimi çok büyük değişiklikler yapmamasına rağmen boşanmayı olanaklı kılmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz Napolyon medeni yasası boşanmayı zorlaştırmış, 1816'da getirilen monarşi ise boşanmayı tekrar olanaksızlaştırmıştır. Boşanmanın tekrar bir hak oluşu ise 1884'te gerçekleşir. Bu dönemde çıkan yasa boşanan çiftin

çocuklarının velayetinin “**masum taraf**” a verilmesini öngörür. Masum Taraf kavramı avrupa’da artık kalkmış bir kavramdır. Kullanıldığı dönemlerde ise yeniden evlenme kötü gözle görülmektedir.

Endüstri devrimi avrupa’da kadınların da çalışma dünyasına girmelerini doğurmuş, zincirleme olarak da kadın haklarında belirli bir artış sağlamıştır. Ancak tarihin ilk dönemlerinden beri hep ikinci sınıf insan olan kadınların erkeklerle eşit durumlara gelebilmesi yirminci yüzyılın başlarına, özellikle de geçirilen iki dünya savaşına rastlar. Eski dönemlerde savaşlar erkekler arasında olur, kadın cepheye giden eşinin dönüşünü bekler, çocuklara ve yuvasına bekçilik yapardı. Ama 20.YY’daki savaşlar artık sadece kara ve denizde değil havada ve dolayısıyla cephe gerisinde de yapılmaya başlandı(Velidedeoğlu, 1976:7). Artık ordu savaşından çok ulus savaşı şeklinde geçen muharebeler bir anda cephe gerisini hayati bir öneme sokmuştur. Böyle bir durumda da toplumun bir üyesi ve erkekle aynı zekaya sahip olan kadın, kırsal üretimden savaş araçları ve savaş makinaları üretimine kadar bütün işlerde aktif rol oynamıştır(Velidedeoğlu, 1976:8). Sonuç olarak erkeklerde de zihniyet değişmiş ve kadına duyulan saygı daha da güçlenmiştir. Çalışan, eşit kadın kavramı boşanma oranında ve yalnız anne veya birlikte yaşayan çiftler sayısında da artış doğurmuştur. Şurası bir gerçektir ki; ayrı bir gelire sahip olma kadına bağımsızlığını getirmiştir. Ancak avrupa’da boşanma oranının gerçek anlamda patlaması 1964’ten sonra olur. Seks devrimi adı verilen ve kadın-erkek arasında cinsel eşitlik isteyen bu akım öncelikle evlenme ve aile kurma mantığını sorgular, ardından da kaçınılmaz olarak boşanmayı körükler. Bu sebepten dolayı 70 ve 80’li yıllar boşanmanın çok yüksek oranlarda görüldüğü dönemlerdir. Karşılıklı anlaşma yoluyla boşanma ise 1974’te mümkün olur. Yeniden evlenmeye kötü gözle bakılması mantığı ise yalnızlığa kötü gözle bakılması mantığına dönüşmüştür. İlk dönemlerde bir kadının boşandıktan sonra ayakta durabilme yeteneği esas olarak yeni bir eş bulmasına bağlıydı. Ne var ki bağımsız bir gelir yada önceki eşten, akrabalarından veya devletten sağlanan gelir desteğiyle bu türden sınırlamalar da ortadan kalktı. Yalnız anneler zor koşullarda da olsa artık kendi imkanlarıyla ayakta durabilmektedir. Ayrıca biran önce evlenmeleri yönündeki baskılar da ortadan kalkmıştır. Özellikle devletten alınan yardım başta Fransa olmak üzere Avrupa’nın birçok ülkesinde son dönemlerde oldukça arttı ve çeşitlendi. Direkt olarak maddi yardımla birlikte, boşanmış annelerin çocuklarına verilen hizmetler de benzer paralele arttı. Bugün Fransa’da bir çocuğun okula başlama yaşı-eğer anne isterse-üçtür. Sekülerleşmeden önce Avrupa’da dullar için olan bu tarz maddi ve hizmet yardımlarının kaynağını kilise oluşturmaktaydı.

Boşanmanın artmasıyla mülk ve para paylaşımının da önemi arttı ve konuyla ilgili yasal düzenlemeler ve hukuksal boyutlarda öncelik kazandı.

Günümüz Avrupasında Boşanma

90'lı yıllar avrupasında boşanma oranında bir yükselme kaydedilmiştir. Hemen bütün ülkelerde evli yada beraber yaşayan çiftlerde boşanma veya ayrılma olayları-özellikle bazılarında çok hızlı gerçekleşerek-artmıştır(Dronkers&Kalmijn, 2002, Floransa). 70 ve 80'li yıllarda boşanma avrupa'da çok sık görülen bir durum idi. Ancak 90'lı yılların başlarında bu oran hız kesmesine rağmen devam eden süreçte tekrar bir artışa rastlandı. Yalnız şunu vurgulamakta yarar varki;

Kıta avrupasındaki boşanma ve ayrılmalarda saptanan bu yükseliş Birleşik Devletler'deki boşanmalardan daha farklı bir yapıdadır. En büyük farklılık; Amerika'da boşanmanın sebep ve sonuçları yoğun bir şekilde klasik anlamdaki sosyal eşitsizlikten, yani sınıf, eğitim, gelir ve etnik farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Avrupa'daki veriler ise bize bu klasik formdaki sosyal eşitsizliğin boşanmaya etkilerinin pek olmadığını göstermektedir. Diğer taraftan boşanmanın negatif etkilerinin de, mesela ayrılan çiftlerin çocuklarının sosyal yaşamına etkisi Avrupa'da Amerika'dan daha küçük oranlarda görülmüştür(Dronkers&Kalmijn, 2002: Floransa). Avrupa'da bazı araştırmacılar boşanmanın toplumdaki gittikçe artan bireyselleşme ve seküler düşüncenin bir sonucu olduğunu iddia etmektedirler. Dolayısıyla bu iki unsur evlilik ve çocuk yetiştirmenin geleneksel değerlerini sorgulamakla beraber boşanma oranını da yükseltmektedir.

Diğer taraftan Avrupalı bazı sosyal bilimcilere göre ise; evliliğin çiftler açısından fazla bir ekonomik getirisinin son yıllarda kalmaması, hatta maliyetinin artması boşanmayı körükleyen bir sebeptir.

Politikacılar ise liberal boşanma kanunlarının bu yükselişte önemli pay sahibi olduğunu iddia ederler. Ancak bu iddia çok tartışmaya açıktır, çünkü farklı boşanma kanunlarına sahip ülkelerin boşanma yüzdeleri birbirinden büyük farklılıklar içermemektedir.

Drahoma

Klasik zamanlardan ondokuzuncu yüzyıla kadar Avrupa evliliğinin en temel özelliklerinden birisi; evlilik sırasında kadına drahoma olarak verilen ebeveyn mülküdür(Goody, 2000:103). Her ne kadar genellikle koca tarafından bir aile fonu olarak da kullanılsa drahoma kadına ve çocuklarına aittir. Drahoma, sadece taşınmaz malları(ev, arsa vb.) değil aynı zamanda nakit para veya buna benzer değerli eşyaları da içerebilir. Dolayısıyla zengin kadınlar getirdikleri drahoma sayesinde-eğer bir de ailenin tek varisi ise-evlilik boyunca çok etkili olabiliyor, birçok konuda da söz hakkı bulunuyordu. Ancak yirminci yüzyıla kadar da boşanma tehdidi kullanabilecek düzeyde etkili değillerdi.

4- İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRKLER'DE AİLE, KADIN, BOŞANMA

Bu konuyla ilgili bilgi ve görüşlerini kullandığımız birçok sosyal bilimci yazılı kaynak olarak Orhun-Yenisey oyma yazılarındaki bilgileri, Çin tarihinde Türkler hakkındaki yazılı verileri ve özellikle Proto-Türkler ile ilgili olarak da Gılgamış destanları'nı kendisine hareket noktası olarak almıştır.

İslamiyet öncesi Türkler'de aile genellikle baba ailesi denilen ve temeli dışarıdan evlenme(exogamy)'ye dayalı aile modelidir ve çekirdek ailedir. Ancak büyük devletler kurmuş Türk'lerde baba ailesi söz konusu iken dağ ve vadilerde kalan ve istisnai örnekler olarak adlandırılabilen bazı Türk boylarında ana ailesi de geçerli olan bir uygulamadır. Ama temel olarak söylenebilecek; **Baba ailesinin Türk'lerde hakim aile yapısı olmasıdır.**

Ayrıca Çin kaynaklarındaki bazı metinlerden görülen diğer bilgi de; Türkler'de aile ve oluşturduğu halk grubunun ordu'nun kendisi olarak görüldüğüdür.

Gene Çin kaynaklarında rastlanan diğer bir bilgiye göre; Hunlar, Göktürkler ve Oğuzlar'da babaları ölen erkek çocuklar anneleri ile küçük kardeşlerini kendi ailelerine katıp bakmak ve beslemek zorundaydılar(Ögel, 1988:241). Ayrıca ölen kardeşin dul kalan zevcesi veya çocuksuz üvey anne ile evlenme şekli(leviratus) de mevcuttu(Güler, 1992:71). Üvey anne ile evlenmelerde çocuklar kendilerinin doğumundan sonra babası tarafından alınan kadınlarla evlenebilirlerdi. Biraz önce söylediğimiz gibi bu tip evliliklerde amaç dul kalan kadınları himaye ve garanti altına almak ve aile mülkünün parçalanmasını önlemektir.

Ulu Yüz Türklerinde babalar oğullarını evlendirmek zorundaydılar. Eğer baba bu vazifesini yerine getirmezse oğlan kalın veya başlık payını babasından zorla alma hakkına sahipti. Erkek çocuk evlendikten sonra babasının iznini almadan baba evinden ayrılamazdı. Eski Türklerde ailenin bölünmemesi çok önemli bir unsurdur(Ögel, 1988:247).

Herhangi bir şekilde baba'nın ölmesi durumunda aileyi kadın temsil eder, erkek'ten kalan miras kadına geçer ve çocukların vasisi de olurdu. Çocuklar evlendikten sonra bile dul anneler bütün ailenin "baş kadını" olurdu(Ögel, 1988:249). Ailenin bu yapısı toplum ve devlete de yansımıştır. Dolayısıyla Türk tarihinde kadınların devlet içinde söz sahibi olmaları ve hükümdarların yetkilerini bazı durumlarda alabilmeleri bu sebeptendir. Kadın bir "el kızı" idi. Ancak evlendikten sonra kocasının soyuna yazılmıştı. Bu sebeple, dul kalan veya kocasına kızan bir kadın baba evine gidemez, erkek de kadını evden kovamaz veya boşayamazdı(Ögel, 1988:248). Kadının sağlam bir yerinin olduğu eski Türklerde evli kadınlara karşı işlenen suçlar şiddetle cezalandırılır, örneğin evli bir kadını öldüren idam edilirdi(Cin, 1987:139). Diğer bütün toplumlarda tarihsel süreç içinde gördüğümüz durum burada da cereyan eder ve her iki tarafın ailesi de boşanmaya şiddetle karşı çıkarlar.

Bahsedilen baba ailesi bir önceki bölümde gördüğümüz ve tarih sürecinde eski Türkler'den çok sonra ortaya çıkan batılı bazı ailelerden bile çok daha ılımlı bir baba ailesidir. Öyle ki Dede Korkut hikayelerinde Dirse Han çocuğu olmadığı için ağlamakta ama karısını suçlamamaktadır. Oysa ki ortaçağ avrurasında, İslamiyet sonrası Osmanlı'da, hatta bugün Türkiye'nin birçok yerinde çocuğu olmayan kadınlar farklı bir gözle görülmektedir.

İslamiyet sonrası Türkler ile eski Türkler arasında görülen benzer anlayış bekaret konusundaydı. Eski Türkler için de önemli bir kavramdı. Öyle ki kızı ancak kalın verebilen alırdı. Para ile alınan şey cariyeye veya kadındı(Ögel, 1988:251).

Birçok eski toplum için geçerli olan durum eski Türkler için de aynıydı ve evlenme, bir yuva kurma önemli bir kavramdı. Ocak Türklerde ev ve yuvanın tek sembolüdür. Dış tesirlerden uzak kalmış olan Yakut Türklerinde evlilik sönmez bir ateş yakmadır(Ögel, 1988:254). Bir bütün ve tek bir vücut değildir. Evlenmede, evlenecek olan kız ve erkek çocukların onayı ile beraber anne ve babaların da onayı alınmaktaydı. Ancak ebeveynler daha çok çocuklarının fikirlerini dikkate alırlardı(Cin, 1987:139). Evlenmek için belirli bir yaş sınırı olmamakla birlikte yakın kan akrabalığı evlenmeye engel bir durumdu. Baba veya ebeveynler çocuklarını küçük yaşta evlendirebilirler, ancak karı-koca hayatı eşlerin ergenlik çağına gelmeleriyle başlardı. Birden fazla kadınla evlenme uygulamada pek rastlanmasa da varolan bir durumdu. Bu gibi durumlarda ilk kadın veya asil bir boydan gelen kadın evde baş kadın olurdu. Hakanlık tahtına da sadece baş kadının çocuğu çıkabilirdi.

Türk geleneğinde “aracı” evlenme akid veya anlaşmasını hazırlayan veya yapan kimselere denilirdi. Kız ile erkek önceden anlaşmış olsalar bile evlenme anlaşması için kız ve erkek aileleri aracılardan yardımlarını istiyorlardı. Ayrıca evlenme andlaşması için başta “aksakallılar” denilen saygın ve tecrübeli büyükler yer alırdı ki bu kişiler aynı zamanda birer tanık idi. Böylece evlenmede meşruiyet ile kanun “töre” temeline oturtuluyordu(Güler, 1992:80). Eski Türk aile hukukunun temelini teşkil eden bir gelenek de evlenmede “kalın” verilmesidir. Kalın erkek ailesi tarafından kız ailesine verilen bir aile malıdır. Esasında baba sağ iken erkek çocuk veya çocuklarına evlenebilmeleri için bir pay verir. Çocuk da kızın hakkı olarak bu malı karısına vermektedir. Ancak kalın kadınıdır ve kadının ailesine geçmez(İşte bu sebeple alınan bir kız sayesinde gelen malın ailede kalması için leviratus yaygındır). Bir önceki bölümde avrupa'yı incelerken gördüğümüz drahoma ile paralellik teşkil eden bir yapıdadır. Diğer taraftan evlenme sırasında erkek tarafından kız tarafına ve kızın doğrudan ailesine verilen bir mal veya para vardır ki bu da “başlık” olarak adlandırılır.

Eski Türklerde evlilik söz kesme ile başlardı. Ardından sırasıyla bir nevi ön akid olan nişan, nikah, gelin olma, gelin indirme, düğün, gerdek, sağdıçlık yapıldı. Bütün bu gelenekler bugün

Anadolu'nun birçok yerinde halen uygulanmaktadır(Güler, 1992:81).

Biraz önce bahsettiğimiz gibi boşanma birçok eski toplum gibi eski Türkler'de de istenilmeyen, yasak bir olaydı. Zaten pek sık rastlanılmayan bu olay karı-kocanın evliliği anında belirtilerini gösterirse etraftan gelen müdahalelerle önlenmeye çalışılırdı. Ancak herhangi bir şekilde ayrılma durumunda kadının kendi mallarını alıp gitme hakkı vardı.

5- İSLAM VE OSMANLI'DA AİLE, KADIN VE BOŞANMA
İslamiyette evliliğin sona ermesi başlıca dört yolla olmaktadır; Fesih, Talak, Muhalaa ve Tefrik.

Talak; Evlilik birliğinin kocanın isteğiyle sona ermesidir(Aydın, 1985:40). Fesih ise; Evlilik sırasında veya sonradan meydana gelen bir durum sebebiyle evlilik akdinin bozulması ve dolayısıyla evliliğin bozulmasıdır. Eşlerden bir tanesinin dinden dönmesi veya evlilik akdi sırasında verilen söz veya şartlardan bir tanesinin bozulması evliliği bitirebilir(Aydın, 1985:42).

TALAK

Talak'ın en belirgin özellikleri; Kocanın hakkıdır. Her ne kadar sebepsiz olarak boşama İslam dini açısından hoş görülme bile karısını boşamak isteyen koca herhangi bir sebebe dayanmak zorunda değildir. Aynı zamanda karısının rızasını da almak zorunda değildir. Ayrıca talak'ın geçerli olabilmesi için bir hakim kararına da ihtiyaç yoktur. Talak'a başvuran kişi bizzat koca olmalıdır, ancak koca isterse bu hakkını kendi belirlediği bir vekili veya elçisi vasıtasıyla kullanabilir. Koca boşanma yetkisini karısına vermişse-ki buna tefvizü't-talak denir-verilen yetkideki ifadeye göre kadın dilediği zaman boşanma hakkına sahiptir. Ancak erkek kadına boşanma yetkisi verse de kendisinin talak yetkisi her zaman vardır.

İslam dinine göre akli dengesi yerinde olmayan kimseleri veya herhangi başka bir problemi olan ve bu sebeple kendi başına bir evlilik yapamayacak olan kimseleri velileri bazı şartlarda evlendirebilir. Ama onlar adına eşlerini boşayamazlar. Ayrıca alkol, uyuşturucu ve diğer keyif verici maddeleri alan kimseler bu maddeleri helal yoldan alıyorsa o zaman talak geçerli olmaz. Bu konu bütün İslam hukukçuları arasında fikir birliğine varılmış bir konudur. Ancak yukarıda bahsettiğimiz maddeleri haram yollardan alan kimselerin talak'ı konusunda İslam dünyası bazı görüş ayrılıkları içermektedir. Mesela bazı Sünni ve Şii'ler'e göre sarhoşun talak'ı geçerlidir. Bazılarına göre ise hangi yolla olduğuna bakılmaksızın sarhoşun talak'ı geçersizdir.

Canı veya malı ciddi bir şekilde tehdit edilen ve bu tehdidi başından atabilmek için başka şansı kalmayan bir kimsenin talak'ı geçerli değildir. Ancak Sünni mezhepi kişinin tehdit altında

olmasına rağmen iradesinin olduğunu düşünerek yaptığı talak'ın geçerli olduğunu kabul eder. Kişinin şaka yollu olarak yaptığı talak ise İslam hukukçularının çoğuna göre geçerlidir. Çünkü talak konusunda şaka kabul edilmez.

Boşamayı ifade eden talak için kullanılan sözler sarih ve kinayeli olmak üzere iki şekilde olur. Sarih sözler; Anlamı gayet açık olan, herhangi bir geleneksel yaklaşım içermeyen ve doğrudan boşamayı hedef alan sözlerdir. İçinde bulunulan duruma herhangi bir açıklama getirme gereksinimi duyulmaz. Veya neden bu noktaya geldiğini anlatmayı hedeflemez. Kinayeli sözlerle yapılan talak ise başka anlamlarda içerebilen ama talak niyetini hedef aldığı için boşanmayı geçerli kılan bir yöntemdir.

Bir erkeğe talak hakkı üç kez verilmiştir. Koca karısını üç defa boşamak hakkına sahiptir. İlk ikisinde dilerse belirli şartlarla karısına tekrar dönebilir. Ancak eğer koca üçüncü talak hakkını da kullanmışsa boşamış olduğu karısına dönebilmesi için kadının bir başka erkekle evlenip zifaftan sonra boşanma veya ölümle bu evlilik sona ermeden tekrar evlenemez. Bu üçüncü boşanmaya büyük ayrılık-beynünetü'l kübra-denir.

Ric'i Talak: Diğer bir adı dönülebilir boşamadır. Erkek yeni bir nikaha ihtiyaç duymaksızın boşadığı eşine dönebilir. Ric'i Talak'ın gerçekleşebilmesi için evliliğin zifafta fiilen başlamış olması ve talak'ın sarih sözlerle, şiddet ve mübalağa ifade eden sözler kullanılmaksızın yapılmış olması gerekmektedir. Ayrıca bu boşanmanın üçüncü boşanma olmaması gerekmektedir. Bu durumda koca karısının rızasına ihtiyaç duymadan ve yeni bir nikaha ihtiyaç duymaksızın karısına dönebilir. Bu geriye dönme sözlerle olabileceği gibi Sünni mezhebi için evlilik hayatına fiilen geri dönmeyle de olabilir. Şiiler içinse bu geriye dönüş şahitlerle tespit edilmek zorundadır. Ric'i Talak'ta evlilik İddet(talak, fesih veya ölüm gibi sebeplerle evliliği sona eren kadının başkasıyla evlenmeden önce beklemesi gereken süre)bitene kadar devam eder. Bu sebeple ric'i talak'ta iddet bitene kadar kadın mirasçı konumunu sürdürür.

Bain Talak: Diğer bir adı ayırıcı boşamadır. Erkek boşadığı eşine ancak yeni bir nikahla dönebilir. Eğer bu boşama üçüncü ise o zaman yeni bir nikah da yeterli gelmez, kadının bundan önce yeni bir evlilik geçirmesi gerekir. Bain Talak'ın olabilmesi için boşamanın nikahtan sonra ama zifaftan önce gerçekleşmesi gerekir veya bir bedel karşılığı olması gerekir. Sünniler, kinayeli veya şiddet içeren sözlerle yapılan talak'ı da bain olarak nitelendirirler. Şiiler ise bu görüşe katılmazlar.

Bain Talak evliliği hemen bitirir ve kadının miras hakkını da sonlandırır. Ancak eğer erkek ölümcül bir hastalık sırasında irade dışı olarak karısını boşarsa boşanma geçerli olur. Fakat karısının iddet süresinde koca ölürse o zaman kadın mirasçı konumuna geçer.

Sünni Talak: Sünnete uygun olup olmamasına göre yapılmış bir ayrımdır. Sünni Talak olabilmesi için kadının temizlik döneminde ve herhangi bir cinsel ilişkide bulunulmadan yapılması gerekmektedir. Ayrıca talakın da ric'i talak olması gerekmektedir.

Bid'i Talak: Sünnete aykırı boşamadır. Kadının temizlik dönemine denk gelmeyen veya cinsel ilişkide bulunulduktan sonra yapılan, yada bir temizlik döneminde birden fazla yapılan boşamalar bid'i talak olarak adlandırılır. İslam hukukçuları, bu şekilde bir talak yapan kimsenin dinen günahkar olduğunu düşünmekle birlikte hukuken Sünni talak gibi geçerli sayılır.

Erkeğin boşama beyanı kayıtsız şartsız olabileceği gibi geciktirici bir şarta veya vadeye de bağlanabilir. Talak'ta kullanılan boşama beyanı kayıtsız şartsız ise buna münecciz talak, herhangi bir şarta bağlanmışsa buna muallak talak, herhangi bir vadeye bağlanmışsa buna da muzaf talak denilir. Tahmin edileceği gibi istenilen şart veya vade gelene kadar evlilik devam eder.

MUHALAA

Muhalaa; Karşılıklı rıza ile boşanma demektir. Aslında İslam dini boşama hakkını kocaya vermiştir. Erkek istemediği bir evlilikten dilediği anda kurtulabilir ve bazı İslam hukukçuları da boşama hakkının sadece erkekte olduğunu ve kadının böyle bir hakkı bulunmadığını belirtirler. Ancak İslam dinine göre kadın istemediği bir evlilikten iki yolla kurtulabilir. Ya bir mal, genellikle de bir alacağı karşılığında kocasını kendisini boşamaya razı eder-ki buna muhalaa denir- yada mahkemeye müracaatla kazai boşanma, yani tefrik talebinde bulunur. Muhalaa'da kocanın rızası gerekmektedir ve ayrıca talak yetkisine sahip olması gerekmektedir. Kadın'da ise kocasına vereceği bedel konusunda(örneğin; arsa) tam yetki aranmaktadır. Bu nedenle akli dengesi yerinde olmayan veya reşit bir yaşa gelmemiş bir kadın muhalaa yapamaz.

Muhalaa bedeli olarak biraz önce bahsettiğimiz gibi herhangi bir mal veya alacak verilebileceği gibi, çocuğa ücretsiz olarak bir müddet süt vermek veya büyütme gibi birtakım menfaatler de karşılanabilir.

TEFRİK

Yukarıda bahsettiğimiz gibi kadın bazen kazai boşanma yani tefrik hakkına sahiptir. Bu boşanmanın gerçekleşmesi içinse bir hakimin kararı şarttır. Yalnız burada hakimin konumu aslında gerçek anlamda bir karar verme yetkisinden çok bir durum tespiti yapma ve daha önceden İslam dini mezhepleri tarafından kabul edilmiş olan tefrik sebeplerini uygulamaktır. Eğer zaten bu Tefrik sebeplerinden birisi gerçekleşmiş ise hakimin boşamayı yapmaktan başka bir seçeneği yoktur. Kazai Boşanma sebepleri ise aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

Hastalık ve Kusur Sebebiyle Tefrik: Erkekta bulunan iktidarsızlık vb. gibi cinsel ilişkiye engel kusur ve hastalıklar durumunda Tefrik gerçekleşir.

Kocanın Nafakayı Vermemesi Sebebiyle Tefrik: Eğer erkek kadının nafakasını temin etmez veya maddi imkansızlıklar nedeniyle temin edemez ise tefrik gerçekleşebilir. Yalnız Sünnilere göre kadının tefrik hakkı her iki durumda da bulunmaz. Onun yerine kadın diğer İslami şartlara göre hakkını aramak zorundadır. Diğer mezhepler ise bu durumu kabul etmemektedir.

Kocanın Kaybolması Sebebiyle Tefrik: Eğer erkek kaybolmuş ise ve hayatta olup olmadığı bilinmiyorsa veya erkek karısını terk etmiş ise kazai boşanma gerçekleşir.

Sünni ve Şiiler erkeğin hayatta olup olmadığı bilinmiyorsa o zaman erkeğin yaşatlarının hayatı kadar beklenmesi gerektiğini ve ancak bundan sonra tefrik olabileceğini söylerler. Aynı şekilde kocasının terk ettiği kadının tefrik hakkı bulunmadığı da bu iki mezhep için geçerlidir. Diğer İslam mezhepleri ise belirli süreler içerisinde kocanın geri gelmemesinin kadına kazai boşanma hakkı tanıdığını kabul ederler.

Kötü Muamele ve Geçimsizlik Sebebiyle Tefrik: Bu konuyla ilgili olarak da mezhepler farklı görüşlere sahiptir. Sünni ve Şiiler kötü muamele sebebiyle Tefrik'i kabul etmezler. Diğer bazı mezheplere göre kötü muamele tefrik için geçerlidir. Malikilere göreyse şikayette bulunan kadının bu durumu ispat etmesi gerekir. Eğer kadın kötü muameleyi ispatlayamaz ama şikayetinde ısrar ederse hakim her iki taraftan uygun birer hakem seçer ve durumu onlara havale eder. Hakemler öncelikle erkek ve kadının arasını bulmaya çalışır, eğer bu mümkün olmazsa ve sebep kocaysa talaka, kadınsa muhalaaya hükmedilir. Yalnız bu durumda kocanın boşanmak için hakemlere ayrıca bir vekalet vermesine gerek kalmaz.

Lian Sebebiyle Tefrik: Karısının zina yaptığını veya çocuğunun zina sonucu başkasından olduğunu iddia eden ama bu iddiasını dört şahitle ispatlayamayan koca hakim önünde karısıyla yeminleşir. Buna lian denir. Lianın asıl amacı karısının zinasını tespit etmek ve gayrimeşru çocuğun kocanın başına sarılmasını önlemektir. Karı koca arasında lianın olabilmesi için her ikisinin de hür, reşit ve daha önce iftira suçundan ceza görmemiş olmaları gerekmektedir. Yemine önce erkek başlar ve dört defa karısının zinası konusunda doğru söylediğine dair Allah adıyla yemin eder. Dördüncü yeminden sonra şayet yalan söylüyorsa Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını diler. Ardından kadın önce dört defa kocasının yalan söylediğine dair Allah adıyla yemin eder. Sonra şayet doğru söylüyorsa Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını diler. Böylece Lian tamamlanmış olur ve hakim tefrik'i gerçekleştirir. Eğer her iki taraftan birisi yeminden kaçarsa doğruyu söyleyinceye veya kabul edinceye kadar hapse atılır. Eğer kadın kocasını tasdik ederse dolayısıyla yemin etmesine gerek kalmayacak ve lian tamamlanmamış olduğundan tefrik'e de gerek kalmayacaktır.

BOŞANMA SONRASI

İddet

Evliliği sona eren kadının başkasıyla evlenmeden önce beklemesi gereken belirli bir süre vardır. İşte buna iddet denir. İddet'in amacı; Kadının hamile olup olmadığının anlaşılması, vefat eden kocanın hatırasına hürmet ve ric'i talakta kocaya karısına geri dönmek için düşünme payı sağlamaktır. Aslında iddet'i esas itibariyle kadın beklemek zorundaysa da dört karısı olup da bunlardan birisini boşayan veya boşadığı karısının bir nikahta birleştiremeyeceği bir yakınıyla evlenmek isteyen erkek de yeniden evlenmeden önce karısının iddetini beklemek zorundadır. İddet iki kısma ayrılır; Birincisi vefat iddeti denilen ve kocaları ölen kadınların bekledikleri iddettir. Eğer hamile değilse dört ay on gün beklerler. Ama hamile iseler iddetleri ancak ölümle biter. İkincisi ise Talak veya Fesih İddetidir. Boşanmış veya nikahı feshedilmiş olan kadınların beklemesi gerekli iddettir. Eğer kadın hamile ise doğumla beraber biter. Eğer kadın hamile değil ve düzenli olarak regl görmekteyse üç regl dönemi beklemek zorundadır. Yaşlılığından dolayı hastalanmayan kadınların iddeti ise üç aydır.

Çocuğun Bakımı

İslam hukukunda çocuğun bakım ve terbiyesi belirli bir yaşa kadar anneye verilmiştir. Eğer anne yoksa çocuğun bakımı annenin akrabalarına ve kadınlara öncelik verilerek diğer akrabalara verilir. Ayrıca bakım görevi verilen kimsenin çocuğa yabancı bir kimseyle de evli olmaması gerekir. Kız çocuklarında 9-11, erkeklerde ise 7-9 olarak belirtilen yaşlara kadar anne veya başka bir akrabasının yanında kalan çocuk bu yaşlardan sonra babasının yanında kalacaktır.

OSMANLI'DA TANZİMAT ÖNCESİ DÖNEMDE AİLE, EVLİLİK VE BOŞANMA

Genel Hukuksal Yapı

Osmanlı hukuku gerek kamu gerekse özel hukuk alanlarında esas itibariyle İslam hukukuna dayanır. Osmanlı Devleti yıkılışına ve ardından gelen laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar şeriat usulüyle yönetilmiş ve dolayısıyla İslam dininin sadece iman, ibadet ve ahlak prensiplerini almakla yetinmeyip İslam hukukunu da benimseyerek günlük hayatı bu hukuka göre düzenlemiştir. Ancak netice de bir anayasa, veya bir ülkenin hukuk sistemi olmayan ve bu sebeple kamusal alanda hem yozlaştırılmaya müsait olan, hem de düzenleyici kurallar açısından yeterli olmayan İslam dini daha çok özel hukuk alanında etkili olmuştur. Ayrıca kamu hukukunun çok değişken bir yapıya sahip olması da kaçınılmaz olarak böyle bir sonucu doğurmaktadır. İşte Osmanlılarda bahsettiğimiz bu sebepten ötürü kamu hukuku alanında doğan boşluğun doldurulması, merkezi idarenin kuvvetlendirilmesi ve sair siyasi, hukuki ve iktisadi sebeplerle İslam hukuku(şer'i hukuk) yanında yavaş yavaş doğrudan ona dayanmayan ayrı bir hukuki sistem oluşmaya başlamıştır ki buna örfi hukuk denilmektedir.

Ancak burada kastedilen örf ve adetlere dayalı bir hukuktan çok, padişahın toplumsal düzenlemeler adına kendi iradesiyle çıkardığı ve şeriat kanunlarının yetersiz kaldığı veya düzenleme getirmediği alanlarda oluşturulan kanunlardır. Dolayısıyla da sistemli bir yasama faaliyetinin veya bir kanunlaştırma hareketinin sonucu olarak doğmamıştır.

Çalışmamızın konusu olan aile, evlilik ve boşanma kavramları ise özel hukuk alanına girdiğinden doğal olarak Osmanlı'da şer'i hukuk içinde yer almakta ve düzenlemeleri tamamen dinin öngördüğü şekilde yapılmaktaydı. Örfi hukuk alanında çeşitli kanunlar çıkartan padişahlar ise aile hukuku konusunda genellikle şer'i kanunları uygulamışlardır. Ancak bu durum Osmanlı padişahlarının aile hukuku alanında hiçbir etkilerinin olmadığı anlamına gelmemelidir. Öncelikle; Padişahın resmi mezhebi olan Sünni mezhebi içinde herhangi bir konuyla ilgili olarak daha uygun görülen farklı bir görüş veya aynı konuyla ilgili diğer mezheplerdeki farklı bir uygulamanın zamanın ihtiyaçlarına daha uygun düşmesi durumunda padişah uygun olanın mahkemelerde uygulanmasını emredebiliyordu. Bir görüşün terk edilip diğer bir görüşün uygulanmasındaki en önemli rol ise Şeyhülislam'larındır. Ancak bu tür uygulamalar Osmanlı'da en çok Kanuni döneminde kullanılmış olup sonraları çok etkili Şeyhülislam'ların yetişmemesi sonucu fazla kullanılmamıştır. Padişahın bu tip uygulamalarına en iyi örnek; Ebeveyn izni olmadan kıyılan nikahların yasaklanmasında görülür. Sünni mezhebinde ergenliğe gelen kızların ebeveyn izni veya icazeti almadan evlenebilecekleri görüşü hakimdi. Kanuni zamanına kadar yürürlükte kalmış olan bu görüş Kanuni ile birlikte terk edilmiş ve ergenlik çağındaki kızların da ebeveyn izni alarak evlenmeleri yasası çıkmıştı.

Evlilik

Aslında İslam dinine göre nikah tarafların ve şahitlerin katılımıyla yapılan bir anlaşmadır. Geçerli olması için resmi bir memurun veya bir din adamının önünde yapılması bir şart olarak koşulmamıştır. İslam dininin istediği kuralların kişiler tarafından uygulanması nikah için yeterli gelmektedir. Ancak nikahın önemi ve toplum hayatındaki yeri sebebiyle çok erken dönemlerden itibaren bu işin kurallarını bilip kontrolünü yapan birisinin önünde nikah kıyılmasına önem verilmiştir. Osmanlı'da ise nikah kıyma görevi kadınlara verilmişti. Aynı zamanda veliyy-i am olarak ebeveyni olmayan kimseleri de evlendirme görevi kadınlardaydı. Elde bulunan kayıtlardan kadınlara nikah kıyma işleminin Yıldırım Bayezid döneminden beri varolduğunu görüyoruz. Esasen bu uygulama Selçuklular zamanında başlayıp Osmanlılarda da devam eden bir uygulamaydı. Diğer taraftan halk arasında kadiya başvurarak yapılan nikahların ne kadar yaygın olduğu ve kayıt dışı olan nikahların ne kadar olduğu konusunda ise kesin bir saptama bulunmamaktadır.

Çeşitli sebeplerle kadıya başvuramayanların nikahları ise kadı kontrolünde bir din adamı tarafından, çoğunlukla mahalle imamı tarafından kıyılmaktaydı. Ama imamlar istedikleri gibi nikah kıyamazlar, taraflar buldukları yer mahkemesinden nikah için gerekli izni alıp ayrıca o din adamına hitaben de bir izin kağıdı getirdiklerinde imam nikahı kıyabilmekteydi. Dolayısıyla bu uygulamanın tam olarak hangi tarihten veya dönemden başladığı bilinmese bile kadı nikahı doğrudan kendisi kıymasa da evlenme üzerindeki kontrol mekanizması devam etmekteydi. Kadı izni olmadan kıyılmış olan nikahlar ise dinen geçerli sayılmış ancak herhangi bir itilaf halinde taraflar mahkemeye başvuramaz olmuşlardır.

Nikah işlemi sırasında ise; Genellikle erkek nikaha bizzat katılır, kadın ise bir vekil aracılığıyla temsil edilirdi. Bunun tersi durumlar veya her iki tarafın da araçlar vasıtasıyla nikaha katılmaları da mümkün olmaktadır. Vekilleri veya velileri tarafından evlendirilenler genellikle nikaha katılımı konusunda fiziksel problemi olan kimselerdi. Baba ve dedeleri haricindeki velileri tarafından evlendirilenler ergenlik çağına geldiklerinde nikahlarını feshettirme hakkına sahiptiler. Bir önceki bölümde bahsettiğimiz gibi Sünni mezhebinde ergenlik çağına gelen kızlar ebeveyn onayı olmadan istedikleri ile evlenme hakkına sahiptiler ve Osmanlı'da 1544 yılına kadar bu uygulama devam etmişti. Bu tarihten sonra Sünni mezhebinin ileri gelenlerinden İmam Muhammed'in görüşü Kanuni tarafından da benimsenmiş ve ebeveyn izni olmayan kızların nikahlarının kıyılması Kadınlara yasaklanmıştır. Ancak bu uygulama ne kadar süreyle gündemde kalmıştır? Bu konuda kesin bir kayıt olmamakla birlikte o dönemde Osmanlı'da çıkan bir kanun genellikle kanunu çıkartan padişahın hayatı süresince uygulandığından, Kanuni'nin ölümünden sonra bu uygulamanın devam ettiği ama ebeveyn izni olmadan kıyılan nikahların feshedilmesine de kadılar tarafından onay verilmediği tahmin edilmektedir.

İslam dininde taraflar-özellikle de kadın- nikah sırasında evlilik hayatındaki durumunu daha uygun hale getirmek için birtakım şartlar ileri sürebilirler. Osmanlı sicillerindeki kayıtlarda ise kadının ilave şartlar sürdüğüne çok nadir rastlanmaktadır. Bu durumun sebebi; Sünni mezhebine göre nikahta özel şartlar istemek sınırlandırılmıştır. Genellikle dönemin kadınları boşanma hakkının kendisinde olması şartını istemekteydiler.

İslam hukukuna göre evlenmenin doğal bir sonucu olan ve nikah sırasında açıkça belirtilmese de kadına ödenmesi gereken belirli bir tutar mevcuttur. Buna mehir denir. Osmanlı devletinde yapılan nikahlarda bu tutar genellikle belirtilir ve kayıt altına alınır. Çoğunlukla para olarak ödenen bu tutar bazen de herhangi bir mal karşılığı ödenirdi ve adetlere göre bir kısmı peşin geriye kalanı da evlilik süresince veya evliliğin sona ermesiyle verilirdi. İslamiyette mehir için bir üst sınır belirtilmemiş, ancak Osmanlı devletinde sadece yeniçeriler için 1000 akçe ve 600 akçe olarak iki üst sınır koyulmuştu. Eğer yeniçeri'nin evleneceği bakire bir kız ise 1000,

dul bir kadın ise 600 akçe'den daha fazlasını ödemezdi. Diğer taraftan Osmanlı'da mehir'le beraber halen bugün de anadolu'da uygulanan başlık uygulamasının olduğu ve erkek tarafından mehir dışında bir miktar daha para alındığı da görülmüştür.

Mehir kadının bir hakkıdır ve istediği şekilde kullanma hakkına da sahiptir. Kadın affetmediği sürece erkek bu parayı veya malı kadına vermekle yükümlüdür. Ayrıca nikah sırasında mehirden hiç bahsedilmemiş olması da kadının bu hakkını ortadan kaldırmaz. Başlık ise evlenen kadının değil, ailesinin hakkıdır ve evlilikten önce mutlaka kararlaştırılır. Ancak mehir gibi kanuni bir zorunluluktan çok sosyal bir uygulamadır.

Evlilikten itibaren kadının bütün meşru ihtiyaçları kocasına aittir ve ödeme şekli de doğal olarak evin ihtiyaçlarını karşılama şeklindedir. Ancak erkek bu ihtiyaçları karşılamıyorsa kadın mahkemeye başvurarak nafaka isteyebilir. Osmanlı döneminde bu tip nafaka taleplerine çok nadir de olsa rastlanmaktadır. Ayrıca kocaları herhangi bir nafaka bırakmadan kaybolan kadınlar da mahkemeye başvurarak kendilerine nafaka bağlattırabilmektedirler. İslam dininde çok kesin olarak kabul edilen ve aynı şekilde Osmanlı devletinde de titizlikle uygulanan konu mal rejimidir.

Karı-koca mallarıyla ilgili kabul edilen tek rejim; mal ayrılığıdır. Dolayısıyla kadın malları kendi tasarrufunda kalmakta ve tamamen kendi kişisel istekleriyle kocasından herhangi bir izin almaksızın kullanabilmektedir.

Boşanma

Talak: Daha önceki konuda bahsettiğimiz talak uygulaması kocanın iradesiyle gerçekleşen ve herhangi bir mahkeme kararına ihtiyaç duymayan boşanmadır. Osmanlı devletinde bu tip talaklar kayıt altına alınmıştır. Tahmin edileceği gibi bu kayıtların tutulmasındaki amaç mehir ve iddet'in ne şekilde ödendiğini belirlemek, doğabilecek itilafların önüne geçmektir. Bazı durumlarda boşanmış kadınlar da mahkeme kayıtlarına özen göstermektedirler. Çünkü daha sonra yapabilecekleri evliliğin birinci evlilik sona ermeden ortaya çıktığı iddialarını önlemek istemektedirler. Özellikle başka bir şehirde bulunan kocalarının kendilerini boşadığını öğrenen veya kocalarından bunu bildiren bir mektup alan kadınlar bu durumun mahkemelerce tesciline ihtiyaç duymuşlardır.

Bütün bu bilgilerden ortaya çıkan sonuç şudur ki; Talak şeklinde gerçekleşen boşanmalar eşlerin kendi arasında yapılmakta ve daha sonra mahkemelere bildirilip kayıtlara geçmektedirler. Kadının huzurunda yapılan talaklar ise sayıca çok azdır.

Talak yetkisinin eşe verilmesi Osmanlı devletinde çok nadir olarak görülen bir uygulamadır. Ancak bu uygulamanın özellikle 16.YY'dan sonra padişah kızları için kullanıldığını arşivlerden görmekteyiz. Buna mukabil padişah kızlarının nikahlarına ait orijinal kayıtlara rastlanmadığı için uygulamanın kesin olarak hangi tarihten itibaren başladığı bilinmemektedir.

Osmanlı hukukunda talak'ın çok sık rastlanan yöntemlerinden biri şartlı talaktır. Bu talakta koca karısını boşamayı belirli bir işi yapmaya bağlamakta ve o işi yaparsa karısı boşanmış olmaktadır. Eğer koca uzun bir yolculuğa çıkıyorsa talakı belirli bir süre dönmeme şartına bağlamakta, böylece karısının mağduriyetini önlemeye çalışmaktadır.

Muhalaa: Osmanlı tarihinde sıkça görülen boşanma yöntemlerinden biri kadının genellikle mehir alacağından ve iddet nafakasından vazgeçmesi karşılığı kocasını kendisini boşamaya razı etmesidir. Talak gibi muhalaa'nın da mahkemede yapılması veya mahkemeye bildirilmesi gerekmemektedir, ancak çoğunlukla mahkemede yapılmış ve mahkemede yapılmayanlar da titiz bir şekilde mahkemeye bildirilmişlerdir. Bu konuda talak'tan çok daha titiz davranılmıştır. Bu durumun başlıca sebebi; kocanın ileride eski karısının mehir ve iddet nafakası ve bazı durumlarda birikmiş evlilik nafakasını talep etmesini engellemektir. Talakta olduğu gibi muhalaa'da da mahkemelerin rolü tespit ve tescildir.

Tefrik: Osmanlı hukukunda üzerinde en çok konuşulabilecek boşanma şekli tefrik'tir. Kazai boşanma yani tefrik Sünni mezhebini esas alan Osmanlı'da kadına sadece bir boşanma yöntemi sunmaktaydı. O da; Kocada bulunan ve evliliğin fiilen devamını engelleyen cinsel rahatsızlık durumunda kadın boşanma isteyebiliyordu. 1916 yılına kadar böyle giden uygulama daha sonrasında Sünni hukukçulardan Muhammed'in akıl hastalığı, cüzam ve baras hastalığı da evliliğin fiilen devamına engeldir görüşünün benimsenmesiyle boyutunu genişletmiştir.

Ancak kocaları kendilerine yetecek kadar nafaka bırakmadan kaybolan kadınların 16.YY'ın ortalarına kadar diğer mezheplerin benimsediği kazai boşanma yöntemlerinden yararlandıklarını görmekteyiz. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi Sünni kurallarını esas alan Osmanlı'da nafaka bırakmadan kaybolan kimselerin boşanmaları hakkında hüküm verilemiyordu. Bu gibi durumlarda Şii'lerden bir yetkili tayin eden Osmanlı kadıları onların kendi mezheplerindeki boşanma yöntemini uygulayarak kadınların boşanmalarını sağlıyordu.

Ne var ki 16.YY ortalarından itibaren çıkartılan kanunla Şii görüşünün uygulanması yasaklanmıştır. Nasıl çıktığı tam olarak bilinmeyen bu yasak sebebiyle birçok kadın zorluklar içinde yaşamaya başlamıştır. Sünni esaslarına göre öikartılan ve duruma bir çözüm olması beklenen kanun da kadınlara günlük nafaka vermek ve ayrıca başkalarından borç alabilmesine izin vermek olmuştur. Ancak bu kanun da yeterli bir çözüm olmamakta, zaman içinde borç çok yüksek tutarlara ulaşmakta, ve zaman aşımı veya ölüm gibi durumlarla da düşmemekteydi. Bu durumu bertaraf etmek için erkeğin geri dönmemesinde kadının bir ömür boyu beklemesini önlemek için muhtemelen harbe veya uzun bir yolculuğa çıkan kocaların bu yolculuğa çıkmadan evvel karılarını şartlı olarak boşadıklarını görmekteyiz. Bu şartlı boşamada genellikle erkeğin 1 yada 2 yıl içinde geri dönmezse kadının boşanmış olacağını ilan etmesiyle oluyordu. Bu uygulama

muhtemelen kazai boşanmaya yer vermeyen Sünni kanunlarını yumuşatmak amaçlı alınmıştı.

Kocanın karısına kötü davranması sebebiyle ve geçimsizlik durumlarında kazai boşanmaya yer vermeyen Sünni kanunlarından doğan boşluk ise muhalaa yolu kullanılarak doldurulmaya çalışılmıştır. Şöyle ki: bu tip bir durumda mehir ve iddet nafakasından vazgeçilerek gelen bir boşanma talebi erkek tarafından kabul edilir. Erkeğin kabule yanaşmadığı durumlarda sosyal çevre kocayı telkin ve baskılarla kabule zorlar. Bazen de kadın koca evini terk ederek kocayı muhalaaya zorlar.

Eşler arasında geçimsizliğin aşikar olduğu buna mukabil kocanın muhalaa'ya da razı olmadığı durumlarda kadın bizzat padişah veya divan-ı humayun'a başvurur ve erkek üzerinde mahkemece baskı oluşturulur. Aslında kazai boşanmaya hükmetmek yerine bu tür bir baskı uygulamak ne derece doğrudur? Bu konu birçok Osmanlı tarihçisi ve İslam hukukçusunun da tartışma alanı olmuştur.

TANZİMAT DÖNEMİ VE SONRASI

Osmanlı imparatorluğu özellikle 18.YY'ın başından beri duyduğu yenileşme ihtiyacını Lale Devri'nden başlayarak giriştiği reformlarla gidermeye çalışmıştır. Ancak birçok reform hareketi çeşitli ayaklanmalar veya şiddetli tepkilerle karşılanmış veya başarılı sonuçlar vermemiştir. Diğer taraftan askerlik ve eğitim alanında yapılan bazı yenilikler ise olumlu sonuçlar vermiş ve bu teşkilatlar kurumlaşmaya başlamıştır. Ancak batının büyüyen gücü ve Osmanlı üstündeki baskısı, iç düzensizlikler, arka arkaya gelen askeri yenilgiler acil sorunlar çıkartarak köklü bir reform hareketini erteletmiştir.

3 Kasım 1839'da ilan edilen Tanzimat fermanı öncelikle devletin eskiyen düzenine bir çözüm olmayı amaçlamışsa da, takip eden süreçte sosyal alanda da bir takım yenilikler getirmiştir. Ancak şunu da belirtmek lazımdır ki; Bazı açılardan yenilikler getiren Tanzimat fermanı ve Tanzimat dönemi aslında batılı güçlerin Osmanlı'ya dikte ettikleri bazı kuralları da içermektedir ve özellikle azınlıkların durumlarında ayrıcalıklar yaratarak imparatorluğun içerden yıpranmasına da sebep olmuştur. Dönemin kanunlaşma yönündeki en büyük sonucu ise Fransız Medeni Kanunu'nun alınmasından vazgeçilerek Ahmet Cevdet Paşa'nın hazırladığı Mecelle'nin kabulüdür. Ancak maalesef Mecelle, konumuz olan aile hukuku ve boşanma ile ilgili olarak düzenlemelere gidmeden 1888'de kapatılmıştır.

Bu dönemde aslında daha önceleri Osmanlı'da uygulanan aile kanunları aynen tatbik edilmiş, sadece çıkartılan birkaç yasayla eskiden rastlanılan devlet kontrolsüz, kadı yetkisiz nikahlar hem buna izin veren hem de nikahlananlar açısından cezai yaptırıma bağlanılmıştır.

Bu dönemde rastlanan diğer farklı uygulama ise daha önce Kanuni zamanında ebeveyn izni alarak kıyılan nikahların artık kadı izniyle kıyılabilmesidir. Bazı ebeveynlerin haklı bir sebebe dayanmaksızın

ergenlik çağındaki kızlarına engel çıkartarak nikahlarına onay vermemeleri yüzünden Cemaziyelevvel 1844 yılında bir ferman yayınlayarak **velileri tarafından zulme uğrayan veya zorluklar çıkartılarak evlenmelerine mani olunan kızların kadı'ya başvurarak bu hakkı kazanabilecekleri belirtilmiştir.** 17 Mart 1914 tarihli başka bir kanunda ise 20 yaşından daha küçük kızların nikahı için veli izni aranacağı belirtilmiştir. Yani ebeveyn izni bu kanunla 20 yaş sınırı olarak belirtilmiştir. Hangi şekilde belirlendiği belli olmayan bu 20 yaş sınırı, Hukuk-ı Aile kararnamesiyle 17 olarak değiştirilmiş ve aynı tarihte çıkartılan başka bir kararname ile de tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. Tanzimattan sonra çıkan diğer bir kanunda İran kökenlilerle evlenme yasağıdır. Zaten daha önce de var olan bu yasak Tanzimat döneminde de devam etmiştir. Ancak bu yasağa rağmen İranlı birisiyle evlenen Osmanlı kadının çocuğu ve kendisi Osmanlı vatandaşı sayılmaktadır. Bu kanunla asıl hedeflenen İranlı erkeklerle Osmanlı kadınlarının evlenmesinin önüne geçmektir. Burada aile hukukundan çok devletler arası bir düzenleme söz konusudur.

Tanzimattan sonra devlet zaman zaman aile hukuku alanında fermanlar çıkartarak evlenmeyi kolaylaştırmaya ve bu konuda devletten çıkan harcamaları kısıtlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla evlenecekler dört gruba ayrılarak her bir gruptaki erkek evlenirken yapacağı masraflar belirlenmiş ve kadına ödenen Mehir de belirli bir sınırlandırmaya tabii tutulmuştur. Uygulanıp uygulanmadığı konusunda kesin bir fikre sahip olmadığımız bu fermanın hukukiliği de biraz şüphelidir.

Boşanma

Tanzimattan sonra nikahlar sicill-i nüfus memurluğuna kaydedildiği gibi talaklar da aynı memurluğa kaydedilmeye başlanmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Tanzimat dönemi hukuk-i aile kararnamesine kadar eskiden varolan düzeni resmileştirmeye çalışmış ve uygulama konusunda da cezai yaptırımlar getirmiştir. Ancak aile hukuku ve evlenme konusunda nasıl tamamen yeni bir düzenleme ortaya çıkmamışsa boşanma konusunda da pek bir değişiklik olmamış ve Talak aynı özelliklerini koruyarak devam etmiştir.

Boşanma ile ilgili bu dönemde ortaya çıkan en büyük gelişme 20.YY'ın başlarında Tefrik ile ilgili alınan kararlar olmuştur. Daha önceki bölümde belirttiğimiz gibi Sünni mezhebinin Tefrik'e hemen hiç imkan vermemesi, ve kadının boşanma şansının olmaması 1916 yılında çıkartılan iki kararla değiştirilmiş ve bazı durumlarda kadının boşanmasına imkan vermiştir.

20.YY'ın başlarında ardı ardına çıkan savaşlar yüzünden Osmanlı'da eli silah tutan herkes o dönem savaşa gitmiş ve bunların da çok büyük bir çoğunluğu şehit olmuş veya bir daha

kendisinden haber alınmamıştır. Şehitlerin arkada bıraktığı kadınlar isterlerse yeni bir yuva kurabilmişlerdir. Ancak şehit olduğu bilinmeyen ama bir daha kendisinden haber de alınamayanların eşleri evli kabul edilmişler ve Sünni kanunlarına göre de bir ömür boyu eşlerini bekleme zorunda kalmışlardır. Özellikle kendisine bakacak kimsesi olmayan ve kocasından da herhangi bir mal kalmayan kadınlar büyük bir sıkıntı içine düşmüşlerdir. İşte bu probleme bir çözüm bulmak amacıyla önce konuya dolaylı bir çözüm getirilmiş ve 15.YY'da imparatorluğun bazı bölgelerinde uygulanan bir Şii yetkili seçerek o mezhebe ait çözümü uygulamayı tekrar gündeme alınmıştır. Bu kanundan çok kısa bir süre sonra 5 Mart 1916'da bu dolambaçlı çözüm de terk edilerek tefrik kararını herhangi bir Şii yetkiliye veya başka bir mezhebe danışmadan doğrudan hakimın uygulaması kanunlaşmıştır.

23 Mart 1916 tarihinde ise ikinci bir kanun çıkartılarak kocası cüzam, baras gibi hastalıklara yakalanan kadınların da boşanmalarına izin çıkmıştır. Daha sonrasında ise bu kanuna eklenen yeni bir maddeye göre böyle bir hastalık durumunda iyileşme ihtimali göz önüne alınarak 1 yıl beklenmesi ve sonrasında boşanmaya hükmedilmesi kararlaştırılmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz iki kanun, hukuk-i aile kararnamesine kadar tanzimat döneminde aile hukuku ve boşanmayla ilgili olarak yapılan temelli değişikliklerdir. Aile ve boşanma konularıyla ilgili kanunlaştırma hareketlerinin en büyük halkası 25 Ekim 1917 tarihli Hukuk-i aile kararnamesidir. Mecelle ile başlayan ve medeni hukuk alanını kamulaştırma çalışmaları yaklaşık 60 yıl geç de olsa Osmanlı'da bir aile kanunu hazırlanmasıyla son bulmuştur. Ancak o dönem savaş içinde ve yıkılmak üzere olan Osmanlı devletinin bu durumu sebebiyle bu kararname sadece bir buçuk yıl yürürlükte kalabilmiştir. Ancak Osmanlı'da çok kısa süre uygulanan bu kararname Suriye, Ürdün, Lübnan, İsrail gibi diğer Ortadoğu ülkelerinde etkiler uyandırarak benimsenmiş ve yaklaşık 1950'li yıllara kadar oralarda uygulanmıştır.

Bu kararname aile hukukunda nişanlanmaya bir düzen getirmekle başlar. Buna göre nişanlanmayla nikah yapılmış olmaz. Nişan bozulduğunda ise Mehir olarak verilenler aynen geri iade edilir. Eğer Mehir bozdurulmuş ise bedeli geri ödenir. Karşılıklı verilen hediyeler ise hibe olarak sınıflandırılır ve eğer mevcutsa geri alınır ama bozdurulmuşsa geri alınamaz. Böylece ilk defa nişan lafi kullanılıp, nişanlılık altında söz kesme konusu da düzenlenmiştir.

İkinci olarak bu kararname nikah ehliyeti konusuna açıklık getirmiştir. Buna göre erkeklerin evlenebilmeleri için 18, kızların ise 17 yaşını doldurmuş olmaları gerekecek, eğer bu yaş şartı gerçekleşiyorsa herhangi bir izne gerek kalmadan nikah kıyılacaktır. Dolayısıyla artık veli-ebeveyn izni konusu da tamamen ortadan kalkmıştır.

Ancak yukarıda belirtilen yaş şartı gerçekleşmeden evlenmek isteyen ve müracaat eden kişilerden hakim durumlarını uygun

bulursa evliliğe izin verebilir. Ancak kız çocuklarında veli-ebeveyn izni alınması şart olarak koşulmuştur. Diğer taraftan kararname evlenmeye bir alt yaş sınırı da koymuş ve 12 yaşından küçük erkek ve 9 yaşından küçük kız çocuklarının hiçbir şekilde evlendirilemeyeceklerini kanunlaştırmıştır.

Üçüncü olarak akıl hastalarının herhangi bir özel durum olmadıkça evlendirilmemeleri belirtilmiştir. Gereklik durumunda ise bu tip kişiler hakim izniyle velisi tarafından evlendirilebilirler. Aslında kararname de evlenme durumunda kişinin iyileşebileceği veya kadının hamile olması gibi durumlar sebebiyle evliliğe hakim tarafından izin çıkabileceği benimsenmiştir.

Nikah'ta Usul

Evlenmek isteyen kimseler önce buldukları mahalle ve köy ihtiyar heyetlerinden içinde kendileri hakkında bilgilerin yer aldığı nikah il muhaberi almaktaydılar. İlmuhaberlerle birlikte nüfus kağıtları hakime verilir ve eğer evliliğe mani herhangi bir durumları mevcut ise talepleri reddedilirdi. Eğer herhangi engel bir durumları yoksa mahkemece keyfiyet ilan edilirdi. Nikaha itirazı olanların on gün içinde mahkemeye müracaatları istenirdi. İlan mahkemenin divanhanesine ve uğrak yerlere asılır, eğer gerek görülürse gazeteye de ilan verilirdi. Herhangi bir itirazın olması durumunda mahkeme konuyu inceleyip karara bağlar, eğer evliliğe mani bir durum görmezse nikah akdolunurdu. Bahsedilen bu yöntem uymadan yapılan nikahlar da geçerli sayılmaktaydı. Ancak yöntemi uygulanmadan yapılan nikahlarda koca veya varsa tarafların vekilleri, şahitler ve usule riayet etmeyen hakim ve eğer varsa imamlar hapisle cezalandırılmaktaydı.

Kararnameye göre nikahlar nikah meclisinde tarafların veya vekillerinin, ayrıca birer şahidin katılımıyla yapılırdı.

Şartlar

Bu kararname poligami'ye belirli bir sınırlama getirmekle beraber tamamen ortadan kaldırmaz. Erkeğe iki evlilik yapma hakkı verir, ancak ikinci evliliği birinci karısının rızasına bağlar. Kefaet, yani denklik ise aranan ikinci şarttır. Kararnameye göre mal ve sanat konularında erkeğin kadına denk olması gerekmektedir. Kocanın mehri verebilecek ve nafakayı ödeyebilecek kadar iyi bir mali durumda olması malda denklik olarak görülmektedir. Sanatta denklik ile aranan ise; Kocanın şeref ve itibarına karısının velilerinin meşgul oldukları sanata denk bir sanatla meşgul olmasıdır. Kararnamenin aradığı üçüncü şart batıl nikahlarla ilgilidir ama bu konuda çok çeşitlilik içermez. Çünkü batıl olarak kabul edilen tek nikah Müslüman olmayan bir erkekle evlenen kadının nikahıdır. Şu ana kadar bahsettiklerimiz nikah için gereken şartlardır. Kararnameyle çıkan ve nikah sonrası için düşünülen hükümler ise aşağıda yer almaktadır.

Nikah Hükümleri

Eğer koca birden fazla karısı varsa aralarında adaletli ve eşit bir tavır sergilemek zorundadır. Nikahtan sonra oturulacak ev koca tarafından sağlanmak mecburiyetinde, varolan veya oluşabilecek her türlü maddi borçlar da gene kocanın sorumluluğu altında olmaktadır. Ayrıca koca başka karısından olan çocuğunu veya başka kan akrabalarını karısının onayı olmadan evde barındıramaz. Keza, kadın da her türlü akraba veya çocuğunu kocasından onay almadan evde oturtamaz. Aslında Osmanlı'da daha önceki dönemlerde de varolan bu kurallar çoğunlukla uygulanmıyordu. Genellikle kadınlar kocalarının ailesinin yanında oturuyorlardı.

Mehir ve miktarı konusunda kararname herhangi bir üst sınır belirlememiş. Konuyla ilgili olarak ortaya çıkabilecek itilaflarda ise Koca'nın sözünü belirleyici olarak almayı uygun görmüştür. Diğer taraftan bugün bile Anadolu'da var olan ve adına başlık denilen koca'dan alınan para veya hediye'nin ise tamamen yasaklanması kararlaştırılmıştır. Ancak tahmin edileceği gibi bu yasağın uygulanması pratikte gerçekleşmemiştir.

Nafaka ise mahkemenin özellikle de hakimin yetkisine verilmiş, genellikle kocası tarafından ihtiyaçları karşılanmayan veya karşılanamayan kadınlar için mahkeme kadına kocası üzerine bağlatabileceği nafaka şansını vermiştir. Ancak bu nafakanın miktarı konusunda ise mahkeme tamamen hakimin yetkisini uygun görmüştür.

Boşanma

Kararnameye göre talak yetkisi olan kimse koca'dır. Koca bir hakimin hükmüne gerek duymaksızın istediği zaman karısını boşayabilir. Devlet'in herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Ancak eğer kadının boşanması söz konusu ise duruma devlet el koymakta ve hakimin kararından sonra boşanma gerçekleşmektedir. Talak yetkisini gene koca'da saklı tutan kararname, devletin konuyla ilgili kontrol ve bilgi mekanizmasını sağlamak amacıyla yapılan talak'ların onbeş günlük zaman zarfında koca tarafından mahkemeye bildirilmesini aksi takdirde hapis cezası hükmünü koymuştur. Diğer taraftan eski dönemlerde yapılan mektup veya elçi yollayarak boşanma yöntemi ise tamamen kaldırılmıştır.

Sarhoş bir kimsenin yaptığı talak ise tamamen geçersiz sayılmaktadır. Ric'i ve Bain Talak konularında kararname herhangi bir değişiklik yapmamış ve eski yöntemin devamını sağlamıştır. Ancak tefrik konusunda ise oldukça büyük değişiklikler yapılmış ve bir anlamda kadının boşanma talebinin önü açılmıştır.

Evliliğe Mani Bir Durum Sebebiyle Tefrik

Kocasında iktidarsızlık vb. gibi bir problem olan kadın mahkemeye müracaatla boşanma isteyebilir. Ancak eğer kendisinde de buna

benzer bir problem varsa, o zaman tefrik hakkı olmaz. Evlenmeden önce bu durumdan haberdar olan kadınlar da tefrik talebinde bulunamaz. Böyle bir tefrik talebinde hakim iyileşme umudu varsa boşanmayı bir yıl tecil eder. Durum değişikliği olmazsa karı kocayı boşar.

Hastalık Sebebiyle Tefrik

Kararnameye göre eğer kocasının Cüzam, Baras ve herhangi bir zührevi hastalığı varsa, ve bu hastalığı kadın evlendikten sonra öğrenmiş ise veya hastalık evlendikten sonra ortaya çıkmışsa o zaman kadının tefrik talebi kabul edilir. Bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi hakim herhangi bir iyileşme umuduyla bir yıllık tecil hakkını kullanır. Ancak bir gelişme olmaması durumunda boşanmayı gerçekleştirir. Akıl hastalarının evliliğini herhangi bir gereklilik dışında kabul etmeyen kararname, eğer evlilik sırasında böyle bir durumla karşılaşmışsa gene bir yıl tecil ve ardından boşanma kararı verir.

Kaybolma Sebebiyle Tefrik

Eğer koca saklanır veya başka bir yere giderek kaybolur da kadın için bir nafaka bırakmaz ise hakim devreye girip gerekli araştırmayı yapar ve boşanmalarını sağlar. Buna mukabil; kocanın arkasında nafaka bırakarak kaybolması da erkek açısından yeterli bir sebep olarak görülmemektedir. Kadının ömür boyu beklemek gibi yıkıcı bir durumla karşılaşmaması için kararname bu konuyu da açıklığa kavuşturmuştur. Öncelikle, eğer kocanın nerede olduğu bilinmiyorsa ve yaşadığına dair bir haber alınamıyorsa hakim boşanma kararını dört sene tecil eder. Bu dört senelik zaman zarfında da durumda değişiklik olmazsa boşanma gerçekleşir. İkinci olarak; Eğer koca bir savaşta kaybolmuşsa hakim tefriki her iki tarafında esirlerinin geri iade edilmesini takiben bir yıl tecil eder. Ardından boşanmaya karar verir. Her iki durumda da kadın vefat iddeti beklemekle yükümlüdür. Kararname bu haliyle hapis cezası alan erkeklerin karılarının durumuna pek değinmemiştir. Ayrıca yukarıda bahsedilen kaybolma sonucu hakim tarafından verilen tefrik kararını takiben kadın yeniden evlenebilir. Ancak ikinci evliliğinden sonra ilk eşi çıkıp gelirse bu sefer hakim tarafından verilen tefrik kararı bozulmaz ama ikinci nikah da geçersiz sayılır.

Geçimsizlik Sebebiyle Tefrik

Eğer ailede bir geçimsizlik meydana gelmişse o zaman kadının tefrik hakkı vardır. Kadının bu sebeple mahkemeye yaptığı başvuru sonrası hakim eşlerin ailelerinden birer hakem seçer. Seçilen bu iki kişilik hakem müessesine aile meclisi adı verilmiştir. Aile meclisi aralarını bulmaya çalışır. Mümkün olmadığı zaman da kusur koca da ise boşanma gerçekleşir. Ama eğer kusur kadında ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerinde muhalaaya karar verir. Burada boşanma kararını aile meclisi verir.

Değerlendirme

Görüldüğü gibi Hukuk-i Aile kararnamesi kadına boşanma yolunda biraz daha yapıcı davranmış ve kadınların hakkını gözetir bir rol

oynamıştır. Diğer taraftan muhalaa konusuna ise hiç yer vermemiştir. Ayrıca şekil olarak bu kararname, o zamana kadar dinsel hükümlerin ön plana çıktığı aile konusunda ilk defa hukuksal adımlar atmış ve yasal yaptırımlar getirmiştir. Ancak İslam dininin öngördüğü genel kuralların da pek fazla dışına çıkamamıştır. Özellikle kadının boşanması konusunda getirdiği yenilikler daha çok Sünni mezhebi dışındaki mezheplerin uygulamalarıdır. Devlet kontrolünü özellikle evlenme ve boşanma olaylarında daha güvenli olarak sağlamıştır. Bu arada aile meclisi kavramı daha önceki dönemlerde rastlamadığımız bir yenilik olarak karşımıza çıkar. Bazı Osmanlı tarihçilerine göre bu kavram Avrupa hukukunun bir etkisi olarak kararnamede yer etmiştir. Çünkü aile meclisi kavramı fransızca'daki "conseil de famille" teriminin aynen tercümesidir. Diğer taraftan İslam hukukçuları da bunun Hanefi mezhebinin daha evvel kullandığı bir yöntem olduğunu söylerler. Ancak Hanefi mezhebindeki karı-koca taraflarından seçilen birer hakem boşanmaya hükmetme yetkileri olmayan, sadece arabulmaya çalışan kişiler olarak gözümüze çarpar. Kararnamedeki aile meclisi ise tefrik'e karar verebilmektedir. Poligami'ye getirilen sınırlama ve kadının erkek tarafından seçilebilecek ikinci kadına onay verme yetkisi ise özellikle Fransız ihtilali sonrasında yayılmaya başlayan feminist hareketlerin bu kararnameye bir etkisi olarak yorumlanabilir.

OSMANLI'YA GENEL BAKIŞ

Yukarıdaki bölümlerde Osmanlı'da evlenme, aile boşanma gibi konulara ilişkin bilgiler vermeye çalıştık. Şeriat ile yönetilen bir devlet olduğu için de başlangıçta boşanma ile ilgili İslam dininin söylediklerini de aktardık. Bütün bu uygulama ve kurallara baktığımızda diğer birçok çağdaşında olduğu gibi Osmanlı'da da erkek ağırlıklı bir dünya görmekteyiz. Ancak bütün bu yasalar bir yana Osmanlı'daki geleneksel aile yapısında kadın en önemli üye olarak görülmekteydi. Verilen bu önem ise kadının kişiliğine verilen bir değerden çok doğurganlığının aileye getireceği yeni bireyler sebebiyle olmaktadır. Tıpkı eski Romalılarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da çocuk yapmak, çocuk sahibi olmak önemli bir olgudur. Diğer taraftan her ne kadar kanunlar izin verse de boşanma-özellikle de talak-toplum tarafından hoş karşılanmayan bir harekettir. Osmanlı-İslam toplumu diğer bir çok ülke ve toplum gibi evliliği benimseyen bir toplumdur. Yuva kurmak önemli bir kavramdır. Bu sebeple yalnız erkekler ve yalnız kadınlar evliliğe teşvik edilirler. Ayrıca İslam dini tek taraflı olarak boşanmaya izin verse de sebepsiz yere boşanmayı kesinlikle hoş görmemektedir. Bu nedenle talak toplum tarafından yadırganan bir davranıştır. Aile Hukuku Osmanlı'da şer'i hukukun alanına girmektedir. Ancak uygulamalarda ise Osmanlı kadıları bu kadar kesin davranmamakta, tayin edildikleri yerlerde yerel örf ve adetlerin etkisinde kalarak, eğer şer'i yasalarla büyük çelişkiler içermiyorsa

yöresel uygulamalarla çatışmaktan kaçınmaktadırlar(Ortaylı, 2001:63). Çünkü kadınlara göre yerel düzene ve geleneklere uymak yerel düzeni bozup karışıklığa sebep olmaktan çok daha iyidir(Ortaylı, 2001:64).

Zamanın kanunlarından biri olan, ancak uygulamada sanılanın aksine fazla sık rastlanmayan diğer bir konu da poligamidir. Kanunen yasak değildir, ancak klasik halk arasında aile içi düzensizliğe ve evde huzursuzluğa sebep olduğu için rağbet görmemektedir. Daha çok dönemin önde gelen erkekleri bu uygulamaya rağbet etmektedirler.

Dini hükümler Müslüman erkeğe gayri-müslim bir kadınla evlenme hakkı vermesine rağmen o dönem Osmanlı'daki gayri-müslim cemaatler bu tip evliliklere şiddetle karşı çıkmakta ve engellemeye çalışmaktadırlar.

6- CUMHURİYET SONRASI TÜRKİYE'DE AİLE, KADIN VE BOŞANMA

Cumhuriyet'in ve çağdaş Türkiye'nin kurulmasıyla beraber toplum, Türk tarihinin hiçbir döneminde görülmediği kadar hızlı bir biçimde önemli değişimler, kırılmalar ve atımlara tanık oluyordu. Yeni devletle birlikte eskisiyle hiçbir ilgisi olmayan yeni bir toplum yaratılıyordu adeta. Dolayısıyla bu dönemde siyasi tartışmalar, Cumhuriyet'in ne olduğu gibi konular gündemi fazlasıyla işgal ettiğinden, toplumsal sorunlar-aile, kadın gibi unsurlar- ister istemez ikinci plana atılmıştı. Ancak 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. Eğitim, evlenme, boşanma, veraset gibi konularda da erkeklerle eşit haklara sahip oldular. Birden çok kadınla evlilik yasaklandı. Peçe ve çarşaf yerine batı ölçülerine uygun giyim kabul edildi.

Fakat bütün bu yasalarla sağlanan hakların yaşama geçirilmesi ve uygulanması ayrı bir mücadeleyi gerektirmektedir. Bugün Türkiye'de hala ailenin reisi erkektir. Kadın kocasının izni olmadan ev dışında çalışamaz. Aynı fakülteyi bitirmiş olsa da sınıf arkadaşı olan erkekler gibi kaymakam olamaz. Köylerde hala evlenmek için kızın babasına başlık parası verilir. Konuya ilişkin örnekler aslında uzayıp gitmektedir. Ancak biz bu bölümde elimizdeki sayısal verilerin ışığında konuyu işleyeceğiz ve boşanmış çeşitli kişilerle yaptığımız görüşmeleri de yeri geldikçe belirteceğiz.

Tablo-22/Grafik13 ve Tablo-30/Grafik-15'de 1932 yılından itibaren Türkiye'deki boşanma sebeplerine baktığımızda görülen en dikkat çekici nokta Geçimsizliğin her dönemde en çok görülen boşanma sebebi olduğudur. Ve onar yıllık periyotlarda gördüğümüz de devamlı olarak artma gösteren bir boşanma sebebidir geçimsizlik. Aslında Osmanlı'dan günümüze kadar gelen muhafazakar Türk toplumunu düşündüğümüzde çok şaşırtıcı bir

durum değildir bu. Çünkü metodoloji’de de belirttiğimiz gibi; Türkiye’de cinselliğin devamlı bir tabu olarak durduğu, bekaretin en önemli etken olduğu, hem erkek hem de kız çocuklarının yirmili yaşlarına gelinceye kadar sağlıklı bir flört veya yeterli bir cinsel bilgi veya tecrübe edinmediği, karşı cins konusunda sadece arkadaşlar arası sohbetlerin veya sağlıklı bilgi kaynaklarının rehber olduğu ülkemiz insanının ne kadar mantıklı sebeplerle evlendiği takdir edersiniz ki oldukça şüphelidir. Dolayısıyla bir erkek ve bir kızın daha birbirlerini tanımadan, hatta nasıl tanıyacaklarını bile bilmeden evlenmek gibi bir işe kalkışmalarının sonucu olarak da geçimsizlik sebebiyle boşanmaları hiç şaşırtıcı değildir. Mesela sekiz yıl evli kalıp kocasından boşanan ve asıl ismini vermek istemediği için burada Fatma Hanım olarak belirteceğimiz bayan 26 yaşında ve üniversiteyi bitirip anıtlar yüksek kurulunda çalışan, İstanbul’da doğmuş büyümüş bir kişidir. Kentsel ailenin bir bireyidir. Ancak 26 yaşına kadar herhangi bir erkek arkadaşı olmamış ve bekaret hem kendisi hem de ailesi tarafından hayati bir mesele olarak görülmüştür. 26 yaşındayken işyerinde tesadüfen tanıştığı ve kendisine biraz ilgi gösteren ilk erkekle hemen evlenmiştir. Evlenmeden önce geçirdikleri arkadaşlık dönemi yaklaşık olarak 3,5 aydır. Üstelik bu dönemdeki görüşmeleri ise onbeş günde bir hafta sonları birkaç saat İstanbul’un muhtelif semtlerindeki gezintilerden veya vapur sefası yapmaktan ibarettir. Bazen bu onbeş günlük periyodlar ayda bire inmektedir. Çünkü Fatma Hanım’ın babası kızına canı istediği zaman izin vermektedir. Fatma Hanım evlendikten sonra eşinin tamamen değiştiğini, ilk başlarda kendisine gösterdiği ilginin kaybolduğunu iddia ediyor ve eğer evlenmeden önce bunun farkına varabilseydi, kesinlikle nikah masasına oturmayacağını söylüyor. Ancak 3,5 aylık bir dönemde ve ortalama onbeş yirmi günlük aralıklarla yapılan görüşmelerde karşınızdaki insanı nasıl tanıyabilirsiniz ki? Geçimsizliğin boşanma sebeplerinde bu kadar yüksek çıkmasına ilişkin akla gelen ikinci varsayım ise; Gerçek sebebin bu olmadığı ancak sorulduğunda geçimsizlik denilerek konunun daha fazla irdelenmesinin istenmemesi olabilir. Örneğin Türk toplumu eşini aldatan kadına kötü gözle bakmakta ve onu bir nevi dışlamaktadır. Aynı zamanda aldatılan erkeğe de acıyarak, hatta küçümseyerek bakmakta ve onu da halk arasındaki yaygın tabirle **adamdan saymamaktadır**. Dolayısıyla bu durumdaki bir kadın ve erkek için verilebilecek en iyi cevap **geçinemedikleri için ayrıldılar** şeklindedir.

Geçimsizliğin ardından en çok görülen boşanma sebepleri dönem dönem birbirlerine göre daha ön plana çıkan zina ve terk’tir. Açıkça belirtmem gerekirse bu çalışmaya başlarken zina’nın en çok görülen boşanma sebeplerinden biri olacağı pek aklıma gelmemişti. Çünkü biraz önce de belirttiğim gibi muhafazakar bir toplumda özellikle de eşini aldatan kadınlara kötü gözle bakılan bir toplumda görülen bu istatistiki veri beni biraz şaşırtmıştı. Daha da ilginç olan Tablo-E14’de 1972 yılına baktığımızda köylerdeki zina oranının şehirlerdekine göre daha fazla olması, Tablo-D9’da 1962 ve

öncesindeki dönemlerde zinanın, özellikle de kadınlardaki zina oranının erkeklere göre daha fazla olması daha da enteresandır. 1982'den sonraysa zina oranı keskin bir düşüş göstermiştir. Sebeplerle ilgili oluşturduğumuz varsayımları gözden geçirirsek eğer;

Evleninceye kadar bekaretini koruyan ve cinsel dürtülerini dizginleyen kadınların evlilik sonrası gerek cinsel açıdan, gerekse diğer beklentiler açısından hayal kırıklığına uğraması ve arayışlara yönelmesi.

Türkiye'de boşanmanın gerek yasal açıdan, gerekse sosyal açıdan pek kolay olmaması ve bunun yerine evli kalmanın ancak ayrı yaşamının ve kendine yeni bir hayat arkadaşı bulmanın yaygın olabileceği. İlerleyen zaman içinde de eşlerden birinin bu durumu mahkemeye zina olarak rapor ettirmesi.

Zinanın çocukların velayetini isterken 1962 sonrası düzenlenen yasalar gereği çok ciddi engeller içermesi ve nafakanın da zina sebebiyle iptal edilebilir olması son 35 yıldaki zina oranının düşmesinde ciddi bir sebep olabileceği.

Biraz önce de söylediğimiz gibi bunlar bizim oluşturduğumuz varsayımlar. Konuya ilişkin görüştüğümüz ve gerçek adının verilmesini istemeyen bir örnekle devam edelim; Nihal Hanım 39 yaşında ve İzmir'de yaşıyor. Kendisi çok küçükken ailesiyle birlikte Almanya'ya gitmişler ve burada 2 yıllık hemşirelik okulunu bitirmiş. Ardından 18-19 yaşlarında Türkiye'ye geri dönmüşler. Hem babası, hem de en büyük kardeşleri olan abisi tarafından baskı altında büyümüş. Almanya'da edindiği erkek arkadaşının varlığı babası tarafından öğrenilince hemen görüşmesi yasaklanmış. Evlenmeden önce edindiği tek flört tecrübesi bundan ibaret. Türkiye'ye döndüğünde eşiyi tanışmışlar. Bu noktada eşiyi niye evlendiğini sorduğumda aldığı cevap; "Üniversite'de hocaydı ve top sakallı, şişman ve gayet bilgili ve karizmatik görünen profesörlere benziyordu." Şeklinde. Nihal Hanım yaklaşık 5 yıl evli kaldıktan sonra eşinin okuldan bir arkadaşına aşık olur ve ilişkiye girer. Bir süre sonra eş tarafından da fark edilen bu ilişki biter. Ancak evliliklerini resmi olarak hemen bitirmezler ve 4 yıl daha evli kaldıktan sonra boşanırlar. Dört yıllık bu dönem Nihal Hanım'ın ifadesine göre eşinin isteğiyle olmuştur. Evliliklerine bir şans daha vermişlerdir.

Nihal Hanım eşinin cinsel açıdan tatmin edici olmadığını, ayrıca evliliklerinin ilk birkaç yılında maddi açıdan da çok zorlandıklarını ve eşinden çok kendisinin eve para getirdiğini söylüyor. Zaman zaman çocuklarına alacak bir şişe sütün bile parasının olmadığını, kendi babasından para alabileceken bunun da eş tarafından engellendiğini söylüyor. Bütün bunların bir erkekte kabul edilemez şeyler olduğunu da ekliyor.

Boşandıktan sonra ise çok daha mutlu olduğunu, çünkü hem özgür kaldığını hem de daha rahat yaşadığını belirtiyor. Ayrıca cinsel açıdan da daha tatmin edici bir hayatı varmış.

Nihal Hanım örneğine baktığımızda benim edindiğim izlenim; Evlenirken yapılan zaten yanlış bir seçimin cinsel doyumsuzluk ve erkeğin maddi gereksinimleri karşılayamaması ile birleşmesi ve zina ile patlak vermesidir. Burada asıl sorulması gereken nokta; Maddi konular ve yanlış eş seçimi olmasaydı bu evlilik devam eder miydi? Bence etmezdi çünkü Nihal Hanım'ın şu anda sürdürdüğü hayat ve cinsel doyumsuzluk konusundaki şikayeti aslında boşanmasının gerçek sebebini oluşturmaktaydı.

Biraz önce 1972 yılında köylerde görülen zina oranının şehirlerde daha fazla olduğundan bahsetmiştik. Elimizdeki veriler daha önceki dönemlerle ilgili köy-şehir ayırımını vermemekte ancak büyük ihtimalle paralel bir durumla karşılaşacağız. Konuyu tek tek örneklerle düşünmek yerine cumhuriyet'ten bu yana Türkiye'deki toplumsal değişmeyi göz önüne alarak konuyu değerlendirsek aslında ilk bakışta şaşırtıcıymış gibi görünen bu durum bir anlam kazanır. Türkiye'de kırsal alan nüfusunun özellikle geçmiş dönemlerde kentsel nüfustan daha fazla olması sebebiyle ve o dönemlerde henüz büyük şehirlere olan göç dalgasının yoğun olmaması sebebiyle kırsal alan sayısal olarak kentsel alana baskın çıkar. Ayrıca yaşanan bu göç dalgasında yaş grubu 15-24 olmakta ve bu gruptakilerden gerek ailede olsun gerekse tek tek bireylerde hep öncelikle erkek köyden şehre göç eder. Sonrasında köydeki eşini ve-eğer varsa çocuklarını-yanına alır. Tabii bazen her şey bu kadar kolay ve hızlı gelişmeyebilir. Örneğin şehre gidip de bir daha kendisinden haber alınamayan veya çok yıllar sonra aniden ailesinin yanına gelen erkekler de hiç azımsanmayacak orandadır. Bu durum evlenmiş ancak kırsal alanda yalnız kalmış kadını kolayca zinaya itebilir(Bu bizim varsayımımız). Bu düşüncemizi doğrulayabilecek verileri görmek üzere Tablo-E17'ye 1972 yılı yaşlar ve boşanma nedenleri tablosuna baktığımızda 15-19 ve 20-24 yaş grubu boşanmalarda kadınların genel toplamı diğer yaş gruplarına göre yüksektir. Gene aynı yaş gruplarındaki zina yapan kadın oranı da en yüksek olmasa bile yüksek değerler vermektedir. Son olarak da aynı yıl içinde dava nedeni ve daimi ikamete baktığımızda köylerdeki oranı gene yüksek olarak görürüz. Ayrıca davayı açan taraf ve nedeni tablosuna baktığımızda da erkeklerin çok yüksek bir oranda eşlerinden zina sebebiyle davacı olduklarını görmekteyiz.

Türkiye cumhuriyeti tarihi kabaca iki bölüme ayrılabilir; Birincisi, 1920'den 1950'ye kadar olan tek partili devrimci değişmeler dönemidir(Paul Stirling). Bu dönemde siyasal, kültürel, yasal ve ideolojik değişmeler tek partili bir devlette tepeden inen hareketler olarak yapılmıştır. 1950 sonrası ise hızlı ekonomik değişme ve çok partili demokrasisi dönemidir. İlk dönemde zaten dokunulmayan toplumsal değişmelerin temel taşları, yani çoğu insanın yaşamını nasıl ve hangi koşullarda kazandığı, ve siyasal ve kişisel açılardan kime bağımlı olduğu konuları, ikinci dönemde daha da

karmaşıklaşmış ve çok daha hızlı sonuçlar ve olanaklar doğurmuştur(Kırkpınar, 2001:132). Dolayısıyla boşanma nedenlerini incelerken biraz önce yaptığımız gibi küçük çaplı nedenler ve sonuçlar üretmenin yanında yaşanan bu toplumsal değişimi de göz önünde bulundurmakta yarar vardır.

Boşanma sebepleri içinde en çok görülen üçüncü boşanma sebebi olan terk ise bizce temelini gene yanlış eş seçiminden alan ancak meydana gelmesinde eğitimsizliğin başrol oynadığı bir boşanma sebebidir. 1932'den 72'ye kadar olan dönemde artış göstermekle birlikte bundan sonraki dönemde düşüş içindedir. Yukarıda bahsettiğimiz göç olayı sırasında da olabilecek terk vakaları coğrafi açıdan büyük olması sebebiyle doğal olarak şehirlerde daha fazla görülmekte, diğer taraftan 1972 yılındaysa köylerde daha yüksek bir sayıya rastlanmaktadır. Tablo-E18 1972 yılı boşananların boşanma nedeni ve meslekleri tablosuna baktığımızda Çiftçiler, Ormancılar, kalifiye olmayan işçiler, mesleksizler ve mesleği bilinmeyenler ve hizmetle ilgili işlerde çalışanlar gibi meslek gruplarındaki terk oranının yüksek olduğunu görmekteyiz. Bahsi geçen meslek grupları yüksek bir eğitim düzeyi içermemektedir. Tablo-E9'da aynı yılın boşanma nedeni ve okuma yazma-eğitim durumu karşılaştırmalı tablosuna baktığımızda da eğitim durumu yükseldikçe terk vakası azalmaktadır. Biraz inişli çıkışlı bir seyir izlemekle birlikte 20-24 yaş grubundan başlayıp 35-39 yaş grubuna kadar olan dönem terk konusunda yüksek sayılar vermekte ilerleyen yaş grupları ise terk vakasında düşüş eğiliminin görüldüğü dönemler olarak tespit edilmektedir. Yukarıdaki bilgilere istisnai olarak Tablo-F17'de 1982 yılında idari personel başlığındaki meslek grubundaki kadınlarda terk vakası, kategorisindeki ikinci en yüksek terk vakası olarak kaydedilmiştir.

Terk olaylarının 1972 ve sonrasında düşüş göstermesini fikir jimnastiği yaparak iki nedene bağlayabiliriz: Birincisi, eğitim düzeyinin istenilen seviyeye gelmemesine rağmen artması ve eğitilmiş insanların terk durumuna gelmeden anlaşarak boşanmayı tercih etmesi olabilir. İkincisi ise, Türk Hukuk düzenindeki yasaların değişmesi ve terk durumunda boşanmanın çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesiyle beraber devlet kontrol ve uygulama mekanizmalarının genel nüfus üzerinde daha hakim olması ve terk olaylarında aranılan kişi veya kişilere daha kolay ulaşabilmesiyle insanların bu tür yollara sapsasının engellenmesi olabilir.

Aslında anayasaya baktığımızda boşanma ile ilgili olarak medeni kanundan bu yana yapılan değişikliklerin çok fazla olmadığı, yalnızca 90'lı yıllarda geçimsizlik sebebiyle ilgili davalarda ve uygulamada yenilik getirildiğini görüyoruz. Değişen yasalara göre; geçimsizlik sebebiyle eşlerden birinin açtığı davanın düşmesi ve boşanmanın gerçekleşmemesi durumunda taraflar altı ay içinde bir araya gelemeyip aile düzenini kuramazlarsa yeniden dava açma hakkı tanınmaktadır. Eski kanunlarda boşanma davası düşer ise yeni bir dava açma hakkı bulunmamaktaydı. Ayrıca gene zina ile ilgili olarak yapılan bir değişiklik de gözümüze çarpmakta. Buna göre zina mutlak boşanma sebebidir ve dava-eğer zina kanıtlanırsa-

boşanmayla sonuçlanır. Ve eşinin zina yaptığını kanıtlayan taraf boşanmadan sonra şikayetçi olursa zina yapan taraf cezai hüküm giyer. İşte bahsettiğimiz anayasal değişiklik bu noktada yapılmıştır. Eskiden verilen paraya çevrilebilir hapis cezası biraz daha hafifletilmiştir. Diğer taraftan 2002 yılında işleyiş ile ilgili olarak da bir değişikliğe gidilmiş ve bu tarihe kadar sulh mahkemelerinin alanına giren boşanma davaları aile mahkemelerine devredilmiştir.

Türkiye’de boşananların mesleklerine göre dağılımıyla ilgili olarak elimizdeki sayısal verilere baktığımız zaman gördüğümüz en dikkat çekici nokta erkeklerdeki boşanan kişi sayısının meslek olarak 1932 yılından 2002 yılına kadar en çok ziraatçi olması, kadınların da gene açık farkla ev hanımı olmalarıdır. Tablo-31/Grafik-1/Grafik-5’de de görebileceğiniz gibi 1962 yılına kadar erkeklerde sürekli artış gösteren boşanan ziraatçi sayısı bu yıl itibariyle biraz geriler. 1972 yılında ise(Tablo-28/Grafik-3/Grafik-6) keskin bir düşüş gösterir. Tablo-21/Grafik-4/Grafik-7-1982 yılındaki yukarı doğru hafif hareketine rağmen 92 ve 02 yıllarında(Tablo-29/Grafik-2) geriler. Kadınlar da ise mesleksiz veya ev hanımı olan boşanmış kimseler sayısı 1962 de dahil olmak üzere çok büyük bir farkla önde gitmektedir. 1972 yılındaki küçük bir düşüşe rağmen ilerleyen yıllarda da boşananlar arasındaki kadınların en yüksek oranı mesleksizler veya ev hanımlarıdır. Aslında sayıların işaret ettiği diğer bir gerçek; Özellikle seksen sonrası yaşanan köyden kente doğru büyük göçe ve kentsel dönüşüme rağmen halen bir tarım ülkesi olduğumuz ve kadın nüfusumuzun da halen büyük bir kesiminin ev hanımı olduğu ve meslek sahibi olmadığıdır. Ve tabii bunlara bağlı diğer gerçekler de; Gerek kadın, gerekse erkek nüfus olarak eğitim düzeyimizin düşük olmasıdır. 1932’den 1972’ye kadar sanayi ile uğraşan boşanan kişi sayısı erkeklerde düzenli olarak artmıştır. Kadınlar da ise aynı düzenli artış boşanan memurlar da yaşanmıştır. Ziraatçi kesimdeki erkeklerin boşanma sebeplerine baktığımızda genel durumdan farksız olarak geçimsizlik, zina ve terk’in sırasıyla başlıca sebepler olduğunu görmekteyiz. Kadınlarda da en yüksek paya sahip olan ev hanımları ve mesleksizler sınıfında geçimsizlik, zina ve terk başlıca boşanma sebepleridir.

Tablo-3/Grafik-11’de boşanmış insanların evlilik sürelerine baktığımızda genellikle en yüksek boşanma oranı 6-10 yıllık evliliklerde görülmektedir. Diğer taraftan 16 yıl ve daha üzeri evli kalan çiftlerdeki boşanma oranı da ikinci en yüksek boşanma olup bu durumu 11-15 yıllık evliler izlemektedir. Konuyla ilgili görüştüğümüz boşanmış bayanlardan burada gerçek ismini vermek istemeyen Düzce’li Figen Hanım eşinden kötü muamele sebebiyle ayrılmış. İfadesine göre eşi aralarında çıkan ufak tefek tartışmalardan dolayı bazen küçük bir tokat atmakta bazen de o dönemlerde henüz çok küçük olan oğullarının yanında kendisini dövmekeydi. Evlilikleri yaklaşık olarak 7,5 yıl sürdükten sonra

ayrılmışlar. İlk birkaç yıl boyunca evlilikleri ciddi boyutlarda olmayan tartışmalarla geçmiş. Bu arada evlendikten bir yıl sonra dünyaya gelen çocukları da ilerleyen zamanlarda ortaya çıkan kavgalar ve dayak vakalarını geciktirmiş. Ancak özellikle evliliklerinin son iki buçuk yılı Figen Hanım açısından kabus şeklinde geçmiş. Kendisi geleneksel bir aileden gelen, dinsel unsurları ağır basan bir anne-babaya sahip. Ancak eşi ise bu tür geleneksel yaklaşımlardan hoşlanmayan, dinden nefret eden ve Figen Hanım'ın ailesiyle görüşmesini istemeyen birisi. Aralarında bu tür farklı yaşam biçimleri sebebiyle çıkan tartışmalar, özellikle eşinin alkol alışkanlığı sebebiyle sık sık kavgaya dönüşmekteymiş. Tabii bu durumdan dolayı Figen Hanım'ın ailesi de damatlarına karşı bir tavır içerisine girmişler ve neticede evlilik boşanma ile sonuçlanmış. Görüşmemiz sırasında sorduğumda bu tarz fikir ayrılıklarının aslında evlenmeden önce geçirdikleri flört ve nişanlılık dönemlerinde de yaşandığına ama her ikisinin de diğerine karşı toleranslı ve hoşgörülü yaklaşımlarıyla tatlıya bağlandığına dikkat çekiyor. Evliliğinden hemen sonra çocuklarının olmasıyla da belirli bir süre çok mutlu ve tartışmaya vakit bulamadan geçirmişler. Ancak zamanla aralarındaki sevginin bitmesiyle toleransın kaybolduğu, yerini tahammülsüzlüğün aldığını belirtiyor. Ayrıca eşinin sık sık işsiz kaldığını ve parasal sıkıntılarla da boğuştuklarını anlatıyor. Gene kendisinin ifadesine göre evliliğin ilk üç yılı aslında gerçek olmayan, halen balayının devam ettiği bir dönem ve asıl evlilik bu üç yıldan sonraki zamanda başlıyor. Evlilik süresiyle ilgili benim fikrim ise; Eğer bir evlilik otuzlu yaşlarda yapılmış ise çok daha uzun ömürlü ve –metodolojide de belirttiğim gibi-daha gerçek sebeplerle olur. Tablo-6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12'ye baktığımızda kadın ve erkeğin karşılıklı yaşlarına ve medyan yaşlarında ise hemen bütün dönemlerde en çok boşanma sayılarının 20-24, 25-29, 30-34 ve 35-39 yaş dönemlerinde yapıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla bu kadar erken yaşlarda boşanana çiftlerin çok daha genç yaşlarda evlendiklerini düşünersek demin söylediğimiz tezimiz biraz gerçeklik kazanabilir. Buna ek olarak da Tablo-21'de yaş grubu ve eğitim durumu karşılaştırmalı tablolarına baktığımızda yukarıdaki yaş gruplarındakiler içinden üniversite mezunu olanların sayısının iki haneli rakamları geçmemiş olması da hem genç yaşta evlendiğini, hem de nispeten daha kolay iş bulabilmeyi sağlayan üniversite diplomasının alınmadığını, yani eğitimsizliği gösteriyor. Netice olarak da zaten birçok yanlış ve olumsuz unsurun bulunduğu böyle bir evliliğin geçim sıkıntısı ve aile içi huzursuzluklarla ömrü iyice kısalır. Konuyla ilgili tablodan(Tablo-3/Grafik-11) gördüğümüz tek ümit verici nokta 6-10 yıllık boşanma oranının geçen zaman içinde yukarı doğru değil de aşağı doğru bir seyir izlemesi ve boşanmalarda 16 yıl ve üst sınıfının giderek daha fazla boşanmaların görüldüğü sınıf olması durumudur. Yani evliliklerin ömrü uzamaya başlamıştır. Karşılaştırmalı tablolardan evlilik süresi ve çocuk sayısı tablolarına baktığımızda(Tablo-H15, Tablo-G7, Tablo-F15) ise çok bildik bir durumla karşılaşıyoruz. En yüksek

rakamlar çocuğu olmayıp da sırasıyla bir, iki, üç, dört yıllık evliliklerin bitmesi şeklinde gidiyor. Yani çocuk sahibi olmamak hem boşanmayı kolaylaştırıyor, hem de boşanmaya sebep olabiliyor.

Ülkemizde İslamiyet öncesi Türklerden günümüze kadar gelen geleneksel davranış modeli; Evlenip yuva kurmak ve ardından çocuk sahibi olup soyun devamını sağlamak veya yuvayı sağlamlaştırmaktır. Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi kadın doğurganlığı sebebiyle önemli bir aile bireyidir. Ancak çeşitli sağlık sebepleri(kısırlık vb.) yüzünden “**kocasına çocuk veremeyen**” bir kadın da başta erkeğin ailesi ve erkeğin kendisi tarafından sanki büyük bir suç işlemiş gibi baskı görür, horlanır ve devamlı olarak eleştirilir, en sonunda da boşatılır. Maalesef bu durum ülkemizde halen hem kırsal bölgelerde hem de büyük şehirlerde çok yaygın olarak görülmektedir. Bu konuyla ilgili örneği kendi ailemden vermek isterim. Çocukluktan beri tanıdığım amcamın kızı Semra Hanım Urfa’da yaşamakta ve ilkokul öğretmenliği yapmaktadır. Yaklaşık olarak şu anda 44-45 yaşlarındadır. 1985 yılında 23-24 yaşlarındayken ilk evliliğini yaptı. Eşi de kendisi gibi öğretmen olan Emin Bey benim de boşanıncaya kadar çok iyi anlaştığım, gayet olumlu, neşeli ve yardımsever bir insandı. İkili gerek kendi evlerinde, gerekse dışarıda çizdikleri görüntüyle gayet hoş, iyi anlaşılan bir çift izlenimi bırakıyordu. Ancak Emin Bey’in annesi Semra Hanım hakkında devamlı olarak olumsuz konuşmalar yapmakta, ev hanımlığından şikayet etmekte, oğlunun bahtsızlığına yanmakta idi. Üstelik bu konuşmaları bazen benim yanımda, bazen aileye mensup olmayan üçüncü dördüncü şahısların yanında, Semra Hanım mutfaktayken veya odada bulunmadığı sırada yapmaktaydı. İlk başlarda pek anlam veremediğim, yaşlılığına verdiğim bu davranış biçimini daha sonraları aile içinde geçen diğer konuşmalardan anlamıştım. Semra Hanım kısırdı ve çocuğu olmuyordu. Bu yüzden de devamlı eleştiri ve horlanmaya maruz kalıyordu. Aslında çok iyi giden evlilikleri 5 yıl sürdükten ve Emin Bey’in ailesinin doktorlardan ümidi kesmesinden sonra 1991 yılında bitti. Şu anda Semra Hanım karısı yıllar önce ölen iki çocuklu bir adamla evli.

Türkiye’de çok yaygın bir davranış biçimi olarak rastlanılan diğer bir konu ise erkeğin kendisinden daha genç bir kadınla evlenmesidir. Yaşlılıklarına göre olan tabloya baktığımızda(Tablo-24/Grafik-17) istisnasız olarak 1932’den 2002’ye kadar her dönemde boşanan çiftlerde erkeğin yaşı kadının yaşından büyüktür ve bu oran çok nettir. Dolayısıyla gördüğümüz rakamlar bizi hiç şaşırtmamakta. Ayrıca Türkiye’nin birçok yerinde halen genç kızların evlenmesine babaları karar verir. Yaşı 15-16 olan bir genç kız eğer talibi varsa babası tarafından evlendirilebilir. Genellikle fikri sorulmaz. Ben de dahil olmak üzere erkek çocuklara ise aileleri tarafından dikte ettirilen konu mutlaka kendisinden genç bir kızla evlenmesidir. **Genç bir kızla evlenmelisiniz ki onu rahathkla yönetebilmeli, yeri geldiğinde ondan daha bilmiş tavırlar sergileyerek istediğinizi yaptırabilmelisiniz. Ayrıca**

yaşının getirdiği tecrübeyle de ondan bir adım daha hızlı düşünebilmelisiniz. Bu iyi niyetten uzak, sinsî duygular barındıran ve kadına güvenmemeyi ve ona sorumluluk vermemeyi kendine ilke edinen düşünce biçimi maalesef bütün Türkiye’de mevcuttur. Şu ana kadar verdiğimiz bütün örneklerdeki bayanlar eşlerinden yaş olarak 8-9 yaş küçüktü. Kendi anne-babalarımızda da durum bundan farklı değil. Gerek anne tarafımın ailesine, gerekse baba tarafımın ailesine baktığımda sadece amcalarımdan birinin eşinin kendisinden birkaç yaş büyük olduğunu görüyorum. Geriye kalanların hepsinde kadınlar kocalarından yaşça küçük. Kadının yaşının büyük olması hiçbir şekilde kabul edilemez, absürd bir durum olarak algılanır Türkiye’de. Kendinden küçük erkeklerle evlenen kadınlara ise genellikle kötü gözle bakılmakta, erkeği bir şekilde kullanmak için evlendiği düşünülmektedir. İkinci etken ise; Erkeklerin genellikle genç kızlarla evlenmeye olan meraklarıdır. Bu da tamamen fiziksel bir yaklaşım içeren, karşıdaki insanla beraber nasıl yaşayacağını veya nasıl anlaşabileceğini hesaba katmayan bir düşüncedir. Durum böyle olunca da tabloda gördüğümüz gibi boşanmalarda yaşı büyük erkeklerin açık farkla ön sırada olması gayet olağandır.

Tablo-4/Grafik-16’daki boşanan insanları çocuk sayısına göre değerlendirme yaparsak eğer; 1932 yılından 1982 yılına kadar çocuksuzların boşananlar içinde en yüksek sayıya sahip olduğunu görüyoruz. Bu tarihten 2002 yılına kadar ise çocuklu insanların boşananlar içinde çocuksuzlardan daha fazla yer aldığına şahit oluyoruz. Ayrıca grafiklere baktığımızda(Grafik-18) bahsi geçen zaman zarfında çocuksuzların boşanma eğrisi aşağıya doğru bir seyir izlerken çocukları olup da boşanan insanların ise giderek daha fazlaştığı görülüyor. Ancak yine de en son verileri içeren 2002 yılında halen boşanan insanların ortalama yüzde kırk dördü çocuğu olmayanlar. Çocuk sayılarına göre baktığımızda ise boşananlar içinde en yüksek rakamlar sırasıyla bir, iki ve üç çocuğu olan boşanmış çiftler. Diğer taraftan çocuk sayılarındaki grafiklere baktığımızda sayıların yukarıya doğru bir seyir izlediğine de şahit oluyoruz. Sayıların bize gösterdiklerini aslında farklı şekillerde yorumlayabiliriz; Çocuk sahibi olmamanın giderek daha da azalsa da boşanmayı daha kolaylaştırdığı veya boşanmaya bir sebep olduğu düşünülebilir. Yada erkeklerin o **bana çocuk veremeyen kadınla evli kalmam** şeklindeki geleneksel yaklaşımdan giderek uzaklaşmaya başladığı düşünülebilir. Veya artık insanların çocuk sahibi olsun olmasın boşanma yolunu seçebileceği, çocukların evliliğin devamı üzerinde eskisi gibi kilit bir rol oynamadığı da akla gelen diğer olasılıklar. Ali Bey 32 yaşında bir tekstilci. Çorap imalat ve ihracatı yapan bir şirketi var. Üniversite mezunu ve İstanbul’da büyümüş birisi. 31 yaşında evlenmiş ve sadece bir yıl evli kaldıktan sonra boşanmış. Eşiyle farklı düşünce yapıları olduğunu ve nişanlılık döneminde her ikisinin de bu karakteristik özellikleri gördüğünü ancak ileride bu farklılıkların düzelebileceği

veya önemsizleşebileceğini düşündüklerinden evlendiklerini söylüyor. Ancak geçen kısa zamanda anlaşmazlıkların düzelmediğini, tam tersi daha fazla göze battıklarını belirtiyor. Ve en sonunda eşyle karşılıklı konuşarak medeni bir şekilde ayrılıyorlar. Konuşmamız sırasında Ali Bey çocukları olsa da boşanacaklarını, ancak çocuk olmamasının da iyi olduğunu belirtiyor. Açıkçası ben Ali Bey'in çocuğu olsaydı bu kadar hızlı boşanıp boşanmayacağını pek kestiremiyorum. Maddi açıdan boşanmış bir eş ve çocuğa bakabilecek bir durumda. Ama görüşme sırasında aynı soruyu farklı şekillerde birkaç kez daha sordum ancak aldığım yanıtlar biraz kararsızdı. Sanki eğer çocuğu olsaydı boşanmazdı veya bu kadar çabuk ayrılma kararı vermezlerdi diye düşünüyorum. Buna mukabil yukarıda verdiğimiz diğer örneklerin hepsinde çiftlerin bir çocuğu var ama boşanmışlar. Kendi kuzenim Okan Bey 40 yaşında, insan kaynakları şirketi olan üniversite mezunu birisi. 1993 yılında evlendi ve eşi de kendi okulundan tanıştığı ve üç yıl flört edip bir yıl da nişanlı kaldığı birisi. 2002 yılında önce geçimsizlik sebebiyle bir süre karısından ayrı yaşadı, ardından boşanmak için mahkemeye başvurdu. Mahkeme sırasında eşyle anlaşıp fikir değiştirdiler ve evlilikleri devam etti. O dönemde gerek aile çevresinden gerekse arkadaş çevrelerinden evliliklerini sürdürmeleri yönünde baskı gördüler. Yapılan baskılardaki en önemli nokta bir çocuklarının olması ve henüz altı yaşında olmasıydı. Neticede yapılan telkinler ağır bastı ve evlilik devam etti.

Bence çocuk sayısı veya çocuk sahibi olup olmamak boşanma üzerinde günümüzde baskın bir unsur taşıyor. Daha çok çevre etkileri ve kişilerin kendi hayatlarındaki mutluluk veya mutsuzlukları boşanma üzerinde etkili rol oynuyor.

Türkiye'de cumhuriyet'in kuruluşundan beri süregelen en önemli toplumsal sorun düşük okur-yazarlık olmuştur. Yazı devrimi okur-yazarlık oranının artırılması için girişilmiş olan çabalardan biridir. Cumhuriyet kurulduğunda okur-yazarlık o kadar düşüktü ki, oniki yıl sonra 1935'de okur yazar oranı ancak %18,7'ye yükselmişti(Kongar, 1998:531). İşte bu sebeptendir ki; boşanan çiftlerin okur-yazarlık durumunu gösteren tablomuzda(Tablo-27) 1962'ye gelinceye kadar okuma-yazma bilenlerin oranı bilmeyenlere göre hep düşük kalmış, 1962'de de erkeklerde tersi bir sonuç çıkmasına rağmen kadınlarda gene bilmeyenler bilenlere göre daha fazla sayıda saptanmıştır. Zaten genel nüfusta da Cumhuriyet'ten günümüze ülkemizde hep kadınların okur-yazarlık durumu erkeklere göre daha düşüktür. Paralel durum boşanan çiftlerin okur-yazarlık durumunda da görülmektedir. Ancak şunu da belirtmekte yarar var; Genel nüfus'ta bir süre okur-yazarlık oranı yükselse bile nüfus artışının yüksekliğinden dolayı okuma-yazma bilmeyenlerin mutlak rakamı da artmıştır. Bu artış ancak son

dönemlerdeki sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle beraber düşmüştür.

1972 ve 1982 yıllarının sebepler ve eğitim durumları karşılaştırmalı tablolarına baktığımızda (Tablo-E12 ve Tablo-F8) geçimsizlik, zina ve terk'in ilk üç sırada olduğunu görmekteyiz. 1992 yılındaysa geçimsizliği, diğer nedenler ve terk takip etmekte. 2002 yılı da 92'den farklı seyretmemekte.

Bu tablolarda gördüklerimizden anlaşılan okuma-yazma bilmek veya bilmemek nedenler üzerinde pek de etkili değil. Salt olarak okuma-yazma durumu genel tablosundan boşananların eğitim durumu tablosuna geçelim. Elimizdeki veriler bize eğitim durumu detayını 1972 yılından itibaren vermekte ve burada karşımıza çıkan rakamlar oldukça hazin bir tabloyu sergiliyor. Buna göre Tablo-23'de 1972-02 arasındaki boşanmış kişilerde yüksekokul ve fakülte mezunları sayısı hem salt rakam olarak çok düşük hem de yükseliş açısından son derece yetersiz. Üstelik de Türkiye'de özellikle son on yılda çok sayıda özel üniversite açılmış olmasına ve bu okullara girişin devlet üniversitelerine girişten çok daha kolay olmasına rağmen. Diğer taraftan 92-02 yıllarındaki ilkökul mezunları oranının aşağı doğru gitmesi ise olması gereken, iyi bir gidişattır. Çünkü ilkökoldan sonra eğitimin devam ettiğini gösterir. Aynı şekilde ortaokul mezunları sayısı da erkeklerde 2002'de 92'ye oranla aşağı doğru gitmiş, lise mezunları sayısında artış görülmüştür. Ancak başta da belirttiğimiz gibi yüksekokul oranı hem çok düşüktür, hem de çok yavaş artmaktadır ki bu çok üzücüdür. Çünkü lise öğrenimi hiçbir işlevsel yararı olmayan bir düzenlemedir ve liseyi bitirenlerin üniversiteye girmekten başka yapacak bir işleri bulunmamaktadır. Bu noktada rakamların bize işaret ettiği; Lise mezunlarının günden güne arttığı ancak birçok lise mezununun üniversiteye gidemediğidir.

Yıllara göre eğitim durumu ve boşanma nedenleri karşılaştırmalı tablolarına baktığımızda 1972 yılında geçimsizlik, terk ve zina'nın eğitim durumu yükseldikçe aşağı doğru bir seyir izlediğini görmekteyiz. Özellikle zina, eğitim durumu yükseldikçe başlıca boşanma sebebi olmaktan çıkıyor ve sayısal olarak sıradan bir boşanma nedeni haline alıyor. Diğer taraftan geçimsizlik ise hala açık farkla önde gidiyor ve onu diğerlerine oranla yüksek bir yüzdeyle terk izliyor. Benzer durum 1982 yılında da (Tablo-F8) görülüyor, ancak bu sefer yüksekokul mezunu kadınlarda zina oranı çarpıcı bir şekilde yüksek görülüyor. Tablo-G8'de 1992 yılında da önceki yıllar gibi eğitim seviyesi yükseldikçe zina ve terk azalıyor ancak bu dönemde dikkat çeken nokta; Geçimsizliğin tek baskın sebep olması, diğer nedenlerin ise sıradan, göze batmayan sebepler olarak yer alması. 2002 yılına geldiğimizde (Tablo-H11) bahsi geçen üç başlıca boşanma sebebine ek olarak **cana kast ve fena muamele ve cürüm ve haysiyetsizlik** de dikkat çeken boşanma sebepleri arasına girmiştir. Bence son iki sebebin sayısal olarak artış göstermesi aslında insanların boşanırken sebeplerini daha iyi ifade edebilmesinden veya verileri toplayanların analizlerini daha iyi yapabilmesinden kaynaklanıyor

olabilir. Çünkü daha önceki bölümlerde belirttiğim gibi, insanlar boşanma sebepleri sorulduğu zaman genellikle kolayca söylemezler.

Boşanmanın okuma-yazma durumu ve eğitim düzeyi ilişkilerini toparlayacak olursak; Bence okuma-yazma oranının artması veya eğitim düzeyinin artması boşanma oranını da, sebeplerini de boşanan kişilerin evli kalan kişilere oranını da direkt olarak etkilememektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe zina veya terk gibi daha “adi” diyebileceğimiz sebepler düşmektedir. Ama zaten genel rakamlar da paralel olarak aşağıya inmektedir. Eğitim durumundaki yükselme boşanma sebepleri üzerinde çok büyük etkiler yaratmamaktadır. Dolayısıyla bu noktada bir fikir jimnastiği yaparak şunu söyleyebilir miyiz? **Evlilik veya boşanma gibi konular tamamen sosyal konular olup eğitim durumuyla pek alakalı değildir.** Açıkçası bana bile pek inandırıcı gelmedi. Çünkü bir insan aldığı eğitim ve bilgi düzeyine göre bir takım davranışlarda bulunur. Bu durumu birbirinden soyutlamak doğru değildir. O zaman ikinci bir fikir olarak şunu belirtebiliriz; **Eğitim oranımız nicelik olarak artmaktadır. Ancak eğitim düzeyimiz hem nitelik olarak hem de efektif olarak yeterli değildir.** Çünkü bir şekilde lise mezunları artmaya başlamış olup üniversite mezunları da-çok yavaş da olsa-artmaktadır. Ama insanların yaptıkları davranışlar, nedenler pek değişmemektedir. Çünkü birçok kişi okullarda kendisine öğretilenleri benimsemek ve hayatında uygulamak yerine onları ezberleyip diploma denilen kağıt parçasını cebine koymak istemektedir. Ayrıca insanlar çevrelerindeki sayısız kötü yönlendirmeden de etkilenerek öğrendiklerini hasır altı edebilmektedirler. Ancak şunu da belirtmekte yarar vardır ki; Türkiye Cumhuriyeti genç bir ülkedir. Henüz sanayileşme ve kentleşme süreçlerini geçirmektedir. Cumhuriyet’in ilk kurulduğu günlerdeki okuma-yazma bilenlerin-özellikle de kadınların-sayıları o kadar düşüktü ki bugüne kadar alınan mesafe de az değildir. Dolayısıyla gelecek umut vaat etmektedir.

Boşanma Davaları Ve Boşanmanın Hukuksal Yönü

Öncelikle elimizdeki verilerden yola çıkalım ve davanın devam süresine göre boşanmalara bir göz atalım. Tablodan da görüleceği üzere(Tablo-27/Grafik-8) süresi bir aydan daha kısa olan boşanma davaları 1992 ve 2002 yıllarında göze çarpmakta, ondan önceki yıllardaki en kısa davalar 1-4 ay arası olmaktadır. Dava süreleri genellikle 1-4, 5-8 ve 9-12 ay olmaktadır. 1-1,5 yıl süren davalar da görülmekte, ancak adetleri biraz önce belirttiklerimize göre daha kısa olmaktadır. Süresi 2 yıl ve daha uzun olan davalar ise gittikçe daha da azalmaktadır.

Konu biraz teknik bir konu olduğu için ve hukuksal boyutu da etkili olduğu için bu tablo ve rakamlarla ilgili kendi fikirlerimizi belirtmeden önce bir uzman görüşü almayı uygun bulduk ve Avukat Yaşar Çetiner ile görüştük. Yaşar Bey 61 yaşında ve 25

yıllık avukat ve hukuk ve ceza davalarına bakıyor. Bugüne kadar ellinin üstünde boşanma davası almış. Yaşar Bey'e göre bir boşanma davasının devam süresinde etkili olan ilk unsur mahkemenin kendisidir. Örneğin İstanbul'un normal yoğunluktaki bir ilçe adliyesi en erken 4 ay sonraya gün vermektedir. Ancak varoşlardaki veya Anadolu'nun ücra bir köşesindeki mahkemede 1 hafta içinde boşanma gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla davanın ömrü ile ilgili öncelikli unsur mahkemenin kendisidir. İkinci unsur ise davalıların kendisidir. Bazen taraflardan bir tanesi davaya iştirak etmeyerek veya uzak illerden birinden şahit göstererek davayı bilinçli veya bilinçsiz geciktirebilir. Yaşar Bey'e göre bu da çok sık olarak görülen bir durum. Genellikle boşanmak istemeyen tarafın başvurduğu bir yöntem olarak görülüyormuş. Davanın uzamasının ise evliliğe aslında olumlu bir etkisi oluyor ve bazen çiftler dava devam ederken birbirlerine karşı yumuşayıp boşanmaktan vazgeçebiliyorlarmış. Aslında Yaşar Bey'in belirttiğine ve kendisiyle görüşürken verdiği cevaplardan edindiğimiz izlenime göre davanın devam süresi kendisi veya diğer meslektaşları açısından çok da belirleyici veya hayati bir konu olmamakta. Dolayısıyla bu nokta da kendimiz biraz fikir jimnastiği yaparsak eğer; Bir aydan daha kısa süren davaların son yıllarda görülmesini adalet-hukuk mekanizmalarındaki işleyişin biraz daha hızlanması olarak yorumlayabiliriz. Özellikle 90'lı yıllardan itibaren bütün dünya'da yaşanan teknoloji devriminden Türkiye'nin de nasibini alması sonucu hukuk mekanizmasının biraz daha hızlanmasıyla davalar daha hızlı çözülebilmektedir. Ya da ikinci bir yorum olarak şunu belirtebiliriz; Son yıllarda boşanmanın kırsal kesimde de artması sonucu biraz önce bahsettiğimiz Anadolu'nun ücra köşelerindeki mahkemelerde de boşanma davalarının görülmesi ve dolayısıyla kısa sürede çözülebilen davalara da rastlanması.

Yaşar Bey'e davalarındaki en yoğun boşanma sebeplerini sordüğümüzde bize **şiddetli geçimsizlik, zina, iktidarsızlık** ve **terk'in** en çok karşılaştığı sebepler olduğunu belirtiyor. Ancak önemle belirttiği bir nokta da; Aslında zina sebebiyle talep edilen bir boşanma davasında gerçek sebebin belirtilmerek şiddetli geçimsizlik olarak davanın açılması. Tahmin edeceğimiz gibi, özellikle zina yapan kadın ise aldatılan erkek avukatına bu durumu belirtiyor ancak durumu bir "yüz karası" olarak gördüğü için avukatından davanın geçimsizlik sebebiyle açılmasını talep ediyor. Benzer durum iktidarsızlık sebebiyle boşanma talebinde bulunan çiftlerde de görülüyor.

Bu noktadan itibaren Yaşar Bey'in tavsiye ettiği Medeni Kanun kitaplarına bir göz atarak yasaların konuyla ilgili ne dediğini görelim; Yasalara göre; geçimsizlik sebebiyle eşlerden birinin açtığı davanın düşmesi ve boşanmanın gerçekleşmemesi durumunda taraflar altı ay içinde bir araya gelemeyip aile düzenini kuramazlarsa yeniden dava açma hakkı tanınmaktadır. Zina mutlak boşanma sebebidir ve dava-eğer zina kanıtlanırsa-boşanmayla sonuçlanır. Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebinin

öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her halde zina eyleminin üzerinden 5 yıl geçmesiyle dava hakkı düşer. Ayrıca eğer zina eden eş affedilmiş ise diğer tarafın dava açma hakkı da ortadan kalkar. Ve eşinin zina yaptığını kanıtlayan taraf boşanmadan sonra şikayetçi olursa zina yapan taraf cezai hüküm giyer. Eskiden verilen paraya çevrilebilir hapis cezası biraz daha hafifletilmiştir. Aynı dava açma süresi ve boşanma durumu eşlerden biri diğerinin canına kast ettiği veya kötü muamele yaptığı veya onur kırıcı davranışta bulunduğu zamanda geçerlidir. Ve aynı şekilde affeden tarafın dava açma hakkı yoktur. Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ise bu sebeplerden ötürü diğer eşin onunla birlikte yaşaması beklenemez. Bu durumdaki eş istediği zaman boşanma davası açabilir(Görüldüğü gibi burada herhangi bir zaman kısıtlaması getirilmemiştir). Terk davaları ise bir parça daha farklı gelişmektedir. Eşlerden biri evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hakim tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; Terk edilen eş boşanma davası açabilir. Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır. Davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hakim, esası incelemeyen yapacağı ihtar da terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi halinde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunur. Bu ihtar gerektiğinde ilan yoluyla yapılır. Ancak boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmaz. Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir(Konuyla ilgili eski kanunda akıl hastalığının en az 3 yıldan beri devam etmesi gerekmekteydi). Boşanma davalarına aile mahkemeleri bakmaktadır(2002 öncesinde sulh mahkemeleri konuyla ilgilenmekteydi).

Boşanmada Tazminat Ve Nafaka

Medeni kanuna göre mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir. Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir. Ayrıca boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir ve nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Eğer nafaka ile ilgili olarak boşanma sırasında bir karar verilmemiş ve ayrıca bir nafaka davası açılacak ise bu davalarda nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

Yaşar Bey'e göre Türk Hukuk düzeninin nafaka konusunda öncelikle dikkat ettiği üç temel nokta vardır;
Nafaka zenginlik sağlamak için kullanılan bir unsur olmamalıdır.
Nafaka ödenecek kimsenin alacağı miktar evlilik sırasında yaşadığı hayata uygun ve o hayattaki sosyal statüsünü kaybetmeyecek bir miktar olmalıdır.
Nafaka ödemekle yükümlü tarafın kaldıramayacağı bir nafaka miktarı verilmemelidir.

Şimdi bu noktada ister istemez bazı sorulardan kendimizi alamıyoruz. Özellikle yazılı ve görsel basına yansıyan zenginlerin boşanma davalarında bazen sosyetik bayanlar inanılmaz yüksek oranlarda nafaka veya tazminat alabiliyorlar ki bu rakamlar zaten birkaç ay içerisinde küçük çaplı bir servet yapmaya yetecek düzeyde oluyor. Peki bu durum yukarıda belirtilen birinci kuralın çiğnenmesi anlamına gelmiyor mu? Uzmanımızın görüşüne göre hayır çiğnenmiyor. Çünkü evli olduğu dönemde yaşadığı hayat ve sosyal statü zaten bu rakamları gerektiriyor. Açıkçası ben aldığım bu cevaptan tatmin olmadım, ancak Yaşar Bey görüşünde ısrarlıydı. Hatta konuyla ilgili birkaç soru daha sorunca bana nafaka konusunun hukuk sisteminde üzerinde en çok yorum yapılan konulardan bir tanesi olduğunu ve yazılan hukuksal kitapların bir odayı doldurabilecek kadar fazla olduğunu belirtti. Boşanma davalarında birbirine benzer durumlarla ilgili hakimlerin bazen farklı nafaka rakamları belirleyebildiğini, çünkü yasaların yanında hakim in davayı yorumlamasının da farklı olabildiğini söyledi.

Karşılıklı Yaşlar

Çiftler arasındaki boşanma olaylarını karşılıklı yaşlarına göre değerlendirme yaptığımızda; 1942 yılında hem kadınlarda hem de erkeklerde en çok boşanma vakalarının 30-34 yaş grubunda olduğunu görüyoruz. Bu kadınların boşandıkları eşlerinin yaş dağılımındaysa en yüksek rakam 355 kişi ile 35-39 yaş grubu erkekleri. Ardından da 336 kişi ile kendi yaş grubuna mensup erkekler ve 168 kişi ile de 40-44 yaş grubu erkekleri geliyor. Kadınlarda diğer en yüksek boşanma rakamları sırasıyla 25-29, 19-24 ve 35-39 yaş grubu mensupları. Erkeklerde ise 35-39, 25-29 ve 40-44 yaş grupları en çok boşanma vakalarının görüldüğü yaşlar. Boşanmış kadınların yaş gruplarına ve boşandıkları erkeklerin yaş gruplarına bakarak bir değerlendirme yaparsak eğer; Kadınlar evlenirken genellikle kendilerinden 6-7 yaş kadar büyük erkekleri tercih ediyorlar. Ayrıca boşanma vakaları genellikle genç ve orta yaş diyebileceğimiz dönemde görülüyor. Türk toplumunun genelini gözümüzün önüne getirdiğimizde hiç de sıra dışı bir durum değil bu.

1952 yılına geldiğimizde ise özellikle boşanmış kadınlardaki yaş ortalamasının bir anda 19-24 grubuna gerilediğini ve en çok boşananların bu gruba mensup olduğunu görüyoruz. Ardından

sırasıyla 25-29, 30-34, 35-39 ve 40-44 yaş grubunu görmekteyiz. Kadınlar kadar keskin bir düşüş olmasa da erkeklerde de ortalama yaş düşmekte en çok boşananlar 25-29 yaş grubunda görülmekte. Sırasıyla 30-34, 19-24, 35-39 ve 40-44 yaş grupları da yüksek rakamlar vermektedir. Hem kadınların, hem de erkeklerin boşandıkları eşlerinin yaş gruplarına baktığımızda 1942 yılına paralel bir şekilde erkekler kadınlara oranla daha büyükler ancak bu sefer aradaki yaş farkı 1942'ye göre biraz kapanmış görünüyor. Çünkü her bir yaş grubundaki boşanmış kişilerin eşlerine baktığımızda ikinci en yüksek rakamlar kendi yaş gruplarında görülmektedir. Bu küçük değişikliğe neden olabilecek şartlara göz atarsak eğer;

1- 1942 yılında Türkiye ikinci dünya savaşının içinde olmasa bile savaş durumunu yaşamaktaydı.

2- 1950 yılından itibaren Türkiye çok partili sisteme geçmiş ve yavaş yavaş kentleşme süreci başlamıştı.

1962 yılı ise hemen hemen 1952'nin bir kopyası olarak devam etmekte ve belirgin bir değişiklik göstermemektedir. 1972 yılındaysa genel gidişat 62 ve 52 yıllarından farklı olmamakla birlikte tablodan da görebileceğiniz gibi 15-19 yaş grubu olarak yeni bir sınıflandırma dahil edilmiştir. Ve bu yeni dahil edilen sınıflandırmadaki kadınların çoğunluğunun boşandığı eşi gene kendisinden 5-6 yaş büyük olmakla birlikte eşleri kendisinden yaklaşık 10-15 yaş büyük olan boşanmış kadın oranı da bayağı yüksek seyretmektedir. Kısacası evlenme yaşı düşmüştür. Ayrıca bu durum ülkemizde halen çok yoğun olarak görülen aile baskısı veya babanın arzusuyla kız evlendirme olaylarının bir sonucu olarak da düşünülebilir.

1982 yılında da bir önceki döneme göre gerek boşanmaların görüldüğü yaş grupları, gerekse karşılıklı yaş gruplarına göre paralellik görülmekte, ancak bu sefer hem erkeklerde hem de kadınlarda(özellikle kadınlarda) 15-19 yaş grubu mensuplarındaki boşanma oranları daha da artmaktadır. Ayrıca hem erkeklerde hem de kadınlarda 15-19 yaş grubundaki boşanmış kişilerin eşlerinin yaşları da genellikle kendi yaş gruplarında seyretmektedir. Yani büyük erkeklerin kendilerinden çok küçük kızlarla evlenmeleri durumu pek görülmemektedir.

Genel durum değişmemekle birlikte boşanmış insanlardaki sayıca artışa paralel olarak boşanma yaşı 1992 yılı itibariyle eski dönemlere göre daha da büyümüştür. Aynı veriler 2002 yılında da görülmektedir.

Türkiye'nin İllere Göre Boşanma Tablosu Ve Genel Bakış

1932 yılı itibariyle Türkiye'de boşanma rakamlarını illere göre değerlendirebilirsek eğer(Tablo-A5, B11, C11, D11, 13, 14, 15, 16) söylememiz gereken ilk nokta Türkiye'nin doğu bölgelerinde gelenekçi bir yapının hüküm sürdüğü ve boşanmanın ender görülen bir durum olduğudur. Ve ülkemizin dörtte birinden biraz daha fazlasında boşanma rakamları dip noktalarda seyretmektedir.

Ancak diğ er taraftan ÷lkemizin batı kesimlerinde de boşanma rakamları o yıl itibariyle en yüksek sayılarda seyretmekte ve yaklaşık dörtte birlik bir kısmı da yüksek boşanma rakamlarına sahip olmaktadır. Demek ki o dönemde de Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında ilginç bir farklılık bulunmaktaydı. Yalnız şunu belirtmekte yarar var ki; 1932 yılı Türkiye Cumhuriyeti'nin çok yeni olduğu bir dönemdi. Birçok alanda yapılması gereken yenilikler ya henüz yapılmamıştı, yada tam anlamıyla uygulanmaya başlanmamıştı. Ayrıca dönemin ÷lke nüfusu da oldukça düşük sayılarda seyretmekteydi.

1942 yılında da aynı durum gör÷lmektedir. Ancak bu sefer düşük boşanma rakamlarının gör÷ldüğü iller daha da artmış, buna mukabil boşanmanın yüksek olarak gör÷ldüğü batı illerinde de hem sayı hem de oran açısından bir düşüş olmuştur. Dolayısıyla Türkiye genelinde boşanma sayısı salt olarak artmakla birlikte Türkiye'nin daha geniş bir yüzeyinde düşük boşanma rakamları saptanmış, Yozgat veya Diyarbakır gibi bir önceki dönemde daha yüksek boşanma rakamları olan bölgelerde boşanmalar dibe vurmuştur. İstanbul'da boşanma oranı çok artmış, Ankara'da da İstanbul kadar olmasa da bir artış gör÷lmüş, ancak İzmir ve diğ er bazı batı illerinde gerileme tespit edilmiştir. 1932'ye göre nüfus artmakla birlikte büyük bir patlama yaşanmamıştır. Demek ki gelenekçi yapı biraz daha geniş bir tabana yayılmıştır. Dönem ise ikinci dünya savaşı dönemidir.

1952 yılına geldiğimizde nüfus artış hızı aynı şekilde devam etmekte, büyük bir nüfus patlaması gör÷lmemektedir. Boşanmalarda ise %90'a varan bir artış saptanmıştır. En düşük boşanma rakamlarının gör÷ldüğü iller gene doğu bölgeleri, en yüksek boşanmaların saptandığı yerler de batı illeri olmaktadır. Ancak bu sefer en düşük rakamlı illerin genel boşanma yüzdeleri düşmüş, en yüksek boşanmanın gör÷ldüğü illerde ise genel olarak küçük bir artış tespit edilmiştir. Buna mukabil, diğ er illerin boşanma rakamları bir önceki döneme göre yükselmiştir. Kanımca bu dönemde batı gelenekçi doğuyu etkilemiştir. 1950 ve sonrası Türkiye'de çok partili sistemin olduğu bir dönemdir.

1962 yılı ş u ana kadar bahsettiğimiz yıllara göre farklılık gösteren bir yıl olmuştur. Nüfusta bir önceki döneme göre 10 milyonluk bir artışla patlama yaşanmış, boşanan kişi sayısı ise bir önceki döneme göre çok az artış göstermiştir. En çok boşanma olaylarının gör÷ldüğü iller İstanbul, İzmir ve Ankara'dır. Ancak bu sefer daha önceki dönemlerde gözümüze çarpmayan orta, orta batı ve orta doğu illerinde de boşanma oranları yükselmiş dolayısıyla alan dağılımına baktığımızda çok daha geniş bir alanda seyreden düşük boşanma yüzdeleri hakim olmuştur.

1972 yılında ise nüfus artış hızı gene 10 milyonluk bir büyüme göstermiş ancak bu sefer Türkiye genelindeki boşanma sayısı bir önceki döneme göre düşüş göstermiştir. İstanbul ve Ankara gene en çok boşanmanın gör÷ldüğü yerler olarak tespit edilmiştir. Genel olarak boşanma rağbet gören bir yöntem olmaktan çıkmıştır bu zaman zarfında.

1982 yılı boşanmanın artış gösterdiği nüfusun her ne kadar 72 ve 62 yıllarındaki kadar patlamasa da arttığı bir yıldır. İstanbul, İzmir ve Ankara boşanmada başı çeken iller olmuşlardır. Ancak boşanmanın yüksek rakamlarda görüldüğü iller sayıca çok azalmış bunun yanında çok daha geniş bir alanda düşük ve orta boşanma yüzdesine sahip olan iller hakim olmuşlardır. Bu noktada İstanbul ve özellikle de İzmir'in boşanma rakamları büyük bir patlama göstermiştir. Seksenli yıllar kente göçün çok yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir.

1992 yılı 82'den çok büyük bir farklılık göstermemektedir. İstanbul, İzmir ve Ankara 82'ye oranla daha düşük sayıda boşanmalar görülse de her zamanki gibi yüksek boşanmaya sahne olmuş, seksenlerdeki kente göçün sonuçları olarak da Türkiye'nin diğer büyük illeri olan Adana ve Antep de artık yüksek boşanma görülen iller arasına katılmıştır. Yalnız şunu da belirtmekte yarar vardır ki; bu dönemde yeni il olan bazı düşük nüfuslu kentlerde düşük ama geniş tabana yayılan boşanmaya katkı yapmışlardır.

2002 yılına geldiğimizde boşanmanın en çok görüldüğü iller olarak başı çeken İstanbul, İzmir ve Ankara'da rakamsal olarak 1982'den başlayan düşüş devam etmektedir. Özellikle Ankara'da 92 yılıyla kıyasladığımızda boşanmalarda neredeyse yarı yarıya bir düşüş olmuştur.

Bu bölümle ilgili genel bir toparlama yaparsak eğer;

Türkiye'de 1932'den 2002'ye kadar olan dönemde kentler bazında en çok boşanma olayları İstanbul, İzmir ve Ankara'da görülmüş, ayrıca Antalya ve Denizli gibi turistik ve gelişmeye açık kentlerle Bursa, Manisa gibi batı şehirleri de boşanmanın sıkça görüldüğü bölgeler olmuştur.

Boşanma olaylarını bölgesel açıdan ele aldığımızda Türkiye'nin doğu bölgeleri toplamda Türkiye'nin en çok boşanma vakalarının görüldüğü bölgelerdir.

Boşanma vakalarındaki sayısal verilerden edindiğimiz ipuçlarına göre bir varsayım üretirsek eğer; **Türkiye, geçen 70 yıllık dönemde İstanbul-Ankara-İzmir+ülkenin geri kalanı olarak bir gelişme göstermiştir.**

Boşanmaya Genel Bakış

Bütün bu sayısal veriler ve boşanmış insanlarla yapılan çeşitli görüşmeler ışığında Türkiye'de boşanmayla ilgili edindiğimiz genel izlenime göre; Çoğunlukla gerçek sebebi gizlemek amaçlı da olsa geçimsizliğin ve zina ile terk'in Türkiye'de en çok görülen boşanma sebepleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Görüştüğümüz hiçbir denekten **eşinizle evlenmeye nasıl karar verdiniz** sorusuna mantıklı bir cevap alamadık. Hatta çalışmanın bu aşamasındayken nişanlığımın iş arkadaşlarından birinin boşanmış olduğunu öğrendim ve bu soruyu ona da sordum. Bana boşandığı eşinin doktor olduğunu ve çok yakışıklı biri olduğunu, bu sebeple evlendiğini

söyledi. Boşanma sebebi ise; Eşinde gördüğü tutarsız davranışlar imiş. Dolayısıyla hem deneklerin, hem de sayısal verilerin söylediği; Türkiye’de eş seçimi inanılmaz derecede kötü yapılmaktadır. Bunun sonucu olarak da boşanma olayları gerçekleşmektedir. İkinci olarak da; Ülkemizde kadınlar maalesef erkeklerle eşit şartlarda yaşayamamaktadırlar. Erkek egemen bir toplumda yaşıyoruz ve kadınların doğdukları andan itibaren bütün hayatları ya babalarının, ya ağabeylerinin, yada en son çare olarak annelerinin kontrolü altında geçiyor. Kadınlar çoğunlukla da soyun devamını sağlayan bir araç olarak görülüyorlar. Dolayısıyla kısır kadınlar sanki bu duruma kendileri sebep olmuş veya bir suç işlemiş gibi horlanmaktadırlar. Bekaret gerek doğuda gerekse batı’da bir tabu halinde ve bazen bekaretini kaybetmiş bir kadın bu suçun bedelini hayatıyla bile ödeyebilmektedir. Ayrıca Türkiye’de kadın sadece ailesinden değil, eğer eşinden ayrılmış ise toplumdan da baskı görmektedir. Dul bir kadının hareketleri, arkadaşları, özellikle evine kimlerin geldiği oturduğu çevre tarafından ve aile çevresi tarafından dikkatle takip ediliyor. Bu kadar baskı yaşayan bir kadının eş seçimini doğru yapmasına da pek imkan kalmıyor. Ülkemizde maalesef okumak, yüksek tahsil yapmak ve uzmanlık diploması alarak bir iş sahibi olmak insanları gerçek anlamda değiştirmemektedir. Çünkü ister okumuş olsun, isterse okul görmemiş olsun insanların boşanma sebeplerinde hiçbir değişiklik görülmemektedir. Ayrıca kadınların meslek sahibi olmalarından çok ev hanımı olmaları da rağbet gören bir durum ki, bu da bir insanı mesleksizliğe ve gerektiğinde bağımsız bir hayat sürememeye itmektir.

Çocuk sahibi olmak eski dönemlerde boşanmanın önündeki kesin engel olarak görülmekteyken son zamanlarda bu durum biraz değişmiş, özellikle tek çocuğu olan çiftlerde de artık boşanma biraz daha yaygın bir hale gelmiştir. Ancak halen en yüksek boşanmalar çocuksuzlarda görülmektedir.

1932 YILI KABA BOŞANMA ORANLARI

1932 YILI	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
	2.004	15.071	0.13

Tablo-A1

1932 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA OLAYLARI

1932 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	2.004	1.481	341	126	40	10	4	2

Öz Ve Üvey Çocuklar Dahil

Tablo-A2

1932 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİ İTİBARIYLA BOŞANMA

1932 YILI	TOPLAM	-1 AY	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-36 AY	3 YILDAN FAZLA VE BİLİNMEYEN
	2.004	-	644	643	336	201	77	53	50

Tablo-A3

1932 YILI ÇİFTLERİN MESLEKLERİ İTİBARIYLA BOŞANMA

1932 YILI	ERKEK								KADIN							
	TOPLAM	MESLEKSİZ	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR	TOPLAM	MESLEKSİZ VE EV KADINI	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR
	2.004	279	1.092	161	228	181	19	44	2.004	1.658	305	23	2	14	1	1

Tablo-A4

1932 YILI İLLER İTİBARIYLA BOŞANMA

İLLER	1932 YILI BOŞANAN KİŞİ SAYISI
TOPLAM	2.004
ADANA(SEYHAN)	18
ADİYAMAN	-
A.KARAHİSAR	26
AĞRI (BAYAZIT)	9
AMASYA	9
ANKARA	68
ANTALYA	47
ARTVIN	4
AYDIN	88
BALIKESİR	79
BİLECİK	33
BİNGÖL	-
BİTLİS	1
BOLU	39
BURUDR	8
BURSA	127
ÇANAKKALE	39
ÇANKIRI	15
ÇORUM	6
DENİZLİ	48
DİYARBAKIR	18
EDİRNE	45
ELAZIĞ	3
ERZİNCAN	18
ERZURUM	5
ESKİŞEHİR	54
GAZİANTEP	16
GİRESUN	17
GÜMÜŞHANE	2
HAKKARİ	25
HAYAT	-
ISPARTA	46
İÇEL (MERSİN)	21
İSTANBUL	179
İZMİR	207
KARS	3
KASTAMONU	46
KAYSERİ	13
KIRKLARELİ	24
KIRSEHİR	3
KOCAELİ	42
KONYA	36
KÜTAHYA	98
MALATYA	10
MANİSA	159
MARAŞ	-
MARDİN	15
MUĞLA	33
MUŞ	-
NEVSEHİR	-
NİĞDE	28
ORDU	5
RİZE	14
SAKARYA	-
SAMSUN	22
SİRT	3
SİNOP	9
SİVAS	6
TEKİRDAĞ	39
TOKAT	22
TRABZON	11
TUNCELİ	-
URFA	5
UŞAK	-
VAN	5
YOZGAT	14
ZONGULDAK	19

Tablo-A5

1942 KARI VEYA KOCANIN DAHA YAŞLI OLMASINA GÖRE

1942 YILI	Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşında Büyük	Eşit	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Bilinmeyen
	5.170	3.014	1.145	534	477

Tablo-B1

1942 YILI DAİMİ İKAMETLERİNE GÖRE

1942 YILI	Toplam	İkaside Şehirde	İkaside Köyde	Birisi şehirde birisi köyde
	5.170	2.416	2.676	78

Tablo-B2

1942 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE

1942 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	5.170	3.106	1.075	608	260	76	32	13

Tablo-B3

1942 YILI DAVAYI AÇAN TARAF İTİBARIYLA

1942 YILI	TOPLAM	ERKEK	KADIN	KADIN VE ERKEK	BİLİNMEYEN
	5.170	3.214	1.931	24	1

Tablo-B4

1942 YILI EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

	TOPLAM	1 SENELİK	2 SENELİK	3 SENELİK	4 SENELİK	5 SENELİK	6 VE 10 SENELİK	11 ve 15 SENELİK	16+ SENELİK	Bilinmeyen
1942 YILI	5.170	319	411	420	350	427	1.425	799	746	-

Tablo-B5

1942 YILI OKUR-YAZARLIK DURUMUNA GÖRE BOŞANMA

1942 YILI	ERKEK			KADIN		
	TOPLAM	OKUMA BİLEN	BİLMEYEN	TOPLAM	OKUMA BİLEN	BİLMEYEN
	5.170	2.311	2.859	5.170	1.144	4.026

Tablo-B6

1942 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİ İTİBARIYLA

1942 YILI	TOPLAM	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-36 AY	3 YILDAN FAZLA VE BİLİNMEYEN
	5.170	1.677	1.786	670	466	183	157	231

Tablo-B7

1942 YILI KABA BOŞANMA ORANLARI

1942 YILI	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
	5.170	18.144	0.28

Tablo-B8

1942 YILI SEBEPLER İTİBARIYLA BOŞANMA

1942 YILI	TOPLAM	ZİNA		CANA KAST VE FENA MUAMELE	CÜRÜM VE HAYSİYETSİZLİK	GEÇİMSİZLİK	MÜTEADDİT EVLİLİK	TERK	AKIL HASTALIĞI	İHMAL	KAYBOLMA	SAİR SEBEPLER	BİLİNMEYEN
		ERKEK	KADIN										
	5.170	317	1.114	0	0	2.978	3	394	19	13	1	285	46

Tablo-B9

1942 YILI ÇİFTLERİN MESLEKLERİ İTİBARIYLA BOŞANMA

1942 YILI	ERKEK								KADIN							
	TOPLAM	MESLEKSİZ	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR	TOPLAM	MESLEKSİZ VE EV KADINI	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR
	5.170	152	3.174	483	578	689	37	57	5.170	3.853	1.178	53	8	75	3	0

Tablo-B10

1942 YILI İLLER İTİBARIYLA BOŞANMA SAYILARI

İLLER	1942 YILI BOŞANAN KİŞİ SAYISI
TOPLAM	5.170
ADANA(SEYHAN)	61
ADİYAMAN	-
A.KARAHİSAR	52
AĞRI (BAYAZIT)	3
AMASYA	19
ANKARA	230
ANTALYA	78
ARTVIN	12
AYDIN	164
BALIKESİR	261
BİLECİK	65
BİNGÖL	5
BİTLİS	4
BOLU	91
BURUDR	80
BURSA	278
ÇANAKKALE	117
ÇANKIRI	19
ÇORUM	33
DENİZLİ	252
DIYARBAKIR	11
EDİRNE	52
ELAZIĞ	15
ERZİNCAN	37
ERZURUM	12
ESKİŞEHİR	86
GAZİANTEP	36
GİRESUN	37
GÜMÜŞHANE	7
HAKKARİ	-
HAYAT	21
ISPARTA	101
İÇEL (MERSİN)	89
İSTANBUL	704
İZMİR	427
KARS	10
KASTAMONU	132
KAYSERİ	51
KIRKLARELİ	27
KİRSEHİR	12
KOCAELİ	127
KONYA	127
KÜTAHYA	191
MALATYA	34
MANISA	287
MARAŞ	19
MARDİN	8
MUĞLA	190
MUŞ	3
NEVSEHİR	-
NİĞDE	78
ORDU	13
RİZE	13
SAKARYA	-
SAMSUN	51
SİİRT	5
SİNOP	18
SİVAS	64
TEKİRDAĞ	64
TOKAT	17
TRABZON	29
TUNCELİ	14
URFA	7
UŞAK	-
VAN	1
YOZGAT	23
ZONGULDAK	96

1952 YILI KARŞILIKLI YAŞLARINA GÖRE

1952 YILI	Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşından Büyük	Eşit	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Bilinmeyen
	9.486	5.485	2.717	955	329

Tablo-C1

1952 YILI DAİMİ İKAMETLERİNE GÖRE

1952 YILI	Toplam	İkisinde Şehirde	İkisinde Köyde	Birisi şehirde birisi köyde
	9.486	4.656	4.809	21

Tablo-C2

1952 YILI EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE

1952 YILI	Toplam	1 SENELİK	2 SENELİK	3 SENELİK	4 SENELİK	5 SENELİK	6 VE 10 SENELİK	11 ve 15 SENELİK	16+ SENELİK	Bilinmeyen
	9.486	904	1.006	950	862	720	2.310	1.141	1.391	202

Tablo-C3

1952 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE

1952 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	9.486	5.851	1.990	1.001	396	148	55	45

Tablo-C4

1952 YILI DAVAYI AÇAN TARAF İTİBARIYLA BOŞANMA

1952 YILI	TOPLAM	ERKEK	KADIN	KADIN VE ERKEK	BİLİNMEYEN
	9.486	5.342	4.126	15	3

Tablo-C5

1952 YILI ÇİFTLERİN MESLEKLERİ İTİBARIYLA BOŞANMA

1952 YILI	ERKEK								KADIN							
	TOPLAM	MESLEKSİZ	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR	TOPLAM	MESLEKSİZ VE EV KADINI	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR
	9.486	388	6.028	995	1.015	886	97	77	9.486	8.206	1.031	58	22	161	7	1

Tablo-C6

1952 YILI SEBEPLERİ İTİBARIYLA BOŞANMA

1952 YILI	TOPLAM	ZINA		CANA KAST VE FENA MUAMELE	CÜRÜM VE HAYSIYETSİZLİK	GEÇİMSİZLİK	MÜTEADDİT EVLİLİK	TERK	AKIL HASTALIĞI	İHMAL	KAYBOLMA	SAİR SEBEPLER	BİLİNMEYEN
		ERKEK	KADIN										
	9.486	400	1.772	0	0	5.972	-	1.042	33	1	1	190	75

Tablo-C7

1952 YILI OKUR-YAZARLIK DURUMUNA GÖRE

1952 YILI	ERKEK			KADIN		
	TOPLAM	OKUMA BİLEN	BİLMEYEN	TOPLAM	OKUMA BİLEN	BİLMEYEN
	9.486	4.704	4.782	9.486	2.504	6.982

Tablo-C8

1952 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİ İTİBARIYLA

1952 YILI	TOPLAM	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-36 AY	3 YILDAN FAZLA VE BİLİNMEYEN
	9.486	2.379	3.102	1.692	1.199	454	311	349

Tablo-C9

1952 YILI KABA BOŞANMA ORANI

1952 YILI	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
	9.486	21.953	0.43

Tablo-C10

1952 YILI İLLER İTİBARIYLA BOŞANMA

İLLER	1952 YILI BOŞANAN KİŞİ SAYISI
TOPLAM	9.486
ADANA(SEYHAN)	138
ADİYAMAN	-
A.KARAHİSAR	175
AĞRI (BAYAZIT)	1
AMASYA	30
ANKARA	584
ANTALYA	151
ARTVIN	32
AYDIN	354
BALIKESİR	453
BİLECİK	140
BİNGÖL	4
BİTLİS	1
BOLU	132
BURUDR	120
BURSA	333
ÇANAKKALE	250
ÇANKIRI	83
ÇORUM	99
DENİZLİ	256
DIYARBAKIR	15
EDİRNE	125
ELAZIĞ	40
ERZİNCAN	35
ERZURUM	73
ESKİŞEHİR	262
GAZİANTEP	57
GİRESUN	80
GÜMÜŞHANE	20
HAKKARİ	5
HAYAT	99
ISPARTA	123
İÇEL (MERSİN)	126
İSTANBUL	1.239
İZMİR	838
KARS	34
KASTAMONU	204
KAYSERİ	125
KIRKLARELİ	105
KİRSEHİR	54
KOCAELİ	184
KONYA	268
KÜTAHYA	252
MALATYA	78
MANİSA	477
MARAŞ	34
MARDİN	12
MUĞLA	199
MUŞ	9
NEVSEHİR	-
NİĞDE	85
ORDU	38
RİZE	37
SAKARYA	-
SAMSUN	120
SİİRT	6
SİNOP	77
SİVAS	73
TEKİRDAĞ	107
TOKAT	63
TRABZON	69
TUNCELİ	20
URFA	11
UŞAK	-
VAN	12
YOZGAT	28
ZONGULDAK	232

Tablo-C11

1962 YILI KABA BOŞANMA ORANI

1962 YILI	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
	10.928	28.933	0.38

Tablo-D1

1962 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİNE GÖRE

1962 YILI	TOPLAM	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-36 AY	3 YILDAN FAZLA VE BİLİNMEYEN
	10.928	3.086	3.691	1.902	1.182	441	295	331

Tablo-D2

1962 YILI OKUR-YAZARLIK DURUMUNA GÖRE

1962 YILI	ERKEK			KADIN		
	TOPLAM	OKUMA BİLEN	BILMEYEN	TOPLAM	OKUMA BİLEN	BILMEYEN
	10.928	7.228	3.700	10.928	4.495	6.433

Tablo-D3

1962 YILI DAVAYI AÇAN TARAF İTİBARIYLA

1962 YILI	TOPLAM	ERKEK	KADIN	KADIN VE ERKEK	BİLİNMEYEN
	10.928	5.759	5.095	41	4

Tablo-D4

1962 YILI YAŞLILIKLARINA GÖRE

1962 YILI	Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşında Büyük	Eşit	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Bilinmeyen
	10.928	5.952	3.423	1.359	194

Tablo-D5

1962 YILI DAİMİ İKAMETLERİ İTİBARIYLA

1962 YILI	Toplam	İkaside Şehirde	İkaside Köyde	Birisi şehirde birisi köyde
	10.928	5.204	5.658	66

Tablo-D6

1962 YILI EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

1962 YILI	TOPLAM	1 SENELİK	2 SENELİK	3 SENELİK	4 SENELİK	5 SENELİK	6 VE 10 SENELİK	11 ve 15 SENELİK	16+ SENELİK	Bilinmeyen
	10.928	929	1.149	1.032	966	814	2.673	1.278	1.561	526

Tablo-D7

1962 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

1962 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	10.928	5.931	2.564	1.466	627	225	79	36

Tablo-D8

1962 YILI SEBEPLER İTİBARIYLA BOŞANMA

1962 YILI	TOPLAM	ZINA		CANA KAST VE FENA MUAMELE	CÜRÛM VE HAYSIYETSİZLİK	GEÇİMSİZLİK	MÛTEADDİT EVLİLİK	TERK	AKIL HASTALIĞI	İHMAL	KAYBOLMA	SAİR SEBEPLER	BİLİNMEYEN
		ERKEK	KADIN										
	10.928	425	1.027	0	0	7.937	3	1.313	35	38	2	132	16

Tablo-D9

1962 YILI MESLEKLER İTİBARIYLA BOŞANMA

1962 YILI	ERKEK								KADIN							
	TOPLAM	MESLEKSİZ	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR	TOPLAM	MESLEKSİZ VE EV KADINI	ZİRAAT	SANAYİ	TİCARET	MEMUR	SERBEST	SAİR
	10.928	511	6.601	1.549	1.054	950	216	47	10.928	10.023	545	123	4	218	15	0

Tablo-D10

1962 YILI İLLERE GÖRE BOŞANMA SAYISI

İLLER	1962 YILI BOŞANAN KİŞİ SAYISI
TOPLAM	10.928
ADANA(SEYHAN)	175
ADİYAMAN	31
A.KARAHİSAR	150
AĞRI (BAYAZIT)	17
AMASYA	50
ANKARA	676
ANTALYA	228
ARTVIN	19
AYDIN	433
BALIKESİR	627
BİLECİK	107
BİNGÖL	7
BİTLİS	7
BOLU	142
BURUDR	118
BURSA	443
ÇANAKKALE	219
ÇANKIRI	103
ÇORUM	154
DENİZLİ	275
DIYARBAKIR	18
EDİRNE	108
ELAZIĞ	41
ERZİNCAN	50
ERZURUM	53
ESKİŞEHİR	139
GAZİANTEP	105
GİRESUN	102
GÜMÜŞHANE	32
HAKKARİ	2
HAYAT	118
ISPARTA	94
İÇEL (MERSİN)	180
İSTANBUL	1.347
İZMİR	911
KARS	31
KASTAMONU	173
KAYSERİ	176
KIRKLARELİ	126
KİRSEHİR	40
KOCAELİ	94
KONYA	370
KÜTAHYA	257
MALATYA	58
MANİSA	316
MARŞ	18
MARDİN	37
MUĞLA	240
MUŞ	8
NEVSEHİR	96
NİĞDE	67
ORDU	142
RİZE	66
SAKARYA	153
SAMSUN	158
SİİRT	10
SİNOP	102
SİVAS	85
TEKİRDAĞ	121
TOKAT	94
TRABZON	100
TUNCELİ	26
URFA	25
UŞAK	144
VAN	12
YOZGAT	38
ZONGULDAK	264

Tablo-D11

1972 YILI ÇİFTLERİN YAŞLILIKLARINA GÖRE

1972 YILI	Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşında Büyük	Eşit	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Bilinmeyen
	10.066	6.111	2.881	1.065	9

Tablo-E1

1972 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

1972 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	10.066	5.492	1.975	1.310	668	338	167	116

Tablo-E2

1972 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİ İTİBARIYLA BOŞANMA

1972 YILI	Toplam	-1 AY	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36+ AY	Bilinmeyen
	10.066	-	3.806	2.862	3.386	2	1	1	8	-

Tablo-E3

1972 YILI DAVAYI AÇAN TARAF İTİBARIYLA BOŞANMA

1972 YILI	TOPLAM	ERKEK	KADIN	KADIN VE ERKEK	BİLİNMEYEN
	10.066	4.902	5.164	-	-

Tablo-E4

1972 YILI BOŞANMALARIN ÇOCUK SAYISI OKURYAZARLIK DURUMU VE SON ÖĞRENİM KURUMUNA GÖRE DAĞILIMI

Öğrenim Durumu	Erkek Kadın	Çocuk Sayısı							
		Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	Erkek	10.066	5.492	1.975	1.310	668	338	167	116
	Kadın	10.066	5.492	1.975	1.310	668	338	167	116
Okuma yazma bilmeyen	Erkek	1.722	1.001	279	170	119	72	47	34
	Kadın	3.563	1.945	597	416	276	162	91	76
Okuma yazma bilenler	Erkek	8.344	4.491	1.696	1.140	549	266	120	82
	Kadın	6.503	3.547	1.378	894	392	176	76	40
Bir öğretim kurumundan mezun olmayanlar	Erkek	1.705	913	315	205	128	73	33	38
	Kadın	1.639	841	325	223	135	62	31	22
İlkokul	Erkek	5.449	2.939	1.092	761	368	173	78	38
	Kadın	4.225	2.353	889	581	232	109	43	18
Ortaokul ve dengi	Erkek	655	344	165	93	30	13	7	3
	Kadın	526	281	137	79	23	4	2	-
Lise ve dengi	Erkek	345	177	88	53	18	5	1	3
	Kadın	53	35	12	4	2	-	-	-
Yüksekokul ve fakülte	Erkek	190	118	36	28	5	2	1	-
	Kadın	60	37	15	7	-	1	-	-

Tablo-E5

1972 YILI BOŞANMALARIN YAŞ OKURYAZARLIK DURUMU VE BİTİRİLEN SON ÖĞRENİM KURUMUNA GÖRE DAĞILIMI

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Okur Yazarlık Durumu		Bitirilen Son Öğrenim Kurumu				
			Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Yok	İlkokul	Orta Ve Dengi	Lise Ve Dengi	Yüksekokul Ve Fakülte
Toplam	Erkek	10066	1722	8344	1705	5449	655	345	190
	Kadın	10066	3563	6503	1639	4225	526	53	60
15-19	Erkek	279	37	242	54	177	8	2	1
	Kadın	1124	259	865	152	663	45	4	1
20-24	Erkek	1494	159	1335	204	948	103	62	18
	Kadın	2668	708	1960	401	1383	148	17	11
25-29	Erkek	2248	215	2033	271	1447	186	88	41
	Kadın	1937	553	1384	317	899	141	17	10
30-34	Erkek	1934	238	1696	308	1123	141	78	46
	Kadın	1367	492	875	222	566	67	7	13
35-39	Erkek	1306	178	1128	209	766	74	55	24
	Kadın	914	352	562	195	311	45	3	8
40-44	Erkek	945	171	774	210	468	50	20	26
	Kadın	700	326	374	121	201	41	4	7
45-49	Erkek	558	107	451	135	237	44	24	11
	Kadın	471	242	229	97	103	23	1	5
50-54	Erkek	349	125	224	81	104	20	8	11
	Kadın	213	137	76	36	31	7	-	2
55-59	Erkek	326	133	193	89	80	13	4	7
	Kadın	224	152	72	42	21	7	-	2
60-64	Erkek	271	149	122	62	50	7	2	1
	Kadın	205	153	52	28	23	1	-	-
65-69	Erkek	178	97	81	52	21	5	1	2
	Kadın	122	90	32	16	15	1	-	-
70-74	Erkek	121	78	45	20	20	3	1	1
	Kadın	76	60	16	10	5	-	-	1
75-79	Erkek	41	24	17	9	7	1	-	-
	Kadın	24	20	2	1	3	-	-	-
80 +	Erkek	16	13	3	1	1	-	-	1
	Kadın	12	10	2	1	1	-	-	-
Bilinmeyen	Erkek	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kadın	9	9	-	-	-	-	-	-

Tablo-E6

1972 YILI MESLEKLER VE YAŞ GRUPLARINA GÖRE BOŞANMA

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Teknik elemanlar, serbest meslek vb. diğer meslekler	Müteşebisler, sevk ve idare memurları, büro meslekleri	Satıcılar ve satışla ilgili meslekler	Çiftçiler, ormancılar, balıkçılar, avcılar vb.	Maden ve taş çıkarma işleri ile ilgili meslekler	Nakliyat ve muhaberatla ilgili meslekler	Sanatkarlar imalat ve tamirat işçileri	Kalifiye olmayan işçiler	Hizmetle ilgili meslekler	Mesleksizler ve mesleği bilinmeyen
Toplam	Erkek Kadın	10066 10066	399 144	278 124	440 84	3706 936	133 12	167 16	606 93	1459 689	1006 637	1872 7331
15-19	Erkek Kadın	279 1124	7 10	1 9	13 8	154 124	3 2	- 2	14 2	34 90	8 40	45 837
20-24	Erkek Kadın	1494 2668	63 48	39 31	47 17	656 242	25 2	8 4	73 29	210 211	119 181	254 1903
25-29	Erkek Kadın	2248 1937	97 37	61 34	108 17	788 181	27 2	52 6	155 17	352 129	257 133	351 1381
30-34	Erkek Kadın	1934 1367	75 14	67 26	101 15	601 109	28 1	40 1	126 14	323 109	212 77	361 1001
35-39	Erkek Kadın	1306 914	48 10	40 11	52 6	467 77	19 1	27 1	86 15	196 56	143 67	228 670
40-44	Erkek Kadın	945 700	35 13	31 8	44 11	332 53	14 2	22 -	63 9	133 43	96 46	175 515
45-49	Erkek Kadın	558 471	27 4	19 3	40 3	170 47	7 2	9 1	33 4	82 18	70 29	101 360
50-54	Erkek Kadın	349 213	14 3	7 2	9 1	119 15	4 -	3 -	26 1	35 11	37 8	95 172
55-59	Erkek Kadın	326 224	17 1	4 -	12 -	120 29	2 -	1 1	15 2	44 7	28 22	83 162
60-64	Erkek Kadın	271 205	6 1	5 -	5 3	135 23	2 -	2 -	6 -	30 5	19 11	61 162
65-69	Erkek Kadın	178 122	2 1	2 -	7 1	86 17	1 -	- -	7 -	9 6	7 11	54 86
70-74	Erkek Kadın	121 76	6 1	2 -	- 2	51 12	- -	- -	2 -	8 3	5 3	47 55
75-79	Erkek Kadın	41 24	1 1	- -	2 -	19 5	- -	- -	- -	2 1	3 -	14 17
80 +	Erkek Kadın	16 12	1 -	- -	- -	8 2	1 -	- -	- -	1 -	2 -	3 10
Bilinmeyen	Erkek Kadın	- 9	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	9 -	- -

Tablo-E7

1972 YILI BOŞANMALARIN BOŞANMA NEDENİ VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE DAĞILIMI

Boşanma Nedeni	Çocuk Sayısı							
	Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	10.066	5.492	1.975	1.310	668	338	167	116
Zina	717	315	151	104	70	41	20	16
Cana Kast Ve Fena Muamele	68	33	16	10	4	5	-	-
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	108	52	22	23	7	2	1	1
Terk	915	616	153	73	43	15	6	9
Akıl Hastalığı	38	18	6	3	5	5	1	-
Geçimsizlik	8.089	4.400	1.600	1.080	529	262	133	85
Diğer Nedenler	131	58	27	17	10	8	6	5

Tablo-E8

1972 YILI BOŞANMALARIN BOŞANMA NEDENİ OKURYAZARLIK DURUMU VE BİTİRİLEN SON ÖĞRENİM KURUMUNA GÖRE DAĞILIMI

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Okur Yazarlık Durumu	Bitirilen Son Öğrenim Kurumu					
			Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Yok	İlkokul	Orta Ve Dengi	Lise Ve Dengi	Yüksekokul Ve Fakülte
Toplam	Erkek	10066	1722	8344	1705	5449	655	345	190
	Kadın	10066	3563	6503	1639	4225	526	53	60
Zina	Erkek	717	175	542	178	351	7	5	2
	Kadın	717	391	326	130	189	6	1	-
Cana Kast Ve Fena Muamele	Erkek	68	11	57	11	40	5	1	-
	Kadın	68	16	52	13	35	4	-	-
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	Erkek	108	20	88	22	63	3	-	-
	Kadın	108	38	70	19	46	3	1	1
Terk	Erkek	915	177	738	158	507	35	27	11
	Kadın	915	354	561	157	374	27	1	2
Akıl Hastalığı	Erkek	38	6	32	3	21	3	3	2
	Kadın	38	13	25	4	19	1	1	-
Geçimsizlik	Erkek	8089	1314	6775	1308	4399	594	301	173
	Kadın	8089	2721	5368	1289	3505	474	44	56
Diğer Nedenler	Erkek	131	19	112	25	68	8	8	3
	Kadın	131	30	101	27	57	11	5	1

Tablo-E9

1972 YILI BOŞANMALARIN İLLER VE AYLARA GÖRE DAĞILIMI

İLLER	TOPLAM	OCAK	ŞUB AT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
TOPLAM	10.066	702	737	842	848	904	802	864	507	489	386	351	2634
ADANA	109	4	7	9	14	12	10	3	4	6	7	9	24
ADIYAMAN	21	-	1	2	1	-	3	1	4	2	-	-	7
AKARAHİSAR	106	8	12	13	6	7	9	8	10	7	3	7	16
AĞRI	6	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	3
AMASYA	75	5	2	6	10	9	6	5	2	2	2	4	22
ANKARA	575	55	85	74	54	65	43	34	18	26	24	18	109
ANTALYA	209	3	4	13	16	16	20	14	12	14	11	7	79
ARTVIN	37	-	1	1	3	1	3	3	-	2	3	1	19
AYDIN	388	15	24	23	27	49	38	34	30	27	17	13	91
BALIKESİR	553	36	56	71	76	48	56	39	30	18	24	8	91
BİLECİK	63	2	2	7	5	8	7	4	2	5	5	2	14
BİNGÖL	8	1	-	1	-	1	-	-	-	-	2	1	2
BITLİS	6	-	-	1	1	-	-	2	-	-	1	-	1
BOLU	128	6	6	14	15	13	6	3	5	6	4	3	47
BURDUR	109	4	5	14	7	9	10	8	9	5	6	4	28
BURSA	212	6	10	27	32	33	22	22	18	7	7	5	33
ÇANAKKALE	196	13	13	13	20	13	16	13	18	12	9	7	49
ÇANKIRI	63	4	3	2	7	7	5	2	2	2	2	2	25
ÇORUM	93	5	11	12	3	3	5	3	4	7	6	2	32
DENİZLİ	251	7	13	11	21	14	24	11	9	16	11	9	105
DİYARBAKIR	13	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3
EDİRNE	99	6	7	7	5	8	6	8	7	8	4	6	27
ELAZIĞ	38	1	-	4	2	3	2	2	1	-	-	3	20
ERZİNCAN	27	-	-	3	2	-	1	2	-	1	2	-	16
ERZURUM	42	3	4	6	6	5	-	2	4	1	1	1	9
ESKİŞEHİR	134	6	10	15	14	10	17	7	14	10	4	5	22
GAZİANTEP	116	8	12	12	11	8	3	4	6	9	6	3	34
GİRESUN	149	9	11	14	15	21	11	2	6	6	5	6	43
GÖMÜŞHANE	33	5	1	2	1	4	2	1	1	1	1	1	13
HAKKARİ	8	-	-	3	-	1	1	3	-	-	-	-	-
HAYAT	86	2	4	8	5	8	7	4	1	7	4	2	14
İSPARTA	142	8	7	19	7	18	11	12	5	5	4	1	45
İÇEL	187	25	14	18	12	14	10	8	6	10	8	8	54
İSTANBUL	1.507	185	115	118	130	127	94	84	63	57	50	55	449
İZMİR	535	9	24	36	62	68	63	58	35	34	19	13	124
KARS	80	12	7	8	4	5	1	5	4	7	3	4	20
KASTAMONU	133	3	7	17	14	8	9	11	10	6	6	9	33
KAYSERİ	91	4	11	7	11	8	6	9	3	2	4	5	21
KIRKLARELİ	116	16	7	7	21	17	12	2	3	9	1	2	19
KIRSEHİR	47	1	2	2	6	6	3	5	3	2	1	1	15
KOCAELİ	229	10	28	21	19	23	19	14	11	10	11	6	57
KONYA	375	31	22	38	44	27	26	29	20	21	21	13	83
KÖTAHYA	185	7	8	10	12	27	17	14	8	8	9	6	39
MALATYA	57	3	1	5	8	3	6	4	2	1	3	5	16
MANİSA	380	48	61	49	36	24	31	12	15	12	10	9	73
MARAS	68	8	4	5	6	6	2	2	4	1	5	3	22
MARDİN	30	6	1	2	1	-	2	2	-	1	2	3	10
MUĞLA	189	18	24	24	21	19	15	15	8	8	8	7	22
MUŞ	17	2	-	1	2	3	-	2	-	-	-	-	6
NEVSEHİR	80	6	5	12	11	5	3	8	5	2	3	3	17
NİĞDE	55	3	2	3	3	4	6	6	4	1	3	3	64
ORDU	178	20	11	7	10	14	20	14	4	8	3	2	8
RİZE	44	2	3	4	4	4	7	3	2	3	2	12	24
SAKARYA	219	12	20	33	22	23	18	17	20	11	7	7	51
SAMSUN	136	9	4	8	6	12	10	11	8	3	4	10	3
SİİRT	11	-	1	-	1	2	1	2	1	-	-	-	24
SİNOP	98	2	3	14	10	12	7	6	4	5	6	5	78
SİVAS	158	5	8	12	10	5	9	8	7	5	2	9	33
TEKİRDAĞ	111	4	5	7	13	10	10	6	8	7	3	5	29
TOKAT	103	2	7	9	13	8	9	9	7	3	3	4	32
TRABZON	154	22	11	14	6	13	9	15	10	10	5	7	8
TUNCELİ	22	1	-	5	3	-	-	2	1	2	-	-	5
URFA	19	1	2	1	2	2	2	1	-	3	-	-	3
UŞAK	84	3	9	6	3	5	3	7	6	5	5	2	30
VAN	11	1	-	-	1	1	-	-	1	3	1	-	3
YOZGAT	47	2	3	1	5	4	2	3	1	4	2	-	20
ZONGULDAK	285	11	14	27	30	21	26	14	10	13	4	6	79

Tablo-E10

1972 YILI BOŞANMALARIN İLLER VE DAVANIN SÜRESİNE GÖRE DAĞILIMI

İLLER	TOPLAM	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36 +
TOPLAM	10.066	3.806	2862	3386	2	1	1	8
ADANA	109	31	46	32	-	-	-	-
ADİYAMAN	21	9	8	4	-	-	-	-
A.KARAHİSAR	106	49	29	28	-	-	-	-
AĞRI	6	2	1	3	-	-	-	-
AMASYA	75	27	25	23	-	-	-	-
ANKARA	575	234	140	199	-	-	1	1
ANTALYA	209	71	69	69	-	-	-	-
ARTVIN	37	11	9	17	-	-	-	-
AYDIN	388	133	118	136	1	-	-	-
BALIKESİR	553	211	156	183	1	1	-	1
BİLECİK	63	15	20	28	-	-	-	-
BİNGÖL	8	2	4	2	-	-	-	-
BİTLİS	6	4	1	1	-	-	-	-
BOLU	128	44	58	26	-	-	-	-
BURUDR	109	41	30	38	-	-	-	-
BURSA	212	69	64	79	-	-	-	-
ÇANAĞKALE	196	78	53	64	-	-	-	1
ÇANKIRI	63	27	19	17	-	-	-	-
ÇORUM	93	29	29	35	-	-	-	-
DENİZLİ	251	104	75	71	-	-	-	1
DİYARBAKIR	13	4	6	3	-	-	-	-
EDİRNE	99	46	32	21	-	-	-	-
ELAZIĞ	38	16	11	11	-	-	-	-
ERZİNCAN	27	9	11	7	-	-	-	-
ERZURUM	42	9	10	23	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	134	32	30	72	-	-	-	-
GAZİANTEP	116	44	32	40	-	-	-	-
GİRESUN	149	60	34	55	-	-	-	-
GÜMÜŞHANE	33	16	3	14	-	-	-	-
HAKKARİ	8	1	2	5	-	-	-	-
HAYAT	66	23	22	21	-	-	-	-
İSPARTA	142	58	37	47	-	-	-	-
İÇEL	187	79	57	51	-	-	-	-
İSTANBUL	1.507	553	401	553	-	-	-	-
İZMİR	535	219	128	188	-	-	-	-
KARS	80	26	22	32	-	-	-	-
KASTAMONU	133	53	43	37	-	-	-	-
KAYSERİ	91	28	30	33	-	-	-	-
KIRKLARELİ	116	44	30	42	-	-	-	-
KİRSEHİR	47	15	15	17	-	-	-	-
KOCAELİ	229	90	54	85	-	-	-	-
KONYA	375	31	106	138	-	-	-	-
KÜTAHYA	165	70	49	46	-	-	-	-
MALATYA	57	17	14	26	-	-	-	-
MANİSA	380	176	107	96	-	-	-	1
MARAŞ	68	27	21	20	-	-	-	-
MARDİN	30	9	12	9	-	-	-	-
MUĞLA	189	80	53	56	-	-	-	-
MUŞ	17	4	9	4	-	-	-	-
NEVSEHİR	80	25	29	26	-	-	-	-
NİĞDE	55	11	11	33	-	-	-	-
ORDU	178	71	45	62	-	-	-	-
RİZE	44	16	16	12	-	-	-	-
SAKARYA	219	84	71	64	-	-	-	-
SAMSUN	136	71	33	32	-	-	-	-
SİİRT	11	5	3	3	-	-	-	-
SİNOP	98	32	38	27	-	-	-	1
SİVAS	158	64	47	47	-	-	-	-
TEKİRDAĞ	111	42	24	45	-	-	-	-
TOKAT	103	35	27	40	-	-	-	1
TRABZON	154	56	48	49	-	-	-	1
TUNCELİ	22	10	8	4	-	-	-	-
URFA	19	6	4	9	-	-	-	-
UŞAK	84	31	27	26	-	-	-	-
VAN	11	5	4	2	-	-	-	-
YOZGAT	47	23	6	18	-	-	-	-
ZONGULDAK	255	89	86	80	-	-	-	-

Tablo-E11

1972 YILI BOŞANMALARIN EŞLERİN MESLEK OKURYAZARLIK DURUMU VE BİTİRİLEN SON ÖĞRENİM KURUMUNA GÖRE DAĞILIMI

Meslekler	Erkek Kadın	Toplam							
			Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Yok	İlkokul	Orta ve Dengi	Lise ve Dengi	Yüksek okul ve Fakülte
Toplam	Erkek	10.066	1722	8344	1705	5449	655	345	190
	Kadın	10.066	3563	6503	1639	4225	526	53	60
Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	Erkek	399	11	388	18	136	64	87	83
	Kadın	144	35	109	17	23	39	17	13
Müteşebisler, sevk ve idare memurları büro ile ilgili meslekler	Erkek	278	2	276	8	77	86	75	30
	Kadın	124	6	118	4	21	65	17	11
Satıcılar ve satışla ilgili meslekler	Erkek	440	19	421	38	275	79	24	5
	Kadın	84	13	71	10	44	15	-	2
Çiftçiler, ormancılar, balıkçılar, avcılar vb.	Erkek	3.706	936	2770	832	1917	18	2	1
	Kadın	936	513	423	118	301	3	-	1
Maden taş çıkarma ile ilgili meslekler	Erkek	133	21	112	21	85	6	-	-
	Kadın	12	5	7	-	7	-	-	-
Nakliyat ve muhaberatta ilgili meslekler	Erkek	167	7	160	18	106	24	9	3
	Kadın	16	-	16	2	5	8	-	1
Sanatkarlar imalat ve tamirat işçileri,	Erkek	606	32	574	63	429	68	12	2
	Kadın	93	12	82	8	56	16	-	2
Kalifiye olmayan işçiler	Erkek	1.459	151	1308	211	1007	79	10	1
	Kadın	689	176	513	89	401	23	-	-
Hizmetle ilgili meslekler	Erkek	1.006	71	935	93	541	156	90	55
	Kadın	637	181	456	67	257	112	2	18
Mesleksizler ve meslekleri bilinmeyenler	Erkek	1.872	472	1400	403	876	75	36	10
	Kadın	7.330	2622	4708	1324	3110	245	17	12

Tablo-E12

1972 YILI EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

1972 YILI	TOPLAM	-1 SENELİK	1 SENELİK	2 SENELİK	3 SENELİK	4 SENELİK	5 SENELİK	6 VE 10 SENELİK	11 ve 15 SENELİK	16+ SENELİK	Bilinmeyen
	10.066	-	1.291	1.088	1.022	850	653	2.204	1.165	1.793	-

Tablo-E13

1972 YILI SEBEPLER İTİBARIYLA BOŞANMA

1972 YILI	TOPLAM	ZİNA	CANA KAST VE FENA MUAMELE	CÜRÜM VE HAYSIYETSİZLİK	TERK	AKIL HASTALIĞI	GEÇİMSİZLİK	DİĞER	BİLİNMEYEN
	10.066	717	68	108	915	38	8.089	131	-

Tablo-E14

1972 YILI EŞLERİN DAİMİ İKAMETGAH VE BOŞANMA NEDENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Daimi ikametgah	Toplam	Boşanma nedeni						
		Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	10066	717	68	108	915	38	8089	131
Şehir	5347	177	44	47	407	19	4568	85
Köy	4719	540	24	61	508	19	3521	46

Tablo-E15

1972 YILI EŞLERİN DAVAYI AÇAN TARAF VE BOŞANMA NEDENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Davayı açan taraf	Toplam	Boşanma nedeni						
		Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	10066	717	68	108	915	38	8089	131
Erkek	4902	549	6	33	793	21	3444	56
Kadın	5164	168	62	75	122	17	4645	75

Tablo-E16

1972 YILI BOŞANMALARIN YAŞLAR VE BOŞANMA NEDENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek Kadın	10066 10066	717 717	68 68	108 108	915 915	38 38	8089 8089	131 131
15-19	Erkek Kadın	279 1124	25 67	3 12	1 10	24 111	- 1	224 911	2 12
20-24	Erkek Kadın	1494 2868	92 171	9 19	22 35	147 247	3 5	1198 2162	23 29
25-29	Erkek Kadın	2248 1937	138 149	18 8	20 17	220 163	3 4	1819 1568	30 28
30-34	Erkek Kadın	1834 1387	164 136	12 8	25 20	147 101	7 9	1561 1078	18 15
35-39	Erkek Kadın	1306 914	105 73	6 8	14 14	87 59	6 11	1076 733	12 16
40-44	Erkek Kadın	945 700	93 47	6 7	14 6	76 59	9 4	735 570	12 7
45-49	Erkek Kadın	558 471	38 40	8 5	7 5	51 48	6 3	437 359	13 11
50-54	Erkek Kadın	349 213	21 11	4 -	3 -	25 25	1 1	289 173	6 3
55-59	Erkek Kadın	326 224	18 12	1 1	1 -	38 22	- -	265 187	3 2
60-64	Erkek Kadın	271 205	13 5	1 -	1 -	38 36	1 -	211 158	6 6
65-69	Erkek Kadın	178 122	7 3	- -	- -	29 23	- -	136 95	6 -
70-74	Erkek Kadın	121 76	3 3	- -	- 1	27 14	1 -	90 57	- 1
75-79	Erkek Kadın	41 24	2 -	- -	- -	4 5	1 -	34 19	- -
80 +	Erkek Kadın	16 12	- -	- -	- -	2 2	- -	14 10	- -
Bilinmeyen	Erkek Kadın	- 9	- -	- -	- -	- -	- -	- 9	- -

Tablo-E17

1972 YILI BOŞANMALARIN BOŞANMA NEDENİ VE BOŞANANLARIN MESLEKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Meslekler	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	10.066	717	68	108	915	38	8089	131
	Kadın	10.066	717	68	108	915	38	8089	131
Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	Erkek	399	13	-	2	33	3	338	10
	Kadın	144	10	-	-	13	-	116	5
Müşahisler, sevk ve idare memurları büro ile ilgili meslekler	Erkek	278	6	2	-	24	-	239	7
	Kadın	124	1	2	1	11	1	106	2
Satıcılar ve satışla ilgili meslekler	Erkek	440	15	6	2	36	-	380	1
	Kadın	84	4	3	1	5	-	73	6
Çiftçiler, ormancılar, balıkçılar, avcılar vb.	Erkek	3.706	400	17	45	404	13	2786	41
	Kadın	936	104	3	10	87	3	723	6
Maden taş çıkarma ile ilgili meslekler	Erkek	133	11	2	-	9	2	109	-
	Kadın	12	2	1	1	1	-	7	-
Nakliyat ve muhaberatla ilgili meslekler	Erkek	167	4	1	2	16	1	142	1
	Kadın	16	-	-	-	4	-	12	-
Sanatkarlar imalat ve tamirat işçileri	Erkek	606	28	4	6	38	-	518	12
	Kadın	93	2	1	2	2	-	83	3
Kalifiye olmayan işçiler	Erkek	1.459	87	15	18	121	8	1187	23
	Kadın	689	51	4	5	65	3	551	10
Hizmetle ilgili meslekler	Erkek	1.006	33	3	9	100	4	847	10
	Kadın	637	32	7	4	67	1	521	5
Mesleksizler ve meskleri bilinmeyenler	Erkek	1.872	120	18	24	134	7	1543	26
	Kadın	7.331	511	50	84	660	30	5897	99

Tablo-E18

1972 YILI BOŞANMALARIN VELAYETE VERİLEN ÇOCUK SAYISI VE BOŞANMA NEDENİNE GÖRE DAĞILIMI

Velayete verilen çocuk sayısı	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	10066	717	68	127	1186	56	16250	218
	Kadın	10066	717	68	127	1186	56	16250	218
Yok	Erkek	8011	438	58	87	778	28	6513	109
	Kadın	7384	584	38	71	747	27	5817	100
1	Erkek	936	97	6	6	77	3	739	8
	Kadın	1623	84	16	17	116	5	1366	19
2	Erkek	614	83	4	10	31	1	477	8
	Kadın	678	28	9	17	33	3	580	8
3	Erkek	302	49	-	4	18	3	226	2
	Kadın	245	10	3	3	14	1	213	1
4	Erkek	128	33	-	-	8	3	81	3
	Kadın	97	8	2	-	4	1	79	3
5	Erkek	44	11	-	-	2	-	30	1
	Kadın	26	2	-	-	-	1	23	-
6+	Erkek	31	6	-	1	1	-	23	-
	Kadın	13	1	-	-	1	-	11	-
Bilinmeyen	Erkek	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kadın	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo-E19

1972 BOŞANMALARIN EVLİLİK SÜRESİ VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE DAĞILIMI

Evlilik süresi	Toplam	Çocuk sayısı						
		Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	10.066	5.492	1.975	1.310	668	338	167	116
0	1.291	1.201	57	16	8	5	3	1
1	1.088	929	139	15	5	-	-	-
2	1.022	735	249	29	7	-	2	-
3	850	541	238	55	9	5	1	1
4	653	356	219	60	11	3	3	1
5	514	262	174	66	8	1	2	1
6	499	201	146	114	28	9	1	-
7	458	164	122	113	44	11	4	-
8	370	127	89	96	37	13	6	2
9	363	120	84	92	37	21	3	6
10	266	100	55	72	28	7	3	1
11	269	66	69	65	43	20	5	1
12	220	67	36	60	28	18	10	1
13	221	57	36	56	36	27	6	3
14	189	55	28	48	36	17	2	3
15	1.793	511	234	353	303	181	116	95
16+	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo-E20

1982 YILI YAŞLILIKLARINA GÖRE BOŞANMA

1982 YILI	Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşında Büyük	Eşit	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Bilinmeyen
	17.103	13.299	1.097	2.628	79

Tablo-F2

1982 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

1982 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	17.103	8.524	4.005	2.455	1.146	508	265	200

Tablo-F3

1982 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

1982 YILI	TOPLAM	-1 AY	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36+ AY	Bilinmeyen
	17.103	-	6.085	4.686	2.554	1.519	899	609	746	5

Tablo-F4

1982 YILI VELAYETE VERİLEN ÇOCUK SAYISI VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Velayete verilen çocuk sayısı	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	17103	1715	97	170	1072	82	13708	259
	Kadın	17103	1715	97	170	1072	82	13708	259
Yok	Erkek	13241	641	78	127	914	59	11196	226
	Kadın	10323	377	55	81	769	56	8795	190
1	Erkek	1456	115	12	11	89	8	1204	17
	Kadın	3414	90	19	25	223	16	3002	39
2	Erkek	992	200	5	10	41	8	716	12
	Kadın	2062	611	15	31	58	4	1325	18
3	Erkek	524	132	1	4	17	6	361	3
	Kadın	882	471	7	18	19	2	357	8
4	Erkek	247	101	1	3	9	1	131	1
	Kadın	312	133	1	14	2	4	156	2
5	Erkek	309	233	-	7	1	-	68	-
	Kadın	81	29	-	1	1	-	48	2
6+	Erkek	252	214	-	5	1	-	32	-
	Kadın	29	4	-	-	-	-	25	-
Bilinmeyen	Erkek	82	79	-	3	-	-	-	-
	Kadın	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo-F5

1982 YILI DAİMİ İKAMET DAVAYI AÇAN TARAF VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Davayı açan taraf ve daimi ikametgah	Toplam	Boşanma nedeni						
		Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam								
Erkek	6739	775	23	54	932	41	4806	108
Kadın	10364	940	74	116	140	41	8902	151
Şehir								
Erkek	4722	551	18	38	552	28	3468	67
Kadın	8288	850	60	87	93	29	7055	114
Köy								
Erkek	2017	224	5	16	380	13	1338	41
Kadın	2076	90	14	29	47	12	1847	37

Tablo-F6

1982 YILI YAŞLAR VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve hırsiyetsizlik	Terk	Akil hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	17103	1715	97	170	1072	82	13708	259
	Kadın	17103	1715	97	170	1072	82	13708	259
15-19	Erkek	892	657	1	25	12	-	187	10
	Kadın	2478	1301	6	51	86	2	1000	30
20-24	Erkek	2049	75	9	17	124	6	1780	38
	Kadın	4152	126	20	34	308	19	3582	63
25-29	Erkek	3933	90	25	31	308	12	3414	53
	Kadın	3584	109	32	31	226	16	3107	63
30-34	Erkek	3606	476	19	42	183	19	2802	65
	Kadın	2426	71	11	23	117	15	2150	39
35-39	Erkek	2216	299	14	23	108	13	1737	22
	Kadın	1459	44	8	13	73	12	1289	20
40-44	Erkek	1565	48	13	12	75	13	1380	26
	Kadın	996	22	6	8	47	3	897	13
45-49	Erkek	954	35	3	11	47	6	835	17
	Kadın	682	15	6	6	41	6	576	12
50-54	Erkek	701	15	6	6	68	6	592	10
	Kadın	499	12	3	1	59	5	406	13
55-59	Erkek	438	6	1	2	48	3	370	8
	Kadın	328	6	3	2	46	2	267	2
60-64	Erkek	208	6	2	-	23	4	168	5
	Kadın	186	4	1	1	28	1	147	4
65-69	Erkek	208	6	3	1	31	-	164	1
	Kadın	142	4	1	-	20	-	117	-
70-74	Erkek	156	2	-	-	30	-	121	3
	Kadın	68	-	-	-	11	1	54	-
75-79	Erkek	61	1	1	-	10	-	48	1
	Kadın	35	-	-	-	5	-	30	-
80 +	Erkek	41	-	-	-	-	-	41	-
	Kadın	16	-	-	-	-	-	16	-
Bilinmeyen	Erkek	77	1	-	-	7	-	69	-
	Kadın	76	1	-	-	5	-	70	-

Tablo-F7

1982 YILI EŞLERİN ÖĞRENİM DURUMU VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Boşanma Nedeni	Erkek Kadın	Toplam	Okur Yazarlık Durumu	Bitirilen Son Öğrenim Kurumu						Bilinmeyen
			Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Yok	İlkokul	Orta Ve Dengi	Lise Ve Dengi	Yüksekokul Ve Fakülte	
Toplam	Erkek	17103	742	16361	1328	9691	2785	1963	594	-
	Kadın	17103	2057	15046	1614	9367	2291	1271	432	71
Zina	Erkek	1715	41	1674	176	1035	388	68	7	-
	Kadın	1715	224	1491	215	772	181	99	157	67
Cana Kast Ve Fena Muamele	Erkek	97	9	88	14	47	11	10	6	-
	Kadın	97	18	79	14	45	9	9	2	-
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	Erkek	170	6	164	8	118	22	13	3	-
	Kadın	170	14	156	16	117	11	4	4	4
Terk	Erkek	1072	67	1005	102	649	119	96	39	-
	Kadın	1072	177	895	113	627	99	48	8	-
Akıl Hastalığı	Erkek	82	11	71	8	44	11	6	2	-
	Kadın	82	18	64	8	44	8	4	-	-
Geçimsizlik	Erkek	13708	596	13122	1000	7653	2206	1735	518	-
	Kadın	13708	1575	12133	1226	7620	1953	1084	250	-
Diğer Nedenler	Erkek	259	12	247	20	145	28	35	19	-
	Kadın	259	31	228	22	142	30	23	11	-
Bilinmeyen	Erkek	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kadın	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo-F8

1982 YILI İLLER VE DAVA SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

İLLER	TOPLAM	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36 +	Bilinmeyen
TOPLAM	17.103	6.085	4686	2554	1519	899	609	746	5
ADANA	290	98	101	45	25	9	5	7	-
ADIYAMAN	66	23	13	12	2	4	2	10	-
A.KARAHİSAR	263	60	80	38	20	31	14	20	-
AĞRI	9	-	4	2	-	2	-	1	-
AMASYA	43	7	8	9	1	1	5	12	-
ANKARA	1.413	626	448	170	86	40	25	18	-
ANTALYA	223	38	69	62	29	11	9	5	-
ARTVIN	38	18	4	4	3	2	5	2	-
AYDIN	303	68	112	58	45	8	5	7	-
BALIKESİR	538	169	166	96	70	20	5	12	-
BİLECİK	62	20	20	11	6	-	3	2	-
BİNGÖL	14	2	1	3	-	3	2	3	-
BİTLİS	31	5	5	7	-	7	2	5	-
BOLU	277	107	63	37	23	24	11	12	-
BURDUR	77	16	21	21	15	2	1	1	-
BURSA	436	209	149	44	21	4	5	4	-
ÇANAKKALE	220	59	74	38	24	8	10	7	-
ÇANKIRI	88	15	18	28	4	7	8	8	-
ÇORUM	133	37	25	24	13	11	9	14	-
DENİZLİ	280	58	90	48	37	22	20	5	-
DIYARBAKIR	87	8	17	15	7	12	5	23	-
EDİRNE	118	19	30	28	8	21	7	5	-
ELAZIĞ	95	30	26	11	6	6	8	8	-
ERZİNCAN	53	14	17	12	7	2	1	-	-
ERZURUM	89	11	14	14	2	12	13	23	-
ESKİŞEHİR	265	75	93	50	31	8	4	4	-
GAZİANTEP	301	173	73	20	16	9	4	6	-
GİRESUN	183	57	45	25	18	8	13	17	-
GÖMÜŞHANE	58	8	5	14	5	11	6	9	-
HAKKARİ	15	3	1	2	1	2	-	6	-
HAYAT	223	98	60	29	21	6	4	5	-
İSPARTA	105	39	38	11	9	5	1	2	-
İÇEL	209	66	69	19	34	6	9	6	-
İSTANBUL	3.575	1.539	896	484	356	151	81	66	2
İZMİR	2.096	759	678	290	173	91	60	45	-
KARS	81	6	9	20	6	12	9	19	-
KASTAMONU	153	27	40	32	11	19	7	17	-
KAYSERİ	189	57	48	28	20	13	11	12	-
KIRKLARELİ	80	20	25	19	10	4	2	-	-
KIRSEHİR	94	49	18	13	4	7	1	2	-
KOCAELİ	163	58	41	28	24	5	4	2	1
KONYA	412	133	92	68	33	32	28	26	-
KÜTAHYA	176	72	62	24	12	4	-	2	-
MALATYA	74	21	16	9	7	9	5	7	-
MANİSA	463	202	132	52	44	13	15	5	-
MARAŞ	150	39	30	24	9	1	1	25	-
MARDİN	18	7	-	3	1	1	1	5	-
MUĞLA	235	46	76	60	28	12	6	15	-
MUŞ	34	1	-	6	-	6	6	3	-
NEVŞEHİR	103	55	14	6	13	9	3	3	-
NİĞDE	102	30	20	15	11	6	7	13	-
ORDU	226	70	52	29	23	17	9	25	1
RİZE	74	26	10	11	4	5	6	12	-
SAKARYA	220	104	71	16	15	8	2	3	-
SAMSUN	272	79	53	53	31	25	14	17	-
SİİRT	50	12	4	9	-	2	6	17	-
SİNOP	94	25	29	24	6	3	3	4	-
SİVAS	158	47	33	19	20	15	10	14	-
TEKİRDAĞ	127	46	36	19	12	4	3	7	-
TOKAT	123	19	18	28	6	16	20	16	-
TRABZON	191	74	23	26	4	16	19	29	-
TUNCELİ	52	22	7	8	6	4	-	5	-
URFA	58	8	7	10	1	6	15	11	-
UŞAK	174	50	53	34	13	8	8	8	-
VAN	51	7	3	8	-	14	2	17	-
YOZGAT	72	12	11	15	3	12	6	13	-
ZONGULDAK	358	127	120	57	24	13	9	8	-

Tablo-F9

1982 YILI İL, İLÇE VE YAŞ GRUBUNA GÖRE BÖLGE

İLÇE	TOPLAM	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	Bilgisiz
TOPLAM	17.903	892	2046	3633	3906	2216	1505	954	701	436	220	206	150	61	41	77
ADANA	17.903	2.476	4152	3584	2426	1450	986	692	469	328	186	142	86	35	16	76
ADYAMAN	96	12	4	8	7	9	8	3	3	4	2	2	4	1	2	1
AKKARANSAR	363	40	43	47	31	11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
AĞIR	9	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
AMASYA	43	11	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
ANKARA	1.413	26	121	326	342	216	150	75	60	40	18	23	8	1	1	1
ANTALYA	223	4	34	79	79	19	14	8	8	4	3	1	1	1	1	1
ARTVIN	38	8	7	9	12	28	20	12	20	8	8	8	8	8	8	8
AYDIN	363	6	46	77	82	25	18	16	17	13	10	10	10	10	10	10
BALIKESİR	636	10	88	175	181	102	44	50	28	15	6	3	1	1	1	1
BİLECEK	62	2	13	19	14	3	2	1	4	1	1	1	1	1	1	1
BİNGÖL	14	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
BİTLİS	14	12	1	4	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
BOLU	277	20	44	89	83	25	25	7	15	2	2	2	2	2	2	2
BURSA	438	5	77	29	17	8	6	6	3	2	1	1	1	1	1	1
CANAKKALE	229	2	33	60	60	34	23	15	19	7	3	3	3	3	3	3
CANIKLI	99	28	9	10	10	12	16	8	7	4	2	2	2	2	2	2
CORUM	133	6	21	23	14	12	14	3	4	3	3	3	3	3	3	3
DEĞİRLİ	133	19	30	32	27	24	10	8	7	4	1	1	1	1	1	1
DIYARBAKIR	87	26	6	10	31	3	4	4	7	1	1	1	1	1	1	1
EDİRNE	118	21	22	15	8	2	2	2	5	4	2	1	1	1	1	1
ELAZIĞ	96	9	3	23	25	9	6	6	3	3	3	3	3	3	3	3
ERZİNCAN	63	4	7	8	5	7	8	4	4	5	2	1	1	1	1	1
ERZURUM	99	32	3	8	28	4	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1
ESKİŞEHİR	386	3	84	82	37	28	12	10	10	4	6	3	3	4	1	1
GAZİANTEP	361	22	32	87	80	40	28	19	18	10	6	3	3	1	1	1
ĞİRESUN	361	19	92	70	34	37	21	7	10	4	2	2	2	2	2	2
ĞAMÜŞHANE	98	18	2	5	21	1	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1
HAZKARI	16	11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HATAY	223	10	43	52	36	24	21	10	11	5	2	2	2	2	2	2
İSPARTA	223	28	65	54	26	16	13	6	8	4	1	1	1	1	1	1
İZEL	386	3	26	98	44	27	15	14	5	3	6	4	3	2	2	2
İZMİR	2.896	183	467	461	20	9	6	1	1	2	1	2	1	1	1	1
KARS	81	22	12	8	5	6	4	5	3	2	1	1	1	1	1	1
KASTAMONU	163	26	28	22	36	12	4	7	13	4	10	7	3	2	2	2
KAYSERİ	163	64	23	23	7	12	7	9	5	3	3	2	2	2	2	2
KIRKLARELİ	96	6	40	12	10	12	6	2	1	2	1	1	1	1	1	1
KIRSEHİR	94	9	15	16	28	14	6	8	1	1	1	1	1	1	1	1
KOCAELİ	94	18	22	24	14	14	16	9	7	4	2	1	1	1	1	1
KONYA	412	43	53	113	95	26	12	6	10	6	6	6	6	6	6	6
KÜTAYYA	178	5	32	63	31	19	8	4	6	2	2	2	2	2	2	2
MALATYA	74	20	8	18	19	3	4	6	5	2	2	2	2	2	2	2
MAMİSA	463	7	96	141	80	31	16	18	12	6	4	2	1	1	1	1
MARAS	160	21	17	22	22	8	11	14	2	1	1	1	1	1	1	1
MARDİN	16	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
MUĞLA	236	15	33	69	35	29	16	18	8	6	10	2	2	2	2	2
MUS	34	34	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
NEVŞEHİR	163	8	15	36	17	3	8	1	1	2	1	1	1	1	1	1
NİĞDE	162	21	14	23	12	14	9	5	1	3	2	2	2	2	2	2
ORDU	230	24	40	46	31	17	6	3	2	2	2	2	2	2	2	2
RİZE	74	14	5	14	7	20	2	2	3	1	1	1	1	1	1	1
SAKARYA	230	24	76	47	24	17	9	6	7	4	3	2	2	2	2	2
SAMSUN	272	19	50	56	41	54	17	14	10	5	3	4	4	4	4	4
SİRT	84	9	18	17	15	13	6	3	3	2	2	2	2	2	2	2
SİNOP	84	9	18	17	15	13	6	3	3	2	2	2	2	2	2	2
SİVAS	160	25	23	25	27	26	13	8	6	4	3	3	3	3	3	3
TEKİRDAĞ	127	7	15	36	15	9	7	4	6	3	2	2	2	2	2	2
TOKAT	123	36	18	20	4	10	3	4	5	3	3	3	3	3	3	3
TRABZON	123	36	18	20	4	10	3	4	5	3	3	3	3	3	3	3
TUNCELİ	82	4	10	10	8	6	5	4	4	1	1	1	1	1	1	1
URFA	96	37	6	7	2	10	6	3	3	3	3	3	3	3	3	3
USAK	174	13	26	46	20	22	7	1	1	1	1	1	1	1	1	1
VAN	61	61	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
YOZGAT	72	18	7	4	2	4	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2
ZONGULDAK	268	14	88	85	67	47	31	24	11	10	9	8	7	6	5	4

1982 YILI EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

1982 YILI	TOPLAM	-1 SENELİK	1 SENELİK	2 SENELİK	3 SENELİK	4 SENELİK	5 SENELİK	6 VE 10 SENELİK	11 ve 15 SENELİK	16+ SENELİK	Bilinmeyen
	17.103	395	1.680	1.875	1.649	1.477	1.107	3.748	1.800	3.262	110

Tablo-F11

1982 YILI SEBEPLERE GÖRE BOŞANMA

1982 YILI	TOPLAM	ZİNA	CANA KAST VE FENA MUAMELE	CÜRUM VE HAYSIYETSİZLİK	TERK	AKIL HASTALIĞI	GEÇİMSİZLİK	DİĞER	BİLİNMEYEN
	17.103	1.715	97	170	1.072	82	13.708	259	-

Tablo-F12

1982 YILI İLLERE GÖRE BOŞANMA

İLLER	1982 YILI BOŞANAN kişi SAYISI
TOPLAM	17.103
ADANA	290
ADİYAMAN	66
AFYON	263
AĞRI	9
AMASYA	43
ANKARA	1.413
ANTALYA	223
ARTVIN	38
AYDIN	303
BALIKESİR	538
BİLECİK	62
BİNGÖL	14
BİTLİS	31
BOLU	277
BURUDR	77
BURSA	436
ÇANAKKALE	220
ÇANKIRI	88
ÇORUM	133
DENİZLİ	280
DİYARBAKIR	87
EDİRNE	118
ELAZIĞ	95
ERZİNCAN	53
ERZURUM	89
ESKİŞEHİR	265
GAZİANTEP	301
GİRESUN	183
GÜMÜŞHANE	58
HAKKARİ	15
HAYAT	223
ISPARTA	105
İÇEL	209
İSTANBUL	3.575
İZMİR	2.096
KARS	81
KASTAMONU	163
KAYSERİ	189
KIRKLARELİ	80
KİRSEHİR	94
KOCAELİ	163
KONYA	412
KÜTAHYA	176
MALATYA	74
MANISA	463
MARAŞ	150
MARDIN	18
MUĞLA	235
MUŞ	34
NEVSEHİR	103
NİĞDE	102
ORDU	226
RİZE	74
SAKARYA	220
SAMSUN	272
SİİRT	50
SİNOP	94
SİVAS	158
TEKİRDAĞ	127
TOKAT	123
TRABZON	191
TUNCELİ	52
URFA	58
UŞAK	174
VAN	51
YOZGAT	72
ZONGULDAK	358

Tablo-F13

1982 YILI ÖĞRENİM DURUMUNA GÖRE BOŞANMA

A. Erkek B. Kadın

1982	Öğrenim durumu									
	Genel toplam	Okuma yazma bilmeyenler	Okuma yazma bilenler							
			Okuma yazma bilenler toplamı	Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar	Okul bitirenler					Bilinmeyenler
					Toplam	İlkokul	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul ve fakülte	
A	17.103	742	16.361	1.328	15.033	9.691	2.785	1.963	594	-
B	17.103	2.057	15.046	1.614	13.361	9.367	2.291	1.271	432	71

Tablo-F14

1982 YILI EVLİLİK SÜRESİ VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

Evlilik süresi	Toplam	Çocuk sayısı						
		Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	17.103	8.524	4.005	2.455	1.146	508	265	200
0	395	395	-	-	-	-	-	-
1	1.680	1.545	135	-	-	-	-	-
2	1.875	1.476	359	40	-	-	-	-
3	1.649	1.022	531	80	16	-	-	-
4	1.477	772	523	154	21	7	-	-
5	1.107	493	422	147	39	5	1	-
6	952	340	337	211	52	7	5	-
7	713	224	255	175	45	12	2	-
8	621	171	199	156	70	18	4	3
9	620	183	160	176	68	21	8	4
10	842	396	120	193	79	32	15	7
11	473	112	102	144	74	25	13	3
12	434	91	102	132	60	29	10	10
13	330	41	78	110	56	28	11	6
14	301	49	74	71	52	34	13	8
15	262	58	60	77	32	20	10	5
16+	3.262	1.108	518	576	472	266	170	152
Bilinmeyen	110	48	30	13	10	4	3	2

Tablo-F15

1982 YILI EŞLERİN KARŞILIKLI MESLEKLERİNE GÖRE BOŞANMA

Erkek	Toplam	Kadın							
		İlimi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	Müşahibisler, direktörler, üst kademe yöneticileri	İdari personel ve benzeri çalışanlar	Ticaret ve satış personeli	Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	Tarımcı hayvancı ormancı balıkçı avcı	Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	Diğer
Toplam	17.103	668	7	863	117	239	139	1379	13691
İlimi ve Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	746	224	3	74	1	17	5	31	391
Müşahibisler, direktörler üst kademe yöneticileri	85	17	1	10	5	2	-	9	41
İdari personel ve benzeri çalışanlar	1.496	51	-	439	1	2	1	43	959
Ticaret ve satış personeli	653	11	-	38	12	-	1	21	570
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	283	11	-	12	2	10	2	9	237
Tarımcı, hayvancı ormancı, balıkçı ve avcılar	3.246	25	-	8	8	8	18	39	3140
Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	7.185	57	-	81	10	31	13	863	6130
Diğer	3.409	272	3	201	78	169	99	364	2223

Tablo-F16

1982 YILI BOŞANMA NEDENİ VE MESLEKLERE GÖRE DAĞILIM

Meslekler	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akil hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	17.103	1715	97	170	1072	82	13708	259
	Kadın	17.103	1715	97	170	1072	82	13708	259
İlimi ve Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	Erkek	746	55	3	9	47	1	615	16
	Kadın	668	276	3	7	13	-	356	13
Müşteşebisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	Erkek	85	34	1	1	2	1	45	1
	Kadın	7	-	-	-	-	-	7	-
İdari personel ve benzeri çalışanlar	Erkek	1.496	24	8	10	91	5	1342	16
	Kadın	863	105	6	7	39	2	686	18
Ticaret ve satış personeli	Erkek	653	9	5	9	29	6	581	14
	Kadın	117	86	1	4	-	-	25	1
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	Erkek	283	6	5	2	28	-	238	4
	Kadın	239	182	2	2	2	-	48	3
Tarımcı hayvancı ormancı balıkçı ve avcılar	Erkek	3.246	246	21	33	340	14	2528	64
	Kadın	139	114	-	3	1	-	20	1
Tarımdışı üretim faaliyet lerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kull.	Erkek	7.185	262	34	51	394	38	6314	92
	Kadın	1.379	355	3	17	34	4	952	14
Diğer	Erkek	3.409	1079	20	55	141	17	2045	52
	Kadın	13.691	597	82	130	983	76	11614	209

Tablo-F17

1982 YILI ÇOCUK SAYISI VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Boşanma Nedeni	Çocuk Sayısı							
	Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	17.103	8.524	4.005	2.455	1.146	508	265	200
Zina	1.715	1.061	299	172	104	37	22	20
Cana Kast Ve Fena Muamele	97	44	19	21	6	4	2	1
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	170	80	37	28	10	9	3	3
Terk	1.072	601	262	109	64	16	7	13
Akil Hastalığı	82	35	19	13	7	6	2	-
Geçimsizlik	13.708	6.548	3.316	2.085	941	430	226	162
Diğer Nedenler	259	155	53	27	14	6	3	1

Tablo-F18

1982 YILI BOŞANMA ORANI

1982 YILI	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
	17.103	46.312	4

Tablo-F1

1992 YILI BOŞANMA ORANI

1992 YILI	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
	27.133	58.584	0.46

Tablo-G1

1992 YILI YAŞLILIKLARINA GÖRE BOŞANMA

A: Sayı B: Oran

1992 YILI		Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşında Büyük	Eşit	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Bilinmeyen
	A	27.133	21.414	2.057	3.662	-
B	100	78.92	7;58	13.50	-	

Tablo-G2

1992 YILI ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

1992 YILI	TOPLAM	Çocuksuz	1 Çocuklu	2 Çocuklu	3 Çocuklu	4 Çocuklu	5 Çocuklu	6+ Çocuklu
	27.133	11.567	6.266	4.895	2.448	1.116	445	396

Tablo-G3

1992 YILI DAVANIN DEVAM SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

A: Sayı B: Oran

1992 YILI	TOPLAM	-1 AY	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36+
A	27.133	3.655	11.591	6.195	2.649	1.366	708	474	495
B	100	13.47	42.72	22.83	9.76	5.04	2.61	1.75	1.82

Tablo-G4

1992 YILI VELAYETE VERİLEN ÇOCUK SAYISI VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Velayete verilen çocuk sayısı	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	27133	221	79	97	678	98	25189	771
	Kadın	27133	221	79	97	678	98	25189	771
Yok	Erkek	21593	121	60	72	556	72	20088	624
	Kadın	17143	175	46	56	482	69	15780	535
1	Erkek	2112	31	7	10	55	7	1946	56
	Kadın	5379	27	21	19	127	13	5053	119
2	Erkek	1817	36	8	7	43	9	1669	45
	Kadın	3065	14	7	10	46	11	2902	75
3	Erkek	942	19	2	6	11	6	871	27
	Kadın	1054	3	3	6	17	3	987	35
4	Erkek	419	12	2	2	6	1	386	10
	Kadın	332	2	2	2	5	-	318	3
5	Erkek	163	2	-	-	4	1	154	2
	Kadın	115	-	-	3	1	2	106	3
6+	Erkek	87	-	-	-	3	2	75	7
	Kadın	45	-	-	1	-	-	43	1

Tablo-G5

1992 YILI DAİMİ İKAMET DAVAYI AÇAN TARAF VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Davayı açan taraf ve daimi ikametgah	Toplam	Boşanma nedeni						
		Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam								
Erkek	11223	171	23	39	523	53	10080	334
Kadın	15910	50	56	58	155	45	15109	437
Şehir								
Erkek	8240	92	18	27	329	37	7520	217
Kadın	12939	32	40	45	106	35	12394	287
Köy								
Erkek	2983	79	5	12	194	16	2560	117
Kadın	2971	18	16	13	49	10	2715	150

Tablo-G6

1992 YILI EVLİLİK SÜRESİ VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

Evlilik süresi	Toplam	Çocuk sayısı						
		Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	27.133	11.567	6.266	4.895	2.448	1.116	445	396
-1	913	913	-	-	-	-	-	-
1	2.772	2.446	326	-	-	-	-	-
2	2.672	2.069	554	49	-	-	-	-
3	2.324	1.469	716	101	38	-	-	-
4	2.134	1.083	794	205	40	12	-	-
5	1.680	671	670	263	56	12	8	-
6	1.479	490	574	303	76	26	8	2
7	1.258	311	461	369	83	20	6	8
8	1.124	267	331	336	122	51	12	5
9	1.029	205	286	355	115	45	13	10
10	976	165	209	324	168	64	26	20
11	847	169	219	258	139	42	13	7
12	893	173	179	325	153	47	9	7
13	734	116	144	249	146	53	19	7
14	688	86	121	249	137	64	20	11
15	613	88	96	223	127	53	19	7
16+	4.997	846	586	1.286	1.048	627	292	312

Tablo-G7

1992 YILI EŞLERİN ÖĞRENİM DURUMU VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Boşanma Nedeni	Erkek Kadın	Toplam	Okur Yazarlık Durumu		Bitirilen Son Öğrenim Kurumu					
			Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Yok	Öğrenim kurumu mezunları	ilkokul	ortaokul ve Dengi	lise ve dengi	yüksekokul ve fakülte
Toplam	Erkek	27133	493	26640	1146	25494	13134	6145	5256	959
	Kadın	27133	1143	25990	1800	24190	15047	4913	3655	575
Zina	Erkek	221	4	217	11	206	153	33	17	3
	Kadın	221	16	205	11	194	168	13	13	-
Canı Kast Ve Fena Muamele	Erkek	79	12	67	1	66	42	10	13	1
	Kadın	79	6	73	8	65	43	8	13	1
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	Erkek	97	6	91	9	82	56	11	14	1
	Kadın	97	6	91	10	81	57	11	11	2
Terk	Erkek	678	34	644	43	601	401	112	76	12
	Kadın	678	76	602	63	539	416	78	42	3
Akıl Hastalığı	Erkek	98	6	92	8	84	48	18	13	5
	Kadın	98	8	90	18	72	43	22	6	1
Geçimsizlik	Erkek	25189	417	24772	1027	23745	12005	5820	5000	920
	Kadın	25189	998	24191	1636	22555	13853	4669	3478	555
Diğer Nedenler	Erkek	771	14	757	47	710	429	141	123	17
	Kadın	771	33	738	54	684	467	112	92	13

Tablo-G8

1992 YILI ÖĞRENİM DURUMU VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

Öğrenim Durumu	Erkek Kadın	Çocuk Sayısı							
		Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	Erkek	27.133	11.567	6.266	4.895	2.448	1.116	445	396
	Kadın	27.133	11.567	6.266	4.895	2.448	1.116	445	396
Okuma yazma bilmeyen	Erkek	493	248	72	49	38	27	23	36
	Kadın	1.143	478	135	126	121	106	62	115
Okuma yazma bilenler	Erkek	26.640	11.319	6.194	4.846	2.410	1.089	422	360
	Kadın	25.990	11.089	6.131	4.769	2.327	1.010	383	281
Bir öğretim kurumundan mezun olmayanlar	Erkek	1.146	522	190	146	116	80	33	59
	Kadın	1.800	754	297	279	209	131	68	62
Bir öğrenim kurumundan mezun olanlar	Erkek	25.494	10.797	6.004	4.700	2.294	1.009	389	301
	Kadın	24.190	10.335	5.834	4.490	2.118	879	315	219
İlkokul	Erkek	13.134	5.462	2.720	2.298	1.402	725	282	245
	Kadın	15.047	6.225	3.331	2.782	1.550	708	260	191
Ortaokul ve Dengi	Erkek	6.145	2.589	1.538	1.205	512	186	72	43
	Kadın	4.913	2.113	1.296	957	351	131	42	23
Lise ve Dengi	Erkek	5.256	2.342	1.467	988	328	88	30	13
	Kadın	3.655	1.717	1.049	639	194	38	13	5
Yüksekokul ve Fakülte	Erkek	959	404	279	209	52	10	5	-
	Kadın	575	280	158	112	23	2	-	-

Tablo-G9

1992 YILI EŞLERİN KARŞILIKLI MESLEKLERİNE GÖRE BOŞANMA

Erkek	Toplam	Kadın							
		İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	Müteşebbisler, direktörler, üst kademe yöneticileri	İdari personel ve benzeri çalışanlar	Ticaret ve satış personeli	Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	Tarımcı hayvancı ormancı balıkçı avcı	Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	Diğer
Toplam	27.133	613	30	1308	137	118	93	1519	23315
İlmi ve Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	1098	329	9	145	11	11	5	37	551
Müteşebbisler, direktörler üst kademe yöneticileri	107	17	7	9	4	1	-	2	67
İdari personel ve benzeri çalışanlar	2.356	53	1	783	7	7	-	81	1424
Ticaret ve satış personeli	2.872	71	4	127	61	15	-	87	2507
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	402	14	-	23	6	32	1	13	313
Tarımcı, hayvancı ormancı, balıkçı ve avcılar	4.585	12	2	4	7	3	82	42	4433
Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	13.271	71	3	165	31	39	4	1194	11764
Diğer	2.442	48	4	52	10	10	1	63	2256

Tablo-G10

1992 YILI NEDENLER VE MESLEKLERE GÖRE BOŞANMA

Meslekler	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	27.133	221	79	97	678	98	25189	771
	Kadın	27.133	221	79	97	678	98	25189	771
İlmi ve Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	Erkek	1098	9	10	7	24	4	1012	32
	Kadın	613	1	5	7	4	1	583	12
Müteşebisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	Erkek	107	-	-	-	1	-	104	2
	Kadın	30	3	2	-	1	-	24	-
İdari personel ve benzeri çalışanlar	Erkek	2.356	13	2	4	45	9	2241	42
	Kadın	1.308	5	5	3	16	3	1244	32
Ticaret ve satış personeli	Erkek	2.872	15	8	8	55	7	2697	82
	Kadın	137	-	1	1	8	1	122	4
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	Erkek	402	4	2	4	15	2	369	6
	Kadın	118	1	2	1	6	1	104	3
Tarımcı hayvancı ormancı balıkçı ve avcılar	Erkek	4.585	93	15	14	200	26	4082	174
	Kadın	93	74	3	1	5	-	82	2
Tarımdışı üretim faaliyet lerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kull.	Erkek	13.271	94	33	41	261	36	12345	371
	Kadın	1.519	6	6	5	26	2	1408	66
Diğer	Erkek	2.442	12	9	19	77	14	2249	62
	Kadın	23.315	205	55	79	612	90	21622	652

Tablo-G11

1992 YILI BOŞANMALARIN EVLİLİK SÜRESİ VE YAŞ GRUBUNA GÖRE DAĞILIMI

Evlilik süresi	Yaş Grubu																					
	Toplam A	Toplam B	15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60 +	
			A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Toplam	27.133	27.133	269	1623	2796	5759	6125	6219	5814	4962	4471	3377	2761	2109	1715	1116	1163	757	797	502	1222	709
-1	913	913	47	207	218	277	251	169	152	95	78	57	41	31	28	19	16	20	28	19	54	19
1	2.772	2.772	140	602	743	1038	869	515	399	232	218	125	103	73	58	43	50	37	49	35	143	72
2	2.672	2.672	65	457	616	1077	992	557	451	250	222	132	93	61	55	40	51	26	33	29	94	43
3	2.324	2.324	13	248	477	1013	947	612	456	216	185	98	88	54	51	22	31	21	37	20	39	20
4	2.134	2.134	4	93	353	904	837	628	499	255	195	94	91	67	44	23	28	16	19	18	64	36
5	1.680	1.680	-	16	214	627	651	611	447	227	175	86	79	44	28	12	26	20	19	15	41	22
6	1.479	1.479			103	405	486	603	497	266	211	106	73	40	37	20	25	10	18	11	29	18
7	1.258	1.258			42	231	371	559	501	285	201	106	61	36	29	13	19	11	11	4	23	13
8	1.124	1.124			30	129	251	502	470	317	205	94	66	33	44	13	27	15	9	7	22	14
9	1.029	1.029			-	46	181	461	427	325	251	111	82	37	42	18	19	14	10	2	17	15
10	976	976			-	12	136	357	387	352	268	163	95	47	41	14	20	13	9	6	20	12
11	847	847					83	294	311	338	303	131	83	50	29	18	15	8	10	4	13	4
12	893	893					41	197	265	390	351	183	139	66	48	30	27	12	9	6	13	9
13	734	734					20	107	188	341	323	189	119	59	41	19	13	7	19	7	11	5
14	688	688					9	36	149	339	301	212	140	58	48	18	18	9	10	6	13	10
15	613	613					-	11	101	281	259	156	72	48	19	27	11	8	9	14	7	
16+	4.997	4.997							114	453	725	1287	1252	1281	1044	775	751	507	499	304	612	390

Tablo-G12

1992 YILI EVLİLİK SÜRESİ VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Evlilik süresi	Nedenler							
	Toplam	Zina	Cana Kast ve Fena Muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	27.133	221	79	97	678	98	25.189	771
-1	913	6	4	4	15	-	847	37
1	2.772	23	14	11	77	7	2.553	87
2	2.672	17	8	9	91	10	2.465	72
3	2.324	18	5	9	58	8	2.140	86
4	2.134	14	3	10	62	10	1.977	58
5	1.680	25	6	6	48	6	1.543	46
6	1.479	11	6	3	53	2	1.363	41
7	1.258	12	-	4	25	5	1.179	33
8	1.124	8	5	5	30	4	1.032	40
9	1.029	14	6	7	17	7	946	32
10	976	5	4	2	19	4	920	22
11	847	7	1	1	15	3	800	20
12	893	10	1	1	14	2	832	33
13	734	3	3	4	16	5	681	22
14	688	10	1	3	13	4	646	11
15	613	3	1	2	9	2	572	24
16+	4.997	35	11	16	116	19	4.693	107

Tablo-G13

1992 YILI İLLER VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

İLLER	TOPLAM	Zina	Cana Kast ve Fena Muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akil Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
TOPLAM	27.133	221	79	97	678	98	25189	771
ADANA	547	1	1	1	15	3	524	2
ADYAMAN	112	-	-	-	1	-	111	-
A.KARAHİSAR	278	4	-	2	11	-	258	3
AĞRI	19	-	-	-	-	-	16	3
AMASYA	144	4	-	-	3	1	133	3
ANKARA	1.847	8	2	13	39	3	1848	34
ANTALYA	853	6	4	1	15	2	783	42
ARTVIN	52	1	-	-	8	1	41	1
AYDIN	462	5	1	2	23	1	426	4
BALIKESİR	596	7	2	3	32	2	532	18
BİLECİK	69	-	-	2	7	-	54	6
BİNGÖL	43	-	-	-	-	-	41	2
BİTLİS	6	-	-	-	1	-	5	-
BOLU	204	3	2	1	9	-	178	11
BURUDR	175	1	-	-	9	-	161	4
BURSA	325	-	3	1	14	-	307	-
ÇANAKKALE	209	3	1	1	19	-	178	7
ÇANKIRI	60	-	-	-	2	-	56	2
ÇORUM	397	7	4	7	16	5	350	8
DENİZLİ	350	6	-	-	13	3	293	35
DIYARBAKIR	63	2	-	-	2	-	47	2
EDİRNE	152	2	-	-	1	-	146	3
ELAZIĞ	170	-	-	3	10	-	151	6
ERZİNCAN	90	1	-	1	2	-	83	3
ERZURUM	61	1	-	2	4	-	50	4
ESKİŞEHİR	516	6	-	2	21	1	481	5
GAZİANTEP	548	3	1	4	17	2	495	26
GİRESUN	309	8	-	-	8	-	285	8
GÜMÜŞHANE	58	2	-	-	-	1	53	2
HAKKARİ	3	-	-	-	1	-	2	-
HAYAT	364	1	1	-	3	-	344	15
İSPARTA	292	3	-	1	8	1	261	18
İÇEL	623	4	-	-	9	2	589	19
İSTANBUL	5.115	10	9	11	35	15	4996	39
İZMİR	3.028	11	6	5	25	18	2910	53
KARS	168	-	-	-	6	1	149	2
KASTAMONU	189	10	2	1	14	-	148	14
KAYSERİ	506	3	-	-	13	-	478	12
KIRKLARELİ	63	-	1	1	6	1	52	2
KİRSEHİR	233	1	-	1	3	-	228	-
KOCAELİ	188	-	-	-	4	1	171	12
KONYA	1.202	19	11	10	51	1	1079	31
KÜTAHYA	184	1	-	-	17	1	163	2
MALATYA	85	1	-	-	4	-	75	3
MANİSA	767	15	1	4	25	2	678	42
MARAŞ	284	2	2	-	6	4	269	1
MARDİN	35	-	-	-	2	-	27	6
MUĞLA	332	7	4	1	9	2	299	10
MUŞ	23	-	-	-	-	1	22	-
NEVŞEHİR	206	1	-	-	6	1	198	-
NİĞDE	139	-	-	2	4	2	127	4
ORDU	303	5	4	2	6	-	282	2
RİZE	80	1	1	1	4	-	69	4
SAKARYA	359	6	5	1	12	2	325	8
SAMSUN	697	7	3	3	18	3	626	37
SİİRT	12	-	-	-	-	-	10	2
SİNOP	206	1	-	1	5	-	182	17
SİVAS	258	4	1	2	28	3	204	16
TEKİRDAĞ	126	1	1	-	9	-	102	13
TOKAT	211	2	-	-	10	2	178	19
TRABZON	229	3	1	-	1	-	216	8
TUNCELİ	47	-	1	-	1	1	43	1
URFA	76	-	1	-	1	1	73	-
UŞAK	375	7	1	1	2	1	352	11
VAN	20	-	-	-	3	-	16	-
YOZGAT	229	1	-	-	8	-	205	20
ZONGULDAK	489	8	-	-	-	-	420	53
AKSARAY	179	-	1	-	-	1	172	6
BAYBURT	21	-	-	-	2	1	18	-
KARAMAN	156	3	-	1	6	2	140	4
KIRIKKALE	104	-	1	-	2	1	90	10
BATMAN	10	-	-	-	-	-	8	2
ŞIRNAK	6	-	-	-	2	-	4	-
BARTIN	116	2	-	-	2	-	103	9

Tablo-G14

1992 YILI EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

1992 YILI		TOPLAM	-1 SENELİK	1 SENELİK	2 SENELİK	3 SENELİK	4 SENELİK	5 SENELİK	6 VE 10 SENELİK	11 ve 15 SENELİK	16+ SENELİK	Bilinmeyen
	A	27.133	913	2.772	2.672	2.324	2.134	1.680	5.866	3.775	4.997	
B	100	3;36	10;22	9;85	8;57	7;86	6;19	21;62	13;91	18;42	-	

A: Sayı B: Oran

Tablo-G15

1992 YILI NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

1992 YILI	TOPLAM	ZİNA	CANA KAST VE FENA MUAMELE	CÜRÜM VE HAYSIYETSİZLİK	TERK	AKIL HASTALIĞI	GEÇİMSİZLİK	DİĞER
A	27.133	221	79	97	678	98	25.189	771
B	100	0.81	0.29	0.36	2;50	0.36	92.84	2;84

A: Sayı B: Oran

Tablo-G16

1992 YILI İLLERE GÖRE BOŞANMA SAYILARI

İLLER	1992 YILI BOŞANAN KİŞİ SAYISI
TOPLAM	27.133
ADANA	547
ADİYAMAN	112
AFYON	278
AĞRI	19
AMASYA	144
ANKARA	1.947
ANTALYA	853
ARTVIN	52
AYDIN	462
BALIKESİR	596
BİLECİK	69
BİNGÖL	43
BİTLİS	6
BOLU	204
BURUDR	175
BURSA	325
ÇANAKKALE	209
ÇANKIRI	60
ÇORUM	397
DENİZLİ	350
DIYARBAKIR	53
EDİRNE	152
ELAZIĞ	170
ERZİNCAN	90
ERZURUM	61
ESKİŞEHİR	516
GAZİANTEP	548
GİRESUN	309
GÜMÜŞHANE	58
HAKKARİ	3
HAYAT	364
ISPARTA	292
İÇEL	623
İSTANBUL	5.115
İZMİR	3.028
KARS	158
KASTAMONU	189
KAYSERİ	506
KIRKLARELİ	63
KİRSEHİR	233
KOCAELİ	188
KONYA	1.202
KÜTAHYA	184
MALATYA	85
MANİSA	767
MARAŞ	284
MARDİN	35
MUĞLA	332
MUŞ	23
NEVSEHİR	206
NİĞDE	139
ORDU	303
RİZE	80
SAKARYA	359
SAMSUN	897
SİRT	12
SİNOP	206
SİVAS	258
TEKİRDAĞ	126
TOKAT	211
TRABZON	229
TUNCELİ	47
ŞANLIURFA	76
UŞAK	375
VAN	20
YOZGAT	229
ZONGULDAK	489
AKSARAY	179
BAYBURT	21
KARAMAN	156
KIRIKKALE	104
BATMAN	10
ŞIRNAK	6
BARTIN	116
ARDAHAN	-
İĞDIR	-
YALOVA	-
KARABÜK	-
KİLİS	-
OSMANİYE	-

Tablo-G17

1992 YILI CİNSİYET VE ÖĞRENİM DURUMUNA GÖRE BOŞANMA

1992	Öğrenim durumu									
	Genel toplam	Okuma yazma bilmeyenler	Okuma yazma bilenler							
			Okuma yazma bilenler toplamı	Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar	Okul bitirenler					
					Toplam	İlkokul	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul ve fakülte	Bilinmeyenler
A	27.133	493	26.640	1.146	25.494	13.134	6.145	5.256	959	-
B	27.133	1.143	25.990	1.800	24.190	15.047	4.913	3.655	575	-

A: Erkek B: Kadın

Tablo-G18

1992 YILI İLLER VE DAVANIN DEVAM SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

İLLER	TOPLAM	-1 AY	1-4 AY	5-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36 +
TOPLAM	27.133	3.855	11591	6195	2649	1366	708	474	495
ADANA	547	64	241	136	49	27	12	7	11
ADIYAMAN	112	41	36	12	11	8	2	-	2
A.KARAHİSAR	278	16	136	65	42	11	5	3	-
AĞRI	19	2	6	7	3	-	-	1	-
AMASYA	144	14	63	34	13	8	5	3	4
ANKARA	1.947	172	971	488	176	84	21	18	17
ANTALYA	853	74	311	229	103	67	34	23	12
ARTVIN	52	1	13	19	11	4	2	-	2
AYDIN	462	50	173	103	58	32	20	18	8
BALIKESİR	596	90	199	158	69	37	26	9	8
BİLECİK	69	10	26	19	6	3	3	2	-
BİNGÖL	43	10	14	9	3	2	2	2	1
BİTLİS	6	-	3	3	-	-	-	-	-
BOLU	204	39	75	41	22	15	6	4	2
BURUDR	176	27	74	36	22	7	3	4	2
BURSA	325	11	116	107	34	31	13	8	5
ÇANAĞKALE	209	5	76	60	27	19	11	1	10
ÇANKIRI	60	5	34	13	4	2	2	-	-
ÇORUM	397	67	181	88	25	18	8	6	4
DENİZLİ	350	17	159	70	46	24	13	10	11
DİYARBAKIR	53	2	37	11	1	1	-	-	1
EDİRNE	162	20	42	43	20	12	4	6	5
ELAZIĞ	170	30	73	37	7	8	9	4	2
ERZİNCAN	90	8	46	16	7	6	1	4	2
ERZURUM	61	11	24	13	5	3	-	2	3
ESKİŞEHİR	516	61	254	110	45	23	14	8	1
GAZİANTEP	548	74	330	103	29	6	4	2	-
GİRESUN	309	64	91	55	39	24	15	5	16
GÜMÜŞHANE	58	28	22	2	4	1	1	-	-
HAKKARİ	3	-	3	-	-	-	-	-	-
HAYAT	364	90	147	68	33	11	6	3	6
ISPARTA	292	63	95	52	38	21	11	3	9
İÇEL	623	39	240	191	64	33	23	18	15
İSTANBUL	5.115	398	2142	1296	541	316	151	132	139
İZMİR	3.028	183	1324	822	353	166	81	39	60
KARS	158	37	72	12	17	7	4	6	3
KASTAMONU	189	10	92	53	15	10	4	4	1
KAYSERİ	506	164	214	76	28	10	5	4	5
KIRKLARELİ	63	6	20	8	16	6	2	4	1
KİRSEHİR	233	124	86	11	7	2	1	-	2
KOCAELİ	188	17	71	41	23	16	7	7	6
KONYA	1.202	274	508	220	92	51	26	10	21
KÜTAHYA	184	15	127	31	5	3	-	3	-
MALATYA	85	5	42	24	10	2	1	1	-
MANİSA	767	41	337	225	89	35	13	12	15
MARAŞ	284	57	116	60	27	6	10	5	3
MARDİN	35	6	21	1	5	1	1	-	-
MUĞLA	332	20	102	95	50	22	18	10	15
MUŞ	23	8	12	-	-	1	1	1	-
NEVSEHİR	206	104	64	20	9	5	3	-	1
NİĞDE	139	12	66	30	13	8	7	3	-
ORDU	303	121	91	45	28	3	7	2	6
RİZE	80	15	24	22	10	5	3	-	1
SAKARYA	359	23	173	103	33	12	9	4	2
SAMSUN	897	149	365	103	43	13	10	8	6
SİİRT	12	5	4	-	2	-	-	-	1
SİNOP	206	16	103	32	19	17	8	4	7
SİVAS	258	33	138	40	21	11	7	1	7
TEKİRDAĞ	126	7	51	39	10	9	3	3	4
TOKAT	211	26	82	51	24	9	6	7	6
TRABZON	229	68	111	23	12	4	7	1	3
TUNCELİ	47	2	23	6	8	3	2	1	2
URFA	76	2	39	21	8	2	1	1	2
UŞAK	375	138	130	60	25	7	9	3	3
VAN	20	1	4	5	2	2	-	3	3
YOZGAT	229	75	113	24	5	5	3	3	1
ZONGULDAK	489	119	195	100	33	22	6	8	6
AKSARAY	179	78	69	22	6	3	1	-	-
BAYBURT	21	2	10	5	-	3	-	-	1
KARAMAN	156	58	47	24	8	9	4	6	-
KIRIKKALE	104	21	50	19	11	3	-	-	-
BATMAN	10	-	7	1	2	-	-	-	-
ŞIRNAK	6	-	4	-	2	-	-	-	-
BARTIN	116	10	31	27	21	9	11	4	3

Tablo-G19

1992 YILI YAŞ GRUBU, NEDEN VE CİNSİYETE GÖRE BOŞANMA

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	17103	221	79	97	678	98	25189	771
	Kadın	17103	221	79	97	678	98	25189	771
15-19	Erkek	269	3	7	3	8	1	239	8
	Kadın	1623	19	10	7	39	5	1480	63
20-24	Erkek	2796	25	6	11	63	10	2568	113
	Kadın	5759	59	13	25	151	17	5303	191
25-29	Erkek	6125	52	17	22	163	18	5674	179
	Kadın	6219	56	21	22	157	20	5767	176
30-34	Erkek	5814	47	13	25	140	19	5398	172
	Kadın	4962	37	8	17	96	25	4642	137
35-39	Erkek	4471	49	10	13	81	17	4185	116
	Kadın	3377	18	8	9	66	11	3181	84
40-44	Erkek	2761	15	8	8	55	13	2582	80
	Kadın	2109	12	8	6	33	8	1987	55
45-49	Erkek	1715	8	3	7	33	8	1622	34
	Kadın	1116	6	2	4	43	5	1032	24
50-54	Erkek	1163	9	5	2	33	6	1085	23
	Kadın	757	4	2	4	27	5	693	22
55-59	Erkek	797	4	2	1	18	5	748	19
	Kadın	502	2	-	-	21	2	469	8
60 +	Erkek	1222	9	8	5	84	1	1088	27
	Kadın	709	8	7	3	45	-	635	11

Tablo-G20

1992 YILI YAS ORULUB İL VE ÖZBÜYETE GÖRE BÖLÜMÜ

İLLER	TOPLAM	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
TOPLAM	27.133	289	2796	8125	9814	4471	2781	1715	1163	797	1222
ADANA	647	10	42	123	121	80	87	57	27	82	708
ADYAMAN	112	1	11	34	34	13	4	1	4	4	5
AKKARABUSAR	278	2	39	79	69	40	11	13	7	3	15
AĞRI	19	1	5	7	4	1	-	-	-	-	1
AMASYA	144	1	18	43	27	22	7	10	7	6	4
ANKARA	1.347	7	140	403	443	263	133	139	85	83	76
ANTALYA	893	13	69	183	208	128	83	88	44	21	20
ARTVIN	82	6	15	9	9	2	2	1	2	2	4
AYDIN	482	5	63	100	94	66	46	28	21	19	30
BALIKESİR	896	5	83	138	112	87	54	28	29	13	27
BİLECEK	89	1	10	30	11	13	3	3	1	1	2
BİNGÖL	43	2	7	12	8	4	1	2	-	-	2
BİTLİS	8	1	1	3	1	-	-	-	-	-	14
BOLU	204	3	38	83	38	30	14	9	3	2	9
BURDUR	176	10	47	26	29	20	8	3	8	8	15
BURSA	828	1	29	77	79	83	28	14	11	8	10
CANIKKALE	309	3	14	40	45	30	28	2	8	3	20
CANIKLI	80	3	9	21	8	8	3	3	2	3	3
CORUM	397	33	104	87	70	40	23	13	7	2	21
ÇENGEL	890	31	88	89	89	34	14	8	3	8	18
ÇIYABANAK	83	1	5	9	10	12	7	1	2	1	1
EDİRNE	182	14	39	24	26	23	5	6	2	2	12
EĞİR	179	12	15	42	40	28	13	11	6	3	7
EĞİRCAN	89	4	21	24	21	7	4	4	1	1	1
EĞİR	81	7	11	11	10	6	7	4	1	4	4
EĞİRCAN	819	3	85	89	118	82	63	29	26	15	15
EĞİRCAN	819	32	115	110	102	88	43	30	29	8	20
EĞİRCAN	846	8	62	188	115	70	49	27	19	8	11
EĞİRCAN	846	43	135	123	101	64	34	14	8	5	12
EĞİRCAN	308	3	48	85	89	38	14	9	8	3	3
EĞİRCAN	89	30	74	80	43	34	11	8	2	2	1
EĞİRCAN	89	4	8	18	13	8	1	3	-	-	1
EĞİRCAN	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	23
EĞİRCAN	884	4	37	86	71	82	30	24	10	13	15
EĞİRCAN	384	27	89	81	36	32	12	6	21	6	17
EĞİRCAN	392	28	78	64	45	35	14	10	7	30	26
EĞİRCAN	623	6	84	133	140	87	63	44	22	13	24
EĞİRCAN	623	43	141	132	82	83	45	24	22	13	186
EĞİRCAN	8.116	18	288	828	1082	891	888	484	281	189	96
EĞİRCAN	8.116	171	853	1444	986	781	645	287	170	125	137
EĞİRCAN	3.228	12	269	840	825	883	355	270	168	70	77
EĞİRCAN	3.228	116	614	822	811	433	286	163	114	70	152
EĞİRCAN	189	2	6	25	34	12	10	7	6	3	9
EĞİRCAN	189	9	28	38	20	12	10	7	4	8	28
EĞİRCAN	189	9	23	40	29	12	13	11	7	8	17
EĞİRCAN	189	9	38	34	39	23	7	13	7	8	17
EĞİRCAN	806	6	84	143	109	70	38	18	11	4	13
EĞİRCAN	806	46	126	118	83	82	25	17	11	4	3
EĞİRCAN	80	1	5	13	13	10	1	2	7	4	7
EĞİRCAN	80	4	12	17	13	10	1	2	7	4	7
EĞİRCAN	233	18	44	67	36	24	12	6	8	2	4
EĞİRCAN	199	10	46	41	41	15	14	8	4	3	3
EĞİRCAN	1.392	17	170	322	271	180	86	25	21	24	24
EĞİRCAN	1.392	87	311	294	212	143	80	36	25	21	24
EĞİRCAN	194	1	44	48	34	19	9	8	2	3	5
EĞİRCAN	194	22	88	44	23	8	8	3	2	9	4
EĞİRCAN	88	2	8	19	12	8	8	3	2	9	4
EĞİRCAN	797	11	80	187	151	122	40	28	23	15	19
EĞİRCAN	797	75	177	179	122	83	28	14	14	12	8
EĞİRCAN	394	2	29	71	63	68	14	8	9	2	5
EĞİRCAN	394	28	67	86	86	38	6	3	6	6	6
EĞİRCAN	36	-	7	6	4	2	3	3	4	6	3
EĞİRCAN	36	1	35	89	64	82	25	25	16	10	23
EĞİRCAN	332	18	81	78	46	31	14	11	9	9	18
EĞİRCAN	33	-	1	6	4	2	2	2	6	6	8
EĞİRCAN	306	3	27	64	51	37	8	6	5	1	9
EĞİRCAN	306	19	43	82	48	35	2	2	3	3	3
EĞİRCAN	189	8	31	35	27	21	3	9	7	9	18
EĞİRCAN	303	14	89	80	46	32	3	3	10	8	2
EĞİRCAN	303	28	83	82	43	25	3	2	2	4	3
EĞİRCAN	80	1	40	22	20	11	-	-	-	-	2
EĞİRCAN	80	8	13	18	19	11	24	12	6	6	11
EĞİRCAN	389	5	47	93	88	40	10	24	20	22	26
EĞİRCAN	389	38	88	73	68	40	23	23	28	22	19
EĞİRCAN	897	12	81	187	153	102	23	24	18	9	19
EĞİRCAN	897	80	145	188	138	84	24	24	-	-	-
EĞİRCAN	12	-	2	4	2	-	-	-	-	-	17
EĞİRCAN	304	8	41	83	28	24	15	10	6	8	13
EĞİRCAN	304	24	47	47	23	21	14	8	3	10	6
EĞİRCAN	304	23	43	70	48	33	12	4	5	8	2
EĞİRCAN	128	4	17	33	27	19	10	7	3	7	8
EĞİRCAN	128	11	38	27	19	10	7	6	3	2	8
EĞİRCAN	211	28	81	43	30	24	11	8	2	7	8
EĞİRCAN	228	4	49	54	82	37	19	6	7	7	6
EĞİRCAN	47	2	13	10	7	5	2	2	2	2	6
EĞİRCAN	47	2	13	10	7	5	2	2	2	2	6
EĞİRCAN	76	4	22	21	10	9	3	3	1	2	1
EĞİRCAN	76	4	22	21	10	9	3	3	1	2	1
EĞİRCAN	378	8	88	97	88	49	24	13	4	2	1
EĞİRCAN	378	31	108	78	72	40	18	12	2	2	1
EĞİRCAN	30	-	4	6	1	1	3	3	2	3	3
EĞİRCAN	228	3	83	83	80	24	10	20	25	10	14
EĞİRCAN	489	3	88	136	88	48	10	13	14	8	11
EĞİRCAN	489	19	137	113	80	57	19	4	4	1	-
EĞİRCAN	179	2	39	44	37	22	18	-	-	-	-
EĞİRCAN	21	2	4	8	6	2	-	-	-	-	8
EĞİRCAN	196	1	38	49	38	28	14	8	8	3	3
EĞİRCAN	194	16	34	43	29	18	8	7	6	1	4
EĞİRCAN	194	1	17	19	18	18	8	8	2	-	-
EĞİRCAN	19	1	3	1	1	2	2	-	-	-	-
EĞİRCAN	19	1	2	1	1	1	2	-	-	-	-
EĞİRCAN	8	-	1	8	1	1	8	2	1	1	8
EĞİRCAN	116	1	16	38	37	18	14	8	1	1	8
EĞİRCAN	116	9	20	35	18	18	8	2	1	1	8

1992 YILI ÇOCUK SAYISI VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Boşanma Nedeni	Çocuk Sayısı							
	Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Toplam	27.133	11.567	6.266	4.895	2.448	1.116	445	396
Zina	221	83	39	51	28	15	4	1
Cana Kast Ve Fena Muamele	79	30	25	13	6	3	1	1
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	97	39	23	18	8	1	2	6
Terk	678	347	153	92	37	28	13	8
Akıl Hastalığı	98	37	21	20	8	2	7	3
Geçimsizlik	25.189	10.642	5.847	4.587	2.294	1.045	412	362
Diğer Nedenler	771	389	158	114	67	22	6	15

Tablo-G22

2002 YILI ÇOCUK SAYISI VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Boşanma Nedeni	Çocuk Sayısı								
	Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6	7+
Toplam	51.096	22.370	12.128	9.948	4.125	1.501	512	255	257
Zina	186	58	48	42	29	5	2	2	-
Cana Kast Ve Fena Muamele	179	113	27	23	12	1	-	3	-
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	161	99	31	16	9	3	1	1	1
Terk	860	556	130	108	41	11	6	4	4
Akıl Hastalığı	236	129	46	41	11	6	-	1	2
Geçimsizlik	47.921	20.740	11.535	9.398	3.877	1.420	486	230	235
Diğer Nedenler	1.553	675	311	320	146	55	17	14	15

Tablo-H2

2002 YILI VELAYETE VERİLEN ÇOCUK SAYISI VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Velayete verilen çocuk sayısı	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	51096	186	179	161	860	236	47921	1553
	Kadın	51096	186	179	161	860	236	47921	1553
Yok	Erkek	43335	109	157	145	758	210	40684	1272
	Kadın	31411	136	138	113	676	164	29183	1001
1	Erkek	3586	28	9	7	47	10	3377	108
	Kadın	10945	29	20	32	104	41	10451	268
2	Erkek	2687	30	9	3	35	11	2471	128
	Kadın	6264	13	15	10	65	23	5943	195
3	Erkek	1046	15	3	4	15	3	969	37
	Kadın	1804	7	5	5	9	4	1714	60
4	Erkek	299	3	-	1	3	1	285	6
	Kadın	462	1	1	-	6	3	434	17
5	Erkek	91	-	-	-	1	-	89	1
	Kadın	145	-	-	1	-	1	137	6
6+	Erkek	52	1	1	1	1	1	46	1
	Kadın	65	-	-	-	-	-	59	6

Tablo-H3

2002 YILI EŞLERİN KARŞILIKLI MESLEKLERİNE GÖRE BOŞANMA

Erkek	Toplam	Kadın							
		İlimi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	Müteşebbisler, direktörler, üst kademe yöneticileri	İdari personel ve benzeri çalışanlar	Ticaret ve satış personeli	Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	Tarımcı hayvancı ormancı balıkçı avcı	Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	Mesleksizler ev kadını, öğrenci ırat sahibi, vb. emekli
Toplam	51.096	1097	23	1591	635	219	92	2115	45324
İlimi ve Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	1931	719	2	121	42	15	8	41	983
Müteşebbisler, direktörler üst kademe yöneticileri	303	9	12	14	2	3	-	2	261
İdari personel ve benzeri çalışanlar	3.314	94	4	1089	32	13	2	74	2006
Ticaret ve satış personeli	12.423	77	1	139	414	37	4	170	11581
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	1.024	18	-	17	13	84	-	14	878
Tarımcı, hayvancı ormancı, balıkçı ve avcılar	5.688	7	-	5	2	3	61	38	5552
Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	16.401	95	2	126	116	54	13	1634	14361
Mesleksizler, ev kadını, emekli, öğrenci, ırat sahibi	10.032	78	2	80	14	10	4	142	9702

Tablo-H4

2002 YILI NEDENLER VE MESLEKLERE GÖRE BOŞANMA

Meslekler	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	51.096	186	179	161	860	236	47921	1553
	Kadın	51.096	186	179	161	860	236	47921	1553
İlmi ve Teknik elemanlar serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler	Erkek	1931	5	14	5	27	19	1800	61
	Kadın	1.097	2	7	2	15	12	1017	42
Müşebisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	Erkek	303	-	-	-	2	5	295	1
	Kadın	23	-	-	-	-	-	23	-
İdari personel ve benzeri çalışanlar	Erkek	3.314	10	16	12	62	13	3098	103
	Kadın	1.591	4	4	7	21	3	1503	49
Ticaret ve satış personeli	Erkek	12.423	47	37	34	176	41	11788	300
	Kadın	635	2	6	1	11	3	594	18
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	Erkek	1.024	4	4	4	13	5	967	27
	Kadın	219	1	-	1	4	2	209	2
Tarımcı hayvancı ormancı balıkçı ve avcılar	Erkek	5.668	35	21	11	115	20	5148	318
	Kadın	92	-	-	1	3	-	83	5
Tarımdışı üretim faaliyet lerinde çalışanlar ve ulaştırma makineler kull.	Erkek	16.401	62	58	65	278	87	15338	513
	Kadın	2.115	7	6	4	34	8	1932	124
Mesleksizler, ev kadını, emekli, öğrenci irat sahibi	Erkek	10.032	23	29	30	187	46	9487	230
	Kadın	45.324	170	156	145	772	208	42560	1313

Tablo-H5

2002 YILI İLLER VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

İLLER	TOPLAM	Zina	Canı Kast ve Fena Muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akil Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
TOPLAM	61.096	186	179	161	860	236	47921	1553
ADANA	589	1	4	3	17	3	539	22
ADYAMAN	287	3	1	4	5	4	257	13
A.KARAHİSAR	765	7	1	2	9	1	691	44
AĞRI	43	-	-	-	-	-	40	3
AMASYA	201	2	-	-	5	6	169	19
ANKARA	1.978	1	2	1	24	2	1825	123
ANTALYA	1.616	4	2	-	16	-	1550	44
ARTVIN	109	-	-	-	4	1	102	2
AYDIN	1.077	12	11	4	17	3	999	31
BALIKESİR	934	3	5	4	27	1	851	43
BİLECİK	153	1	-	-	8	-	128	16
BİNGÖL	89	-	-	-	1	-	81	7
BİTLİS	17	5	-	-	9	-	14	2
BOLU	287	5	-	-	9	-	263	10
BURUDR	303	3	-	1	6	3	277	13
BURSA	1.319	6	6	1	15	4	1230	57
ÇANAKKALE	447	2	1	2	11	1	417	13
ÇANKIRI	168	-	-	-	3	-	129	26
ÇORUM	533	1	1	-	8	-	512	11
DENİZLİ	1.287	7	1	3	13	2	1294	57
DIYARBAKIR	287	2	2	-	10	-	254	19
EDİRNE	391	4	2	3	5	4	312	61
ELAZIĞ	298	2	2	-	6	1	274	13
ERZİNCAN	182	2	-	-	3	1	169	7
ERZURUM	194	3	-	-	4	2	176	9
ESKİŞEHİR	833	1	4	2	17	4	783	22
GAZİANTEP	832	3	1	1	20	-	743	64
GİRESUN	325	2	3	1	5	1	273	40
GÖMÜŞHANE	117	-	-	1	1	1	108	6
HAKKARİ	10	-	-	-	-	-	10	-
HAYAT	1.004	-	-	1	8	-	988	7
ISPARTA	381	2	2	1	8	2	340	26
MERSİN	1.594	-	1	1	45	103	1539	4
İSTANBUL	8.947	18	48	50	190	16	8495	43
İZMİR	5.140	3	4	17	49	16	5038	13
KARS	22	-	-	-	2	-	18	2
KASTAMONU	312	5	-	2	3	2	283	17
KAYSERİ	542	1	4	-	8	4	506	19
KIRKLARELİ	168	3	1	1	15	1	139	8
KİRSEHİR	381	-	-	-	1	3	329	28
KOCAELİ	891	3	5	1	7	2	860	13
KONYA	1.777	3	3	2	25	4	1719	21
KÜTAHYA	589	7	2	-	10	-	564	6
MALATYA	475	-	-	-	2	2	461	10
MANİSA	1.366	17	5	8	43	13	1240	40
MARAS	556	-	-	-	1	1	551	3
MARDIN	132	-	-	-	-	-	103	29
MUĞLA	669	-	1	-	6	2	648	9
MUŞ	29	1	-	-	2	-	26	-
NEVŞEHİR	595	3	-	2	9	1	577	3
NİĞDE	195	1	2	1	5	-	179	7
ORDU	484	1	-	-	4	-	413	46
RİZE	168	4	-	2	8	-	132	22
SAKARYA	731	8	10	7	19	2	678	7
SAMSUN	765	-	-	3	15	2	723	22
SİİRT	26	-	-	-	1	-	25	-
SİNOP	253	-	2	-	6	1	222	75
SİVAS	574	4	3	1	20	3	468	42
TEKİRDAĞ	637	-	6	-	3	-	585	7
TOKAT	483	-	1	1	5	5	487	1
TRABZON	504	-	1	1	9	-	487	1
TUNCELİ	58	-	-	-	-	4	56	2
URFA	343	-	1	-	2	1	334	3
UŞAK	489	-	-	6	-	-	479	3
VAN	66	-	-	-	1	-	63	2
YOZGAT	538	2	1	1	3	-	489	42
ZONGULDAK	743	-	4	4	6	1	718	10
AKSARAY	747	11	12	2	22	2	643	55
BAYBURT	72	-	-	-	-	-	64	8
KARAMAN	300	1	-	-	1	1	296	1
KIRIKKALE	201	-	-	1	-	-	199	1
BATMAN	35	-	-	-	1	-	31	3
ŞIRNAK	36	1	-	-	3	3	33	1
BARTIN	284	1	2	-	-	-	266	9
ARDAHAN	45	-	-	-	1	1	36	7
İĞDIR	42	-	-	-	-	-	42	-
YALOVA	205	1	3	2	5	3	202	1
KARABÜK	214	-	-	-	-	-	172	29
KİLİS	13	-	-	2	3	-	11	2
OSMANIYE	293	1	-	2	11	1	285	2
DÜZCE	371	7	6	5	-	-	317	24

Tablo-H6

2002 YILI İLLER VE DAVANIN DEVAM SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA

İLLER	TOPLAM	-1 AY	1-4 AY	6-8 AY	9-12 AY	13-18 AY	19-24 AY	25-35 AY	36 +
TOPLAM	51.096	9.762	21414	9146	4711	3372	1289	866	546
ADANA	589	80	273	126	59	28	11	4	8
ADYAMAN	287	88	117	41	10	15	4	8	4
A.KARAHİSAR	766	179	349	109	59	39	7	11	2
AĞRI	43	3	23	5	3	5	3	1	-
AMASYA	201	20	88	53	18	13	4	2	3
ANKARA	1.978	295	939	310	202	134	60	27	11
ANTALYA	1.616	381	661	252	148	89	44	28	13
ARTVIN	109	33	28	19	13	9	3	4	-
AYDIN	1.077	302	345	178	107	74	31	27	13
BALIKESİR	934	180	420	154	82	58	25	9	6
BİLECİK	163	11	63	23	26	19	5	5	1
BİNGÖL	89	18	59	5	5	2	-	-	-
BİTLİS	17	5	9	1	1	-	1	-	-
BOLU	287	72	96	37	32	22	20	5	3
BURUDR	303	109	103	44	17	13	8	4	5
BURSA	1.319	164	502	335	160	105	25	17	11
ÇANAKKALE	447	56	165	92	57	38	18	14	7
ÇANKIRI	168	11	78	32	16	11	2	5	3
ÇORUM	633	100	264	83	41	26	10	8	1
DENİZLİ	1.287	193	521	251	144	103	45	25	5
DİYARBAKIR	287	33	137	57	26	18	8	5	3
EDİRNE	391	94	148	64	33	27	8	9	8
ELAZIĞ	298	145	77	34	21	7	5	5	4
ERZİNCAN	182	55	83	25	10	7	1	1	-
ERZURUM	194	48	76	34	23	7	3	1	2
ESKİŞEHİR	833	52	388	193	95	68	24	10	3
GAZİANTEP	832	108	467	158	57	26	6	3	7
GİRESUN	325	82	146	48	28	13	4	3	1
GÜMÜŞHANE	117	71	28	4	9	3	2	-	-
HAKKARİ	10	4	2	1	1	1	-	-	-
HAYAT	1.004	366	412	117	43	39	12	10	5
İSPARTA	381	135	129	47	26	25	12	5	2
MERSİN	1.694	299	702	232	133	130	45	40	13
İSTANBUL	8.947	1.118	3622	1908	936	762	244	191	166
İZMİR	6.140	488	2284	1095	518	394	146	117	88
KARS	22	1	8	6	5	2	-	-	-
KASTAMONU	312	36	148	60	26	20	9	9	4
KAYSERİ	542	102	258	103	48	17	8	3	3
KIRKLARELİ	168	32	64	37	14	11	2	7	1
KİRSEHİR	361	120	178	32	13	12	3	2	1
KOCAELİ	891	101	334	199	92	79	48	22	16
KONYA	1.777	411	662	291	157	154	54	32	16
KÜTAHYA	589	177	236	79	51	25	12	4	5
MALATYA	475	73	203	91	53	32	10	9	4
MANİSA	1.366	209	574	249	143	112	46	23	10
MARAŞ	556	191	188	68	52	30	12	8	7
MARDİN	132	59	49	9	6	3	3	2	1
MUĞLA	669	179	277	94	61	29	18	8	3
MUŞ	29	7	13	5	1	1	1	1	-
NEVSEHİR	595	210	259	65	30	17	11	1	2
NİĞDE	195	18	91	48	21	10	3	2	2
ORDU	464	141	184	70	35	17	7	5	5
RİZE	168	11	78	36	22	15	4	1	1
SAKARYA	731	112	325	150	62	42	19	13	8
SAMSUN	766	141	338	147	72	31	20	11	5
SİİRT	26	4	15	2	2	1	-	2	-
SİNOP	253	85	92	41	14	14	5	2	-
SİVAS	574	90	276	105	44	42	4	9	4
TEKİRDAĞ	637	168	204	126	60	36	22	9	12
TOKAT	483	143	184	77	25	27	16	4	7
TRABZON	504	119	214	80	31	29	12	15	4
TUNCELİ	58	8	35	9	2	3	-	1	-
URFA	343	99	160	49	20	5	8	5	3
UŞAK	489	210	178	42	27	16	8	1	1
VAN	66	7	24	16	9	6	2	4	2
YOZGAT	538	259	181	48	28	10	6	4	2
ZONGULDAK	743	154	308	109	71	57	20	13	11
AKSARAY	747	237	325	90	40	34	13	7	1
BAYBURT	72	17	41	7	4	3	-	-	-
KARAMAN	300	47	142	47	38	15	6	3	2
KIRIKKALE	201	51	74	35	25	11	2	2	1
BATMAN	35	1	24	5	3	2	-	-	-
ŞIRNAK	36	6	18	4	2	4	-	2	-
BARTIN	284	48	149	47	20	10	7	2	1
ARDAHAN	45	12	19	6	4	2	-	2	-
İĞDIR	42	26	11	2	1	2	-	-	-
YALOVA	205	28	90	45	27	10	2	3	-
KARABÜK	214	56	75	32	24	13	10	3	1
KİLİS	13	3	3	4	2	1	-	-	-
OSMANIYE	293	65	133	48	32	7	2	4	2
DÜZCE	371	70	168	63	33	23	11	3	-

Tablo-H7

2002 YILI DAİMİ İKAMET DAVAYI AÇAN TARAF VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Davayı açan taraf ve daimi ikametgah	Toplam	Boşanma nedeni						
		Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam								
Erkek	15104	115	66	57	635	129	13351	751
Kadın	35992	71	113	104	225	107	34570	802
Şehir								
Erkek	9945	56	39	38	420	73	8824	495
Kadın	25917	42	70	74	147	67	24974	543
Köy								
Erkek	5159	59	27	19	215	56	4527	256
Kadın	10075	29	43	30	78	40	9596	259

Tablo-H8

2002 YILI YAŞ GRUBU, NEDEN VE CİNSİYETE GÖRE BOŞANMA

Yaş grubu	Erkek Kadın	Toplam	Boşanma nedeni						
			Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akil hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	Erkek	51096	186	179	161	860	236	47921	1553
	Kadın	51096	186	179	161	860	236	47921	1553
15-19	Erkek	139	-	-	-	3	-	132	4
	Kadın	1175	10	9	3	18	1	1080	54
20-24	Erkek	3198	21	12	12	32	11	2998	112
	Kadın	8091	39	24	27	94	30	7619	258
25-29	Erkek	9403	36	24	25	119	45	8813	341
	Kadın	10098	40	32	26	140	37	9473	350
30-34	Erkek	9724	45	40	25	131	29	9117	337
	Kadın	9437	41	31	26	153	51	8840	295
35-39	Erkek	10001	36	25	34	185	47	9400	274
	Kadın	8329	24	28	24	155	30	7849	219
40-44	Erkek	6973	15	23	19	134	25	6576	181
	Kadın	5661	11	22	23	109	28	5327	141
45-49	Erkek	5212	17	33	21	92	36	4886	127
	Kadın	4168	12	17	12	79	22	3911	115
50-54	Erkek	2811	7	6	3	48	15	2653	79
	Kadın	1885	5	4	6	45	16	1763	46
55-59	Erkek	1680	3	7	10	43	19	1565	33
	Kadın	1203	-	5	4	28	16	1125	25
60-64	Erkek	819	-	2	4	22	3	767	21
	Kadın	516	2	2	8	16	4	464	20
65-69	Erkek	594	2	4	7	22	5	540	14
	Kadın	316	1	4	2	13	1	275	20
70-74	Erkek	359	2	2	1	23	1	308	22
	Kadın	159	1	1	-	9	-	139	9
75+	Erkek	183	2	1	-	6	-	166	8
	Kadın	58	-	-	-	1	-	56	1

Tablo-H9

2002 YILI ÖĞRENİM DURUMUNA GÖRE BOŞANMA

A. Erkek B.Kadın

2002	Öğrenim durumu									
	Genel toplam	Okuma yazma bilmeyenler	Okuma yazma bilenler							
			Okuma yazma bilenler toplamı	Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar	Okul bitirenler					
					Toplam	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul ve fakülte
A	51.096	241	50.855	742	50.113	15.608	5	11.019	20.039	3.442
B	51.096	621	50.475	1.380	49.095	19.199	44	14.056	13.543	2.253

Tablo-H10

2002 YILI EŞLERİN ÖĞRENİM DURUMU VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Boşanma Nedeni	Erkek Kadın	Toplam	Okur Yazarlık Durumu		Bitirilen Son Öğrenim Kurumu						
			Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Yok	Öğrenim kurumu mezunları	ilkokul	ilköğretim	ortaokul ve Dengi	lise ve denği	yüksekokul ve fakülte
Toplam	Erkek Kadın	51096 51096	241 621	50855 50475	742 1380	50113 49095	15608 19199	5 44	11019 14056	20039 13543	3442 2253
Zina	Erkek Kadın	186 186	1 3	185 183	2 7	183 176	86 112	- 2	47 36	42 21	8 5
Cana Kast Ve Fena Muamele	Erkek Kadın	179 179	2 4	177 175	3 4	174 171	51 77	- -	39 39	69 48	15 7
Cürüm Ve Haysiyetsizlik	Erkek Kadın	161 161	- 4	161 157	4 3	157 154	38 61	- -	42 45	68 39	9 9
Terk	Erkek Kadın	860 860	9 30	851 830	30 45	821 785	258 315	- 1	206 237	312 207	45 25
Akil Hastalığı	Erkek Kadın	236 236	6 8	230 228	2 7	228 221	67 84	- -	55 66	80 55	26 16
Geçimsizlik	Erkek Kadın	47921 47921	209 520	47712 47401	650 1233	47062 46168	14601 17906	4 38	10279 13320	18940 12782	3238 2122
Diğer Nedenler	Erkek Kadın	1553 1553	14 52	1539 1501	51 81	1488 1420	507 644	1 3	351 313	528 391	101 69

Tablo-H11

2002 YILI ÖĞRENİM DURUMU VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

Öğrenim Durumu	Erkek Kadın	Çocuk Sayısı								
		Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6	7+
Toplam	Erkek	51.096	22.370	12.128	9.948	4.125	1.501	512	255	257
	Kadın	51.096	22.370	12.128	9.948	4.125	1.501	512	255	257
Okuma yazma bilmeyen	Erkek	241	76	37	47	28	18	12	10	13
	Kadın	621	181	69	97	86	58	43	34	53
Okuma yazma bilenler	Erkek	50.855	22.294	12.091	9.901	4.097	1.483	500	245	244
	Kadın	50.475	22.189	12.059	9.851	4.039	1.443	469	221	204
Bir öğretim kurumundan mezun olmayanlar	Erkek	742	304	82	98	88	71	33	26	40
	Kadın	1.380	535	189	226	177	107	58	32	56
Bir öğrenim kurumundan mezun olanlar	Erkek	50.113	21.990	12.009	9.803	4.009	1.412	467	219	204
	Kadın	49.095	21.654	11.870	9.625	3.862	1.336	411	189	148
İlkokul	Erkek	15.608	6.403	3.212	3.184	1.617	664	257	134	137
	Kadın	19.199	7.767	4.075	4.012	2.032	806	273	131	103
İlköğretim	Erkek	5	5	-	-	-	-	-	-	-
	Kadın	44	41	2	1	-	-	-	-	-
Ortaokul ve Dengi	Erkek	11.019	4.677	2.563	2.236	1.012	348	107	42	34
	Kadın	14.056	5.973	3.598	2.911	1.091	324	86	40	33
Lise ve Dengi	Erkek	20.039	9.224	5.342	3.749	1.225	348	86	38	27
	Kadın	13.543	6.742	3.597	2.297	648	186	46	17	10
Yüksekokul ve Fakülte	Erkek	3.442	1.681	892	634	155	52	17	5	6
	Kadın	2.253	1.131	598	404	91	20	6	1	2

Tablo-H12

2002 YILI BOŞANMALARIN EVLİLİK BÜRESİ VE YAŞ GRUBUNA GÖRE DAĞILIMI

A. Erkek B.Kadın

Evlilik süresi	Yaş Grubu																															
	Toplam		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60-64		65-69		70-74		75+					
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B				
Toplam	51.098	51.098	139	1175	3198	8091	9403	10098	9724	9437	10001	8329	9973	5981	5212	4188	2811	1885	1880	1203	819	518	594	316	399	199	183	58				
-1	884	884	18	86	151	252	251	196	137	112	115	89	64	55	47	30	17	13	10	17	10	21	6	14	3	8	1					
1	4.352	4.352	70	516	865	1399	1329	874	671	504	498	400	309	281	207	185	119	80	91	66	48	38	61	16	53	5	33	8				
2	4.710	4.710	38	378	823	1752	1704	1104	781	507	541	394	270	197	209	185	117	88	75	46	42	26	58	19	34	14	18	2				
3	4.507	4.507	11	173	587	1618	1614	1090	821	593	625	416	339	281	257	197	95	55	62	55	33	16	33	9	17	8	13	6				
4	3.782	3.782	4	19	383	1265	1326	1090	878	578	563	398	282	186	175	134	58	50	65	42	15	16	18	7	12	7	13	-				
5	3.593	3.593	-	5	204	858	1129	1267	1020	648	603	388	293	181	157	131	86	70	47	39	22	15	16	9	14	-	2	2				
6	3.178	3.178	-	110	591	826	1090	981	662	634	397	293	187	162	121	86	49	44	40	13	15	16	11	19	9	10	4					
7	2.632	2.632	-	46	249	548	1012	897	599	580	397	267	186	164	133	57	37	39	24	14	9	9	6	8	-	3	10	4				
8	2.371	2.371	-	9	106	317	853	894	708	615	391	277	153	137	87	62	29	20	25	17	10	10	3	8	7	5	1					
9	1.981	1.981	-	1	109	525	751	788	583	363	278	151	136	87	55	29	30	25	7	6	8	4	1	2	2	-	-					
10	2.027	2.027	-	9	162	556	629	748	683	385	257	177	169	100	54	28	40	18	10	9	6	3	7	3	1	-	-					
11	1.563	1.563	-	51	251	410	624	638	379	247	181	122	80	40	27	21	20	10	3	7	5	4	1	3	1	-	-					
12	1.673	1.673	-	31	209	357	666	704	452	314	174	152	108	58	39	29	15	14	4	9	3	4	3	4	3	1	-					
13	1.386	1.386	-	2	1	219	587	577	432	305	200	171	103	51	28	35	22	9	8	10	1	4	3	3	3	1	-					
14	1.118	1.118	-	107	365	441	435	334	176	126	82	48	30	33	19	10	5	15	5	2	1	-	-	-	-	-						
15	1.112	1.112	-	54	225	446	532	371	209	149	90	40	22	23	14	12	14	11	4	4	4	1	2	1	-	-						
16	941	941	-	13	161	285	457	413	198	147	82	38	21	29	13	9	4	5	6	1	4	1	3	1	-	-						
17	1.038	1.038	-	42	168	299	444	401	272	178	101	66	24	36	8	4	5	2	1	10	6	2	-	-	-	-						
18	907	907	-	25	124	206	417	393	224	178	93	56	26	27	14	10	3	10	22	8	3	10	6	2	-	-						
19	870	870	-	66	192	355	334	299	213	90	61	30	29	22	8	2	5	4	2	2	2	2	2	2	1	2	-					
20*	6.503	6.503	-	12	28	175	426	652	1755	1956	1932	1556	1105	692	651	491	298	262	189	148	91	59	29	-	-	-						

Tablo-H13

2002 YILI EVLİLİK SÜRESİ VE NEDENLERE GÖRE BOŞANMA

Evlilik süresi	Nedenler							
	Toplam	Zina	Cana Kast ve Fena Muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
Toplam	51.096	186	179	161	860	236	47.921	1.553
-1	884	4	2	3	5	4	846	20
1	4.352	15	15	14	57	19	4.122	110
2	4.710	18	21	11	77	17	4.402	164
3	4.507	15	14	12	66	14	4.290	96
4	3.782	11	11	12	46	21	3.562	119
5	3.593	16	8	12	60	17	3.374	106
6	3.176	13	7	13	32	10	2.992	109
7	2.632	11	11	9	28	12	2.477	84
8	2.371	11	7	1	24	10	2.227	91
9	1.961	12	7	4	19	10	1.843	66
10	2.027	13	9	6	20	5	1.912	62
11	1.553	2	2	1	16	32	1.466	34
12	1.673	11	6	3	23	10	1.540	80
13	1.386	3	33	31	112	9	1.151	47
14	1.118	2	1	4	145	4	929	33
15	1.112	3	-	-	32	3	1.035	39
16	941	3	2	2	5	1	910	18
17	1.038	3	4	6	7	6	977	35
18	907	2	2	2	7	5	860	29
19	870	4	1	1	9	4	833	18
20+	6.503	14	16	14	70	23	6.173	193

Tablo-H14

2002 YILI EVLİLİK SÜRESİ VE ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA

Evlilik süresi	Toplam	Çocuk sayısı							
		Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+	7+
Toplam	51.096	22.370	12.128	9.948	4.125	1.501	512	255	257
-1	884	857	-	27	-	-	-	-	-
1	4.352	4.006	285	61	-	-	-	-	-
2	4.710	3.808	797	104	1	-	-	-	-
3	4.507	2.889	1.281	281	56	-	-	-	-
4	3.782	1.986	1.284	429	83	-	-	-	-
5	3.593	1.528	1.274	600	171	20	-	-	-
6	3.176	1.227	1.146	572	176	48	7	-	-
7	2.632	892	931	547	189	57	16	-	-
8	2.371	689	772	626	198	59	20	7	-
9	1.961	520	596	582	197	45	14	7	-
10	2.027	509	590	653	200	56	11	4	4
11	1.553	365	405	532	179	51	16	4	1
12	1.673	342	437	568	237	54	20	11	4
13	1.386	276	326	491	215	54	7	10	7
14	1.118	190	226	439	169	54	16	15	9
15	1.112	170	219	422	192	76	23	6	4
16	941	127	168	379	191	50	21	2	3
17	1.038	155	182	375	216	73	18	10	9
18	907	143	151	345	176	64	16	5	7
19	870	115	153	333	171	60	24	9	5
20+	6.503	1.576	905	1.582	1.108	680	283	165	204

Tablo-H15

KABA BOŞANMA ORANLARI 1932-1992

Yıllar	Toplam	Yıl Ortası Tahmini Nüfus	Kaba Boşanma Oranı
1932	2.004	15.071	0.13
1942	5.170	18.144	0.28
1952	9.486	21.953	0.43
1962	10.928	28.933	0.38
1972	10.066	37.132	0.27
1982	17.103	46.312	0.36
1992	27.133	58.584	0.46

Tablo-1

BOŞANMADA OKUR YAZARLIK 1932-2002

A. Erkek B. Kadın

Yıllar	Cinsiyet	Genel toplam	Okuma yazma bilmeyenler	% Oranı	Okuma yazma bilenler	% Oranı
1932	A	2.004	-		-	
	B	2.004	-		-	
1942	A	5.170	2.859	55,30	2.311	44,70
	B	5.170	4.026	77,87	1.144	22,13
1952	A	9.486	4.782	50,41	4.704	49,59
	B	9.486	6.982	73,60	2.504	26,40
1962	A	10.928	3.700	33,86	7.228	66,14
	B	10.928	6.433	58,87	4.495	41,13
1972	A	10.066	1.722	17,11	8.344	82,89
	B	10.066	3.563	35,40	6.503	64,60
1982	A	17.103	742	4,34	16.361	95,66
	B	17.103	2.057	12,03	15.046	87,97
1992	A	27.133	493	1,82	26.640	98,18
	B	27.133	1.143	4,21	25.990	95,79
2002	A	51.096	241	0,47	50.855	99,53
	B	51.096	621	1,22	50.475	98,78

Tablo-2

EVLİLİK SÜRESİNE GÖRE BOŞANMA 1932-2002

	TOPLAM	-1 SENELİK	% Oranı	1 SENELİK	% Oranı	2 SENELİK	% Oranı	3 SENELİK	% Oranı	4 SENELİK	% Oranı	5 SENELİK	% Oranı	6 VE 10 SENELİK(1)	% Oranı	11 ve 15 SENELİK	% Oranı	16+ SENELİK	% Oranı	BİLİNMEYEN	% Oranı
1932	2.004	-		-		-		-													
1942	5.170	-		319	6,17	411	7,95	420	8,12	350	6,77	427	8,28	1.425	27,56	799	15,45	746	14,43	-	
1952	9.486	-		904	9,53	1.006	10,61	950	10,01	862	9,09	720	7,59	2.310	24,35	1.141	12,03	1.391	14,66	202	2,13
1962	10.928	-		929	8,50	1.149	10,51	1.032	9,44	996	9,04	814	7,45	2.673	24,46	1.278	11,69	1.561	14,28	526	4,81
1972	10.066	-		1.291	12,83	1.088	10,81	1.022	10,15	850	8,44	653	6,49	2.204	21,90	1.165	11,57	1.793	17,81	-	
1982	17.103	395	2,31	1.680	9,82	1.875	10,96	1.649	9,64	1.477	8,64	1.107	6,47	3.748	21,91	1.800	10,52	3.262	19,07	110	0,64
1992	27.133	913	3,36	2.772	10,22	2.872	9,85	2.324	8,57	2.134	7,86	1.680	6,19	5.806	21,62	3.775	13,91	4.997	18,42	-	
2002	51.096	884	1,73	4.352	8,52	4.710	9,22	4.507	8,82	3.782	7,40	3.593	7,03	12.167	23,81	8.842	13,39	10.259	20,08	-	

(1): 2002 yılındaki 6, 7, 8, 9, 10 senelik sınıflandırmaları 6 ve 10 senelik sütununda, 11, 12, 13, 14, 15 senelik sınıflandırmaları 11 ve 15 senelik sütununda, 16, 17, 18, 19, 20+ sınıflandırmaları 16+ sütununda gösterilmiştir.

1942 Yılı Mdn: 7.8
 1952 Yılı Mdn: 6.1
 1962 Yılı Mdn: 9.42
 1972 Yılı Mdn: 10.20
 1982 Yılı Mdn: 10.00
 1992 Yılı Mdn: 9.58
 2002 Yılı Mdn: 8.97

Tablo-3

ÇOCUK SAYISINA GÖRE BOŞANMA 1932-2002

	TOPLAM	Çocuksuz	% Oranı	1 Çocuklu	% Oranı	2 Çocuklu	% Oranı	3 Çocuklu	% Oranı	4 Çocuklu	% Oranı	5 Çocuklu	% Oranı	6+ Çocuklu (1)	% Oranı	Toplam Çocuklu	% Oranı
1932 YILI	2.004	1.481	73,90	341	17,02	126	6,29	40	2,00	10	0,50	4	0,20	2	0,10	523	26,10
1942 YILI	5.170	3.106	60,08	1.075	20,79	608	11,76	260	5,03	76	1,47	32	0,62	13	0,25	2064	39,92
1952 YILI	9.486	5.851	61,68	1.990	20,98	1.001	10,55	396	4,17	148	1,56	55	0,58	45	0,47	3635	38,32
1962 YILI	10.928	5.931	54,27	2.564	23,46	1.466	13,42	627	5,74	225	2,06	79	0,72	36	0,33	4997	45,73
1972 YILI	10.066	5.492	54,56	1.975	19,62	1.310	13,01	668	6,64	338	3,36	167	1,66	116	1,15	4574	45,44
1982 YILI	17.103	8.524	49,84	4.005	23,42	2.455	14,35	1.146	6,70	508	2,97	265	1,55	200	1,17	8579	50,16
1992 YILI	27.133	11.567	42,63	6.266	23,09	4.895	18,04	2.448	9,02	1.116	4,11	445	1,64	396	1,46	15566	57,37
2002 YILI	51.096	22.370	43,78	12.128	23,74	9.948	19,47	4.125	8,07	1.501	2,94	512	1,00	512	1,00	28726	56,22

(1): 2002 yılındaki 6 çocuklu ve 7+ sınıflandırmaları bu başlıkta toplanmıştır.

Tablo-4

BOŞANMADA DAİMİ İKAMETGAH VE SEBEPLER 1932-1962

Yıllar	Daimi İkametgah	Toplam	Oran	Boşanma nedeni																				
				Zina	Oran	Cana kast ve pek fena muamele	Oran	Cürüm ve Hayıretsizlik	Oran	Müteaddit Evlilik	Oran	Terk	Oran	Alkol Hastalığı	Oran	İhmal	Oran	Kayıbı	Oran	Geçimsizlik	Oran	Sair Sebepler	Oran	Bilinmeyen
1932	Toplam	2.004																						
	Şehir	-																						
	Köy	-																						
1942	Toplam	5.170		1431	276,789	0	0,000	0	0,000	3	0,580	394	76,209	19	3,675	13	2,515	1	0,193	2978	576,016	285	55,126	46
	Şehir	2.416	471,500																					
	Köy	2.676	522,240																					
	Biri Şehir Biri Köy	78	6,260																					
1952	Toplam	9.486		2172	228,969	0	0,000	0	0,000	0	0,000	1042	109,846	33	3,479	1	0,105	1	0,105	5972	629,559	190	20,030	75
	Şehir	4.656	490,829																					
	Köy	4.809	506,958																					
	Biri Şehir Biri Köy	21	2,214																					
1962	Toplam	10.928		1462	132,870	0	0,000	0	0,000	3	0,275	1313	120,160	36	3,203	38	3,477	2	0,183	7937	726,299	132	12,079	16
	Şehir	5.204	476,208																					
	Köy	5.658	617,763																					
	Biri Şehir Biri Köy	66	6,040																					

Oranlar Binde Olarak Alınmıştır

Tablo-5

1992 KARI VE KOCANIN BOŞANMA ANINDAKİ KARSILIKLI YAŞLARINA GÖRE BOŞANMA

Erkeğin Yaşı	Kadının Yaşı										
	Yaş Grupları	Toplam	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59
Toplam	27.133	1.623	5.759	6.219	4.962	3.377	2.109	1.116	757	502	709
15-19	269	140	94	35	-	-	-	-	-	-	-
20-24	2.796	706	1.667	341	82	-	-	-	-	-	-
25-29	6.125	609	2.700	2.324	402	90	-	-	-	-	-
30-34	5.814	130	993	2.451	1.855	311	74	-	-	-	-
35-39	4.471	28	225	802	1.825	1.327	225	39	-	-	-
40-44	2.761	10	57	175	543	1.095	760	102	19	-	-
45-49	1.715	-	20	60	151	353	654	370	89	18	-
50-54	1.163	-	3	31	61	115	246	363	234	60	50
55-59	797	-	-	-	26	51	86	155	239	178	62
60+	1.222	-	-	-	17	35	64	87	176	246	597

Erkek Mdn Yaşı: 33,26

Kadın Mdn Yaşı: 29,47

Tablo-6

1982 KARI VE KOCANIN BOŞANMA ANINDAKİ KARSILIKLI YAŞLARINA GÖRE BOŞANMA

Erkeğin Yaşı	Kadının Yaşı															
	Yaş Grupları	Toplam	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Toplam	17.103	2.476	4.152	3.584	2.426	1.459	996	662	499	328	186	142	66	35	16	76
15-19	892	797	72	13	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20-24	2.049	506	1.206	266	48	14	6	1	1	1	-	-	-	-	-	-
25-29	3.933	444	1.885	1.249	264	60	17	11	-	1	-	-	-	-	-	2
30-34	3.606	449	733	1.367	817	159	53	16	10	2	-	-	-	-	-	-
35-39	2.216	259	181	468	701	450	111	38	20	5	2	-	-	-	-	1
40-44	1.565	17	68	139	400	478	317	81	50	11	3	1	-	-	-	-
45-49	954	3	12	50	119	192	276	201	68	26	5	2	-	-	-	-
50-54	701	-	10	20	50	51	142	202	150	58	12	3	2	1	-	-
55-59	438	-	-	8	14	38	42	71	123	93	30	13	6	-	2	-
60-64	208	-	3	1	1	6	15	19	40	56	45	15	5	2	-	-
65-69	206	-	2	2	2	7	9	16	22	35	52	39	12	3	5	-
70-74	156	-	-	-	1	2	5	4	8	24	26	43	27	13	3	-
75-79	61	-	-	-	-	1	2	2	6	11	6	14	9	8	2	-
80+	41	-	-	1	-	-	1	-	1	5	5	12	5	8	3	-
Bilinmeyen	77	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	73

Erkek Mdn Yaşı: 31,77

Kadın Mdn Yaşı: 27,13

Tablo-7

2002 YILI KARŞILIKLI YAŞLARINA GÖRE

Erkeğin Yaşı	Kadının Yaşı													
	Yaş Grupları	Toplam	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74
Toplam	51.096	1.175	8.091	10.098	9.437	8.329	5.661	4.168	1.885	1.203	516	316	159	58
15-19	139	70	54	8	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20-24	3.198	552	1.957	497	124	40	15	8	2	2	1	-	-	-
25-29	9.403	401	4.099	3.881	723	175	71	28	17	5	2	1	-	-
30-34	9.724	115	1.440	3.829	3.331	767	146	53	25	10	5	1	2	-
35-39	10.001	28	357	1.377	3.726	3.787	531	126	40	14	6	4	5	-
40-44	6.973	7	109	297	1.097	2.578	2.417	340	90	19	14	4	1	-
45-49	5.212	-	39	101	257	661	1.779	2.085	224	42	18	3	2	1
50-54	2.811	1	17	50	86	174	459	1.087	724	157	34	17	5	-
55-59	1.680	1	6	26	35	65	126	271	491	600	41	10	7	1
60-64	819	-	6	19	27	27	48	81	165	213	156	50	23	4
65-69	594	-	4	8	13	33	36	52	60	94	141	122	24	7
70-74	359	-	2	3	7	15	23	25	32	36	70	74	61	11
75+	183	-	1	2	4	7	10	12	15	11	28	30	29	34

Erkek Mdn Yaşı: 36,04

Kadın Mdn Yaşı: 32,77

Tablo-8

1942 KARI VE KOCANIN BOŞANMA ANINDAKİ KARSILIKLI YAŞLARINA GÖRE BOŞANMA

Kadının Yaşı	Erkeğin Yaşı															
	Yaş Grupları	Toplam	17-18	19-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Toplam	5.170	11	235	835	1.220	903	710	432	209	109	76	27	13	5	-	385
17-18	130	7	41	32	33	9	3	2	1	-	1	-	-	-	-	1
19-24	849	3	147	357	234	63	20	12	2	-	-	-	-	-	-	11
25-29	1.072	-	29	291	449	189	70	16	9	2	-	1	-	-	-	16
30-34	1.096	-	11	98	336	355	168	81	15	10	4	1	2	-	-	15
35-39	703	-	4	28	78	167	255	107	31	15	8	2	2	-	-	6
40-44	475	-	-	5	39	75	120	132	56	24	15	5	1	-	-	3
45-49	233	-	-	5	17	14	35	48	66	30	9	4	2	1	-	2
50-54	115	-	-	3	7	9	18	19	15	19	16	3	2	2	-	2
55-59	45	-	-	-	-	4	6	2	8	4	14	4	1	1	-	1
60-64	16	-	-	1	-	-	4	-	1	1	5	2	1	1	-	-
65-69	12	-	-	-	-	-	1	2	1	1	1	5	1	-	-	-
70-74	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
75-79	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
80+	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Bilinmeyen	420	1	3	15	27	18	10	11	4	2	1	-	-	-	-	328

Erkek Mdn Yaşı: 35,00

Kadın Mdn Yaşı: 30,97

Tablo-9

1962 KARI VE KOCANIN BOŞANMA ANINDAKİ KARSILIKLI YAŞLARINA GÖRE BOŞANMA

Erkeğin Yaşı	Kadının Yaşı															
	Yaş Grupları	Toplam	17-18	19-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Toplam	10.928	619	3.112	2.185	1.635	1.173	458	484	450	252	205	113	45	14	6	177
17-18	64	33	25	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19-24	1.563	253	1.035	213	43	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	6
25-29	2.657	258	1.284	806	237	56	6	2	2	2	1	-	-	-	-	3
30-34	2.125	62	543	725	591	158	15	8	8	5	-	-	-	-	-	10
35-39	1.521	8	155	302	482	426	71	33	25	5	5	2	-	-	-	7
40-44	627	3	28	61	119	209	109	53	26	8	6	1	1	-	-	3
45-49	706	1	17	36	83	165	124	155	68	28	11	11	1	1	1	4
50-54	583	1	15	19	51	83	73	134	122	47	27	8	3	-	-	-
55-59	363	-	4	8	17	33	25	57	94	59	39	20	5	1	-	1
60-64	278	-	2	5	4	17	20	23	65	64	44	20	8	2	2	2
65-69	155	-	-	-	3	9	6	9	21	23	38	30	10	4	1	1
70-74	73	-	-	1	1	1	4	7	10	5	20	9	11	3	1	-
75-79	34	-	-	-	1	-	1	2	6	4	9	6	2	2	1	-
80+	22	-	-	-	-	1	-	1	2	2	5	6	4	1	-	-
Bilinmeyen	157	-	4	5	2	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	140

Erkek Mdn Yaşı: 32,09

Kadın Mdn Yaşı: 28,26

Tablo-10

1972 KARI VE KOCANIN BOŞANMA ANINDAKİ KARSILIKLI YAŞLARINA GÖRE BOŞANMA

Erkeğin Yaşı	Kadının Yaşı															
	Yaş Grupları	Toplam	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Toplam	10.066	1.124	2.668	1.937	1.367	914	700	471	213	224	205	122	76	24	12	9
15-19	279	163	84	17	3	2	2	2	-	1	-	1	-	-	-	4
20-24	1.494	458	807	182	35	6	1	1	1	-	-	-	-	-	1	2
25-29	2.248	359	1.080	630	121	40	12	2	-	1	-	2	-	-	-	1
30-34	1.934	92	500	662	466	126	56	24	3	2	1	-	1	-	-	1
35-39	1.306	32	128	295	426	272	102	37	9	2	2	-	1	-	-	-
40-44	945	12	40	105	214	282	193	73	11	9	3	1	-	1	-	1
45-49	558	2	17	29	66	102	185	110	27	11	5	3	1	-	-	-
50-54	349	1	4	8	20	44	71	91	47	32	22	6	3	-	-	-
55-59	326	4	5	6	10	20	45	66	46	65	29	20	9	1	-	-
60-64	271	1	1	1	5	10	21	32	45	56	63	29	6	1	-	-
65-69	178	-	-	2	-	8	7	22	13	29	45	25	21	4	2	-
70-74	121	-	1	-	1	2	4	7	10	10	28	26	23	7	2	-
75-79	41	-	1	-	-	-	-	4	1	5	7	6	7	6	4	-
80+	16	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	3	4	4	3	-
Bilinmeyen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Erkek Mdn Yaşı: 32,11

Kadın Mdn Yaşı: 27,69

Tablo-11

1952 KARI VE KOCANIN BOŞANMA ANINDAKİ KARSILIKLI YAŞLARINA GÖRE BOŞANMA

Erkeğin Yaşı	Kadının Yaşı															
	Yaş Grupları	Toplam	17-18	19-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Toplam	9.486	294	2.808	2.090	1.145	891	833	481	362	145	76	50	10	3	1	297
17-18	35	19	13	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19-24	1.243	126	941	145	20	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	5
25-29	2.191	108	1.198	684	101	56	19	2	4	-	1	1	-	-	-	17
30-34	1.591	19	405	693	329	74	32	21	4	2	2	-	-	-	-	10
35-39	1.230	9	132	328	376	225	93	29	21	10	2	-	-	-	-	5
40-44	1.098	5	74	136	201	309	238	69	41	11	7	3	-	-	-	4
45-49	732	2	21	59	64	124	243	132	57	11	5	7	-	-	-	7
50-54	542	-	10	30	30	56	122	139	96	34	11	9	1	-	-	3
55-59	233	1	2	5	15	25	42	38	63	27	9	3	2	-	-	1
60-64	152	-	1	1	4	9	18	20	42	31	14	9	1	-	1	2
65-69	109	-	1	1	2	5	18	20	20	12	17	10	1	1	-	1
70-74	37	-	-	1	1	2	3	7	4	5	5	7	1	1	-	-
75-79	13	-	-	1	-	1	-	-	4	-	2	1	3	1	-	-
80+	6	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	1	-	-	-
Bilinmeyen	274	5	10	4	2	2	2	3	4	-	-	-	-	-	-	242

Erkek Mdn Yaşı: 33,07

Kadın Mdn Yaşı: 28,07

Tablo-12

2002 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	4	5-9	10-14	15-19	20+
	KARABÜK(4,2) YALOVA(4,0) AMASYA(3,9) KIRIKKALE(3,9) NİĞDE(3,8) ERZURUM(3,8) ERZİNCAN(3,6) KIRKLARELİ(3,3) RİZE(3,3) ÇANKIRI(3,1) BİLECİK(3,0) MARDİN(2,6) GÜMÜŞHANE(2,3) ARTVIN(2,1) BİNGÖL(1,7) BAYBURT(1,4) VAN(1,3) TUNCELİ(1,1) AĞRI(0,8) ARDAHAN(0,9) İĞDIR(0,8) ŞIRNAK(0,7) BATMAN(0,7) MUŞ(0,6) SİİRT(0,5) KARS(0,4) BİTLİS(0,3) KİLİS(0,3) HAKKARİ(0,2)	TRABZON(9,9) UŞAK(9,6) TOKAT(9,5) MALATYA(9,3) ORDU(9,1) ÇANAKKALE(8,7) EDİRNE(7,7) ISPARTA(7,5) DÜZCE(7,3) KİRSEHİR(7,1) URFA(6,7) GİRESUN(6,4) KASTAMONU(6,1) BURUDR(5,9) ELAZIĞ(5,8) KARAMAN(5,9) OSMANİYE(5,7) ADİYAMAN(5,6) BOLU(5,6) DİYARBAKIR(5,6) BARTIN(5,6) SİNOP(5,0)	A.KARAHİSAR(14,8) AKSARAY(14,6) ZONGULDAK(14,5) SAKARYA(14,3) MUĞLA(13,1) TEKİRDAĞ(12,5) NEVSEHİR(11,6) ADANA(11,5) KÜTAHYA(11,5) SİVAS(11,2) MARAS(10,9) KAYSERİ(10,6) YOZGAT(10,5) ÇORUM(10,4)	HAYAT(19,6) BALIKESİR(18,3) KOCAELİ(17,4) ESKİŞEHİR(16,3) GAZİANTEP(16,3) SAMSUN(15,0)	İSTANBUL(175,1) İZMİR(100,6) ANKARA(38,7) KONYA(34,8) ANTALYA(31,6) İÇEL(31,2) MANİSA(26,7) BURSA(25,8) DENİZLİ(25,2) AYDIN(21,1)
Frekans	29	22	14	6	10
%	36,80	27,16	17,28	7,41	12,35

Tablo-13

1992 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	4	5-9	10-14	15-19	20+
	TEKİRDAĞ(4,6) BARTIN(4,3) ADIYAMAN(4,1) KIRIKKALE(3,8) ERZİNCAN(3,3) MALATYA(3,1) RİZE(2,9) URFA(2,8) BİLECİK(2,5) KIRKLARELİ(2,3) ÇANKIRI(2,2) ERZURUM(2,2) GÜMÜŞHANE(2,1) ARTVIN(1,9) DİYARBAKIR(2,0) TUNCELİ(1,7) BİNGÖL(1,6) MARDİN(1,3) MUŞ(0,8) AĞRI(0,7) BAYBURT(0,8) VAN(0,7) SİRT(0,4) BATMAN(0,4) BİTLİS(0,2) ŞIRNAK(0,2) HAKKARİ(0,1)	SİVAS(9,5) KİRSEHİR(8,6) TRABZON(8,4) YOZGAT(8,4) ÇANAKKALE(7,7) TOKAT(7,8) BOLU(7,5) NEVSEHİR(7,6) SİNOP(7,6) KASTAMONU(7,0) KOCAELİ(6,9) KÜTAHYA(6,8) AKSARAY(6,6) BURUDR(6,4) ELAZIĞ(6,3) KARS(5,8) KARAMAN(5,7) EDİRNE(5,6) AMASYA(5,3) NİĞDE(5,1)	ÇORUM(14,6) UŞAK(13,8) HAYAT(13,4) SAKARYA(13,2) DENİZLİ(12,9) MUĞLA(12,2) BURSA(12,0) GİRESUN(11,4) ORDU(11,2) ISPARTA(10,8) MARAŞ(10,5) A.KARAHİSAR(10,2)	ESKİŞEHİR(19,0) KAYSERİ(18,6) ZONGULDAK(18,0) AYDIN(17,0)	İSTANBUL(188,5) İZMİR(111,6) ANKARA(71,8) KONYA(44,3) ANTALYA(31,4) MANİSA(28,3) SAMSUN(25,7) İÇEL(23,0) BALIKESİR(22,0) ADANA(20,2) GAZİANTEP(20,2)
Frekans	27	20	12	4	11
%	33,33	24,69	14,81	4,94	13,58

Tablo-14

1982 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	-4	5-9	10-14	15-19	20+
	KARS(4,7) KIRKLARELİ(4,7) BURUDR(4,5) MALATYA(4,3) RİZE(4,3) YOZGAT(4,2) ADIYAMAN(3,9) BİLECİK(3,6) GÜMÜŞHANE(3,4) URFA(3,4) ERZİNCAN(3,1) TUNCELİ(3,0) SİİRT(2,9) VAN(3,0) AMASYA(2,5) ARTVIN(2,2) MUŞ(2,0) BİTLİS(1,8) MARDİN(1,1) BİNGÖL(0,8) HAKKARİ(0,9) AĞRI(0,5)	KOCAELİ(9,5) SİVAS(9,2) KASTAMONU(8,9) MARAŞ(8,8) ÇORUM(7,8) TEKİRDAĞ(7,4) TOKAT(7,2) EDİRNE(6,9) ISPARTA(6,1) NEVSEHİR(6,0) NİĞDE(6,0) ELAZIĞ(5,6) KIRSEHİR(5,5) SINOP(5,5) ERZURUM(5,2) ÇANKIRI(5,1) DIYARBAKIR(5,1)	MUĞLA(13,7) ORDU(13,2) ANTALYA(13,0) HAYAT(13,0) ÇANAKKALE(12,9) SAKARYA(12,9) İÇEL(12,2) TRABZON(11,2) KAYSERİ(11,1) GİRESUN(10,7) KÜTAHYA(10,3) UŞAK(10,2)	AYDIN(17,7) GAZİANTEP(17,6) ADANA(17,0) DENİZLİ(16,4) BOLU(16,2) SAMSUN(15,9) ESKİŞEHİR(15,5) A.KARAHİSAR(15,4)	İSTANBUL(209,0) İZMİR(122,6) ANKARA(82,6) BALIKESİR(31,5) MANİSA(27,1) BURSA(25,5) KONYA(24,1) ZONGULDAK(20,9)
Frekans	22	17	12	8	8
%	32,84	25,37	17,91	11,94	11,94

Tablo-15

1972 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	4	5-9	10-14	15-19	20+
	KİRSEHİR(4,7) YOZGAT(4,7) RİZE(4,4) ERZURUM(4,2) ELAZIĞ(3,8) ARTVIN(3,7) GÜMÜŞHANE(3,3) MARDİN(3,0) ERZİNCAN(2,7) TUNCELİ(2,2) ADİYAMAN(2,1) URFA(1,9) MUŞ(1,7) DİYARBAKIR(1,3) SİLİRT(1,1) VAN(1,1) BİNGÖL(0,8) HAKKARİ(0,8) AĞRI(0,6) BİTLİS(0,6)	EDİRNE(9,8) SİNOP(9,7) ÇORUM(9,2) KAYSERİ(9,0) UŞAK(8,3) KARS(7,9) NEVSEHİR(7,9) AMASYA(7,5) MARAŞ(6,8) HAYAT(6,6) BİLECİK(6,3) ÇANKIRI(6,3) MALATYA(5,7) NİĞDE(5,5)	GİRESUN(14,8) ISPARTA(14,1) SAMSUN(13,5) ESKİŞEHİR(13,3) KASTAMONU(13,2) BOLU(12,7) GAZİANTEP(11,5) KIRKLARELİ(11,5) TEKİRDAĞ(11,0) ADANA(10,8) BURURD(10,8) A.KARAHİSAR(10,5) TOKAT(10,2)	ÇANAKKALE(19,5) MUĞLA(18,8) IÇEL(18,6) ORDU(17,7) KÜTAHYA(16,4) SİVAS(15,7) TRABZON(15,3)	İSTANBUL(149,7) ANKARA(57,1) BALIKESİR(54,9) İZMİR(53,1) AYDIN(38,5) MANİSA(37,8) KONYA(37,3) ZONGULDAK(25,3) DENİZLİ(24,9) KOCAELİ(22,7) SAKARYA(21,8) BURSA(21,1) ANTALYA(20,8)
Frekans	20	14	13	7	13
%	29,85	20,90	19,40	10,45	19,40

Tablo-16

1962 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	-4	5-9	10-14	15-19	20+
	ERZURUM(4,8) AMASYA(4,6) ERZİNCAN(4,6) ELAZIĞ(3,8) KİRSEHİR(3,7) YOZGAT(3,5) MARDİN(3,4) GÜMÜŞHANE(2,9) ADİYAMAN(2,8) KARS(2,8) TUNCELİ(2,4) URFA(2,3) ARTVIN(1,7) DİYARBAKIR(1,6) MARAŞ(1,6) AĞRI(1,6) VAN(1,1) SİİRT(0,9) MUŞ(0,7) BİNGÖL(0,6) BİTLİS(0,6) HAKKARİ(0,2)	EDİRNE(9,9) BİLECİK(9,8) GAZİANTEP(9,6) ÇANKIRI(9,4) GİRESUN(9,3) SİNOP(9,3) TRABZON(9,2) NEVSEHİR(8,8) ISPARTA(8,6) KOCAELİ(8,6) TOKAT(8,6) SİVAS(7,8) NİĞDE(6,1) RİZE(6,0) MALATYA(5,3)	SAMSUN(14,5) ÇORUM(14,1) SAKARYA(14,0) A.KARAHİSAR(13,7) UŞAK(13,2) BOLU(13,0) ORDU(13,0) ESKİŞEHİR(12,7) KIRKLARELİ(11,5) TEKİRDAĞ(11,1) BURURDR(10,8) HAYAY(10,8)	İÇEL(16,5) KAYSERİ(16,1) ADANA(16,0) KASTAMONU(15,8)	İSTANBUL(123,3) İZMİR(83,4) ANKARA(61,9) BALIKESİR(57,4) BURSA(40,5) AYDIN(39,6) KONYA(33,9) MANISA(28,9) DENİZLİ(25,2) ZONGULDAK(24,2) KÜTAHYA(23,5) MUĞLA(22,0) ANTALYA(20,9) ÇANAKKALE(20,0)
Frekans	22	15	12	4	14
%	32,84	22,39	17,91	5,97	20,90

Tablo-17

1942 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	-4	5-9	10-14	15-19	20+
	YOZGAT(4,4) HAYAT(4,1) AMASYA(3,7) ÇANKIRI(3,7) MARAŞ(3,7) SİNOP(3,5) TOKAT(3,3) ELAZIĞ(2,9) TUNCELİ(2,7) ORDU(2,5) RİZE(2,5) ARTVIN(2,3) ERZURUM(2,3) KİRSEHİR(2,3) DİYARBAKIR(2,1) KARS(1,9) MARDİN(1,5) GÜMÜŞHANE(1,4) URFA(1,4) BİNGÖL(1,0) SİİRT(1,0) BİTLİS(0,8) AĞRI(0,6) MUŞ(0,6) VAN(0,2)	KAYSERİ(9,9) SAMSUN(9,9) ERZİNCAN(7,2) GİRESUN(7,2) GAZİANTEP(7,0) MALATYA(6,6) ÇORUM(6,4) TRABZON(5,6) KIRKLARELİ(5,2)	BİLECİK(12,6) SİVAS(12,4) TEKİRDAĞ(12,4) ADANA(11,8) A.KARAHİSAR(10,1) EDİRNE(10,1)	ISPARTA(19,5) ZONGULDAK(18,6) BOLU(17,6) IÇEL(17,2) ESKİŞEHİR(16,6) BURURD(15,5) ANTALYA(15,1) NİĞDE(15,1)	İSTANBUL(136,2) İZMİR(82,6) MANISA(55,5) BURSA(53,8) BALIKESİR(50,5) DENİZLİ(48,7) ANKARA(44,5) KÜTAHYA(36,9) MUĞLA(36,8) AYDIN(31,7) KASTAMONU(25,5) KOCAELİ(24,6) KONYA(24,6) ÇANAKKALE(22,6)
Frekans	25	9	6	8	14
%	37,31	13,43	8,96	11,94	20,90

Tablo-18

1932 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	-4	5-9	10-14	15-19	20+
	AĞRI(4,5) AMASYA(4,5) SİNOP(4,5) BURUDR(4,0) ÇORUM(3,0) SİVAS(3,0) ERZURUM(2,5) ORDU(2,5) URFA(2,5) VAN(2,5) ARTVIN(2,0) ELAZIĞ(1,5) KARS(1,5) KİRSEHİR(1,5) SİİRT(1,5) GÜMÜŞHANE(1,0) BİTLİS(0,5)	ZONGULDAK ADANA(9,0) DİYARBAKIR(9,0) ERZİNCAN(9,0) GİRESUN(8,5) GAZİANTEP(8,0) ÇANKIRI(7,5) MARDİN(7,5) RİZE(7,0) YOZGAT(7,0) KAYSERİ(6,5) TRABZON(5,5) MALATYA(5,0)	NİĞDE(14,0) A.KARAHİSAR(13,0) HAKKARİ(12,5) KIRKLARELİ(12,0) SAMSUN(11,0) TOKAT(11,0) İÇEL(10,5)	BOLU(19,5) ÇANAKKALE(19,5) TEKİRDAĞ(19,5) KONYA(18,0) BİLECİK(16,5) MUĞLA(16,5)	İZMİR(103,3) İSTANBUL(89,3) MANİSA(79,3) BURSA(63,4) KÜTAHYA(48,9) AYDIN(43,9) BALIKESİR(39,4) ANKARA(33,9) ESKİŞEHİR(26,9) DENİZLİ(24,0) ANTALYA(23,5) ISPARTA(23,0) KASTAMONU(23,0) EDİRNE(22,5) KOCAELİ(21,0)
Frekans	17	13	7	6	15
%	25,37	19,40	10,45	8,96	22,39

Tablo-19

1952 YILI SINIF ARALIĞI TABLOSU

	-4	5-9	10-14	15-19	20+
	ELAZIĞ(4,2) ORDU(4,0) RİZE(3,9) ERZİNCAN(3,7) KARS(3,6) MARŞ(3,6) ARTVIN(3,4) AMASYA(3,2) YOZGAT(3,0) GÜMÜŞHANE(2,1) TUNCELİ(2,1) DİYARBAKIR(1,6) MARDİN(1,3) VAN(1,3) URFA(1,2) MUŞ(0,9) SİİRT(0,6) HAKKARİ(0,5) BİNGÖL(0,4) AĞRI(0,1) BİTLİS(0,1)	NİĞDE(9,0) ÇANKIRI(8,7) GİRESUN(8,4) MALATYA(8,2) SİNOP(8,1) ERZURUM(7,7) SİVAS(7,7) TRABZON(7,3) TOKAT(6,6) GAZİANTEP(6,0) KİRSEHİR(5,7)	BİLECİK(14,8) ADANA(14,5) BOLU(13,9) İÇEL(13,3) EDİRNE(13,2) KAYSERİ(13,2) ISPARTA(13,0) BURUDR(12,7) SAMSUN(12,7) TEKİRDAĞ(11,3) KIRKLARELİ(11,1) ÇORUM(10,4) HAYAY(10,4)	KOCAELİ(19,4) A.KARAHİSAR(18,4) ANTALYA(15,9)	İSTANBUL(130,6) İZMİR(88,3) ANKARA(61,6) MANİSA(50,3) BALIKESİR(47,8) AYDIN(37,3) BURSA(35,1) KONYA(28,3) ESKİŞEHİR(27,6) DENİZLİ(27,0) KÜTAHYA(26,6) ÇANAKKALE(26,4) ZONGULDAK(24,5) KASTAMONU(21,5) MUĞLA(21,0)
Frekans	21	11	13	3	15
%	31,34	16,42	19,40	4,48	22,39

Tablo-20

EŞLERİN MESLEKLERİNE GÖRE BOŞANMA 1982

A. Erkek B. Kadın

Yıllar	Cinsiyet	Toplam	İlim ve Teknik Elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	Oranları	Müşavirler, direktörler, ve üst kademe yöneticileri	Oranları	İdari personel ve benzeri çalışanlar	Oranları	Ticaret ve Satış Personeli	Oranları	Hizmet İşlerinde çalışanlar	Oranları	Tarımsal, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık	Oranları	Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	Oranları	Diğer	Oranları
1982	A B	17.103 17.103	1.496 863	87,470 50,459	746 668	43,818 39,067	85 7	4,970 0,409	863 117	38,180 6,841	3.248 139	189,791 8,127	7.186 1.379	420,102 80,629	283 239	16,547 13,974	3.409 13.691	199,322 800,503

Oranlar Binde Olarak alınmıştır.

Tablo-21

SEBEPLERE GÖRE BOŞANMA 1932-1962

YILLAR	TOPLAM	ZINA				CANI KAST VE FENA MUAMELE	Oranı	CÜRÜM VE HAYŞİYETSİZLİK	Oranı	GEÇİMSİZLİK	Oranı	MÜTEADDİT EVLİLİK	Oranı	TERK	Oranı	AKIL HASTALIĞI	Oranı	İHMAL	Oranı	KAYBOLMA	Oranı	SAİR SEBEPLER	Oranı	BİLİNMEYEN
		ERKEK	Oranı	KADIN	Oranı																			
1932	2.004																							
1942	5.170	317	61,315	1.114	215,474	0		0		2.978	576,015	3	0,580	394	76,209	19	3,675	13	2,515	1	0,193	285	55,128	48
1952	9.486	400	42,167	1.772	186,802	0		0		5.972	629,559	-	1,042	109,846	33	3,479	1	0,105	1	0,105	190	20,030	75	
1962	10.928	425	38,891	1.027	93,979	0		0		7.937	726,299	3	0,275	1.313	120,150	35	3,203	38	3,477	2	0,183	132	12,079	16

Oranlar Binde Olarak alınmıştır.

Tablo-22

MEZUN OLDUKLARI EĞİTİM KURUMU 1972-2002

A. ERKEK B. KADIN

Yıllar	Cinsiyet	Öğrenim durumu																		
		Genel toplam	Okuma yazma bilmeyenler	Okuma yazma bilenler								Okul bitirenler								
				% Oranı	Okuma yazma bilenler	% Oranı	Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar	% Oranı	Toplam	İlkokul	% Oranı	İlköğretim	% Oranı	Ortaokul ve dengi	% Oranı	Lise ve dengi	% Oranı	Yüksekokul ve fakülte	% Oranı	Bilinmeyenler
1972	A	10.066	1.722	17,11	8.344	82,89	1.705	16,94	6.639	5.449	54,13			655	6,51	345	3,43	190	1,89	-
	B	10.066	3.563	35,40	6.503	64,60	1.639	16,28	4.864	4.225	41,97			526	5,23	53	0,53	60	0,60	-
1982	A	17.103	742	4,34	16.361	95,66	1.328	7,76	15.033	9.691	56,66			2.785	16,28	1.963	11,48	594	3,47	-
	B	17.103	2.057	12,03	15.046	87,97	1.614	9,44	13.361	9.387	54,77			2.291	13,40	1.271	7,43	432	2,53	71
1992	A	27.133	493	1,82	26.640	98,18	1.146	4,22	25.494	13.134	48,41			6.145	22,65	5.256	19,37	959	3,53	-
	B	27.133	1.143	4,21	25.990	95,79	1.800	6,63	24.190	15.047	56,46			4.913	18,11	3.655	13,47	575	2,12	-
2002	A	51.096	241	0,47	50.855	99,53	742	1,45	50.113	15.608	30,85	5	0,01	11.019	21,57	20.039	39,22	3.442	6,74	-
	B	51.096	621	1,22	50.475	98,78	1.380	2,70	49.095	19.199	37,57	44	0,09	14.056	27,51	13.543	26,51	2.253	4,41	-

Tablo-23

YAŞLILIKLARINA GÖRE BOŞANMA 1932-2002

YILLAR	Toplam	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşından Büyük	% Oranı	Eşit	% Oranı	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	% Oranı	Bilinmeyen
1932	2.004	-		-		-		-
1942	5.170	3.014	64,22	1.145	24,39	534	11,37	477
1952	9.486	5.485	59,89	2.717	29,67	955	10,42	329
1962	10.928	5.952	55,44	3.423	31,88	1.359	12,66	194
1972	10.066	6.111	60,76	2.881	28,64	1.065	10,58	9
1982	17.103	13.299	78,11	1.097	6,44	2.628	15,43	79
1992	27.133	21.414	78,92	2.057	7,58	3.662	13,49	-
2002	51.096	27.207	53,24	19.225	37,62	4.664	9,12	-

Tablo-24

EŞLERİN DAIMİ İKAMETLERİNE GÖRE 1932-2002

YILLAR	Toplam	İkisinde Şehirde	% Oranı	İkisinde Köyde	% Oranı	Birisi şehirde birisi köyde	% Oranı
1932	2.004	-		-		-	
1942	5.170	2.416	46,73	2.676	51,76	78	1,5
1952	9.486	4.656	49,08	4.809	50,69	21	0,22
1962	10.928	5.204	47,62	5.658	51,77	66	0,6
1972	10.066	5.347	53,11	4.719	46,88	-	-
1982	17.103	13.010	76,06	4.093	23,93	-	-
1992	27.133	21.179	78,05	5.954	21,94	-	-
2002	51.096	35.862	70,18	15.234	29,81	-	-

Tablo-25

DAİMİ İKAMET VE SEBEPLER 1972-2002

Yıllar	Daimi ikametgah	Toplam	Oranı	Boşanma nedeni													
				Zina	Oranı	Cana kast ve pek fena muamele	Oranı	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Oranı	Terk	Oranı	Akl Hastalığı	Oranı	Geçimsizlik	Oranı	Diğer	Oranı
1972 YILI	Toplam	10.066		717	71,230	68	6,756	108	10,729	915	90,900	38	3,775	8089	803,596	131	13,014
	Şehir	5347	531,194	177	17,584	44	4,371	47	4,669	407	40,433	19	1,888	4568	453,805	85	8,444
	Köy	4719	468,806	540	53,646	24	2,384	61	6,060	508	50,467	19	1,888	3521	349,791	46	4,570
1982 YILI	Toplam	17.103		1715	100,275	97	5,672	170	9,940	1072	62,679	82	4,794	13708	801,497	259	15,144
	Şehir	13010	760,685	1401	81,915	78	4,561	125	7,309	645	37,713	57	3,333	10523	615,272	181	10,583
	Köy	4093	239,315	314	18,359	19	1,111	45	2,631	427	24,966	25	1,462	3185	186,225	78	4,561
1992 YILI	Toplam	27.133		221	8,145	79	2,912	97	3,575	678	24,988	98	3,612	25189	928,353	771	28,416
	Şehir	21179	780,562	124	4,570	58	2,138	72	2,654	435	16,032	72	2,654	19914	733,940	504	18,575
	Köy	5954	219,438	97	3,575	21	0,774	25	0,921	243	8,956	26	0,958	5275	194,413	267	9,840
2002 YILI	Toplam	61.096		186	3,640	179	3,503	161	3,161	880	16,831	236	4,619	47921	937,862	1553	30,394
	Şehir	35862	701,855	98	1,918	109	2,133	112	2,192	567	11,097	140	2,740	33798	661,461	1038	20,315
	Köy	15234	298,145	88	1,722	70	1,370	49	0,959	293	5,734	96	1,879	14123	276,401	515	10,079

Oranlar Binde Olarak alınmıştır.

Tablo-26

DAVANIN DEVAM SÜRESİ İTİBARIYLA BOŞANMA 1932-2002

9752

31166

	TOPLAM	-1 AY	Oranı	1-4 AY	Oranı	5-8 AY	Oranı	9-12 AY	Oranı	13-18 AY	Oranı	19-24 AY	Oranı	25-36 AY	Oranı	37 AY	Oranı
1932 YILI	2.004	-	-	644	321,357	643	320,858	336	167,665	201	100,299	77	38,423	53	26,447	50	24,950
1942 YILI	5.170	-	-	1.677	324,371	1.786	345,455	670	129,594	466	90,135	183	35,397	157	30,368	231	44,681
1952 YILI	9.486	-	-	2.379	250,791	3.102	327,008	1.692	178,368	1.199	126,397	454	47,860	311	32,785	349	36,791
1962 YILI	10.928	-	-	3.086	282,394	3.691	337,756	1.902	174,048	1.182	108,163	441	40,355	295	26,995	331	30,289
1972 YILI	10.066	-	-	3.806	378,105	2.862	284,323	3.386	336,380	2	0,199	1	0,099	1	0,099	8	0,795
1982 YILI	17.103	-	-	6.085	355,786	4.686	273,987	2.554	149,331	1.519	88,815	899	52,564	609	35,608	751	43,910
1992 YILI	27.133	3.655	134,707	11.591	427,192	6.195	228,320	2.649	97,630	1.366	60,345	708	26,094	474	17,470	495	18,243
2002 YILI	51.096	9.752	190,856	21.414	419,093	9.146	178,996	4.711	92,199	3.372	65,993	1.289	25,227	866	16,948	546	10,686

Oranlar Binde Olarak Alınmıştır.

1932 Yılı Mdn: 6.27

1942 Yılı Mdn: 6.46

1952 Yılı Mdn: 5.45

1962 Yılı Mdn: 5.92

1972 Yılı Mdn: 6.78

1982 Yılı Mdn: 6.39

1992 Yılı Mdn: 1.07

2002 Yılı Mdn: 1.54

Tablo-27

MESLEKLERİNE GÖRE BOŞANMA 1992-2002

A. Erkek B. Kadın

Yıllar	Cinsiyet	Toplam	İmri ve Teknik Elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	Oran	Müşavirler, direktörler, ve üst kademe yöneticileri	Oran	İdari personel ve benzeri çalışanlar	Oran	Ticaret ve Sefaş Personeli	Oran	Hizmet işlerinde çalışanlar	Oran	Tarımcı, hayvancı, ormanıcı, bahçıv ve avcılar	Oran	Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar	Oran	Diğer (ev kadını, emekli, irat sahibi, öğrenciler)	Oran
1992	A B	27.133 27.133	1.096 613	40,467 22,592	107 30	3,944 1,106	2,356 1306	86,832 48,207	2672 137	105,849 5,049	402 118	14,816 4,340	4,585 93	168,962 3,428	13271 1519	489,109 55,963	2,442 23.315	90,001 859,286
2002	A B	51.096 51.096	1.931 1.097	37,792 21,466	303 23	5,930 0,450	3314 1561	64,858 31,137	12,423 635	243,131 12,428	1,024 219	20,041 4,286	5,868 92	110,928 1,801	16,401 2115	320,964 41,393	10,032 45.324	196,336 687,036

Oranlar Binde Olarak alınmıştır.

Tablo-29

SEBEPLERE GÖRE BOŞANMA 1972-2002

YILLAR	TOPLAM	ZINA				CANI KAST VE FENA MUAMELE	Oranı	CÜRÜM VE HAYSIYETSİZLİK	Oranı	GEÇİMSİZLİK	Oranı	TERK	Oranı	AKIL HASTALIĞI	Oranı	DİĞER	Oranı	BİLİNMEYEN
		ERKEK	Oranı	KADIN	Oranı													
1972 YILI	10.066	549	54,540	168	16,690	68	6,755	108	10,729	8.089	803,596	915	90,900	38	3,775	131	13,014	-
1982 YILI	17.103	775	45,314	940	54,961	97	5,672	170	9,940	13.708	801,497	1.072	62,679	82	4,794	259	15,144	-
1992 YILI	27.133	171	6,302	50	1,843	79	2,912	97	3,575	25.189	928,353	678	24,988	98	3,612	771	28,416	-
2002 YILI	51.096	115	2,251	71	1,390	179	3,503	161	3,151	47.921	937,862	860	16,831	236	4,619	1.553	30,394	-

Oranlar Binde Olarak alınmıştır.

Tablo-30

MESLEKLERE GÖRE BOŞANMA 1932-1962

	ERKEK															KADIN														
	TOPLAM	MESLEKSİZ	Oranı	ZİRAAT	Oranı	SANAYİ	Oranı	TİCARET	Oranı	MEMUR	Oranı	SERBEST	Oranı	SAİR	Oranı	TOPLAM	MESLEKSİZ VE EV KADINI	Oranı	ZİRAAT	Oranı	SANAYİ	Oranı	TİCARET	Oranı	MEMUR	Oranı	SERBEST	Oranı	SAİR	Oranı
1932	2.004	279	138,222	1.062	644,910	181	80,338	228	113,772	181	80,319	19	8,481	44	21,886	2.004	1.658	827,346	305	152,196	23	11,477	2	0,996	14	8,986	1	0,499	1	0,499
1942	5.170	152	29,400	3.174	813,828	483	83,424	578	111,799	689	133,289	37	7,157	57	11,028	5.170	3.853	748,281	1.178	227,853	53	10,251	8	1,547	75	14,507	3	0,560	0	0,000
1962	9.486	388	40,902	6.028	836,463	995	104,891	1.015	107,000	886	83,401	97	10,228	77	8,117	9.486	8.208	866,064	1.031	108,886	58	6,114	22	2,319	181	16,972	7	0,738	1	0,105
1982	10.928	511	48,781	6.901	804,048	1.549	141,748	1.054	98,448	950	86,933	218	19,788	47	4,301	10.928	10.023	917,185	545	48,872	123	11,256	4	0,386	218	19,949	15	1,373	0	0,000

Oranlar Binde olarak alınmıştır.

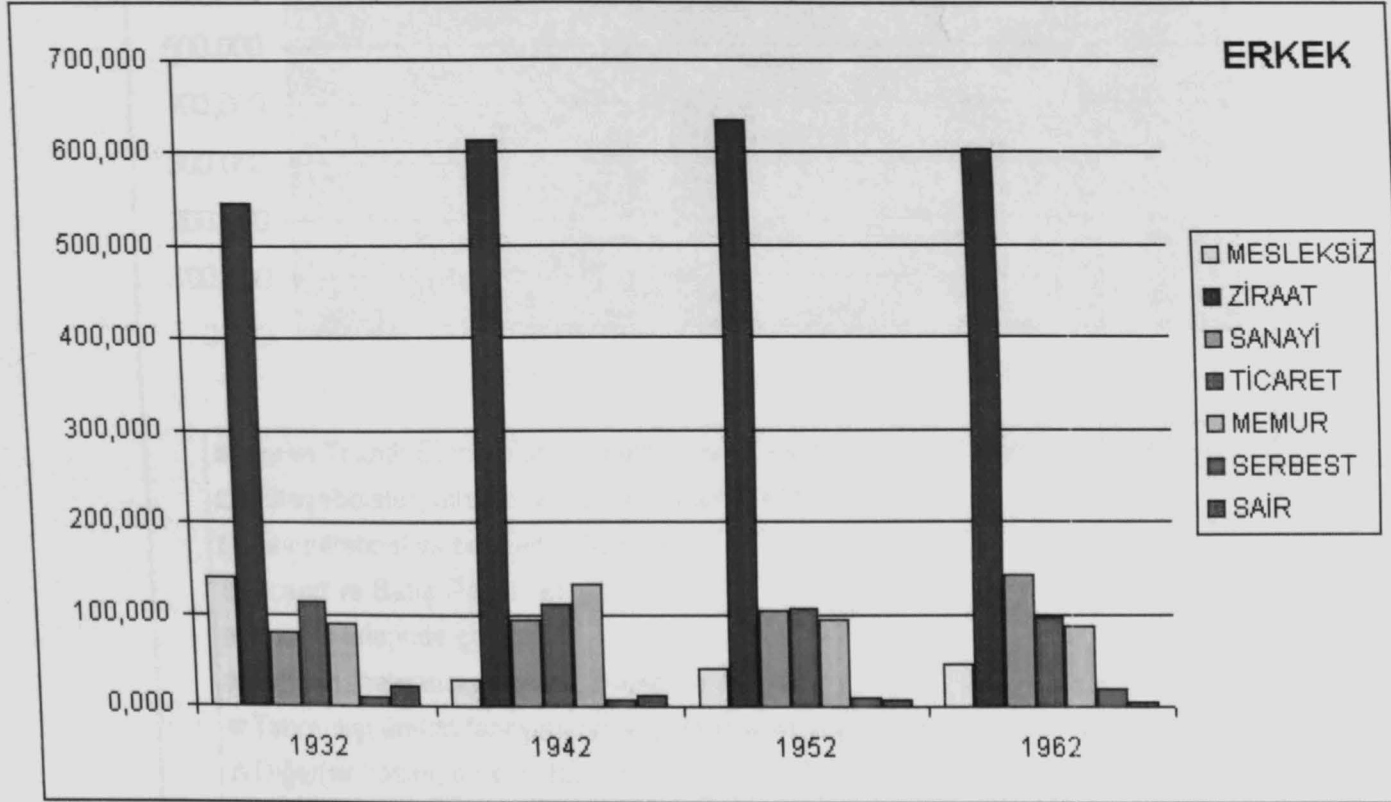
Tablo-31

EN ÇOK GÖRÜLEN BOŞANMA SEBEPLERİ

YILLAR	TOPLAM	ZİNA				GEÇİMSİZLİK	%	TERK	%
		ERKEK	% Oranı	KADIN	% Oranı				
1932 YILI	2.004	-		-		-		-	
1942 YILI	5.170	317	6,13	1.114	21,74	2.978	58,11	394	7,68
1952 YILI	9.486	400	4,25	1.772	18,82	5.972	63,45	1.042	11,07
1962 YILI	10.928	425	3,89	1.027	9,41	7.937	72,73	1.313	12,03
1972 YILI	10.066	549	5,45	168	1,60	8.089	80,35	915	9,09
1982 YILI	17.103	775	4,53	940	5,49	13.708	80,14	1.072	6,26
1992 YILI	27.133	171	0,63	50	0,18	25.189	92,83	678	2,49
2002 YILI	51.096	115	0,22	71	0,13	47.921	93,78	860	1,68

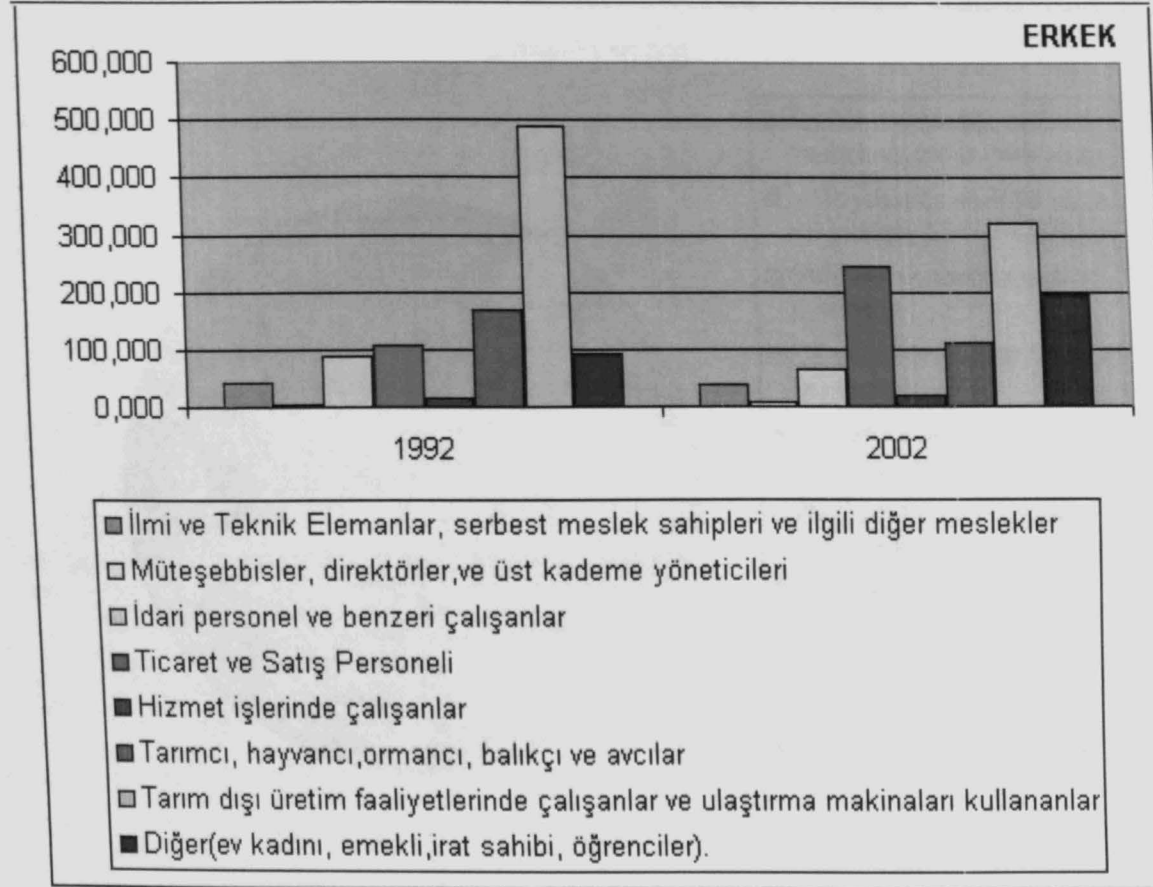
Tablo-32

BOŞANAN ERKEKLERDE MESLEK DAĞILIMI 1932-1962

Grafik-1 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

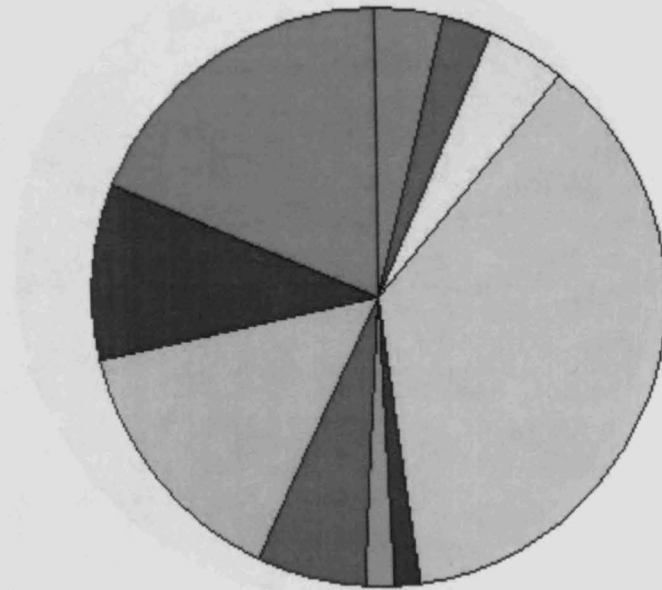
BOŞANAN ERKEKLERDE MESLEK DAĞILIMI 1992-2002

Grafik-2 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

BOŞANMIŞ ERKEKLERDE MESLEK DAĞILIMI 1972

A (Erkek) 10.066

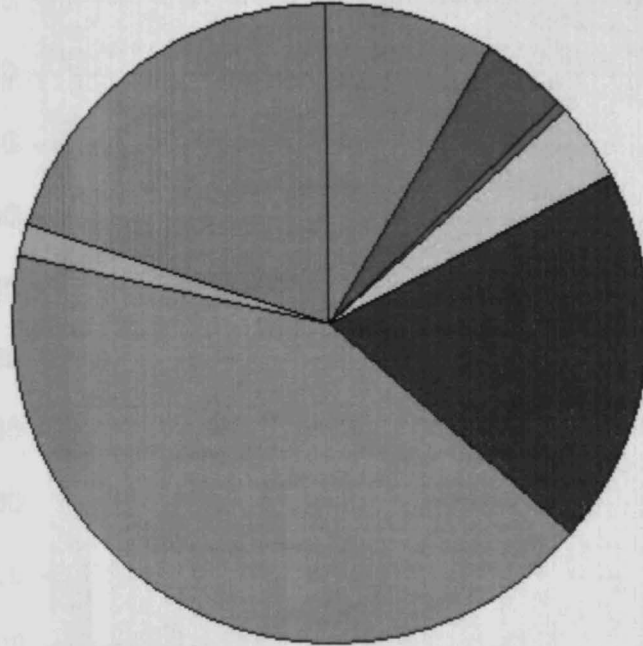

- Teknik elemanlar, serbest meslek vb. diğer meslekler
- Müteşebbisler, sevk ve idare memurları, büro meslekleri
- Satıcılar ve satışla ilgili meslekler
- Çiftçiler, ormancılar, balıkçılar, avcılar
- Maden ve taş çıkarma işleri ile ilgili meslekler
- Nakliyat ve muhaberatla ilgili meslekler
- Sanatkarlar imalat ve tamirat işçileri
- Kalifiye olmayan işçiler
- Hizmetle ilgili meslekler
- Mesleksizler ve mesleği bilinmeyen

Grafik-3

BOŞANAN ERKEKLERİN MESLEKLERE GÖRE DAĞILIMI 1982

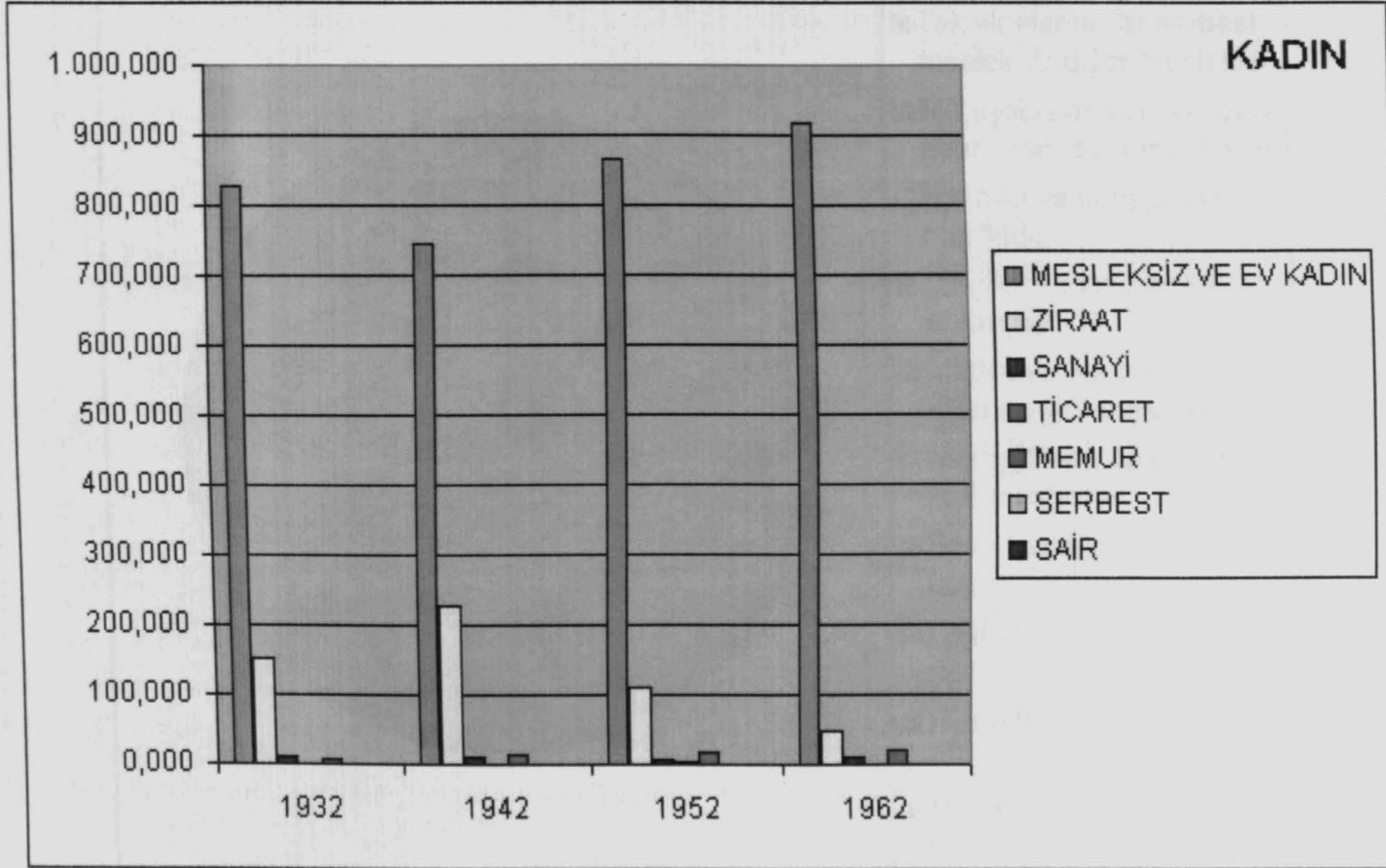
A (Erkek) 17.103

Grafik-4

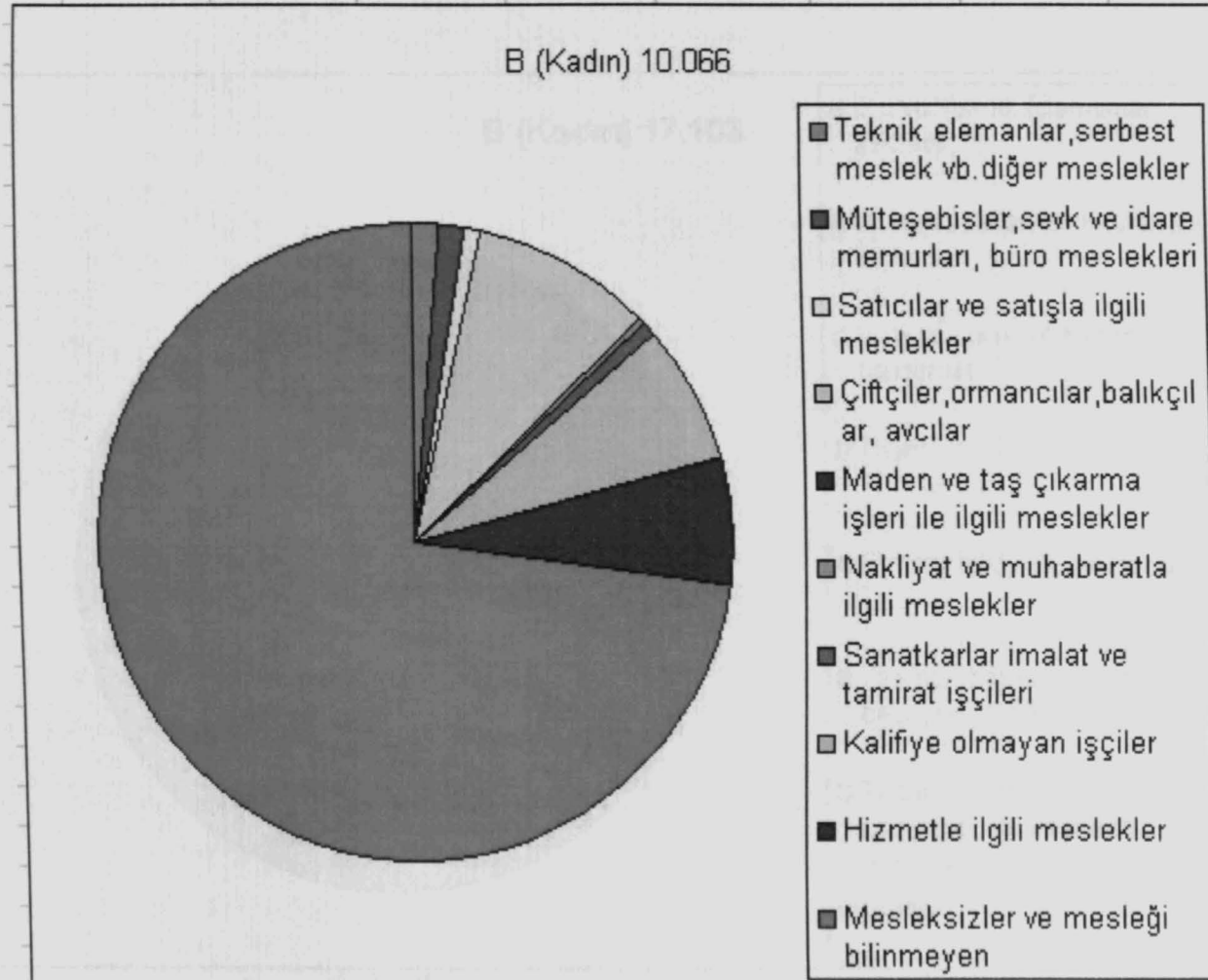
- İlmî ve Teknik Elemanlar, serbest
- Mütешеbbisler, direktörler, ve üst kademe
- İdari personel ve benzeri çalışanlar
- Ticaret ve Satış Personeli
- Hizmet işlerinde çalışanlar
- Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve av Gösterge
- Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar
- Diğer

BOŞANAN KADINLARDA MESLEK DAĞILIMI 1932-1962

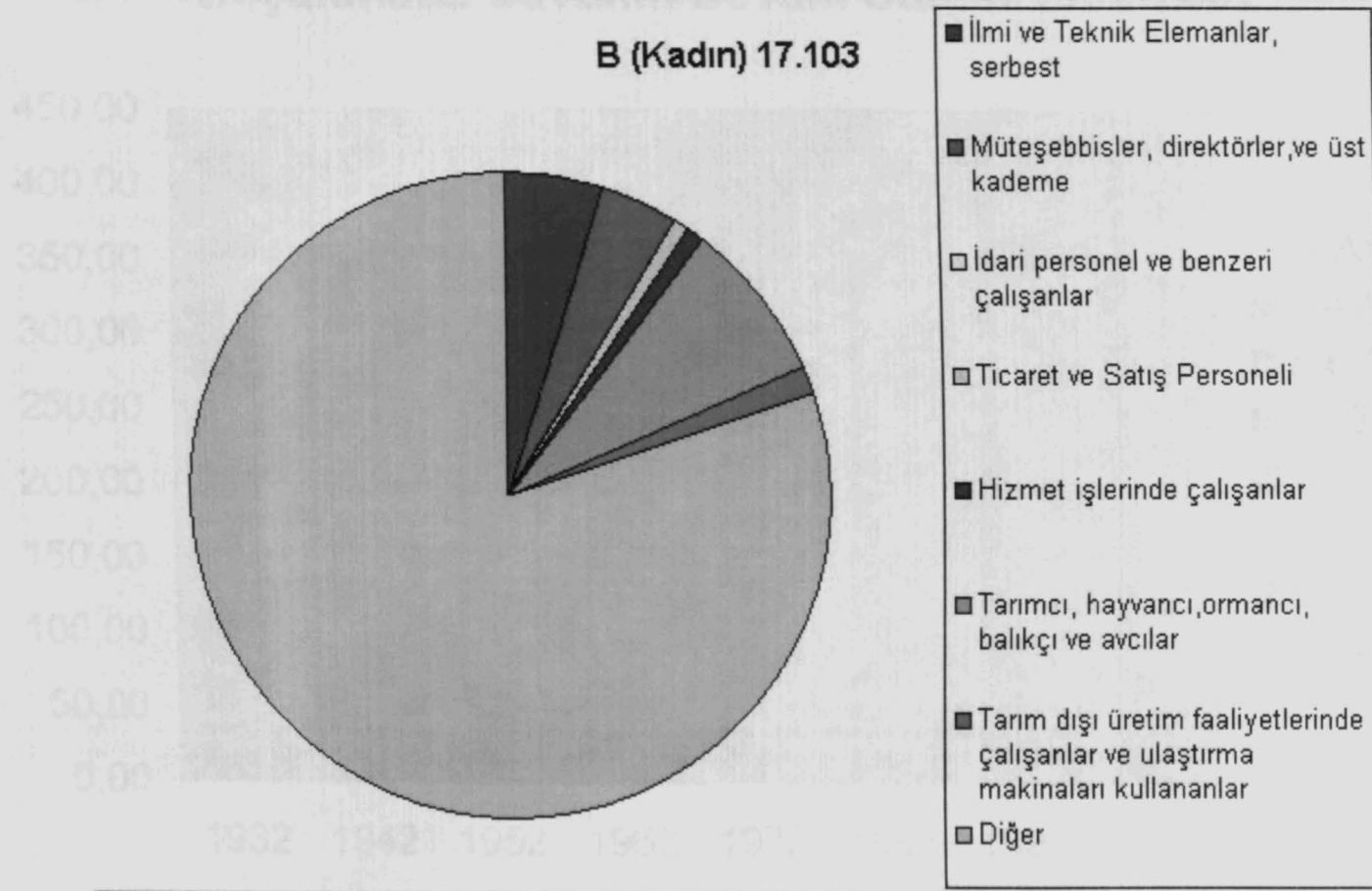
Grafik-5 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

BOŞANAN KADINLARIN MESLEKLERE GÖRE DAĞILIMI 1972

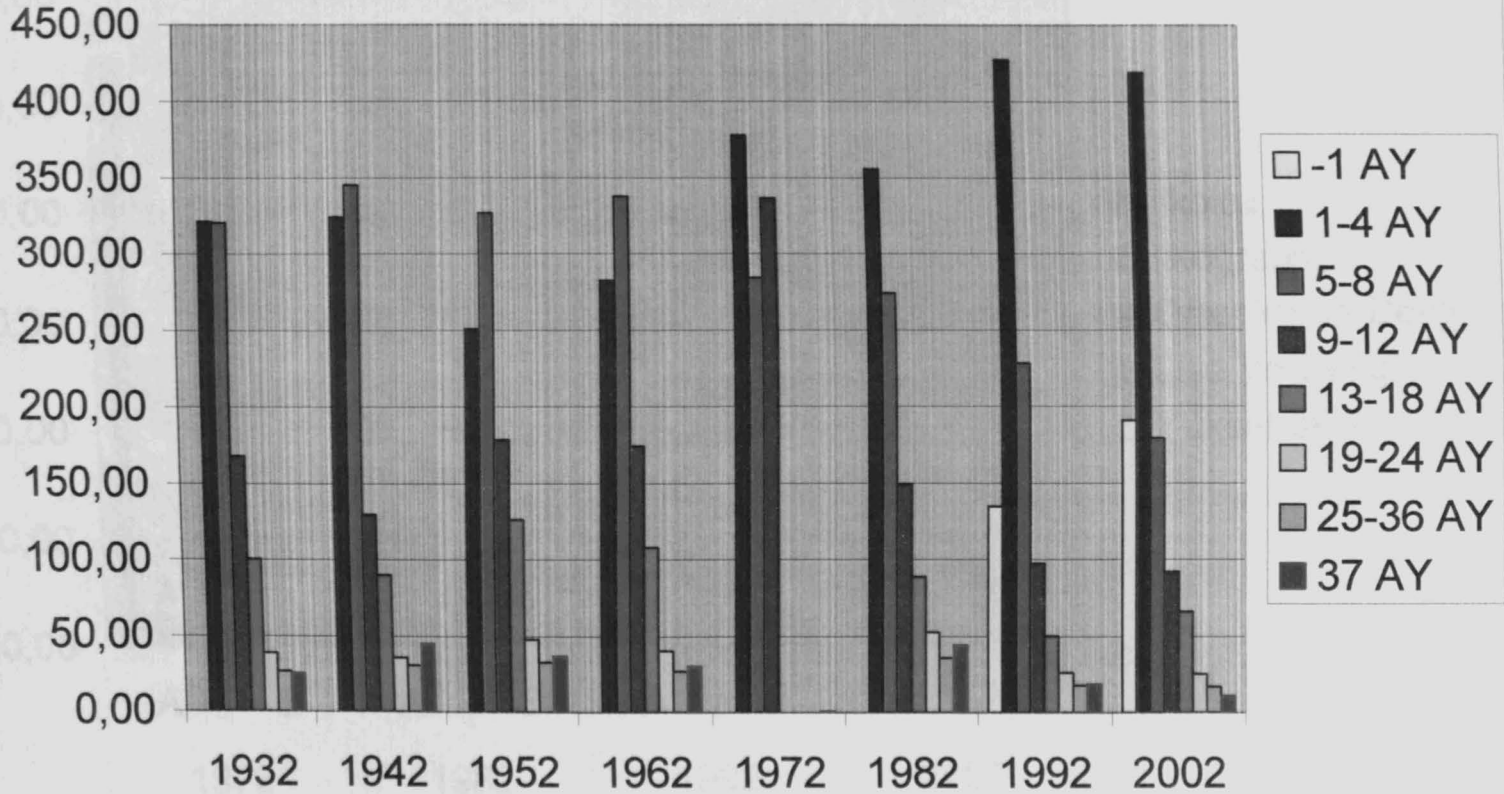
Grafik-6

BOŞANAN KADINLARIN MESLEKLERE GÖRE DAĞILIMI 1982

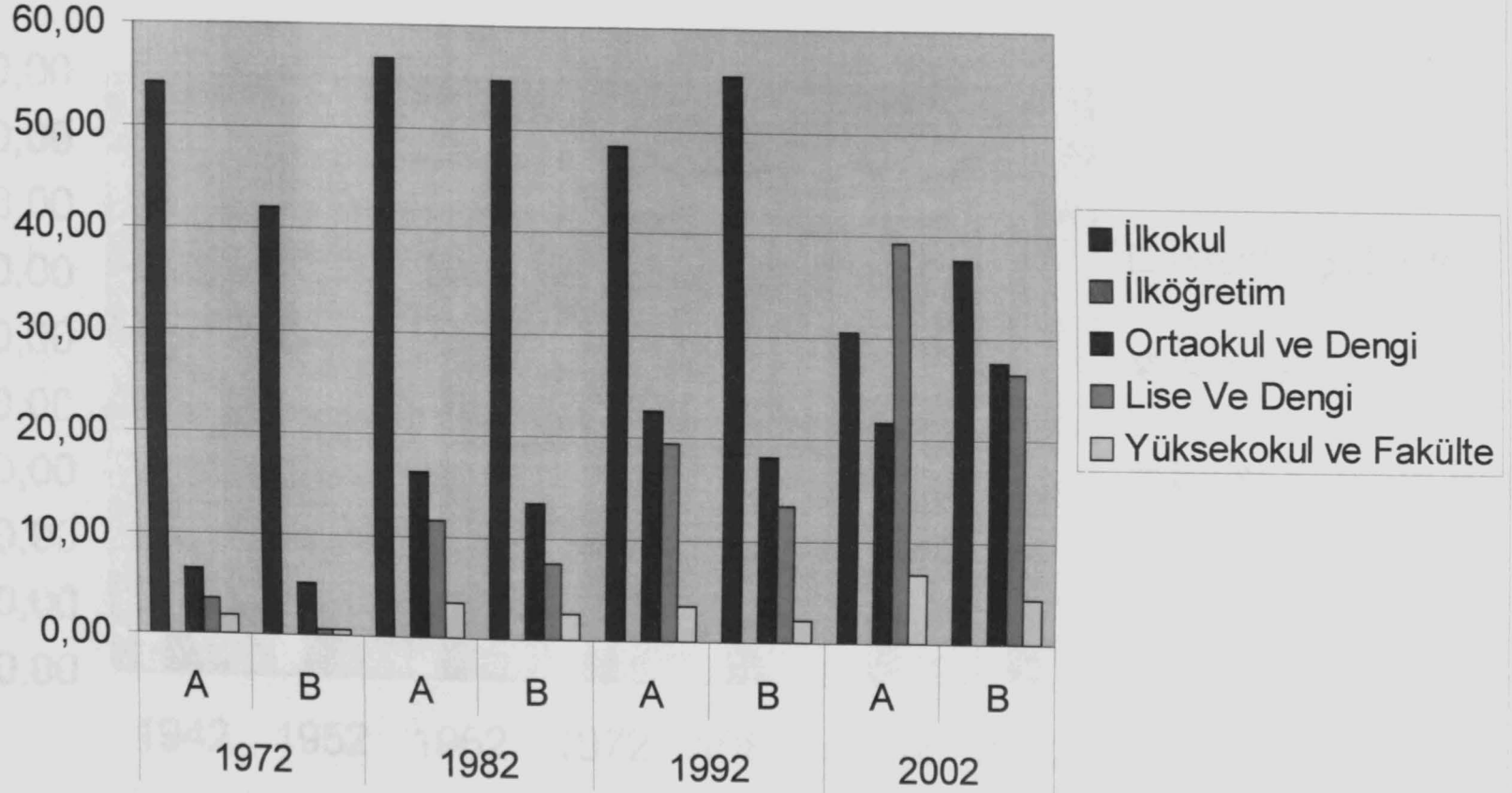
Grafik-7

Boşanmada Davanın Devam Süresi 1932-2002

Grafik-8 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

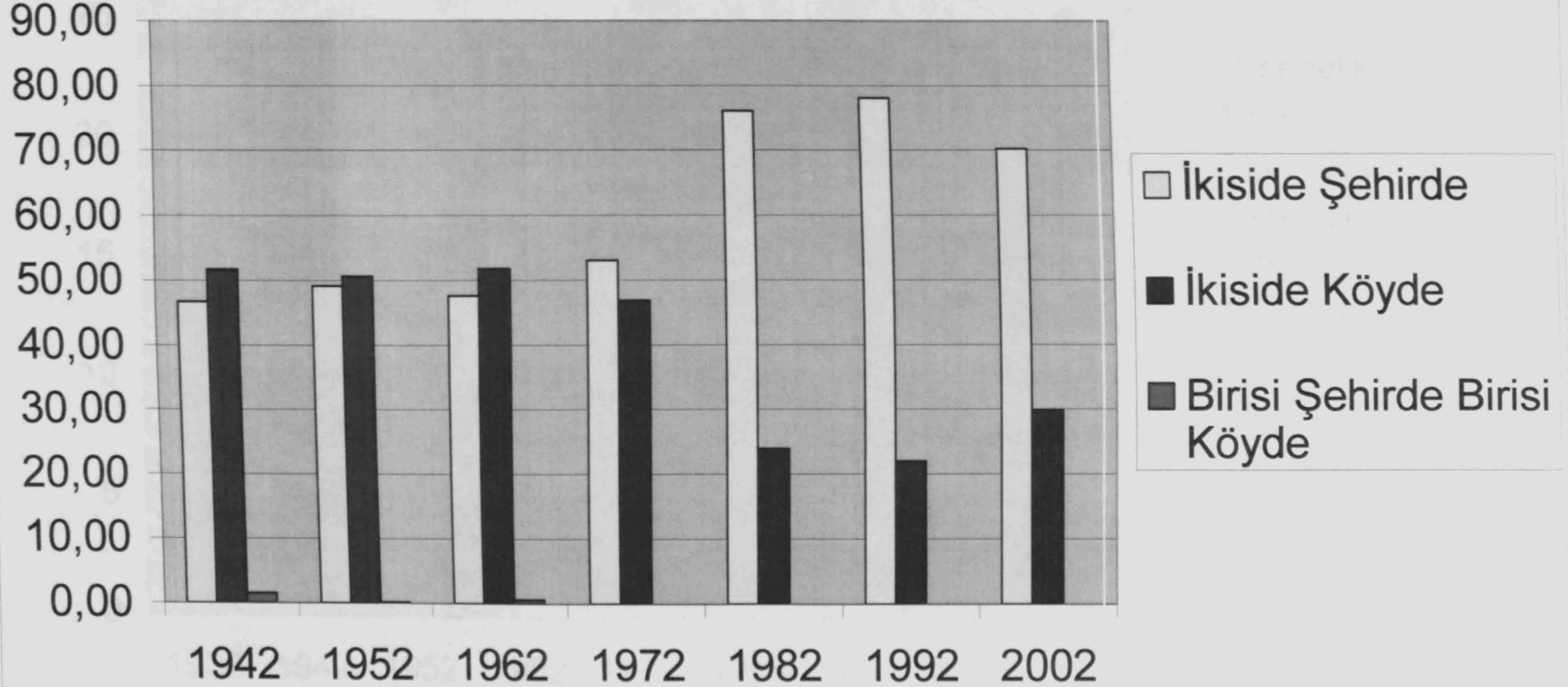
Boşanmada Eğitim Durumu(1972-2002)

Grafik-9

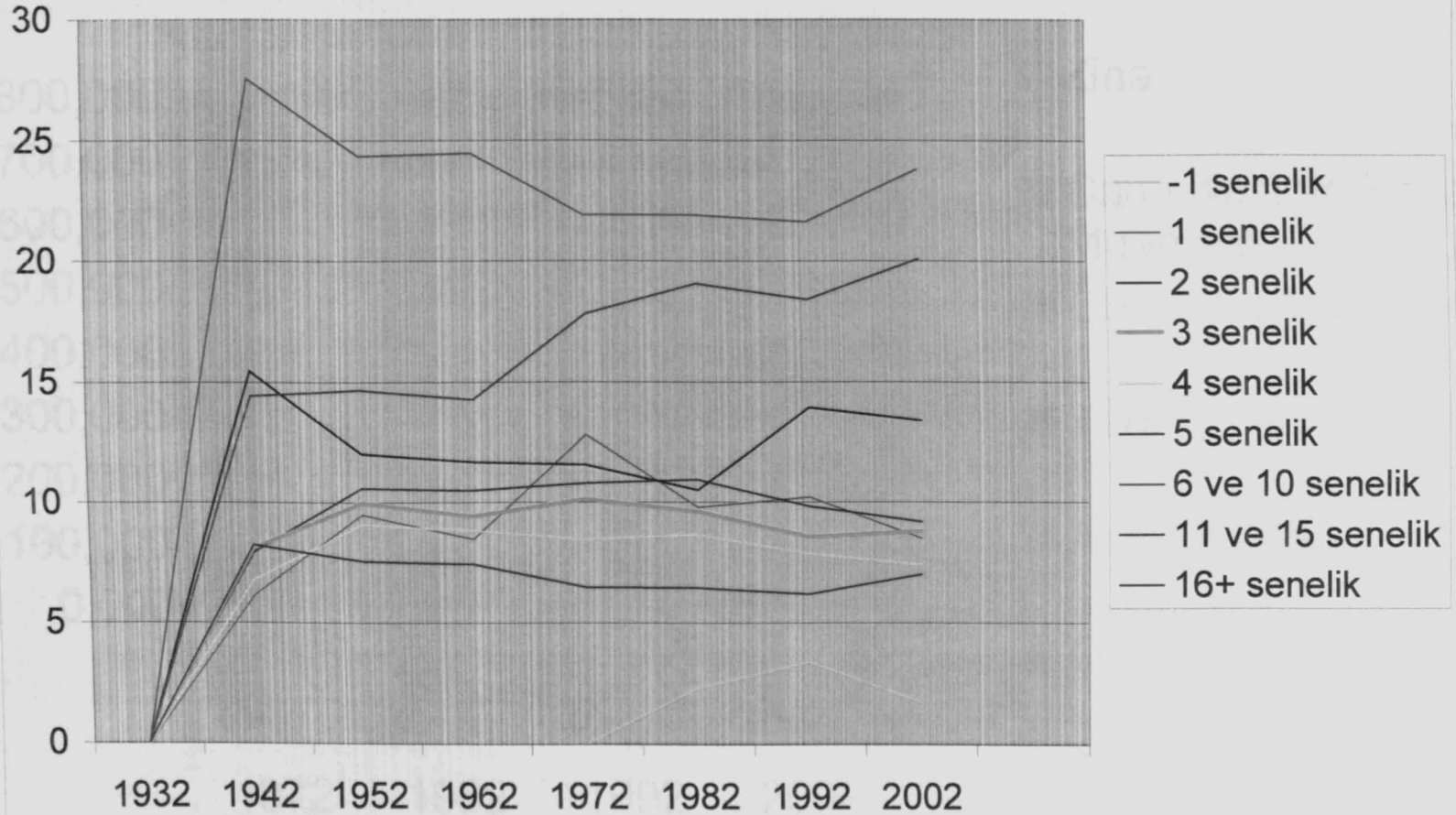
30

Boşanmada Eşlerin Karşılıklı İkametleri 1942-2002

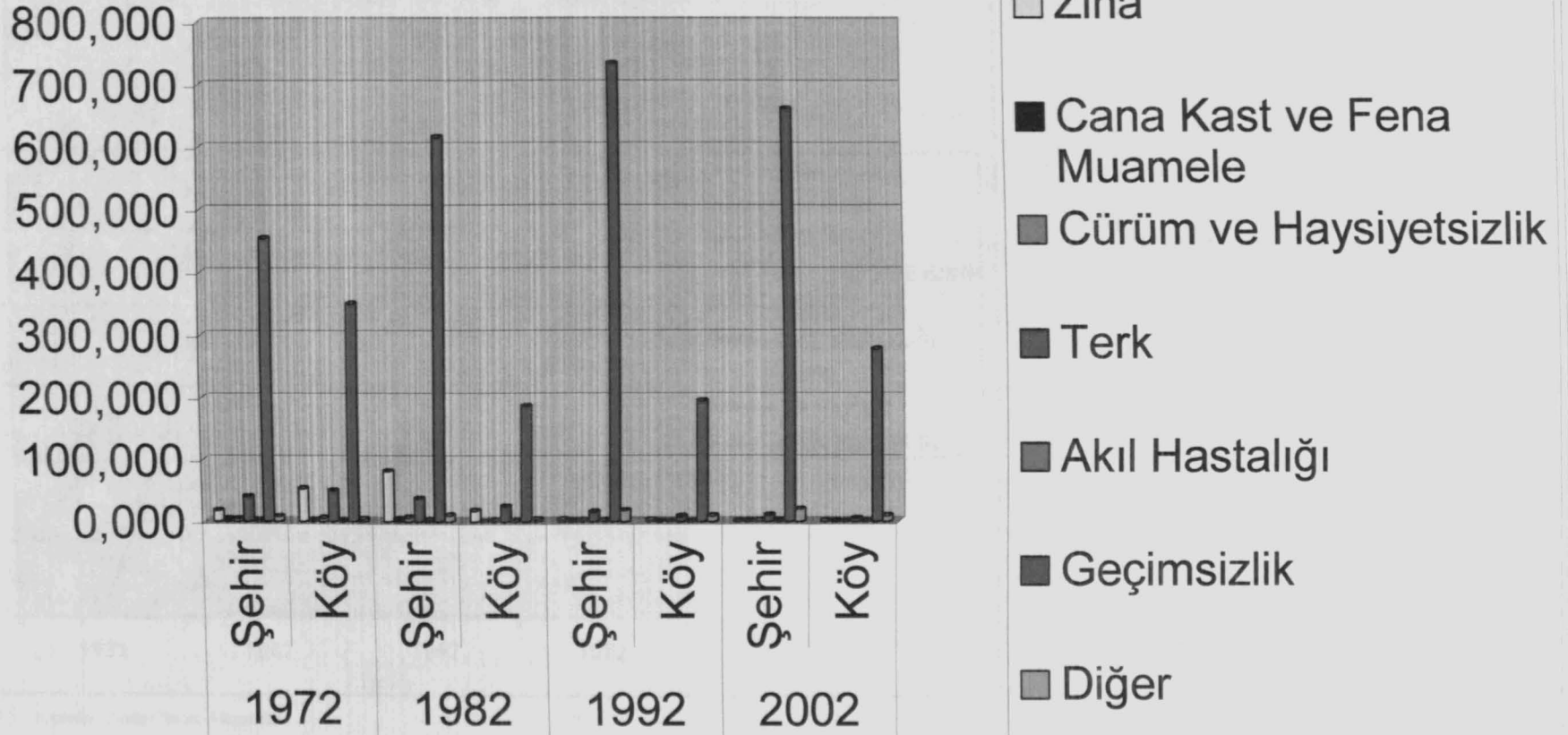
Grafik-10

Boşanmada Evlilik Süresi 1932-2002

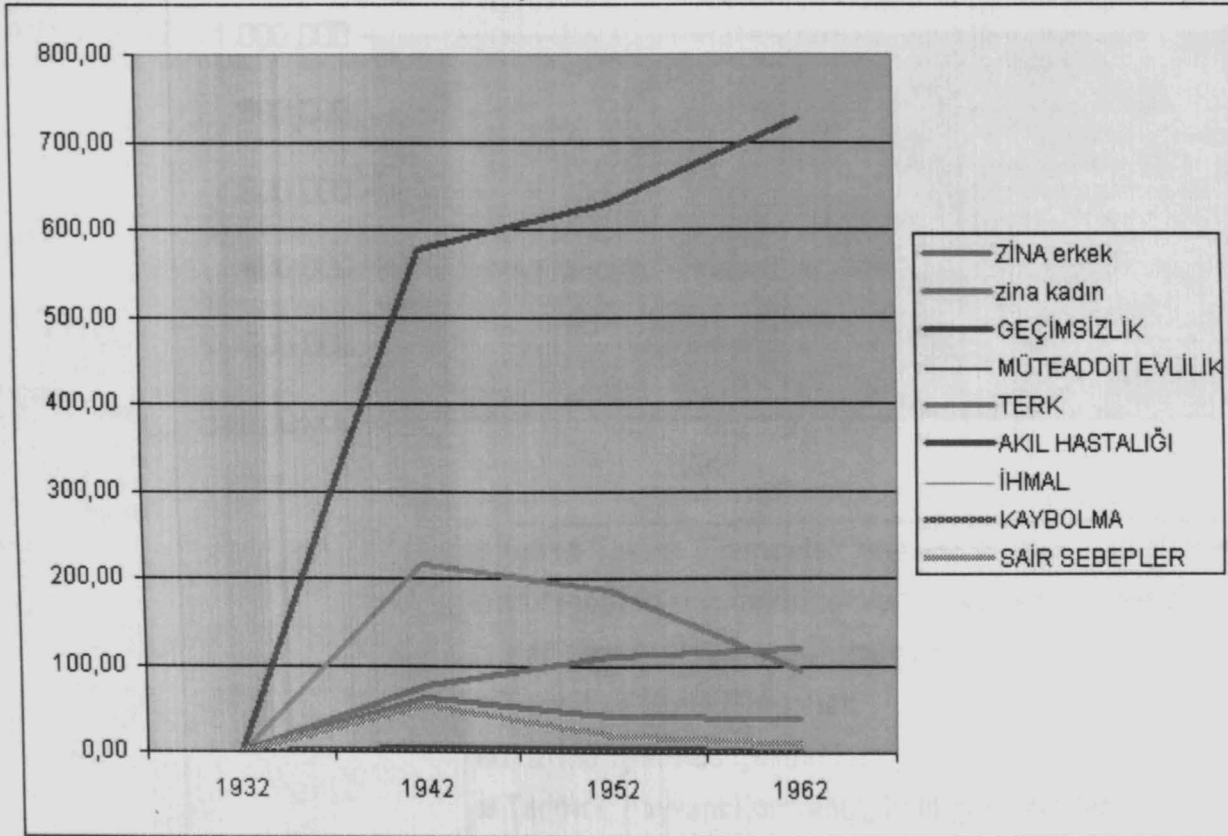
Grafik-11

Boşanmalarda Daimi İkamet ve Sebepler 1972-2002

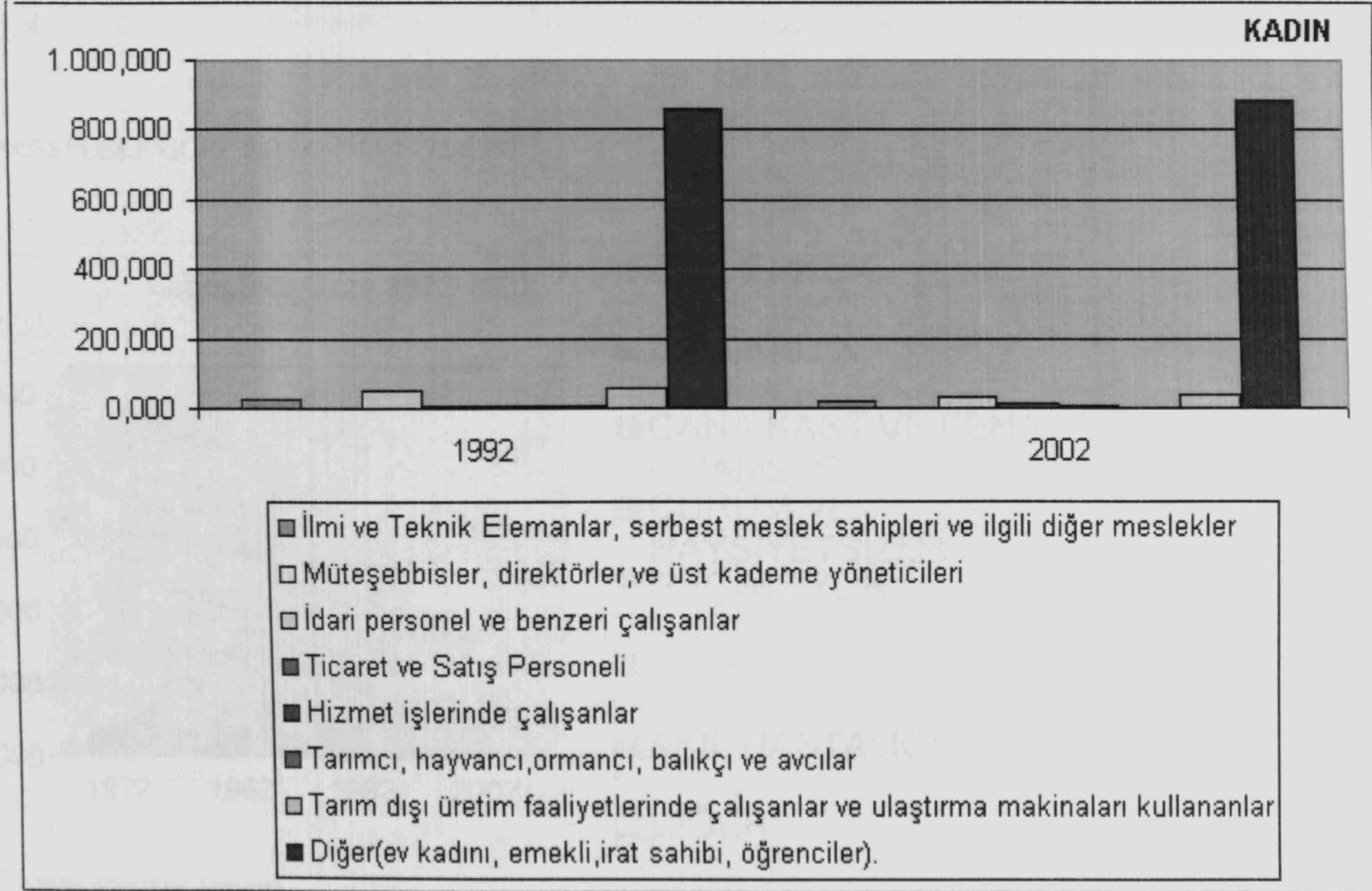
Grafik-12 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

SEBEPLERE GÖRE BOŞANMA 1932-1962

Grafik-13 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

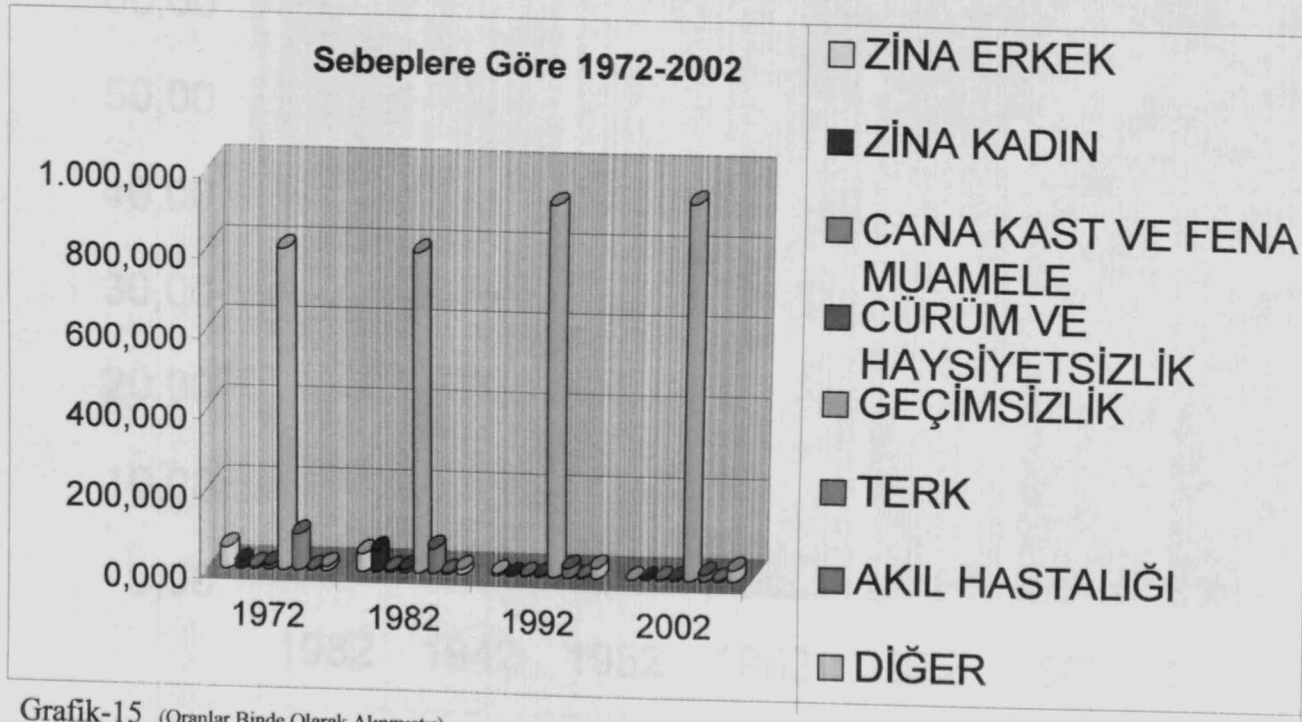
BOŞANMIŞ KADINLARDA MESLEK DAĞILIMI 1992-2002

Grafik-14 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

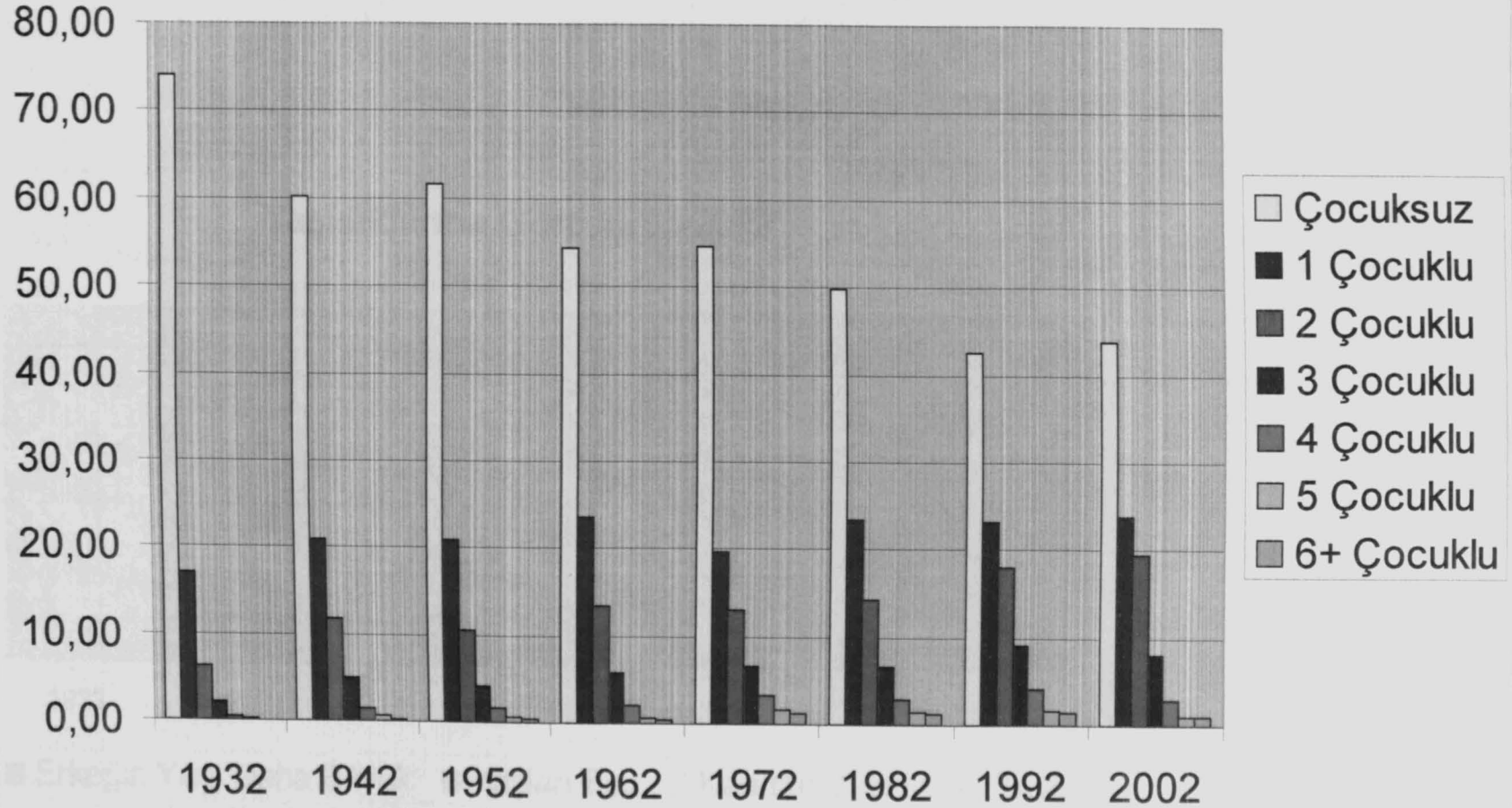
Cocuk Sayisi Grafiği 1932-2002

SEBEPLERE GÖRE BOŞANMA 1972-2002

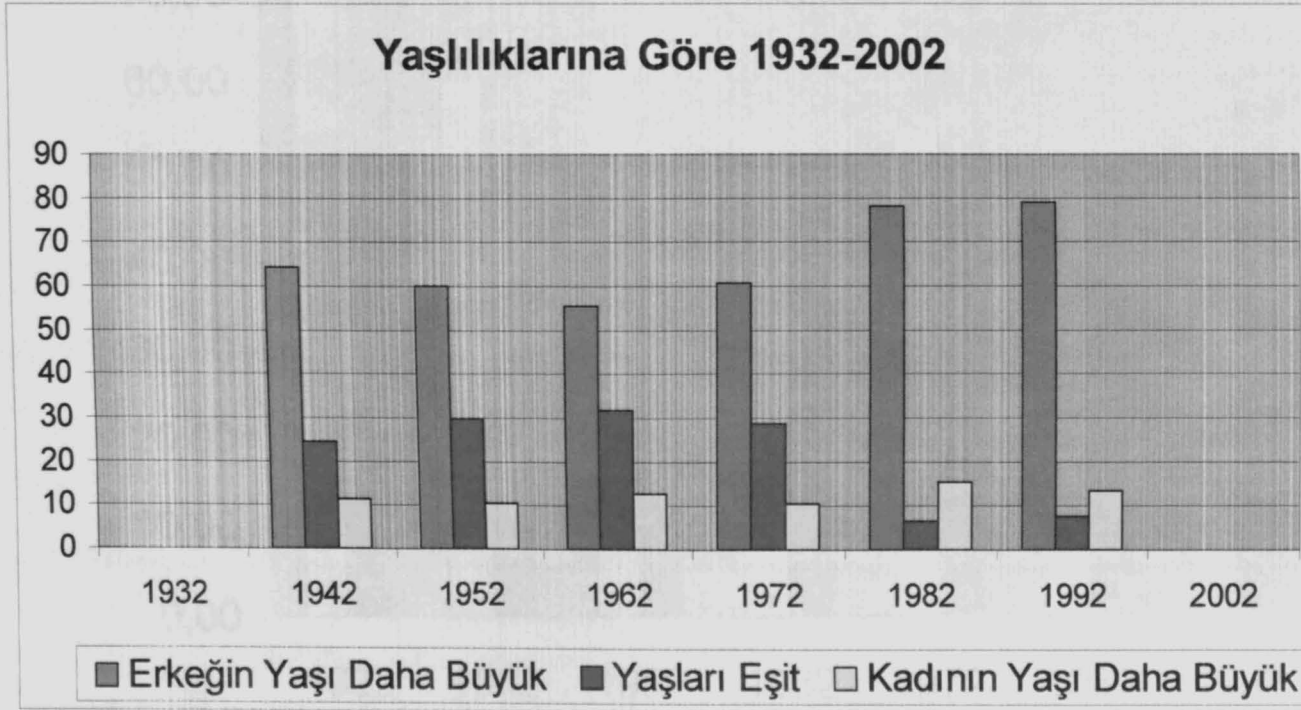
Grafik-15 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

Çocuk Sayısı Grafiği 1932-2002

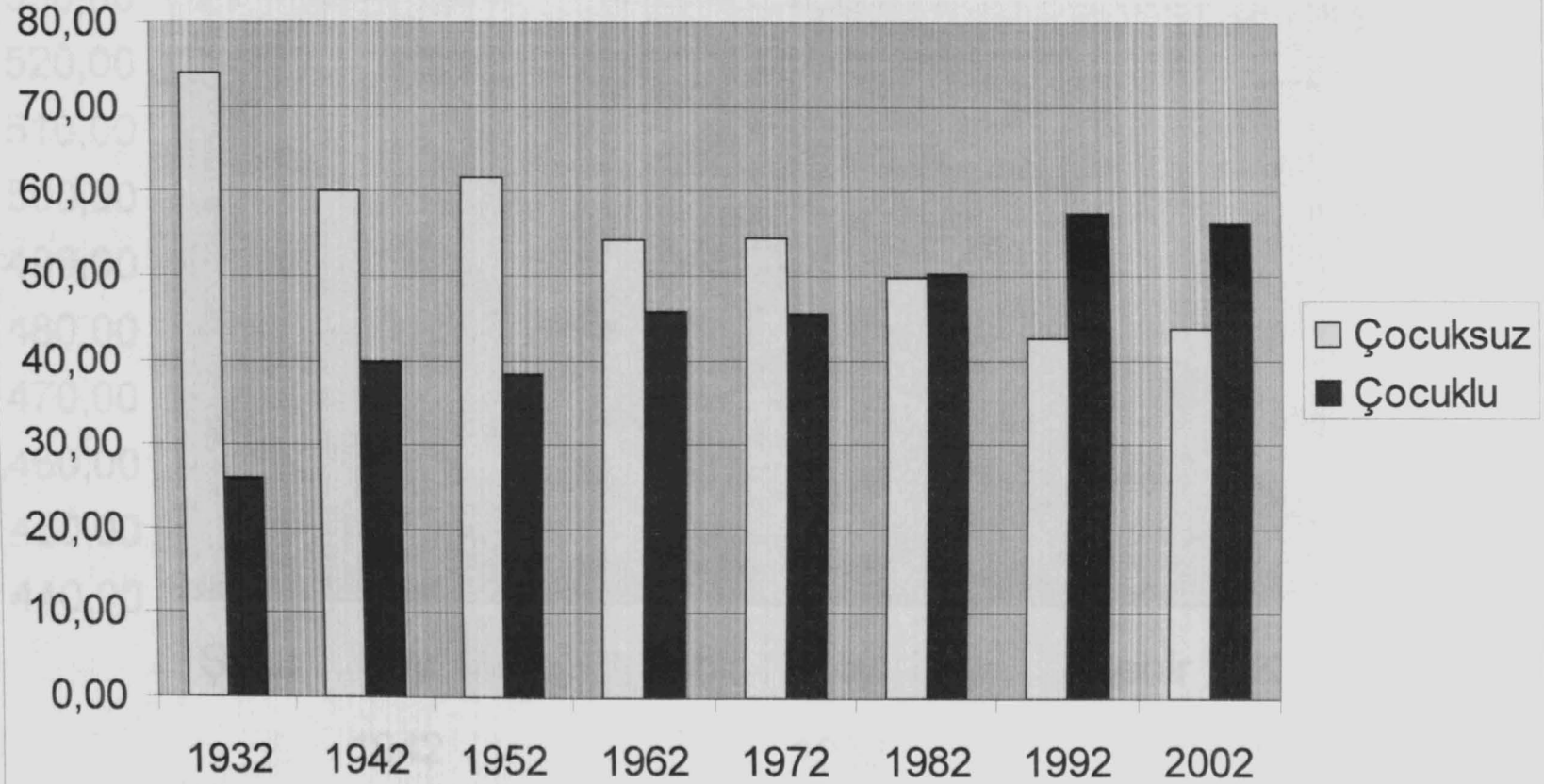
Grafik-16

Çocuksuz-Çocuklu Karşılaştırması

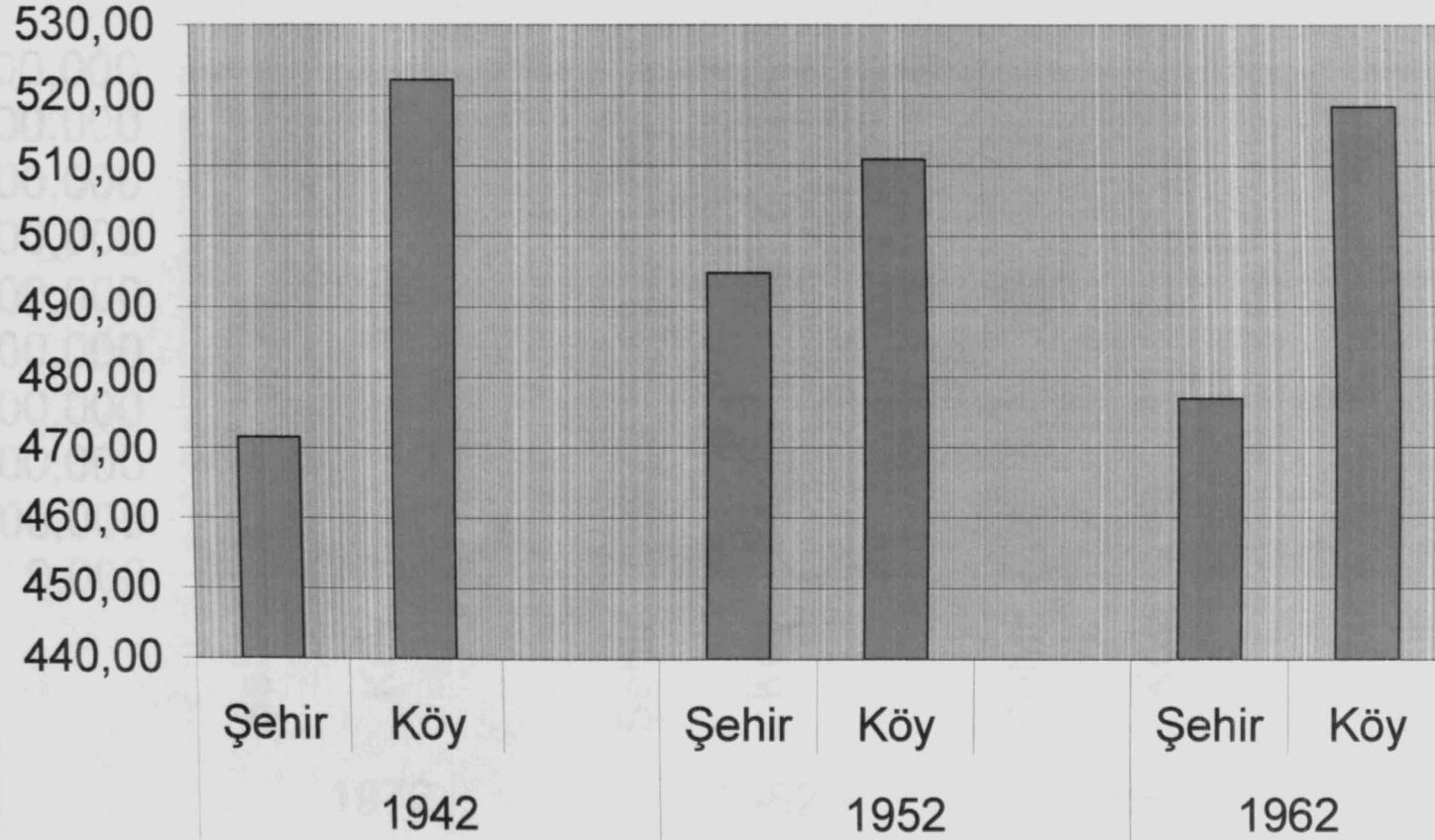
Grafik-17

Çocuksuz-Çocuklu Karşılaştırması

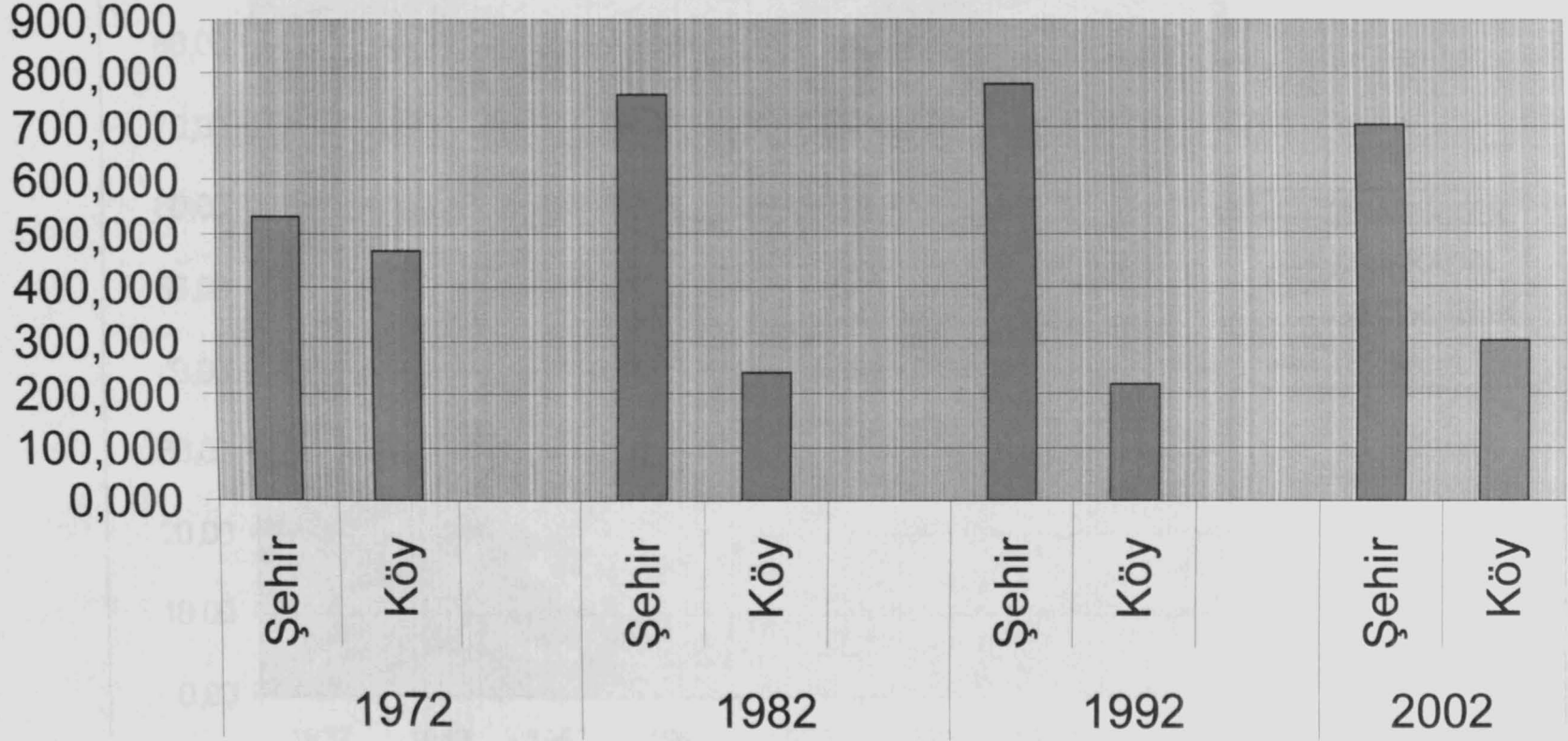
Grafik-18

Daimi İkametlere Göre Boşanma 1932-1962

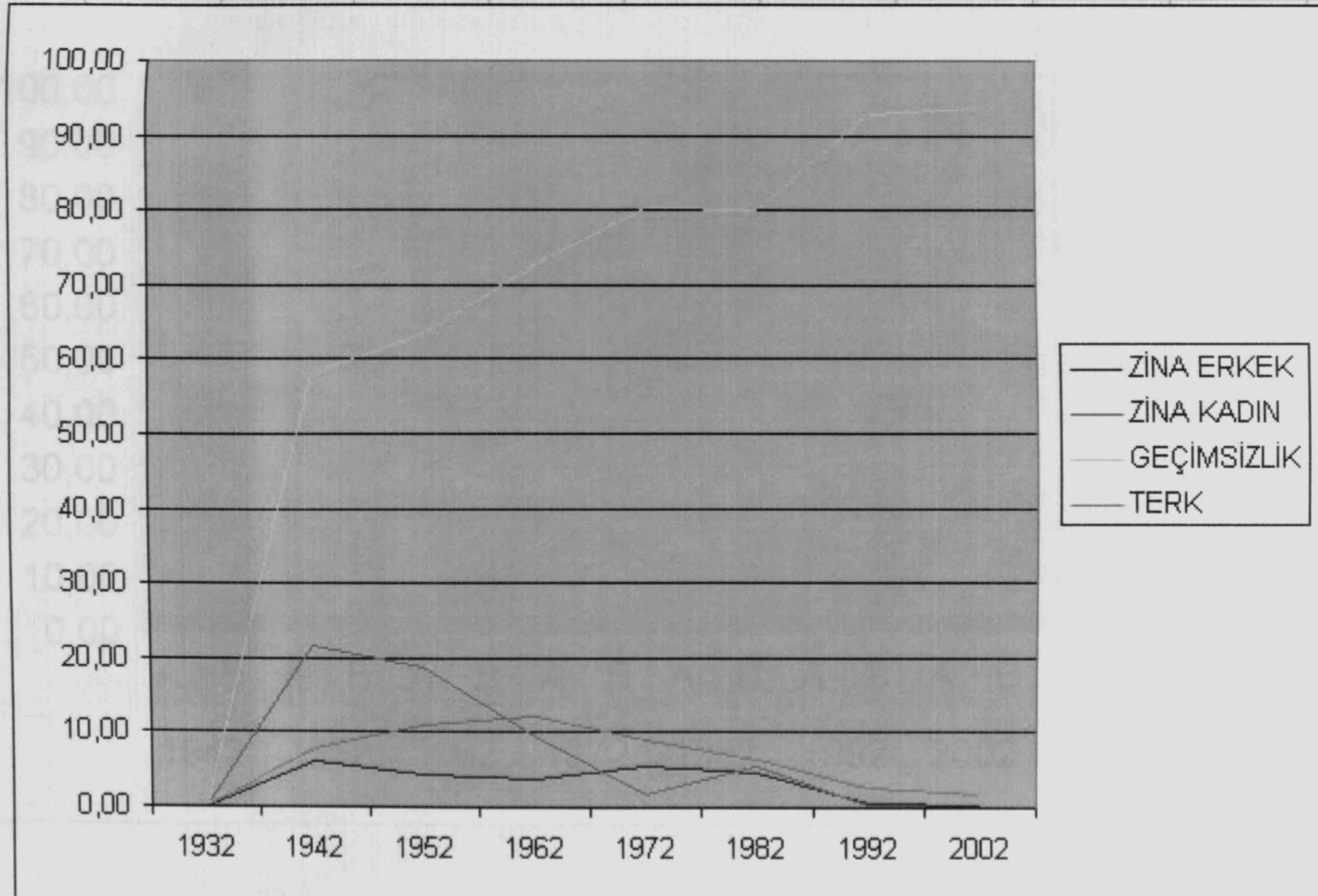
Grafik-19 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

Daimi İkametlere Göre Boşanma 1972-2002

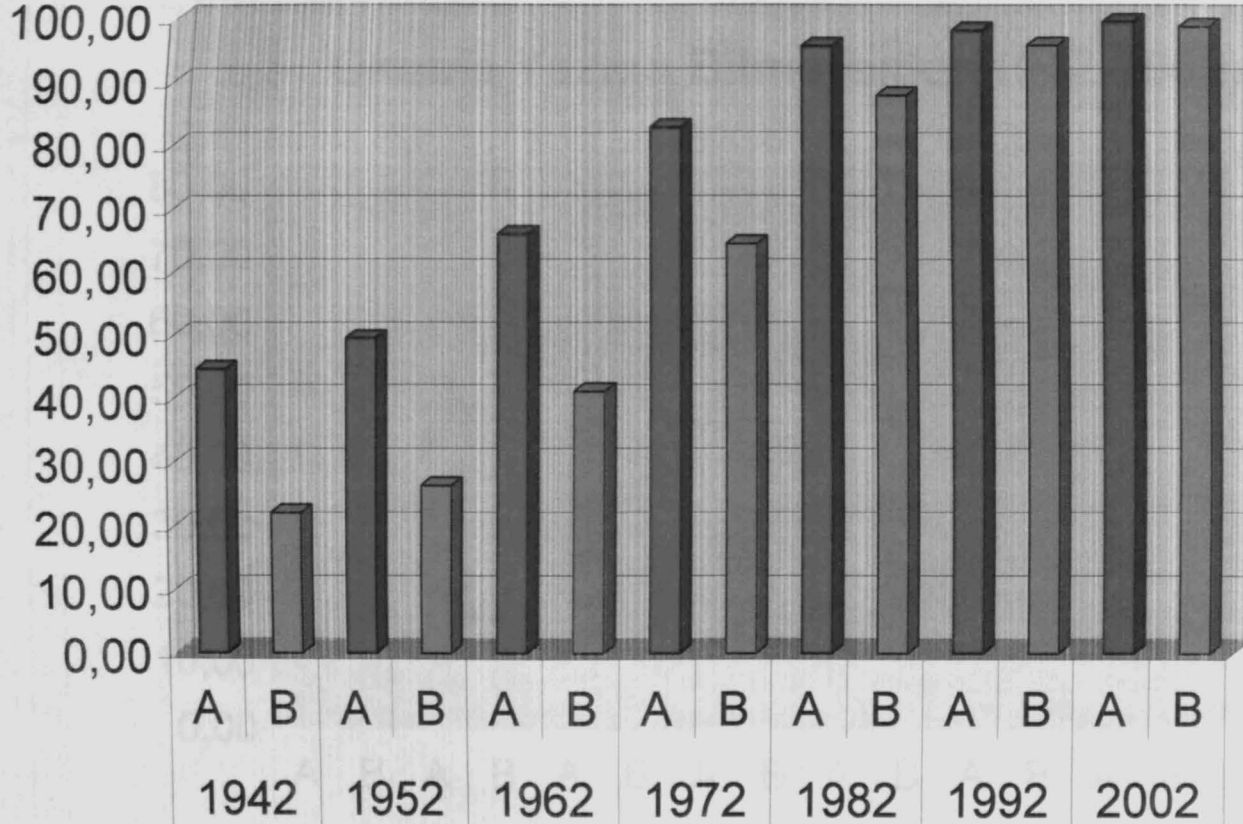
Grafik-20 (Oranlar Binde Olarak Alınmıştır)

EN ÇOK GÖRÜLEN BOŞANMA SEBEPLERİ 1932-2002

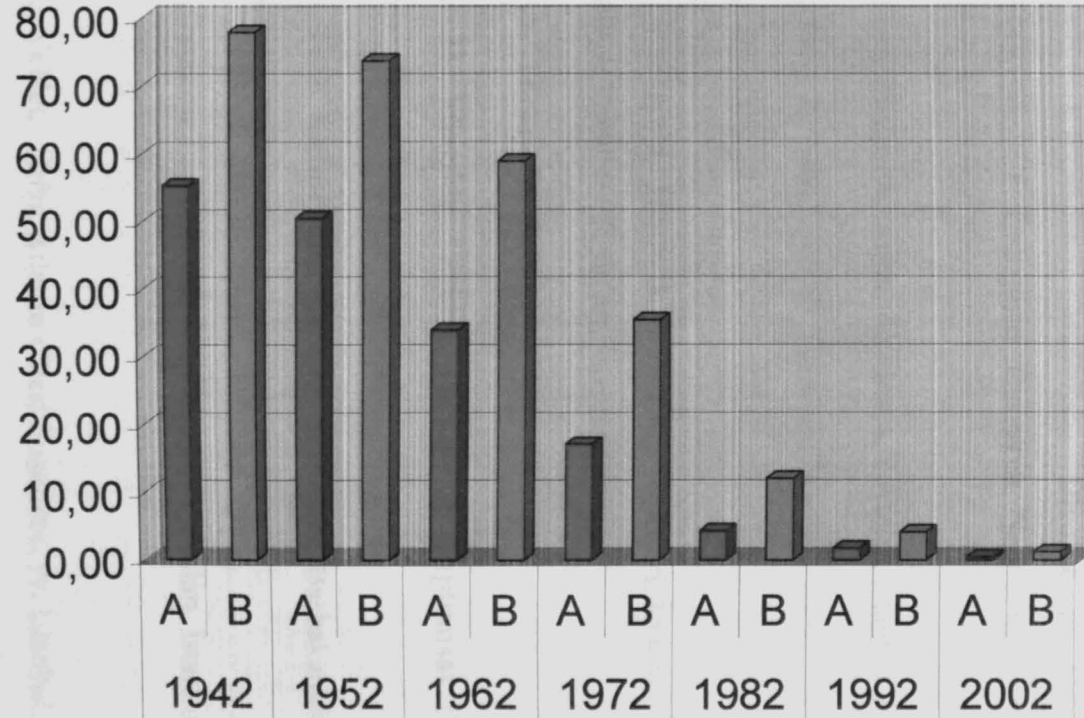
Grafik-21

Okuma Yazma Bilenler(1942-2002)

A:
ERK
EK
B:
KADI
N
Grafi
k-22

Okuma Yazma Bilmeyenler(1942-2002)

A: ERKEK B: KADIN

Grafik-23

KAYNAKÇA

AYDIN, Mehmet Akif; **İslam-Osmanlı Aile Hukuku**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988.

CİN Halil; **İslam Ve Osmanlı'da Evlilik Türk Kültürü**, Konya Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, 1988.

DRONKERS, Jaap - KALMIJN, Matthijs; **Divorce in Cross-National Perspective: a European Research Network**, Avrupa'da Aile Konferansı, Roma, 2001.

ERGÜN, Zafer; **Türk Medeni Kanunu**, Akademik Yayınlar, İstanbul 2003.

GOODY, Jack; **Avrupa'da Aile**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2002.

Harvard University Publishings

KIRIMLI, Yüksel; **Türkiye'de Hısımlık ve Akraba İlişkileri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1994.

KIRKPINAR, Leyla; **Türkiye'de Kadın**, yy.

KONGAR, Emre; **21. Yüzyılda Türkiye Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın**, Remzi Yayınları, İstanbul 1998.

ÖGEL, Bahattin; **Türk Kültürünün Gelişme Safhaları**, Başbakanlık Yayınları, İstanbul, 1979.

ORTAYLI, İlber; **Osmanlı Toplumunda Aile**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

Temel Britannica

VELIDEDEOĞLU, Veldet, Hıfzı; **Ailenin Çilesi Boşanma**, yy. İstanbul, 1976.

İnternet Adresleri

en.wikipedia.org/wiki/Divorce

wordnet.princeton.edu/perl/webwn

www.ccel.org/ccel/smith_w/bibledict.d.html

www.cerkezlerdebosanma.com

www.chineseculture.com

www.citlink.net

www.courts.state.va.us/glossary_of_court_terms.html

www.emerys.com.au/glossary.htm

www.eternalegypt.com

www.handbookoftexasonline.com

www.history.pdx.edu

www.japundit.com

www.oberholtzerlaw.com/legterm.htm

www.roman-empire.net

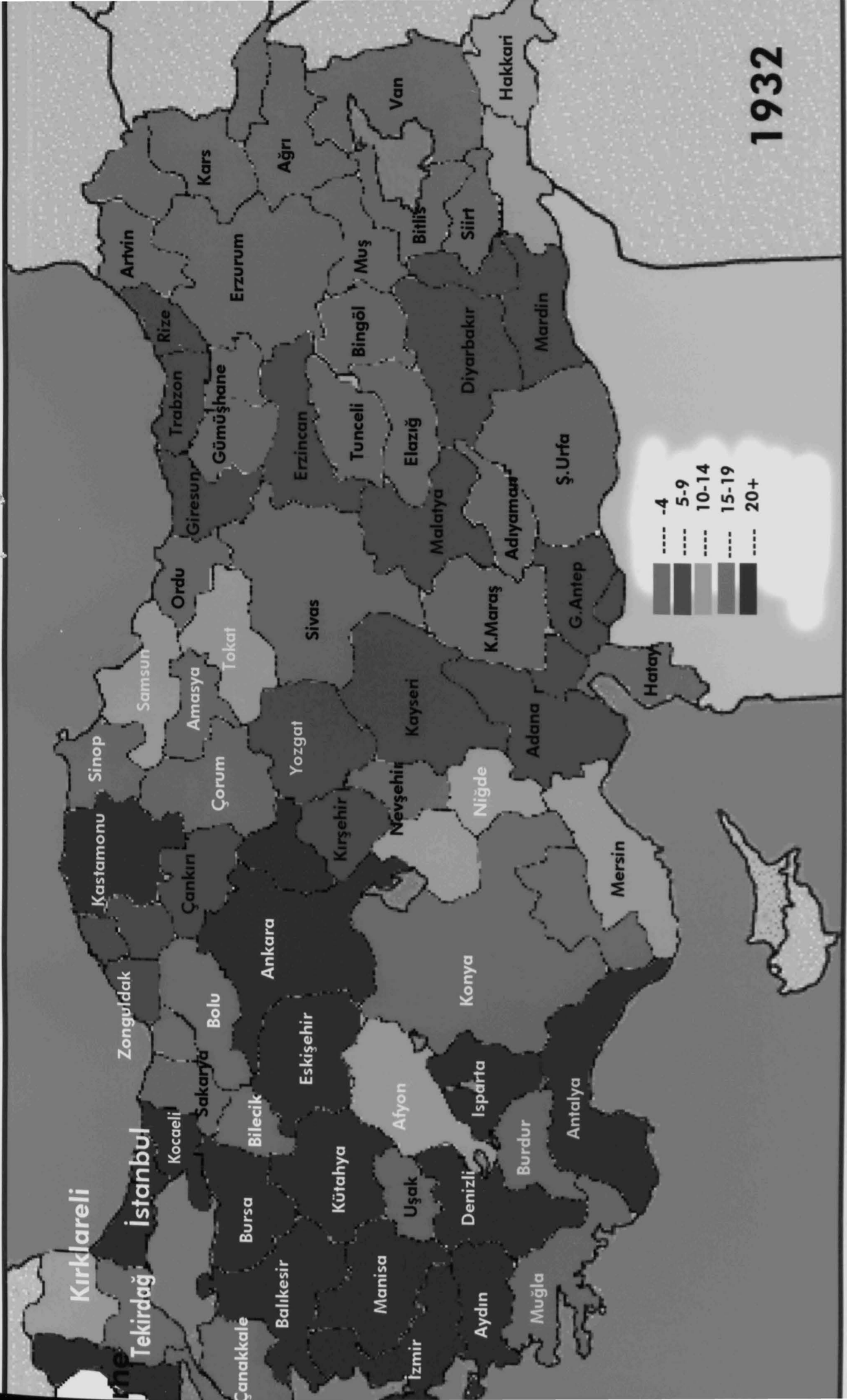
www.roman-empire.net

www.thorup.com

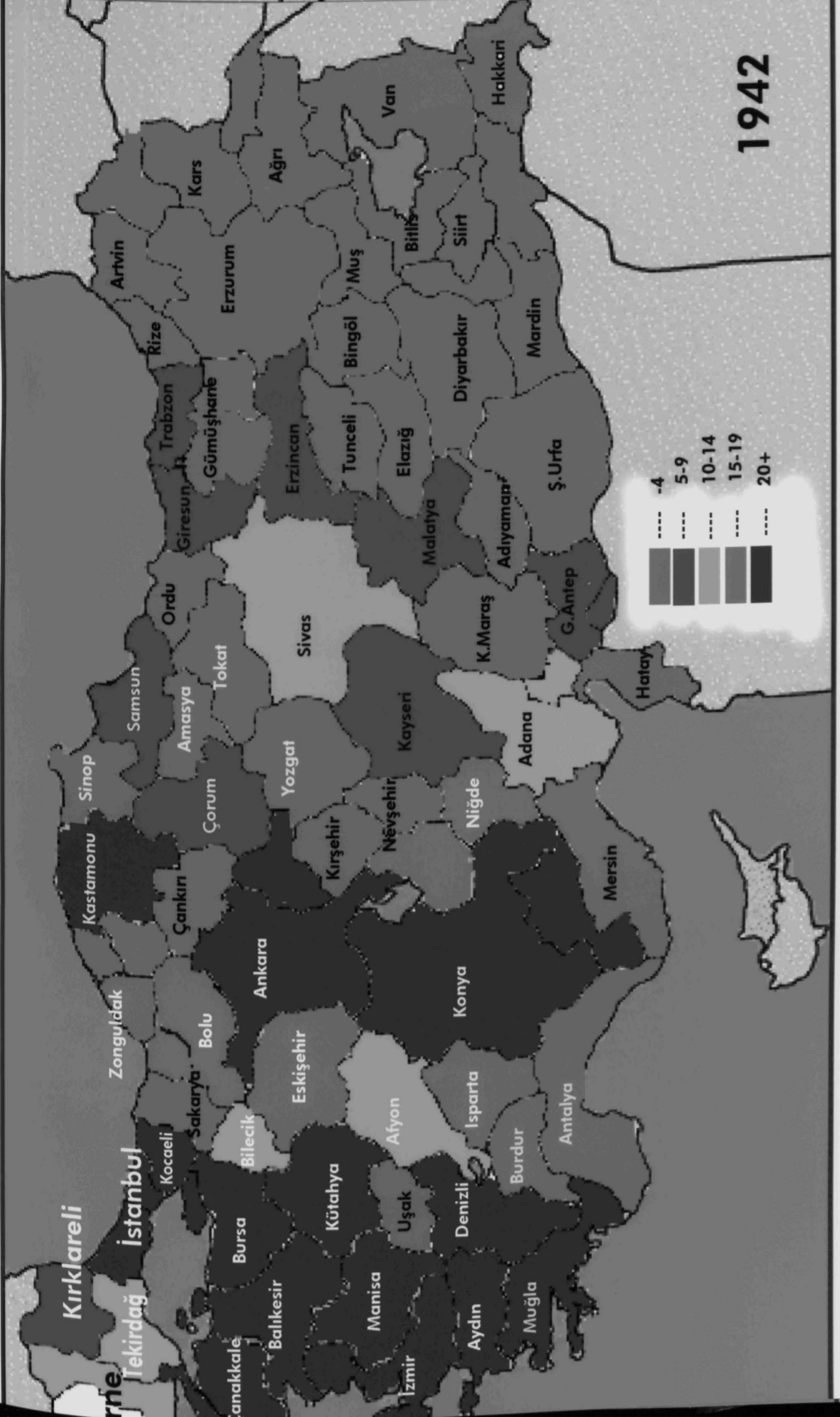
www.titleguarantynm.com/terms_d.asp

www.vikings.no

1932

1942

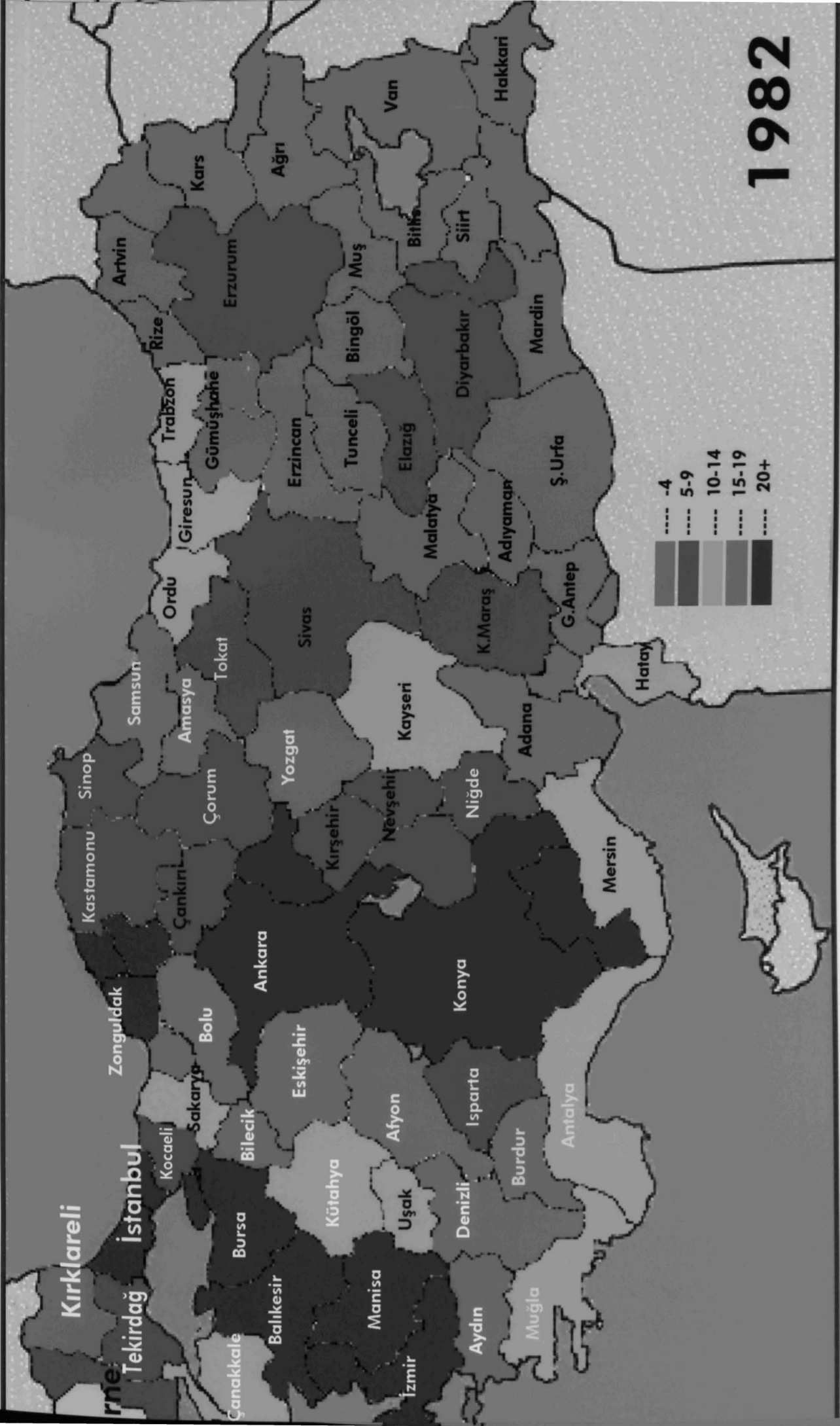

1982

1992

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

Konya

Adana

Karaman

Mersin

Kırklareli

Tekirdağ

İstanbul

Barın

Zonguldak

Karabük

Çankırı

Düzce

Sakarya

Bolu

Ankara

Eskişehir

Kırkkale

Kırşehir

Niğde

Aksaray

Niğde

Adana

Karaman

Mersin

Konya

Kastamonu

Sinop

Samsun

Amasya

Tokat

Sivas

Kayseri

Kırıkkale

Yozgat

Kayseri

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

59643